

Review
18/1/58

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఫిబ్రవరి 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 2

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఫిబ్రవరి 1958

నవనంద్య	‘కొలకలూరి’	...	1
అన్నదమ్ములు	శ్రీ ఇసుకపల్లి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి	...	4
కలకత్తా నగరము	శ్రీ సుధీన్దత్తా	...	9
ధర్మభ్రష్టుడు	శ్రీ చోడవరపు రామశేషయ్య	...	15
యాజ్ఞవల్క్యుము	శ్రీ కొత్త నత్యనారాయణ చౌదరి	...	20
ఆనవాలు	శ్రీ జనస్వామి కోదండరామశాస్త్రి	...	24
ఆంధ్రాంగ్లభాషలలో			
అర్థవివరిణామము	శ్రీ కొవ్వడి రామమ్	...	33
అంతరాలు	‘కావ్యశ్రీ’	...	37
దూతమతైభము	‘కళాదాస’	...	42
నృత్యనాట్యములు	శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	46
నిజానిజాలు	శ్రీ పంతుల కృష్ణారావు	...	51
ఆలోచనల గొడుగు	శ్రీ విరించి	...	62
ఆంధ్ర వాఙ్మయచరిత్ర :			
శబ్దస్వరూపనిష్పత్తులు	శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ	...	68
గంగాపుత్రుడు	శ్రీ జి. రామకృష్ణ	...	71
స్వప్నములు; జ్యోతిశ్శాస్త్రము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	76
అగ్నిపరీక్ష	శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	84
కలగూరగంప		...	94
గ్రంథవిమర్శనము		...	98

నవసంధ్య

కొలకలూరి

కరుణ వికారరూపి, నలగన్నుల క్రాంతికి పోటుబుట్టె; ఆ
చరణ విహీనయే సమత, శాంతికి గుండెలు జారిపోయె; సం
శరణ సుదూర తీర్థధుని సత్యము, సద్గుణ, ధర్మదేవతా
సరళలు కృంగి పోయిరి ప్రశాంతదయాపరిపూర్ణ జీవితై.

2

ఎందుకు, బీటువారి నలుపెక్కిన రోతల వీరభూమిలో
ముందుకు సాగుచుంటి? మునుముందుకు వేగమె పోవలేక నే
నెందుకు కుందుచుంటి? హృదయోజ్జ్వల రక్తపరీక్ష గల్పి, ఏ
విందులు చేయనెంచి పలవించు తలంపుల చిక్కినాడనో?

ఏమిది నాకు కంట తడియేమి? వికార విపాద ఘోరతన
తామర తంపరయ్యె హృదితాపము చూపెడి కంటినిరు, నా
కామిత దివ్యదీప్తికి నకాల ఫలాశ విభిన్నమయ్యె; ఆ
క్షేమ సురూపి నాకనుల చేరదె? వీనుల నందు చేయదే?

నే నొక మానవుండ! తెగనీలిగి భావన చేయలేను; నా
బోసము కోసమై డబుకు మోదెడు చేష్టలు చేయలేను; ఏ
దానవ జాతికో బ్రదుకు ధర్మము చేసెడి దాతగాను; బా
ధానల తీవ్రదీప్తికి సితారు పరీక్షలు చేయ నెందుకో?

నేనొక మానవుండ! రమణీయ సువర్ణజగములో మడి
యానన దర్శనాన మరియూదకు భంగము కల్గనీను; లో
లోన తపించిపోవు మది లోతుల దూకుదు; కోర్కెచారతో
వానకు గీనకుం దగిలి ప్రాతలు త్రవ్వుదు నెందుచేతనో?

హృదయము మండిపోవునెడ, ఉన్నత భావవిపంచికల్ బదా
బదలగు వేళలందు; పరిపాలన చేయు విశాచిహింస నం
పద తలదూగునంత; పరిపక్వ ఫలమ్ములు చెల్లుచుండుటన్
గుదిగొను గుండెతో గుణనికుంజము చెంతకు చేరనేమొకా?

3

జల జల మంచు సాగు చలచల్లని నీళ్లుల కొండవాగు సా
టల ప్రభవించు దివ్యమకుటాల ధరించిన మబ్బు కన్నియత్
వెల వెల బోవు కొండ నులివెచ్చని కొగిలి చిక్కి; తూర్పు, శో
భల తెలతెల్లవారె విభవాభ్యుదయోన్నత మార్గవేదిపై.

తూరుపురాణి వీడి, జయదుందుభి గీతిక లాలకించి, వ్యా
పార విశిష్టతన్ వసుధ భామకు చెక్కిలిమీటి, గడ్డిపై
కోరిక పొంగులెత్త తరు కొత్తెడు వన్నెల మంచు ముత్రముల్
కూరిచి ఆకాస నవకోమల భంగిమ దాల్చె సూర్యుడున్.

విశ్వసాజన్య సాహార్ద్ర వీధి పక్క
పూచి వికసించు తెలుగుల పూలతోట
చొచ్చి, సాభాగ్యస్థాభాత సుమము లేరి
కోరి నా తల్లి సిగలోన కూర్చులను.

సాహిత్య వాటిక చక్కగా పుష్పించి
విలసిల్లు విరజాజి విరులు దెచ్చి,
సంగీతవారిధి బంగారు కెరటాల
మరుగున వ్యధకెందు మణులు దెచ్చి,
శిల్పప్రపంచాన చెలువమ్ము లెగజోయు
చిరుకొమ్మ చిగురాకు చిదిమి తెచ్చి,
నాట్యశాస్త్రాలలో నవనవోన్మేషంబు
సుమియించు మధుర భంగిమల దెచ్చి,
తగిన యన్నింటి దెచ్చి న్యతంత్ర వీధి
చలువ సంస్కృతి పందిళ్ల విలువ దెసల
కుతుక ముప్పొంగ కూర్మితో కూర్చి పేర్చి,
మంచి రత్నాల పొదిగెడి మానవుడను.

నిత్యసుకుమార సుందర సత్య పుష్ప
చయ మసత్యరాక్షస క్షౌర భయద్రక్షార
పాదధాటిన్ నలుగనీక పదిల పరచి
మాతృమూర్తికి మెడ గూర్చు మానవుడను.

సత్యధర్మ కరుణ సమత గులాబీల
ముండ్లలతల దీసి చెండ్లుకట్టి
కన్నతల్లి తెలుగు కాణాది సిగలోన
మమతతోడ చేర్చు మానవుడను.

సవ్యజీవితరంగము నాల్గుదెసల
మల్లె తీవలు నాటింది మంచి పెంచి
నిండు నయనాల నా చెల్లి నీలి కొవ్వ
జ్ఞాన పుష్పాల తురిమెడు మానవుడను.

4

వెలుగు కిరణాల విజయ వివేక దీప్త
నిత్యనిద్రాణ జగతి విసీతి దొలగ
కటికి రాకాసి చిమ్మచీకటులు పోయె
నిద్రమేల్కొంచె తుదదరిద్ర ధరణి.

రాత్రి మనస్సు చీకటి కరాళ వికారత చూచి యేడ్చు; నే
ధాత్రి వెలుంగు రేఖల సుదర్శన తీవికి నవ్వుకొంటి; ఏ
మైత్రి వికాసవర్ధనము మార్చెనో జీవిత మార్గగమ్యముల్
చిత్ర విచిత్ర రీతుల రచించితి మామక భావమాలలన్.

అన్నదమ్ములు

శ్రీ ఇసుకపల్లి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

6

అబ్బబ్బ! ఒక్కనిమనంకూడా నేనిక్కడ వుండలేను!...

‘ఏమిటటా దుదగుసలాడి పోతావు. అట్టే నూస్తుంటే...’

‘అంతేలే, నేనంటమే కనిపిస్తుందిగాని, ఇంట్లో యేమిటి జరుగుతోందో, నువ్వుపట్టించుకుంటేగా!...’

‘ఏమిటయింది చెప్పమంటుంటే, ఏమిటాపోది పూరికే!...కన్నులున్నాడు రాఘవులు.’

‘నుంగి గేరగావుందిగా! ప్రతిపనికి నుంగి, నుంగి అని వానెంటు పడటం. ఆమెమూత్రం, కూర్పున్న చోటునుంచి కదలకూడదు...ఓ మూల బుడ్డాజేమి చంకడిగడాయో! అన్నింటికీ నేనే రావాల్సింది...పోనీ బావచెప్పరాదూ...’

‘మా అన్నయ్యను యేమీ అనక, చాలా మంచి వాడు...’

‘అవు నేనయ్యా, మీ అన్నయ్య మంచివాడు, మా అక్కయ్య మంచిదే, సదాన, నువ్వు, నేనూ చెడ్డాళ్ళం. అంతేగా!’

‘అసలు నీకేం వచ్చిందో చెప్పరాదూ...’

‘నాకేంరాలా!...ఓనూటపగనా!...సంక్రాంతి పండగందా, నాకోక్క నీరె కొనిపెట్టావు! బుడ్డాడికి ఒక్క చొక్కాన్నా తెచ్చావు? ఎందుకొచ్చిన కాకిరీ అంట!...ఈరోజులో వుండి, నేను దానీ దానిలాగ పనిచెయ్యటమూనూ, నువ్వేమి రెక్కలు విరుచుకోవటమూ యెందుకంట! మనయిల్లు మనం చూసుకోలేమా! ఈ నెల బావ, యేమూత్రం తెచ్చాడు. ఆమె యేంపనిచేసింది...కూటకి లేనప్పుడూ చచ్చెట్టట్టు పనిచేరాము. ఇయ్యాల, కొంచెం సంపాదిస్తున్నాం గదా అనుకుంటే, ఆ అనుభవం లేకపోయే! పైగా మనిద్దరికి ఆటంకపాకిరి తిప్పకపోయే!...నువ్వు ఆలోచించు, నేను అన్నాననికాదు...’ నుంగి రాఘవులు మొహంలోకి ఆలోచనగా చూసింది.

రాఘవులు యేమీ సమాధానం చెప్పలేక పోయాడు. రాఘవులకు తెలుసు, మంగి అన్ని మాటల్లోగల సత్యం. తాను కొనుక్కున్న కొత్తిరివైలో తనసర్వత్ర యెంతందో తనకు బాగా తెలుసు. తాను కట్టుకున్న పూరింటికీ తాను యెంతక్రిమి పడ్డాడో మరిచిపోలేదు. ఎవరికోసం యీక్రిమి, యెందుకోసం యీబాధ అని యెన్నడూ రాఘవులు ఆలోచించలేదు. తనకష్టం, యింకొళ్ళపాలవుతోందని కూడా యెన్నడూ పూహించలేదు. తన జీవితం వడ్డించిన విస్తరికాదు. తాను కష్టంచేసి బ్రతికాలి. ఈ సత్యాన్ని రాఘవులు పూర్తిగా గుర్తించాడు. తాను క్రిమిపడు కున్నప్పుడు కూడా, యింకొళ్ళు తన క్రిమి ఫలితం అనుభవిస్తున్నారనే భావనే కలగలేదు. అందువల్ల నే తాను అన్నితో పాటు యీపూగవచ్చినప్పుడు, మనం యెట్లా బ్రవడటం, యెట్లా సంపాదించటం, యెట్లా జీవించటం, యివే సమస్యలు యిద్దరినీ బాధపెట్టినాయి. బండ రాళ్ళను ముక్కలు ముక్కలుగా చేశారు. దుంగ కొయ్యల్ని బద్దలు బద్దలుగా చీల్చారు. ధీమత్రుని, శ్వేద బిందువులతో తిడిపి, నాగుపోసి పెంచారు. నిలువు లెండో, కడుపులు మాడ్చుకుని, కట్టిన పువారుల మీదనుంచి భవనాలు లేచినాయి, రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని వాగలిపట్టిన పాలం నవ్వించి. అవంతా యితరుల సామ్యు. పోము, రాఘవులు తీవ్రంగా ఆలోచించుకున్నారు. దీనికి అంతం యేమిటి మనక్రిమి మనకు అక్కరకు రావటంలేదు. ఇతరులకోసం, మన రక్తం ధారపోయటం యెందుకు! ఎంతసేపు ఆలోచించినా, యీ సమాజవ్యవస్థ యొక్క అంతుచిక్కలేదు. వాళ్ళు బ్రతికాలి, దీనికోసం యేంచెయ్యాలి! ఇదే ఆలోచన. ఎంత కష్టపడ్డా తిండికీ సరిపోవటంలేదు. బ్రహ్మప్రశ్నయంగా వరదలు వచ్చి, పంట లన్ని వాళిం మయిలే, నీటిచుక్క లేక పోసినవారు, మల మలూడిపోతేయేం, యెట్లాగైతే నేం, తామున్నచోట తమకుంది దొరకదనే, పొట్టల్ని చేతిపట్టుకుని, దేశంమీదపడ్డారు, రక

రకాలపనుల్లో తరతమ భేదాలుగా, తమరక్తాన్ని ధార పోయిటకు. దింట్లోనుఖం లేదు, కాంతిలేదు, దీనికిఒకను దంటూ లేదు. యావవాన్ని వెవక్కునెట్టేసి, కాలం ముందుకు పరుగెత్తుకు పోతుందని యిద్దరికీ తెలుసు. యావనంలో అనుభవించవలసిన సుఖాన్ని బలిచేసుకున్న తర్వాత, యింకా మనుగడే అవనవరం అని కూడా వాళ్ళిద్దరూ గ్రహించారు. ఇలాంటి ఆలోచనలు వాళ్ళిద్దరినీ తీవ్రంగా కలవరపరిచివాయి. ఎట్లానైనా, తమసోత్రింటూ ఒకటి యేర్పడాలి. అంతవరకు అవరకంగా కృషి చెయ్యాలి. దానితర్వాత అన్నిపనుస్యలు వాటంతట అవే చక్కపడతాయని అనుకున్నాడు. పగలవక, రాత్రివక, తమరక్తం అంతా ధారపోసి తాములగుతున్న రిక్షను, యజమానికి యిచ్చేసి, కొత్తిరిక్షను కొనేవారు. ఇప్పుడు యజమానికి, తమరక్తంలో, భాగం యివ్వక్కలేదు. ఒకవారం, పగలల్లా సోమరిక్షను తీసుకుపోతే, రాత్రిపూట రాఘవులు తీసుకుపోతాడు వంతుల ప్రకారం. యిద్దరూ రిక్ష చక్కాల్ని తీప్పేస్తేనున్నాడు ఎక్కడో పూరితైట, చాకగా కొంచెంగా స్థలం కొనుక్కుని, ఓపూరినడిన వేసుకున్నాడు. ఇల్లో చ్చింది ఇల్లాలురావారి. సోమపెళ్లి చేసుకున్న కొద్ది నెలల్లోనే రాఘవులూ పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. తమల్ని పీర్చిపీర్చిచేసి రిక్ష యజమానికి పోటీగానిల బడారు యిద్దరు అన్నదమ్మలును! ఒకవస్త్రపును, తమ సోత్తుచేసుకోవటంలో వుండే సాధకభాగకాలు యిద్దరికీ పూర్తిగా అర్థమయినాయి. సోమ, రాఘవులు, అప్పుడప్పుడు, తమ గతిచరిత్రంతా జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటూ, విచారిస్తూ వుంటారు. తోడుకోడల్లిద్దరుకళకళలాడుతు యింట్లో తిరుగుతూవుంటే అన్నదమ్మలిద్దరు ఆశలు, చికిరించి, పుష్పించి, కామలుకాసినట్లు సంతోష పడుతున్నాడు. సోమకూ మగపిల్లాడే, రాఘవులకు మగపిల్లాడే!

ఇప్పుడిప్పుడే, రిక్షను అడ్డకు యివ్వటం కూడా మొదలు పెట్టారు. అయితే రాబడి పూర్తిగా తగిపో తోందని తెలిసినతర్వాత, శరీరం కడుపడితేకాని; డబ్బురాదని తెలుసుకున్నాడు. ఇద్దరు అన్నదమ్మలల్లా ఆరుగురయ్యేటప్పటికీ, మనస్తాపాలు విభిన్నంగా కనిపించటం మొదలుపెట్టినాయి, దృక్పథాలు మారటం మొదలుపెట్టినాయి. లెక్కలకు విలువ వచ్చింది. తన, మన ఆసేభావం, ఒకరికీ తెలియకండా ఒకరికీ పెరిగి పోయింది. అన్నదమ్మలు ముఖావంగా పూరుకుంటు

న్నాడు. తోడికోడళ్ళు రచ్చ కెక్కుకున్నాడు కాంతి సంతోషం, యెవోమనస్సుల్లో వారికి వుంటుందనే మాట అవశ్యమని యిద్దరి అన్నదమ్మలకు తోచింది. తామున్న యింట్లో వుంటుంది కాంతి, సంతోషము.

నిజానికి రాఘవులు కడుపడ్డంత సోమ కడుపడటం లేదు. ఇది యివ్వాలి రాఘవులు తెలుసుకున్న సత్యం కాదు. తాము మొదట యీ పూరువచ్చివప్పటినుంచి, సోమకు, రాఘవులకు తెలిసిన విషయమే! శరీర దౌర్బల్యము వున్నా, మనోబలంచేత యిన్నాళ్ళు సోమ నెట్టుకువెక్కున్నాడు. సోమ అంధమానుకుని రాఘవులు కంఠలు పెంచుకున్నాడు. అన్నసంగతి, తనకు మొదటినుంచి తెలిసినా మంగి యీనాడు ఆలోచిస్తున్నట్లు, రాఘవులు యెన్నడు కూడా ఆలోచించ లేదు. రాఘవులు తీవ్రంగా ఆలోచించుకుంటున్న కొద్దీ మంగి అంటున్న మాటల్లో సత్యం గోచరమవు తోంది. శరీరం కాళ్ళింతకాదు. ఓమూలవృద్ధాప్యం ముందుకొస్తుంది. ఇట్లాయేన్నాళ్ళు సాగిపోవటం. పిల్లాడు పెరిగి పెద్దవాడయితే, వాడు కూడా లెక్కలు విరుదుకోవాల్సిందేనా! నేను కడుపడింది చాలదా. అయినా నేనుకడుపడింది నా కోసమేనా! నా సంతోషంకోసం కాదు! నేను కడుపడి సంపాదించిన దంతా ఖర్చయి పోతే, నా కొడుక్కు మిగిలే డేముంటుంది? ఏవేమిటో ఆలోచ నలు పరంపరలుగా వచ్చి, రాఘవుల మనస్సుమీద దాడి చెస్తున్నాయి. ఇంట్లో పోగు. తైట శ్రమ. తిండు నుఖంలేదు. ఈరెండూ రాఘవుల మనస్సును తీవ్రంగా పీడిస్తున్నాయి. వెంటనే తాము యీ పూరు మొదట వచ్చివప్పకు, తన అన్న, తాను యే విధంగా వున్నాలో, ఆ దృశ్యాలన్నీ కళ్ళలోకి వచ్చి నాట్య మాడేవి. వెంటనే దులపరించుకుని, రిక్షా యెత్తుకుని వెళ్ళిపోయేవాడు.

ఆనాడు రాఘవులు యింటికి వచ్చేటప్పటికి యింట్లో ఘర్షణ పడుతున్నట్లు మాటలు వినిపించి నాయి. చప్పన వచ్చినవాడు తచ్చివట్టుగానే అగి పోయాడు.

‘వివిటి యీ బాడింపు. నీటికి మాటికి, మంగి యేదో యేదో అంటూనే వుంటుంది. ప్రతిదానికి నేను సమాధానం చెప్తుతూ కూర్చోవాలి...అంతయిదామరీ! నాలుగు డబ్బులు ఎక్కువ తెస్తున్నాడుగదా తన

యెందుని, యిష్టం వచ్చినట్లు అంటుంటే వూరుకోవడం మేనా!... బాని రాఘవులు యేమన్నా అంటాడేమో అంటే యేమో మాట్లాడకు... రామ కోపాన్నంతా వెళ్ళుకుక్కతోంది.

‘రాఘవులను యేమో అనక వాడు చాలా మంచి వాడు...’

‘అవును, మీ తమ్ముడూ మంచివాడే, మా చెల్లెలు మంచిదే, మృగవ, మనిద్దర మీ చెడ్డాల్సింది...’
‘అంతో కూటికి లేక వస్తున్నామా!... మన యిల్లు మనం చూసుకోలేమా? యెందుకోవ్చిన తంటా అంటుంది... రామి, దీర్ఘంగా, సోము కళ్ళల్లోకి చూస్తూ నిలబడింది.

సోము యేమో సమాధానం చెప్పలేకపోయాడు.

ఇంతలోకి మంగి తిలపని పూర్తి చేసుకొని యింటికి వచ్చేసింది. తన భర్త మొహం చూసి చూడటంతో నే, మంగి చెప్పవలసింది. ఏమిటి అట్లా వున్నావని అడిగింది. రాఘవులు మారు మాట్లాడకుండా యింటికి వెళ్ళాడు. సోము రిక్తా తీసుకుని వెళ్ళుకు వెళ్ళిపోయాడు.

ఒకరి మాటలు ఒకరు వివాలనీటంత దిగ్గరగా సంభాషణలు కోణ కోణాకు పొగిపోతున్నాయి. నలుగురు పెద్దవాళ్ళు వాలుగు రకాలుగా అలోచించుకుంటున్నారు. రాఘవులు, అన్నమ వీటిచి అడుగుదా మనుకున్నాడు. సోము, తమ్ముణ్ణి అడగ నే అడిగాడు. మంగివల్ల తిచ్చేమీలేను, మంగి అంటున్న మాటలన్నీ నిజమే! వదినకు నువ్వు సరిగా చెప్పకపోలే మాత్రం చాలా కష్టమని కూడా రాఘవులు హెచ్చరిక చేశాడు, సోము కూడా వెంటనే అనేశాడు. మంగివల్ల నే యీ భేదాభిప్రాయాలు వచ్చినాయి. ముందర మంగిని సంతాపించుకుంటే అన్నీ సమసిపోతాయని. రాఘవులకు చిర్రున కోపం వచ్చింది. సోము బాగా చిరాకు పడ్డాడు. ఇద్దరు ఎన్నడూ అనుకోని మాటలు అనుకున్నారు. లోపల మంగి మండిపడిపోతోంది, బావ, తిల పేళ్ళాన్ని వెనకేసుకు వస్తున్నాడని. రామి బుస్సు మంటోంది, రాఘవులు తన పెళ్ళాన్ని వెనకేసుకు వస్తున్నాడని. ఈ మాటల ఘర్షణ కోణ కోణాకు తీవ్ర రూపం దాలుస్తోంది. చివరకు పంపకాలదాకా వచ్చింది. ఇంట్లో చెంబూ తిప్పాలమంచి పండుకోవటం అయిపోయింది. ఇక యిల్లుంది, రిక్తా వుంది.

ఇంటి పంపకం యెంతో సేపటికి తెగలేదు. మంగి యేమి నూరిపోసిందో యేమో, రాఘవులు గట్టిపట్టే పట్టాడు. ఆ యింట్లో సగంకంటే యెక్కువ భాగం తినకు రావాలని, సోము, రామి యెన్ని చెప్పినా, అమాటకు వచ్చుకున్నాడు, మాడ్చులు గీసుకున్నారు. ఎవరి స్థలంలో వారు తలొక పాక వేసుకున్నారు. ఇక రిక్తా సంగతి వచ్చేటప్పటికి పంపకాలు వుద్దలేదు. ఇద్దరికీ తెలుసు, యీ వాడు రిక్తాను అమ్మి నే, చెరోక రిక్తా కొనుక్కోలేమని, కిరాయి రిక్తా తీసుకుంటే యెంతోకడమని మనుషటిమాదిరిగా నే, పగలల్లా ఒకడు, రాత్రిలా ఒకడు వంతులు చెప్పవ రిక్తానులాగి సంపాదించుకుని తింటున్నారు. ఆ యిద్దరికీ అదివరకు మాదిరిగా నే, ఆరిక్తా యే జీవనాధారం.

మంగి ప్రాసించినట్లుగా నే, రాఘవుల సంపాదనలో, తినకోక చీరతని, కొడుకు వొక్కా ఆరి, భర్తకు ధోవతి అని సంపాదించుకో కలిగింది. విడిగా వున్న తిర్యగి, రాఘవులకు, మంగి అన్న మాటలన్నీ ఒక్కొక్కటి అనుభవంలో కనిపిస్తున్నాయి.

కొలదీకంతోపాటు, రిక్తాచీకం రాతేక యెంతో వెనక్కు పడిపోయింది. ఆ ప్రాల్లో సిటిలములు వచ్చేసినాయి. మైలువెళ్ళాలంటే, అడాయీస్తే, యిల్లే వెళ్ళిపోతారు. వావలాయచ్చి, రిక్తా యొక్క వాగుకు యెవరూ కనిపించటంలేదు. రిక్తాల గిరాకి చూస్తూ చూస్తుండగా నే యిల్లేపడిపోయింది. తాను అదివరకు సంపాదించేదాంట్లో సగంకూడా రావటంలేదు. ఇంత సంపాదించినవాళ్ళెం. ఓచిల్లర కొట్టుపెట్టుకున్నా, యీపాటికి మనజీవనానికి దిగులులేకుండా పోయేది అవనివరంగా రిక్తాకొనుక్కుని యెందుకూ కొరగాకుండా పోయామే అని విచారింపకుతున్నారు రిక్తా యజమానులు. ఈవచ్చిన కొత్తమార్పుతో, అన్నదమ్ము లిద్దరిమధ్య వెరుగ్గము పెరిగింది. ఎవరికివారు, ఆ రిక్తా తిలసా లేకవాలనే పట్టాదలలో వున్నాడు. ఎంతసేపటికి యిద్దరిమధ్య సమన్వయం వుద్దలేదు పీరిద్దరూ యిల్లా మనస్ఫూర్తిలు పెంచుకుంటూనే వున్నాడు. ఈ మధ్యలో నే యెంతో వుపద్రవం వచ్చిపడింది. మృగనిసి పాలిటివారు, రిక్తాను తోకేసున్నారనే వదింతి వుట్టింది. రిక్తా యజమానులు, రిక్తాల గేవళ్ళు, ఇంట్లో సమాజేశాలు, జరిగి ఏకగ్రీవంగా తీర్మానాలు ఆమో

దించారు. రిషాలను వుంచాలంటూ, కార్మిక నాయకులు, పోయిన పలుకుబడిని వుపయోగించుకోవటానికి, యీ అవకాశాన్ని కాయకీర్తులా వినియోగించుకున్నాడు. ఎంత అందోళన జరిపినా, ఏమీ ప్రయోజనం లేక పోయింది. మ్యూనిసిపాలిటీవారు తన సమావేశంలో రిషాలను తీసెయ్యాలని విన్నయించారు. ఈ నిర్ణయం అమలు జరపగానే, నీటినుంచి బైటపడేవేసిన కప్పలు లాగ, రిషానుజమానులు, రిషాలాగేవాళ్లు తన్నుకు పోయారు గలగిల. అదివరకు సంపాదించిన సొమ్ము పెట్టకొని కొంతమంది యజమానులు యింకోరకం వ్యాపారంలోకి దిగారు. రిషాలాగేవాళ్లు కూరీ, వారీ చేసుకుని బ్రతుకుతున్నారు. అతికష్టమీద, విడివిడి భాగాలుతీసి అమ్మితే, రాఘవులకు, సోనుకు, తాము ఖర్చుపెట్టిన సొమ్ములో మాడోవంతు వచ్చింది, రిషాఅమ్మకంలో. ఆ డబ్బును చెరిసగం పంచుకోవటంలోకూడా తగాదాలుపడి చివరకు యెట్లాగోట్లా సద్దుబాటు చేసుకున్నారు. రిషాపోవటంతో, భుక్తి గడవటం యెంతో కష్టమైపోయింది. రెక్కలు విరుచుకున్నా, ముగ్గురిపిల్లల్ని, పోషించాలంటే, మంగి, రాఘవులకు పెద్దసమస్య అయిపోయింది. సోను ఆదేశ్ తిలోవున్నాడు. తన కుటుంబాన్ని పోషించే గత్యంతరంలేక, రాఘవులు, తనస్థలాన్ని, యింటిని అమ్ముకుని, యెక్కడో ప్రారంభించేటో, నెలకు మాడు రూపాయలు ఆద్రెలో కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు. సోను కూడా తప్పనిసరిగా తనయింటినికూడా అమ్మేయ్యాల్సి వచ్చింది.

తనకొచ్చిన డబ్బుతో నిశ్చలప్రయత్నం చేశాడు యింకా డబ్బుసంపాదించాలని. చిన్నరుకొం పెడితే, దాంట్లో నష్టంవచ్చింది. ఏపనిచేస్తే, ఆపని తనకు యెదురయిపోయింది. రాఘవులకు తలకుసుంచిన పంయి పోయింది. ఎటూ తోచటంలేదు. మంగి, రెండుపూట్ల రెండోళ్ళకు వెళ్ళి బండచాకీరీ చెసివస్తుంది. తాను అక్కడా యిక్కడా తిరిగి, ఆపని, యీపని చేసుకుని యింటికి వస్తాడు.

ఏ పూటకూరీ, ఆ పూటకు గడవటానికి పరిపావటంలేదు. సోనుకు ఎక్కడలేని వోపికావచ్చింది. ఒక్కతాగం కూర్చోకండా ఏదో పనిమీద వెళుతూనే వుంటాడు. రామి ప్రాద్విస్తమానం చాకీరీ చేస్తూనే వుంటుంది. అప్పుడప్పుడు, వెనకటివన్నీ బాపకంవచ్చి

ఏకుస్తుంది. సోను, తాను తిమ్మడి అపార్థం చేసుకున్నానేమో అని బాపకుతూ వుంటాడు. రాఘవులు చాలామంచివాడు. మంగి కూడా చాలామంచిదే. నేను తెలుసుకోలేకపోయాను. మొట్టమొదట తాను, తన తమ్ముకు ఈ వూళ్లోకి వచ్చిపప్పుకు ఎటావున్నాకో బాపకం తెచ్చుకుంటూ విచారపడతాడు. తన తమ్ముడి బాడ తనకు తెలియదు. ఈ వూళ్లో వున్నాడో లేదో కూడా సోనుకు తెలిదు. రాఘవుల్ని చూసి చాలా కోపాలయింది. సోను దీర్ఘంగా ఆలోచించుకుంటున్నాడు.

రాఘవులు దిగాలుపడి అదురుమీద కూర్చుని, కళ్లు కుసుచుకుంటున్నాడు. తాను, తన అన్నతోపాటు ఈ వూరు వచ్చిపప్పటినుంచి జరిగిన మాన్సులన్నీ గుర్తుకొస్తున్నాయి. ఒక్కొక్క విషయమీ తొలిచి తొలిచి రాఘవుల్ని బాపెటుకున్నాయి. మంగి చెప్పిన మాటలు విని అనవసరంగా అన్నతో విశోగము తెచ్చుకున్నాను. అన్న చాలా మంచివాడు. వదిల చాలా మంచిది. అన్నను చూసి యెన్నాళ్ళయిందో మరి! ఎక్కడున్నాడో ఏం చెప్తున్నాడో! రాఘవులు సంక్షోభపడిపోతున్నాడు మంగి లోపల లోపల కుమిలిపోతోంది. ముఖపడదామనుకున్న కోజాల్లో మళ్ళీ అని మొదలయినాయి. ఏ విధంగా జీవించి మళ్ళీ మారపోతుందో చూచి బాపకుతూంది. వెనకటివి తిలుచుకుని విచారపడుతుంది. రాఘవులకు గాని, తనకుగాని వూరికి సలపసంతి వని. అయితే శ్రమకు తగినంత ఫలితం నోరకటంలేదు. తాను మంగి పోతోంది, రాఘవులు చిక్కిపోతున్నాడు. ఏమి చెయ్యటానికి తోచటంలేదు.

ఎవరో బొంబాయినుంచి పెద్ద వ్యాపారులు వచ్చి, ఇక్కడకు మాడుమైళ్ళ దూరంలో ఒక పెద్ద ఫ్యాక్టరీ కట్టబోతున్నారని అనోటా అనోటా వివచ్చింది. ప్రతిసోటా యీ మామే వినిపిస్తోంది. రాఘవులు నిశ్చయించుకున్నాడు, ఆ ఫ్యాక్టరీ పూర్తి అయ్యేటంతవరకు అసలు మకాంయెత్తి, అక్కడే వుండిపోతే సరిపోతుందని.

తను పొట్టల్ని చేతపట్టుకుని ఎక్కడెక్కడవాళ్లు అక్కడకు తయారయ్యారు. బ్రహ్మాండంగా పనులు సాగిపోతున్నాయి. చుట్టూ రకరకాలయిళ్ళు, ఆఫ్యాక్టరీ కట్టడం, చేరినందా పని. చేసిన బతుక్కొనక్క

లేను. మంగిలెలకు ఓ చుట్టచుట్టి, బయలుదేరుతుంది. రాఘవులు, పలుకు, పారపట్టకుని బయలుదేరుతాడు. అణగారిన హృదయాల పువ్వులమీద పైకిలేచిన భవనాలమాట గుర్తొచ్చి, తన గతిచరిత్రను, గతి ఆలోచనలను, స్ఫురణకు తెచ్చుకుంటున్నాడు, రాఘవులు. వెలిగి తనలో తాను నవ్వుకుని, మనం యీ జన్మలో భాగ్యవంతులం కాలేము. భాగ్యవంతులు యింకా భాగ్యవంతులవుతారు. వీరవాణ్ణు యింకా వీరవాళ్లవుతారు, వాళ్ళకు డబ్బుంది. మనకు రెక్కలున్నాయి. మనం కష్టపడాలనీనవాళ్ళం. అది తప్పును, రాఘవులు యేమేమిటో ఆలోచించుకుంటూ, పనిచేసుకుని పోతున్నాడు.

ఎండా చుగ్గుమంటోంది. మార్కుకు వడిపెత్తి మీదికి వచ్చేవాడు. రాఘవులు స్వేదస్నానం చేస్తున్నాడు. ఎంతో నిబ్బరంగా, గుండెబరువుతో, పారలోలాగిన మట్టిని తిట్టలోకి వేస్తున్నాడు. మంగి, ఆయాస పడుతూ, అక్కడే దరికిలపడిపోయింది; రొప్పతోంది. ఒక్క పారిగా పైకిమాసింది. మార్కెకిరణాలు వాడిగా కళ్ళలోకి పొడుచుకు పోయినాయి, చప్పున కళ్ళు మూసుకుంది. రాఘవులు, తిట్టనిండా మట్టిని నింపేసి, పలుకును గట్టిగా ధూమిలోకి దింపేసి, బాని ఆసరాతో అట్లాగే నిలబడిపోయాడు రొప్పతూ. మేస్త్రీ ఎక్కడో పసికట్టాడో ఏమో, చప్పున రాఘవులవైపుకు గబగబా వస్తున్నాడు. మంగి చప్పునలేచి నిలబడి తిట్ట పై త్రిస పెటుకుని చకచక నడిచింది. రాఘవులు ధూమిలోకి నుచ్చిన పలుకును పైకిలాగాడు రౌద్రంగా. మేస్త్రీ, మాసీ చూడకండా ఇంకో

వైపుకు వెళ్లిపోయాడు. కూలీలు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చేస్తున్నారు. పని చురుకుగా సాగిపోతోంది. మేస్త్రీ పంపించాడు గామాలు, ఓ పదిమందికూలీలు పలుకులు, పారలు పట్టుకుని, రాఘవులున్న చోటుకు వచ్చేసి, ధూమిని త్రవ్వేస్తున్నారు. వంగిది నడుము ఎత్తి లేక అతికష్టమైనది, మట్టితిట్ట యింకోడి ఆసరాతో పైకెత్తి, తలమీద పెట్టబోయేసరికి, 'రాఘవులు...' అంటూ గట్టిగా కొగిలించుకున్నాడు పోము—రాఘవులుకు కొద్ది ఊతాలదాక నోటినుంచి మాట పెగిలి రాలేదు.

అదుర్దాగా, మంగిక్కడ, పిల్లలక్కడ అంటూ పోము కుకలప్రశ్నలు వేళాడు. రాఘవులు కూడా యెంతో ఆపాద్యం గా తేలు సమాచారాలు అడిగి అన్నా! నేను పెద్దతప్ప చేశాను, అంటూ కంట తడిపెట్టుకున్నాడు. పోము, తిమ్మణ్ణి దగ్గరకు తీసుకుంటూ 'రాఘవులు నువ్వట్లా ఆనక, నేనూ చేశాను... డబ్బున్నప్పుడు ఒకరినుఖాల్చి చూసి ఒకరు ఓర్వలేకపోయినాము. డబ్బుపోయిన తర్వాత, ఒకరి కష్టాల్ని చూసి ఒకరు బాలిపడాలని వచ్చింది... మనకు మిగిలింది మన రెక్కలే! మన్యలోవచ్చిన డబ్బుకొడు.... మనం అన్నీ పంచుకున్నాం... కొని మన ప్రేమల్ని పంచుకోలేక పోయినాం...' ఇద్దరు అన్నదమ్ములు పెన వేసుకుని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చారు.

దూరాన్నుంచి చూసిన మంగి, పరుగు పరుగున వచ్చి, 'బావా, అక్కక్కడ!... అంటూ బావురు మంది.

కలకత్తా నగరము

శ్రీ సుధీన్ దత్త

కౌల్యునిక జగత్తులో విహరించుకొనుట వలన నా మిత్రబృందంలో వేదాంతి ఒకాయ నున్నాడు. ఆయన మాట్లాడ్డాని వివరక్రమించారంటే మన కిట్టే తిక్కలు కట్టిస్తాడు. అలాంటి అకటావికటం! ఏ ప్రశ్న కావ్వి గురించైనా తెలుసుకోవాలంటే అసలు ఎప్పుడూ ఆ ప్రశ్నకానికి వెళ్ళి స్వయంగా చూడగూడదు! అని ఆయనది అదో విచిత్ర సిద్ధాంతం. ఇలాంటి మాటలు విని, ఆయన ఊహాగానం చేసేమనిషి, వాస్తవాన్ని అవాస్తవికంగా తలక్రిందులు చేసి మాట్లాడతారనీ అనుకునేవాణ్ణి. కాని ఆయన అభిప్రాయమేమిటో ఇప్పుడు నాకు కొంతకు కొంత అవకత మాటోంది. ఎందుచేతనంటే: పూర్వం, కలకత్తాలో, మాయిల్లు ఇప్పుడు 'బోర్లు విరియం' కొల వున్నచోట వుండేది. ప్లాస్టిక్ యంత్రావంతరం ఆ కొల కట్టడానికి ఉపక్రమించి వప్పుకు మా కుటుంబం అక్కడనుంచి తేలిపోవలసి వచ్చింది. నగర మధ్యంలోకి మారాడు. నాటికి ఇటికి మేము నగరం వడిబొడ్డునే వుంటున్నాము. నేను అక్కడే వున్నాను. అక్కడే పెరిగాను. అర్ధ

శతాబ్ది వైచిల్యమే నా జీవితంలో, అధికభాగం అక్కడే వెళ్ళిపోయింది—కానీ మా నగరం ఇలాంటిది అని చెప్పడంలే బలంగాను. ఏవరాయిదేశపు పెద్దమనిషే కావచ్చి మీ నగరంలో చూడవలసిందేమిటి అని అడిగితే, నేను తెల్ల ముహూం చెయ్యటమే.

ప్రాచీనమైన నగరం కాకపోవటంచేత, అలా చేతల్ని నిరూపించటానికి ఆస్కారం వుండవంటా రేమో. కాని నాకు అలా గోరదు. విజానికి కలకత్తా నిన్ను మొన్న వున్న నగరమే. ఇది నగర చూడం ధరించటం ప్రారంభమై రెండు శతాబ్దాలు గూడా కాలేదు. భారతదేశంలో, ఇతరత్రాలకు లాది సంకల్పిలాల ప్రాచీనతను సరికించుకున్న ప్రదేశాలున్నాయి. ఇదంతా విజమే వసుకొంది. కాని ప్రపంచంలో, ఇటీవల పెంపొందిన ఆశీక క్రొత్త నగరాలున్నాయి. అవి కోర్కగానే వుంటాయి. ఈ ప్రాచీన భారత భూమిలో కూడా, ప్రతి నగరంలోనూ ఇప్పుడు జనం క్రిక్కిరిసి వుండే ప్రదేశాలు, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం తొలిరాజధానిగా నిర్మించుకున్న ఈ కల

* ఎన్ కౌంటర్ పత్రికతో గల ప్రత్యేక యేర్పాటుతో *

కత్తా నగరంకంటే మరేమీ ప్రాచీనమైనవికావు కలకత్తాలో ప్రాచీన శిథిలశిల్పసంపదలు కనుపించక పోయినా, ముత్రా, ధీర్తి, కాశీ మొదలైన మహా నగరాలవలెనే, కుస్సు, వీసులకు, మురికిగుట్టలకు మరేమీ కొదవలేదు. అందులోనూ ఉత్తిరాది ప్రాంతం కంటే, ఈ తూర్పుదిశలో వుండే సహజవాతా వరణం, ఎట్టి నిర్మాణములకైనా అనరికాలంలో బరాభారాన్ని పట్టించి శిథిలావస్థకు లేవటానికి సమర్థ మైనది. మా వంగీయులు ఈ విషయాన్ని యేవాడో గ్రహించిపెట్టుకొన్నారు. అందుచేతనే కావోలు మూడు రెండుమందిల సంవత్సరాల క్రితంవరకు వారు పూరి కిష్ట చేసిన మట్టికోంపలలో నే నివసించుతూ వచ్చారు. అంతేగాదు—మట్టిచవుళ్ళను కోలుస్తూ; వాటి పరి అయిపోగానే పెడిగర్బంలో ఉద్వాసం చెప్పేస్తూ. మట్టిలో మట్టి కలిపి చూయి మైపోవటానికి.

18 వ శతాబ్దివరకు, గంగావది, సాగరసంగమం చెయ్యటానికి, హుగ్లీవది ప్రధానవాహికగా వుండేది. అందుచేత ఇప్పుడు కలకత్తానగరం వున్న ప్రదేశానికి ఉత్తరంగా, ఏడెనిమిది మైళ్ళదూర వరకు వానరప్రజలు నివసించుతూ వుండేవారు. ఈ ప్రజావాసాలకు వెనుక తిట్టన, మట్టితోపుల బాడవధూములు వ్యాపించి వుండేవి; వాటిలో అక్కడక్కడ మగ్గ మగ్గను చిన్న చిన్న పల్లె గ్రామాలు. ఈ వానర ప్రాంతానికి పైభాగంలో ఇంగ్లీషువారు కొంతకాలం ఆవాసం చిక్కించుకున్నా, స్థానిక పరిపాలకుల ఒత్తిడివల్లనే నే నేమి, ఇతిర యూరపీయన్ బాతుల పోటీకి తిట్టకోలేక పోవటంవల్ల నైతే నేమి, అక్కడ నిలవలేకపోయాడు. అందుచేత వదిలించు దివనకు వచ్చి సముద్రతీరంలో మూడు చేపలలేపులను ఆక్రమించుకు స్థిరపడ్డాడు. ఆవిధంగా, బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలో రెండవదిగా పేర్కొనబడిన కలకత్తానగరానికి శింకుస్థాపన జరిగింది. శైలివదిలో ఈ నగరానికి అనేక అవాంతరాలు తిల ప్పించినా, దాన్ని అభివృద్ధికి తేల్చుస్తూ, సుదూ రంలో కాశీగుట్టలలో వేంచేయున్న నిలయకొరినే కాశీకాశీయొక్క ప్రభావంగా ఎంచి తిలగుట్టకు వుండేవాడు. కలకత్తా నగరంయొక్క కీర్తిప్రతిష్ఠలు ఆ నిలయమూర్తివల్ల సంక్రమించింది కావని స్పష్టంగా లేయతోంది. కాకపోతే, బ్రిటిషువాళ్ళు చేతవరకు ఆ ప్రదేశం నిర్జనంగా వుండిపోవటానికి, అనంతరవిశా యెలరేసిన అనేక కల్లోలాలకు ఆ సమాశ్రిత కారణమని నేను విశ్వసిస్తున్నాను.

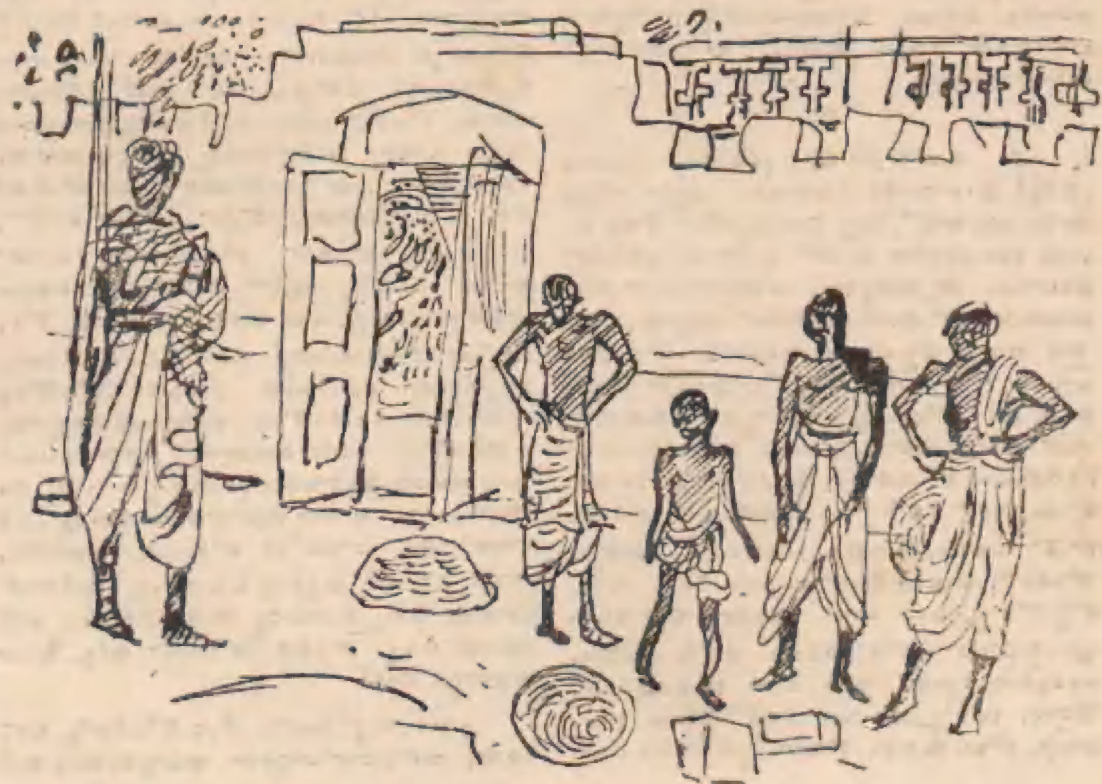
అదిలో అంత ఆలోచన మీద జరిగిన పని కాకపోయినా, ఒక విధికి ప్రభుత్వం సామ్రాజ్యస్థాపన చేయటానికి ఇంతకంటే అవచ్చని ప్రభుత్వావధం మహాకటిలేదు. స్థానిక ప్రజలు తొలిగా ఆ కొరితలపలోకి మూకటానికి, యితిర ప్రాంతాలలో వ్యాపించివున్న ఆరాధకపరిస్థితులూ, అరక్షితిస్థితి కారణమైనా, అనంతరకాలంలో వారు దాన్ని అంటి పెట్టుకుని స్థిరనివాసా తర్కగురుకోవటానికి చేత కారణాలున్నాయి. వారి ఆరాధనలో కొన్ని మారి వానకాలాలు దృగ్గోచరమైవాయి. పైపెమ్మ ఈ విధే స్థావరంలో వుంటే, అవాదికాలంనుంచి వస్తున్న కట్ట బాట్లకు నియమాలు వారు బద్దులై వుండవలసి లేదు. కష్టపడకుండా నేటికా ఉబ్బుసంపాదించి కేయలు నింపుకోవచ్చు. చిత్రిచిత్తాలైన కొత్త కొరి భావాలతో తిలయకూడా నింపుకోవచ్చు. ఈ నూత్ని భావాలల్ని భారత శిశిముసుగు చిటిచిపరిపాలనవల్ల సంక్ర మించిన ప్రధానఫలితం. చిరకాలం ఈ నూత్ని భావ వ్యాప్తికి కలకత్తా నగరం ప్రధాన కేంద్రంగా వుండేది. కానీ ఆవాడు అక్కడికి చేరినవా రెవ్వరూ, అది, తియ స్థిరనివాసంగా ఎంచుకునే వారుకాదు. నగరంలో, వాణిజ్యం ద్వారా సంపాదించుకున్న డబ్బుతో యితిర ప్రాంతాలలో ధూములూ పుట్రా కొనుక్కునేవాళ్ళు. నైరు హాజరు ధూప్తామిక వర్తమంటూ రిద్దయిపోయిన తిలగంలో కూడా, వాళ్ళు, తియూగే అక్కడికి చేరిన యితిర వ్యాపారశ్రులతో వాణిజ్యంలో చాటి చేయటానికి వచ్చారునే దృక్పథంగో వ్యవహరించే వారే కానీ మిగతా వారితో ఏకమై పోయేవాడుకాదు. ఇందువల్ల అధిక వర్గాలు పెంపొందే ఆస్కారం లేకుండా పోయింది. కానీ, మటుంబటే సర్వసాం ఘిక కార్యకలాపాలకు కేంద్రంగా వుండటంచే, వర్త వ్యవస్థ ప్రభావం కొంత తగ్గింది.

ఈలోగా మృగ్యయావాసాలను వదిలి, ఇటుకొ మన్నంతో కట్టిన మేడలమీద నివసించాలనే ఒక క్రొత్త ఆవేశం లేదా ఒక క్రొత్త వాగరకత బయలు చేరింది. దిబదరా మేడలు లేచి పోయినై. ధనికులు కట్ట డిం సరే, ముందుముందు ధనికులు కావోతున్న వాళ్ళూ, కానోరుతున్న వాళ్ళూ కూడా కట్టానూ పెరిమెరీ వాగ్దావాలతోనూ, ప్రదెనిమిది కోరు రెంటూ తిప్పుతోమని రామప్పరంతులలా దిబాయింది

అప్పుడా నోరు నొక్కేసి, యెట్లాగైతే చేం, తమభావి
తరాల పంతవం నొప్పువాళ్ళుగా చెలామణి కొనబా
నికె తలో మేదా కట్టేశాను. అలా ఆ వగరంలో భవం
కులన్నీ, అంతఃపురాలనీ, రాజప్రాసాదాలనీ, తమంతిదా
చెప్పుకుంటూ తలో మేదా కట్టేశాను. ఈ కట్టడాలుకు
ఒక చాలామూలా ఒక పద్ధతీ లేదు. ఎవరికి
కొక్కడి యే విధంగా బాగా కొరికితే ఆ
విధంగా కట్టేయడం. నానికో 'ప్రానిం'గా
బంపియ అలాంటి చేమీ లేదు. మురికి బాపిలను అను
జేసుకుని, నొప్పికొట్టాలమర్రి పెద్ద పెద్ద భవంతులు
లేచివై. వాటిమర్రిగా పండులు. వర్షాకాలం వస్తే ఈ
పండులు పేదకుప్పల దగిరనుంచి, మురుగుకుకుండ్ల
దాకా యేయూపమెవారించడమృ. వా బాల్కన్లో,
కొన్ని ముఖ్యప్రాంతాలలో, ఈ పండుల్లోనే కంకర
నొడ్డు వేశారు. కానికొంచెం పెద్దవర్షం కురిస్తే చాలు
పీటిలో చాలాభాగం మోకాటిలోడు నీటిలో మునిగి
వుండేది. ఇక ఈ భవంతుల శిల్ప సౌభాగ్యం పంకతి
ఎత్తుకోవక్కరలేదు. తెల్లవాళ్ళి స్వంతానికి కట్టకున్న
స్థంభాలు వేసిం యిట్లు వలసల్లో వాళ్ళు మామూలుగా
కట్టకుంటూవుండేమాదిరి వికారంగా కలుకు నేవాళ్ళు.
ప్రభుత్వ భవనాలన్నీ వాటుని, ఒకేరకం, భియంకర

దృశ్యాలు. ఇక ఆ హైకోర్టుభవనం పంకతి, తమరు
స్వయంగా చిత్రించారనిపించేగాని, చెబితేవచ్చును—
అంతి దానిగం. ప్రభుత్వ భవనము, మ్యూజియం,
విక్టోరియా మెమోరియల్ హాల్, యివిమటుకు చూడ
మర్చుటగా వుంటాయి.

హైకోర్టులో పాటి చేయాలిగింది. స్కాట్
లండ్ గురాల నమూనాలో, వ్యక్తిగతంగా ఒక భార
తీయ కళాభిమాని విర్మించివ భవంతి ఒకటుంది. ఈభవ
నానికి చేరాలంటే, చెమవాపిలకు పేనుమోసిని కల
కతా చేపల మాక్కెటూ, కూరల మాక్కెటూ చాటి
బోవలసి వున్నది. అందుచేత ఆ ప్రాంతం విషయం
తలుచుకుంటే, తమసాంస్కరికం తిలపుకు వచ్చుంది.
ఇతర వికాంవిర్యాతా లన్నీ, మావపుని ఆయా
వ్యక్తిగత వన్నిటిని న్యౌకమానం చేసాయి. భవకుడైవ
యే వంగియుకు భవనవిర్యాగం చేయవలసివచ్చినా
గ్రీకు శిల్పాలు చెక్కివ స్థంభా గానూ, బొత్తియనుము
పిట్టనోపలు అమర్చివ వరందాలూ వుండెంది కుదరదు.
మక్కల్లోకి లేపిం ప్రహారీ నోడలు లోపలున్న భవనా
లకు, ప్రజల దృష్టికోషం తిరులకుండా కొనాడుతూ
వుంటాయి. ఇకను ఆ నోడలలోపల: తృణశిక్షణలు,
పువ్వుశిక్షణలూ, రకంకొం జలాభిశేదియంత్రాలు

గ్రీకు నమూనా పూలకుండినా, అట్లమైన రాలి కట్టలు వీరపాపరక్షిణా అలుముకునివున్న జలా కేయాలు, పిటి వలవరాలిలో చెక్కిన, ఎక్కు మూర్తలు ఇవన్నీ వుంటాయి. పిటిమిస్ట్రీ అంటూ పంతులేని పెద్దధివనం. ఆ ధివనంలో ఆశేక వికాల మందిరాలు. ఆ మందిరాలలో చిక్కిరొక్కరిగా మేమంచి (వేలాడూ, ఎటుమెదినీవా తెలవ తెలవకూ, దీపవచ్చు బమచ్చే 'చాందీరీప్', లతిలూ మృగ కీర్తనలూ చెక్కిన కాళ్ళతో కోయ్యపానాస్లు, పెద్ద పెద్ద ఆ చా లు— ఒకదానికోటి పందివ్యవండా చిక్కిరొక్కరిగా వుంటాయి. ఇక చిన్న చిన్న గదులు అనంతసంఖ్యలో వుంటాయి. వాటిలో, ఒకళ్ళతో ఒకళ్ళు సంబంధం లేకుండా అవవాళ్ళూ మగవాళ్ళూ జీవించుతూవుంటారు. రాత్రిపూట జీం స్పృహని పెంపొందికేయటానికి కలుగుకోతలంతప్పు, యితరతా వాళ్ళకి ఒకళ్ళతో ఒకళ్ళకి సంబంధ మేమీ వుండదు.

ఆరికంగా ఇంకా కొంచెం తిక్క వస్తాయిలో వుండేవాళ్ళు ధవనాలు మళ్ళీ వేరు. వాటికి ఒకొక్క దానికి రెండేసి పెంపు వుంటాయి. వాటిలో మట్టి తోట్లలో వాటిని తాటి మొక్కలరీపు మలే ఉద్యాన వనాలూ వుండవు. ఆ యిల్లలో పడకగదుల సంఖ్య బహుళం, పరాయి పెద్దమనుషులవస్తే ఆహ్వానించ బానివుండే గదులు పరిమితం. ఈ గదులనిండా తోగలూ తోమలూ.

III

ఈ మహాపూరాలకు, ప్రతిదానికి ముందు, ప్రత్యేక పూజామందిర ముంటుంది. చుట్టూ ఆరీలు దించిన వరండాతో చిన్న ధివనం. పిటిలో జీవరాధివనకు సంబంధించిన మహా క్లి వాలు జరుగుతూ వుంటాయి. ఈ ఉత్సవాలు సంవత్సరానికి దాదాపు పదిమూడుదాకా వుంటాయి. పిటిలో ఆర్యంతరి ప్రధాన మైన ఆరాధన వర్త ఋతువు అనంతరం ప్రారంభమై నాలుగు రోజులపాటు కొటికోలాహలంగా జరుగు తుంది. మహాకళియొక్క ప్రసన్నావతారమైన దుర్గా జీవని ఆరాధించుతాడు. చివరకు విజయదశమివాడు పదిరెండుగల ఈ మహామూర్తిని నది దగ్గరకు మోసుకు వోయి దాలో కలిపేస్తాడు. అనంతరం సాయంత్రం దాకా ఎవరుబడిలేవాళ్ళు ఎవరుబడిలే వాళ్ళును కావలించేవకుంటూ వుంటారు. జనం చిన్నా పెద్దా, కొద్దిగోప్పా, అదా మగా లేకుండా, ఇలా కలగా పులమైపోయే మహా తిరుణం హోలీ పండుగ. అనందపారవశ్యంలో అదా మగా జనం నీగు విడి చేస్తారు. బుక్కయి దుమారాలతో విధులు కోలా హలమై పోవటమిగాక, కామోన్యాదులైన జన సమూ

హాలు యిళ్ళివీడకూడా దాడి చేస్తాడు. ఈ తిరుణా లలోతిప్పు మిగతా సర్వకాల సర్వావస్థలయందు, యే కత్తులో మెసలవలసినజనం ఆ కత్తు అవధులు ఆరికమించకుండా ఆర్యంతరి బాగునాకులై మెసలకూ వుంటారు. గౌరవ కుటుంబాలకు చెందిన కులస్త్రీలు బయటకీ వచ్చి విందులు వినోదాలలో పాల్గొనట మంటూ వుండినా. అయితే భోగంపడుచులకు కరువు లేదు. ఈ మహాధవనాలలోని విలాసమందిరాలలో వాళ్ళు పాటలూ పద్యాలు హోరె తీర్మానాట్యాలు చేస్తుంటే, యజమాని తిం మిత్రులనూ, అమయాంయ లనూ చుట్టూ కేర్చుకుని తాగి తింమిలకుమో వుంటాడు.

ఇంత ఆత్మీయత లేకుండా, గౌరవ మర్యాదలను పురస్కరించుకుని కేవలం బాంధవప్రాయంగా జరిగే విందులూ వినోదాలూ వుంటాయి. పిటికి ఆయాకుటుం బాలకు ప్రాపుగా వుంటున్న బ్రిటిషు అధికారులు ఆహూతుడౌతూ ఉంటారు. ఈ ఆగ్రహరీపు అప్పు ఋత్తుకు మొదట ఎంత అప్రాయంగా హ్యూగలివర వాలు పలికినా, విచిత్రమైన వర్తతిర ఆరికాన్నీ అలా దూరంగా ఉంచేసి వ్యవహార మంతా నడిపిస్తారు. ఈ అధికారులు, తిప్పుదానకూ, మిత్రాయలు తింటూ, ఎత్తియన ఆసనాలలో, ప్రదర్శనకాలలోని బొమ్మల మోస్తరుగా ఒకటి రెండు గంటలు కూర్చుని వినుగెత్తి తిరిగి ఇళ్ళకు చేరుకుంటారు. ఇవిగాక బహిరంగంగా, గృహాంతరంలో ఏర్పాటు చేసే సంగీత కచేరీలకూ, పురాణ కాలక్షేపాలకూ, ధిరివాట్యాలకూ ఇంచు మించు ఎవరిన్న వాళ్ళి నందిగ్నీ ఆహ్వానించుతాడు. ఇక కూతుళ్ళూ, కుమార్తెలు వగయిరాల వివాహాలు జరి గితే, మేడలూ మిడ్డలూ, దొడ్డలూ, తోమలూ వాళ్ళిల్లా, వరండాలూ, యావతూ భోజనకాలలుగా మారినా తాయి. ఎరిగివున్న జీవుల్లో ఏ వొక్కణ్ణీ ఆరిగుల బాపితలో వెయ్యకుండా ఉండటానికి విల్లేదు. కాని, అంగైయ వాటకరంగాన్ని అనుసరించి వాటకరంగం ఏర్పడేవరకూ వంగీయులకు సాంఘిక వినోదకార్య క్రమాలంటూ ఉండేవికాదు. వంగీయులు కి బ్బులకూ వాటికీ జగ్గెదు. ఆహార వియవాలవల్ల 'రమ్మరెంటులు' మొదలయినవి పెంపొందటానికి యెక్కువ అస్కారం లేకపోయింది. తాళదు మహాపాపం—రహస్య ప్రజే కాలలో తిప్పు దానికోరికి పొగుచ్చుదు. అందుచెరి, క్రికెట్ పోటీలూ, గుర్రపు పందాలు, ఫుట్ బాల్ పందాలూ ఏర్పడై జనాన్ని ఆకర్షించేవరకూ, వంగీ యులకు ఉన్న సాంఘిక వినోదముల్లా ఒక్కటే— ఉపన్యాస వేదిక!

గ్రాంథిక స్థాయిలో, తీవ్ర భోరణిలో, అనర్థ కింగా, అపాంపారావారంగా ఉపన్యసించటం వంగీ

యలకు వరదా. మొదట ప్రారంభమైన సభలూ, సమావేశాలు పాంథిక సంస్కరణల ప్రచారంకోసం, మరి సంస్కరణల ప్రచారంకోసం ఏర్పాటుచేసా, రాను రాను అవి, వంగీయులలో వేగులు పాతుకొని ఉన్న భిన్న భిన్న వర్గాలను సమైక్యపరిచేందుకు మార్గంగా, వాటిని ముగిసి పెంచినందు బాటలో వున్న క్రైస్తవ మార్గాలు ఇలా వృధాగా వ్యర్థమైపోకుండా కొంత ప్రయోజనానికి ఉపయోగపడే యింకొకటి బ్రిటిష్ వారు అవలంబించిన విధానమే కారణం. పలుమంది పదిహేది లేకుండా, పరిపాలనను పాగిల్చి విదేశీ అధికారులు ఎక్కడి తమ అధికారగోరవానికి ధింకం కలుగుతుందో అనే భయంతో బహిరంగసభలకు వాటికి రాకుండా సభాపీఠీకరించగా ప్రపంచం చెప్పాళ్లు. అందుచేత ఏకాంతవాదం ఆధిపత్యం చేశాళ్లు. విపాయిల తిగుగు బాటుమంచి బ్రతికబతుకుటకై తిగువారి, ఈ ఏకాంత వాద స్వభావం దురహంకారంగా పరిణమించింది. బ్రిటిష్ వాళ్లు తలపించిన ఆ ప్రమాదావస్థలో వంగీ యులు మౌనముఖాంతంగా వాళ్ళకు అడ్డగా నిలబడి సహాయం చేశారు. అనంతరంలో దురహంకార రూపంలో బ్రిటిష్ వాళ్లు ప్రవర్తించుకున్న ఈ కృత్రిమతను సహించలేకపోయారు. రిఫ్రన్, యూర పియన్ సేరకులను, భారతీయులైన స్థానిక వ్యాపార పతులు (మ్యాజిస్ట్రేట్లు) విచారణ చేయవచ్చుననే ప్రతిపాదన చేసేసరికి, బ్రిటిష్ వాళ్లంతా కూపకలుకుని ఇందుమించు తిగుగుబాటు చేయటానికి సిద్ధమయ్యారు. దీంతో ఆ విదేశీయులు తిను బాతపట ఎంతో హేయ భావంతో వున్నారో స్పష్టమై క్రోధావేశులైవారు.

IV

పరస్పరం గౌరవ మర్యాదలు చూపుకునే విషయంలో బ్రిటిష్ వారు తిన్నేవురు చిన్న చూపుగానే చూస్తున్నారు. ఇద్దరిమధ్యా మోతసంగ విర్యం పబడి ఈ పాంథికమైన ఇనుపతెర తన ప్రాచీన సౌందర్య రాతిగోడలంతటే అభేద్యంగా కనపించింది. వంగీయునికి.

తాను ఎంతవారైనా, బహుమతులు తేరివేసి బావిసగా తిప్ప, అతిథిగా అంగీయని ఇంటికి వెళ్ళి అక్కరించేడు. ఏదైనా వ్యవహార కార్యవృత్తి వాళ్లు వుండే క్లబ్బులలోకి ఇల్లివలసిన వస్తువులు వెళ్ళి దిద్ది దిరవాబావెంబ వెళ్ళవలసిందేగాని బహిరంగంగా వెళ్ళి అక్కరించేడు. వాళ్లులు వగైరాలలో వాళ్ళకు ప్రత్యేకించిన ప్రాంతాలలోకి తిప్పితారి చారపాలు నైనా కాలు తెట్టగూడదు. వాళ్లు భోజనం చేసే హాల్లోలోకి వెళ్ళాలంటే, వాళ్లు వేసుకునే దుస్తులు ఎరుపు తెచ్చుకోవాలి, లేకపోతే బయటికి పంపేస్తారు. కాని

మొకటి, ఈ వ్యక్తుల పరిపాలనా నిర్వహణకు అతివ వసగాంగమరి గ్రహించాడు. అందుచేత బాతీయ విద్యా విధానాన్ని బలవంతంగా అణచివేసి అంగీయ భాషను ప్రవేశపెట్టాడు. ఈ వంగీయులు ఈ అంగీ యులు అశించి దానికంటే మితిమీరిన తెలివితేటలు చూపించారు. నిరక్షరమవులుగావుండే, నిరక్షర, అధికారం తెలియించుకొంటే విదేశీయులు నిరక్షరాలూ అవి పిలవవలసి వచ్చింది. అంగీయులకు అమాటను ఉచ్చరించటం కుదురిక కొండెముచ్చు అనే అర్థం వచ్చే ఇంగ్లీషును బలాగా (Baboo) ఉచ్చరించేవారు. అలాగొందించి చివరికి భారతీయ స్వయంలొ పిరికి ప్రవేశించేకుండా చేశారు.

అయితే కారణాలను అవగతం చేసుకుంటే, గత కాలాంతానికి సమర్థులైన వంగీయులందరూ రాజకీయ విప్లవవాదులుగా ఎండుకు తిమారయాగో మనకు మలగించగా బోధపడుతుంది. ఇందుకు వంగదేశంలోవున్న వారసత్వకావలంకూడా చాలాదోహదం చేసింది. తండ్రి ఆస్తి కొడుకుకు లందిరిక సమావంగా పంచాలని ఈకావనం. ఇందుచేత మూడుతరాలకుమంచి ఏ కుటుంబం లోనూ ఉబ్బునేది కూడివలసింది పలుకేను. పాత కుటుంబాలన్నీ త్వరితగతినీ పరిపమైపోతున్నాయి. ఏదోవృత్తులు నిర్వహించుకుంటున్న వారికి ప్రాధాన్యత హచ్చింది. బ్రిటిష్ వారి దయాదాక్షిణ్యాలతో సంబంధంలేకుండా స్వతంత్రంగా బ్రతికేవారికి గౌరవం హచ్చింది. వీరిలో చాలామంది వ్యాపారవాద వృత్తిలో వున్నవారు. మరకొంతమంది దాక్టర్లు, మరికొంతమంది ప్రతికా సంపాదకులుగా వైశవచ్చారు. తమవిజయం తమస్వయం క్రైస్తవ ఆధారపడివుందని కుటుంబ గౌరవాలు ఇటువైసి రంజించవనీ తెలుసుకున్నారు. అందుచేత తమవృత్తులను అత్యంత క్రైస్తవో నిర్వహించేవారు. వీరిలో చాలామంది విదేశాలకుపోయి తమవృత్తులకు కావలసిన విజ్ఞానాన్నంతా సేకరించి తెచ్చుకునేవారు. తిరిగివస్తూ వాళ్లు రహస్యంగా సేకరించి తెచ్చుకున్న రాజకీయాధిప్తాయాలు విని ఇక్కడి తెలియని అమ్మనులు కొందరు నవ్వుకున్నా, అనంతరవిలో వాళ్లు యూరపీయనులతోపాటు తమకుకూడా సమాన ప్రతిపత్తి వుండితీరాలని బహిరంగంగా ప్రకటించటంతో వాళ్లు ను బాతీయపీయలుగా ఆరాధించారు.

అటువిక ధోరణిలో క్లిస్టింగ్ ఎడనడా విడుదు కూవుండే అపహాస్యాన్ని అవగతం చేసుకుంటే, అతినికి అతివబాతీకి అంగ్ల విద్యలో ఆరితేరిన ఈ వంగ ప్రముఖులంటే ఎంత మంటగా వుండేదో తెలుస్తుంది. విజంగా ఒకొక్కప్పుడు ఈ పెద్దల ధోరణులను సహించటం కష్టంగానే వుండేది. తమ వృత్తులో

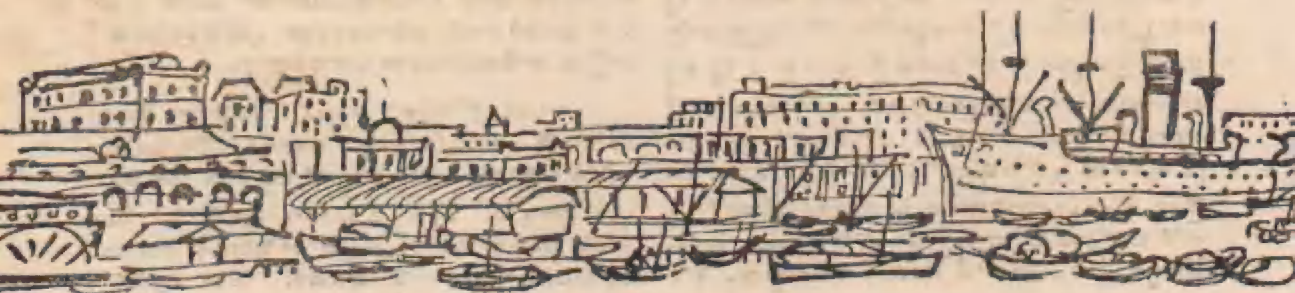
చిరకాలంపనిచేసి పెరివారై యివ. తిరువారీకూడా, విశ్రాంతినిమీదకుల్లో కూర్చుని, చిన్న తినులలో తాము ఆస్పృశ్యులలోనూ, కేంబ్రిడ్జిలోనూ, లండన్లోనూ, ఎడింబరోగోనూ వుండగా నిలగజేసిన విలాసవిశ్రామా లనుగురించి బహిరంగంగా కలుగుకోలేకాను. ఏ ప్రధాన వ్యాపారాధిపతి ఉద్యోగిమా చేస్తున్న (బ్రిటిష్ అధికారి యెవడేనా) ఈ ఉదారవ్యాపారాన్ని వ్యక్తీకరించ బానికి ఏమి క్షయ్యులో చేరలేవని వర్తమానంచేస్తే 'బెంగాల్ క్షయ్యులో' గా ప్రముఖుడైన వంగ వ్యాపారాధి యెవడైనా చేరుకున్న ఆనందం చెరుదువుగాని, అందాకా ఆగమని తీక్షణ పరూధానంగా వర్తమానం అందికేసేవాడు. పెద్దపెద్ద బారాటి ప్రాముఖ్యులు వీరు కున్నది (బ్రిటిష్వాళ్ళకు తలదన్నీ) (బ్రిటిష్వాళ్ళుగా దిగగా సభియా పరూచేకాలలో ఉపవ్యాపారీయో యావత్తు భారతదేశానికి వ్యవసాయపరిపాలనాధికారం కానాలంటూ వారికి తీర్మానాలు చేయవలసివేసారు. ఈ దేశభిక్షుల తీర్మానాలు మృదుమధురమైన అంగ్ల భాషలో వుండేవి. ఆప్పటికే ఈరంగం మనుష్యులు దేశం వలయాలులా నిలిచారు దేశంలో చదువుకున్న వాళ్ళంతా వాళ్ళకు మద్దతు చేశారు. మేరుమందిర ధీరునివి భాగ్యతిక్కిన కర్షణవన సహిం ఈ పరిణామం చూపికంగాను వుట్టింది.

V

అదివికే ఎంత ఆక్రమణ లేకపోతే, కలకత్తా విశ్వ విద్యాలయం ఛాన్సలర్ గావుండే, ఈ అధికారి గాం వాన్ని దుర్వినియోగం చేస్తూ, వంగలాటి పోకల్యాన్ని వినుర్చిస్తూ అలా చెదామడా మాట్లాడుతాడు? ఇంకా ఒక దశాబ్దం ప్రారంభించే హైందవ విభావవేరిలను పురుగులక్రిందిమాట్లాడటం (బ్రిటిష్ అధికారులు) వేర్వేరు వున్నాడు. వంగీయులలో హైందవులు 'బాట్ ఆదివిక జాగిమంచి ఉద్భవించినవారు; మహమ్మదీయులు 'అవాగరికులైన పతానువంగీయులు'. ఈ మహమ్మదీయులంపై ప్రారంభపరిపాలకవంగిగా వారిమీద అంగీయలకు మొదటిమంచి గురుగా వేవుండేది. పెరికవిప్లవంయొక్క మహాదాశయం మొగలు వా ప్రాజక్య ప్రవనిధిరగా అవి

బహిరంగంగా ప్రకటింప బడటంతో ఈ విప్లవానంతరం వీరి స్థితిగతులు మరింత దుర్భరమై పోయినాయి. వీళ్ళు కూడా యా నూత్నాధికారం వల్ల గురుగానే వుండేవాడు. కాని కొంతకాలానికి పరిపాలనాధికారంలో వాళ్ళకి స్థానం లభింపజేయటంతో తమ ప్రారంభ వైధివాన్ని వుండుపరిమికోవమననే సంస్కృతి వారికి కలిగింది. ఎవిన విభావాన్ని వేకరించుకుని ఇడిపోకుండా వుండటమే ప్రధాన ద్యోగ్యతిగా పరిగణించి (బ్రిటిష్వాళ్ళు) విశ్వమ ప్రోత్సహించే వాళ్ళు. అదా ఒకరిద్దరు ఎవరేనా తమ హైందవ పోదగులను అనుకరించి ఇడిపోయినా వాళ్ళకి కూడా అవకాశ మిచ్చి మంచి చెట్లలు తెలుసుకోమనే వాడు.

ఈలోగా హైందవులు—ఆధ్యాత్మికవాదులుగాని ఆర్థికాధికవాదులుగాని—ఈ విరంతుకే ప్రభుత్వాన్ని నింపించుకూ వచ్చాడు. భారతి జాతీయ ప్రవనిధిరగా అంటూ కలలు గంటూవున్నాను అందుచేత కరెన్ అనంతరం వచ్చిన గవర్నర్ జనరల్ "విధిజించి పాలించాలి" అనే పరిపాలనానాత్రాన్ని బహిరంగంగా ప్రకటించాడు. అద్వివకలాత్తూ కలకత్తాలో ముస్లిములు ఆల్పసంఖ్యాక వర్గం, ఒక చెంప ఇవాంసుతో ద్వారకుడుగా నిర్వహరించుకూ వారి మహావైధివాన్ని యావత్పార తింలామా వుండదుంచాలని బేక మహాశయంకు లభితులో ప్రచారం చేయవలసిగా రాష్ట్రంలో ఆల్పసంఖ్యాక వర్గంగా వున్న ముస్లిములను ఒక ప్రాంతంలో అధిక సంఖ్యాక వర్గంగా తియ్యాలనే అరాచకాన్నీ, అనైక్యతినూ వ్యాపింప జేయటానికి వంగరాష్ట్ర విధిజనకు ప్రాముఖ్యున్నాడు. కాని ఇది రంజించలేదు. అదిలో ముస్లిములు ఎంతో మంది దౌర్జన్యవాదులైన హైందవ విప్లవకాగలతో చేతులు కలపకపోయినా అనంతరం వాడు పెరిపిన వీర కృత్యా లకు ఆబ్బురపడి, వారితో పాలు ఉత్సాహధిరులై ముంగుకు దూకాడు. దాంతో (బ్రిటిష్ వారి పథకం తలకెంగులై పోయింది. వంగరాష్ట్రం తిరిగి ఒకే శ్రంపంగా కలిసిపోయింది. [సశేషం]

ధర్మభ్రష్టుడు

శ్రీ చోడవరపు రామశేషయ్య

I

హైస్కూలు. స్కూలు పైనలు క్లాసు

గోపాలం : ఒరేయ్, మోహన్! మనాల్లో ఒకటే పోస్టాఫీసుంది; ఎల్లా చెప్పా అని ఆలోచిస్తూ వుండేవాణ్ణి

మోహన్ : ఏం? గోపాలం; ఇంతాలో చనిపో పడ్డావా!

గో : అనే నే చెప్పేది; కాని ఆ లోటు మన శింకరం తీర్చదురా. (పిల్లల వత్స)

శింకరం : (అభిమానంతో) నీవు వ్రాసే ఉత్తరాలకు... అంతేనా గోపాలం?

మో : ఒరేయ్! చింత చచ్చిపో వులుపు చావలేదురా!! హా...హా! హా!

గో : వాళ్ళి వాన్న పత్తిహరిశ్చంద్రుడోయ్. (పిల్లలందరు నొల్లవ వత్సతాగు.)

మో : ఒరేయ్, గోపాలం ఏ వద్దంగా లోహితా మృదుగా తియ్యలేనాదురా.

వారాయణం : తండ్రి, కొడుకులు ఆదిర్య పురుషు లోయ్.

గో : ఆదిర్యం ఆరుకుల బొంతలో ఉంటుందిరా? వారాయణం.

మో : ఉంది కాబట్టే జమీం దారు గారిని త్రోసి రాజన్నాదురా; వాళ్ళి వాన్న.

శిం : మీ రిచ్చేది ఏమిటో ఎన్నెండోయ్. మా వాన్న గారి మా చెందుకు?

గో : మీ వాన్నగారి మాట మా వాన్నగాను చెప్పి లేనే మాకు తెలిసిందోయ్.

శిం : (క్షోభితో) అట్లాగా.

నా : ఒరేయ్, హెడ్మాస్టరురా!

మో : ఇహ ముహ్యురా, శింకరం పోస్టాఫీసులు. (పిల్లలందరు నొల్లవ వత్సతాగు.)

[హెడ్మాస్టరు త్వరగా ప్రవేశించి]

మో : ఏమిటి అల్లరి? (అందరు నిశ్చలంగా నిలబడు తాగు) గోపాలం! నీవు మా వేటకును పనికిరావు.

గో : ఆదిర్య పురుషులకు అనుకులబొంతి గతిఅయిందిని అందిగా వత్సరున్నారండి.

మో : ఎవరా ఆదిర్య పురుషుకు?

మో : శింకరమండీ.

మో : (కోపంతో) ఛీ, నోరుముయ్.

మో : మా కిదింత గోపాలమే చెప్పడండీ.

గో : నేనుటా!

మో : (వినిపించుకోకుండా) శింకరం!...చాలా విచారకరమైన సంగతి...ఎర, కాని నీవు క్రిందటి కల తీరిం కట్టలేమా?

శిం : (నిగ్గువకుటూ) లే...దం...డి

మో : పాపం...ఎర, పుస్తకాలు తీసికో...

[శింకరం బిక్కిలించి క్లాసులోంచి పిల్లలతోడూ-తెం]

II

"జగమేతే పరమాత్మ ఎవరితో మొలలితును! పగబూన చాళిబాల వన్నెలుకోరా

||నీ పసుమోము||

పార్వతి : మా పురుగాదు! వసుమతి గాత్రమీ లేక మీ జంత్రి మహిమో! చేస్తూ చేస్తున్న పని వదిలిపెట్టి పరుగెత్తుకొని వచ్చావు.

సంగీతం మాట్టడు : అమ్మా, వసుమతిగాత్రం ముగి వన్నెంచింది.

పా : మరి మీవాయులీన మందిమాదుతి పిచ్చిలా!

సం. మా : ఆది మీ సంగీతి పరిజ్ఞాన విశేషం.

పా : మీ ఈ ప్రశంసకు నేతిగను.

సం. మా : మీకు చాలా కృత్యం శంకోపానుని పసుమతి చెబుతూ వుంటుంది.

పా : వసుమతి కిప్పటికెన్ని కృతులు చేర్చాను?

సం. మా : వాదాపు వాడుకలోవున్న కృతులన్నీ వచ్చాయి.

పా : మీ కుక్రూప చెయ్యడం నిజంగా మా ఆమాయ అద్విష్టం.

సం. మా : బంగారం మంచిదైతే పప్పుతో గీటురాయి రాజిస్తుంది. వా శిష్యులలో ఈ మనోహర గాత్రం, ఈ రంగ ప్రవృత్తి ప్రభుజీగలవాడు లేరనే చెప్పారీ.

పా : మీ ఆశీర్వాదం. పంతులు గారు మీ కమాను పోక బలమే మురుస్తుంటారు.

సం. మా : సత్యాదయులు... వారి దర్శనమే చాలాలోజ అయింది.

పా : పోలోనే ఉన్నాను. ఉద్యోగంకోసం ప్రయత్నిస్తున్నాను.

సం. మా : తెలి సంఘంలో సత్యానికి స్థానం లేదేమో అని, అని పిస్తోంది. పంతులు గారు తమ విషయం తీకి తమ ఉద్యోగాన్ని బలిచ్చారు.

పా : ఇది మా దురదృష్టం. ఆ లక్షాధికారికి అనుకూలంగా అన్నీ చేసి వుంటే ఈ పో మాకీ తిప్పులు వచ్చివుంటేవి కావు.

సం. మా : పంతులు గారిలో ఈ చర్మాత్రం దోషం లేదని తెలిసికూడా అధికార్లు వారి కన్యాశం చెయ్యడం మరి ఆశ్చర్యంగా వుంది.

పా : నిజోమ పారిట కల్పతిరువు ఆ ఈశ్వరుడే ఉన్నాడు.

వసుమతి : ఆమో! వాన్నగారు మాస్టరుగారికి శరీర మిచ్చి ఆరు నెలలయిందట.

పా : (ఆశ్చర్యం) ఏమిటి! మాస్టరు!! ఆరు నెలలే!!!

సం. మా : అవునండవూ పంతులు గారు రిటైర్మెంట్లో ఉన్నాడగదా అని అడగలేదు వాన్నాను.

పా : కేపు ఇవారు లేండి... ఆమోదూ! ఇంతికాలం నీ శురుపేద ఇదేవా?

వసు : వాన్నగారు శత్రు ఇన్వెంటరేషన్ ఇంతికుముందే చెప్పారు, మాస్టరు.

పా : వారివద్ద ఓర్పుకూడా నేర్చుకో. (కంకరం వచ్చి పుస్తకాలు విసిరి కొట్టాడు)

పా : (శీతం కా) ఏమిటిరా, ఆ విడుగు? కంకరం!

కం : విడుగు? ఇంకా ఎయిం, ఈ పుస్తకాలు ఇంటికి చేరాయ్.

పా : సరే, మాస్టరు! పంతులు గారిలో చెబుతాను.

సం. మా : పరేవక్కా; ఇల్లెవస్తాను. (నిష్క్రమణ)

పా : పెద్ద వసుమతుల ముందా సీపతం?

కం : అయితే ఏమంటావ్?

పా : ఏమి నేటి ఏమిటా? నీ ఇసునింతి చక్కగా ఉంది.

కం : ఇదువు రోడుమే ముందవూ?

పా : మరి నీపని ఏమిటి?

కం : అవునక్కా, నే జేసినపని నీకు బాగుండలేదు; కాని ఆ ఇంకవలు వా చినిగింబట్టలు చూచి వచ్చులే నీకు మర్యాదగా వుండకుంటాను.

పా : (నోర్, అధిహంసతో) ఏమిటి!

కం : ఏమిటేమిటవూ? అందరు వా చింకబట్టలు చూచి వచ్చారు.

పా : ఆ, నవ్వువేమే!

కం : ఆ అవమానం నే ధరించగలవా, అమ్మా?

పా : ఓరేయ్, ముందు ఈ చెవుల రోడు అమ్మి బట్టలు కుట్టించుకోరా; వెళ్ళు, ముందు వెళ్ళు.

వ : అదేమిటవూ! అని కూడా అమ్మేస్తే నీ కంకా ఏమున్నాయ్?

కం : అమ్మా, గుడ్లబమ్మ బట్టలు కుట్టిస్తావు; సరే, మరి శతలా?

పా : (ఆశ్చర్యం) శతలా! శతలేమిటి?

కం : క్రిందటి నెల శత్రు కల్పలేషని బయటకు గంటి వేశాను.

పా : గంటి వేయడమే!

వ : వాన్నగారి నెవా ముడికుండా ఇంతిపని చేశారా? అప్పయ్యా!

కం : ఓహో! వాన్నగారివా? వాన్నగారివ్వడా పంతులు గారు కొడు; వసు!

పా : మన ఆ పాద్యాస్తరేవా నిన్ను బయటకు గంటిం చింది?

కం : వారు మాత్రమేం చెప్తారు? అమ్మా, నియమం అందరికీ ఒకటే గదా?

వ : అయితే పెద్దన్నయ్యను కూడా పంపి వేశారా?

శం : నే నడలు తలపెట్టితే గదా, అన్నయ్యనంది కను
కోబాదాని?

పా : మీ వాన్న గారిని మీరు జీతాలవగలేదా?

శం : ఎందుకవగలేదు? ... వారే కట్టతమన్నార.

పా : కడుతమని కూడా కట్టలేదా?

శం : అడలు ఎప్పుంటే గదా, కట్టదానికే?

వ : మీరుచాలాక నేనుకూడా ఒకబరువుని తియ్య
రయ్యాను.

పా : (విసిండుకోకుండా) ఒరేయ్, శంకరం;
మందు నీ పీ దుద్దులు అమ్మి వమ్మి తీసుకురా.
[రాముడు నెమ్మదిగా వస్తాడు.]

శం : దుద్దు లమ్మితే పరిపోతుందా? అమ్మా.

రా : దుద్దు లమ్మిప మేమిటి? అమ్మా.

పా : మీ జీతాలు కట్టదానికే.

రా : వా జీతం ప్రిన్సిపాలుగారు కట్టారు.

శం : ఛీ, ప్రిన్సిపాలుగారిని ముప్పి ఎత్తావా?

వ : అజేమిట చిన్నన్నయ్యా; అట్లా అంటావా?

శం : వారిస్త్రీమాత్రం అన్నయ్య ఎందుకు పుచ్చు
కోవాని?

పా : పుచ్చుకోపోతే ఏం చెప్తాడు? చదువు పోతుంది
గదా.

శం : ఏం, పోతే నేం? ఎందుకోచివ్వు వదువు? ఇంత
చదువున్న వాన్న గారు...

రా : వారి చదువు వారి శేం చెయ్యలే; జమీందారు
చేసినదానికే చదువువంటావేం?

వ : తన కవమానం జరిగిందని ఉక్రోశం పట్టలేక
అంటున్నాడు లే; అన్నయ్యా.

శం : నా అవమానం మీకు సంబంధం లేదా?
పరూ!

పా : వాళ్ళకు కాదు; తల్లిదండ్రులమైన మాకుంది
సంబంధం.

శం : అయితే పిళ్ళకు నే నేమి కాదా?

రా : శంకరం! అమ్మని బాధ పెడుతున్నావు.

పా : మీ బాధ మాదికాదుట్రా! రాముం.

శం : ఈ బాధకు కారణం?

పా : మా కర్మ.

శం : అమ్మా, కర్మను అడ్డం పెట్టుకోని దుర్మార్గుల
అక్రమాన్ని సహించడం శేవలం పిరికితనం.

పా : మా కర్మ బాగుండలేదు కాబట్టే జమీందారు!
మీ వాన్న గారిమీద కోపం వచ్చింది.

శం : అమ్మా, నే నీ కర్మను ఎదిరిస్తాను.

రా : నీవు పారపాటు పడుతున్నావు.

శం : అవ్యాయానికే అడ్డంకలనం పారపాటా?

పా : ధనవంతులు చేసేది అవ్యాయమని ఎవరవగలరు?
శంకరం.

శం : వాళ్ళు చేసేపని అవ్యాయమైనప్పుడు కూడా
ధైర్యంగా అడ్డంపడిలేని ఈ సంఘం మనవంక
[నేలపెట్టి చూపడ మొందుతు?

రా : సంఘమాత్రం ధనవంతుల్ని ఎదిరించగలదా?

శం : ఎదిరించలేకప్పుడు దరిద్రుల్ని అవమానించడ
మొందుతు?

పా : సంఘాన్ని కొదవి మనం బ్రదేశగలమా?

శం : ఇటువంటి పక్షపాతిసంఘాన్ని వదులుకోవడమే
మంచిది.

రా : అవునమ్మా బహుంబాదు ఆగ్రహానికి బలియైన
వాన్న గారియందు పానుభూతికూడా చూపలేని
ఈ సంఘం మనల్ని ఉద్ధరిస్తుందా?

వ : ఉద్ధరించకపోతే విచారం లేదుఅన్నయ్యా! నిందించ
కుండావుంటే చాలు.

శం : ధనాధికారాలకు దానోపాం అంటున్న సంఘానికే
నిందించడమేపని.

పా : (వినుగా) మీ ముగ్ధురికే మరిపోయిందా ఏమిటి?

శం : మరి చూడుకొనుపోయింది. నీవు పూజించే సంఘా
నికే పోయింది.

పా : సంఘాన్ని వదులుకోని ఏంచేయగలంరా?

శం : ఏంచెయ్యలేకపోతే అవమానానికి ఆహుతి అవు
తామా?

పా : అంతకంటే చెయ్యలిగింది ఏముంది?

శం : ప్రతికారం.

రా : రక్కలాడలాగిన పక్షి ఎరుగుతుందా?

పా : ఒరే, శంకరం; ఏమైనా అపూయిత్యం తలపెట్టే
వురా?

శం : మరి ఈ వందకల్పంవాన్ని పూజించమంటావా?
... అమ్మా, నీవు నిజం చెప్ప, వాన్న గారు కడుపు
నిండా తిని, కంటినిండా నిద్రపోయి ఎన్ని
కోజాలెంది?

పా : (మానం)

శం : చూడండివేం? చెప్ప. వానినిండా చుమిలిపోవల
సిందావా?

పా : ఇది నీపని గారు. పెద్దవాళ్ళకు వదిలేయ్.

శం : మీ పెద్దవాళ్ళకు ప్రతిపదిలోను కర్మ అడ్డంకులుండి గదా!

ప : అమ్మను ఎదిరిస్తావా అన్నయ్యా.

రా : ఒరే శంకరం; ఎందుకొచ్చివ మాటలు. పోయి ప్లావించేయ్.

శం : ఆఁ, అట్లాగేపోతున్నా. మీ అందరికీ భారమై వచ్చి డీఇంటిలో వుండను.

పా : (కంగారుపడుతూ) తిరిగిం! దులకు తిను సంతానం భారమటరా!

శం : ఏమో, వాకు తెలిను. నా అవమానాన్ని మీరు పంచుకొనలేదు వాడిఇంట్లో తావులేదు.

రా : శంకరం!

శం : అమ్మయ్యా, నీవుకూడా రెక్కలులేనిపక్షి వే.

పా : అందుకని మా కడుపుని చిచ్చుపెట్టిపోతున్నావురా?

శం : అమ్మా, నేనుండిమాత్రం మీకేమిలాభం? అందుకే వెళుతున్నా.

రా : ఎక్కడకు వెడతాడులేఅమ్మా. నీవు భయపడుకు.

పా : వాడివంగిరి నీకు తెలిదురా? ఒరేయ్, శంకరం; వామాట విను.

ప : చిన్నమ్మయ్యా! రా! తిరిగిరా! అమ్మ ఏడుస్తోంది.

రా : ఒరేయ్, శంకరం.

శం : మీరు వాకోసం విచారించకండి (వెళును—తం)

III

* * సాంబయ్యగృహంతులు. ఘనం చంద్రమీద మూలుగుతూ పడుకొని ఉంటాడు.

పా : ఈత్రాట జ్వరమేమివా తిండిమీ! చూస్తాను ఉంచండి.

సాం : ఎన్నిసార్లు చూస్తావు? నీవించెందుకు కంగారు పడుతావ్? జబ్బులు మనుష్యులకుగాక మాకు లకు వస్తాయా? పార్వతీ.

పా : అవును, కాని మీ! మనోవ్యాధి ఎందుకండీ?

సాం : మనోవ్యాధిలేటి పార్వతీ! నాపార్వతీ వావద్ద ఉండగలే... నేను నీ ఈ పొలిపోయిన శరీరం చూచి భాధపడుతున్నాను కాని నన్ను గురించి కాదు.

పా : వాకో? నేను లాగా వేపున్నా.

సాం : నీవించ నన్ను మధ్య పెట్టాలని చూస్తున్నావా? పార్వతీ. నేను చిన్నపిల్లవాడినా?

పా : (మానం).

సాం : పార్వతీ, నన్ను గురించిగా, నేను నీకిన్ని భాగాలు.

పా : అవేం మాటలండీ! (తల విడుచుతూ) కొంచెం నీవు నిద్రపోండి. తేలికగా వుంటుంది.

సాం : నేను మాట్లాడుకుంటా పడుకుంటా నే అనుకో; కాని ఈ మనసు?

పా : మీ ధైర్యస్థురార్యా లేమివాయ్.

సాం : అది వాకోకరంవెంట పోయాయ్.

పా : (ఆవేదం) శంకరమా! వాడెక్కడి వెళ్లుతాడు? ఏదో చిన్నతనంకాబట్టి కాని.

సాం : తిరిగివ నీవుకూడా అంచేసంటావా?

పా : (మానం).

సాం : సరే, కాని; రాము ఇంకా ఎందుకు తిరిగిం లేదంటావు?

పా : శంకరం కనిపించలేదనుకుంటాను.

సాం : వాడింకా కనిపిస్తాడంటావా?

పా : కనిపించనేమాతాడు? అవట్లా? మనం అలను టించడానికి? తిరిగి, తిరిగి వాడే వస్తాడు.

సాం : ఆ అగౌరవం భరించి బలితివున్నప్పుడుగా?

పా : (ఎదున్నా) ఇంతభిమానం కలవాడెందుకు పుట్టారీ? వసుమతి : (పరాగస్తుకుంటూవచ్చి) అమ్మ పెద్దమ్మయ్యో!

సాం : ఆ! (మంచంమీదలేచి కూర్చుని) వచ్చాడా? చిన్నమ్మయ్య రా లేమా?

పా : శంకరం వాడే తెలిలేదా రామా?

[రాముకు ప్రవేశం.]

సాం : అదిగటమెందుకు? వాడియ్యేమే చెబుతోంది గదా? (మంచంమీద వాలుతాడు.)

ప : అమ్మయ్యా, ఈ నెత్తురేమిటి? (కంగారు) చొక్కాఅంతా నెత్తురే నే!

పా : అయ్యో, అయ్యో; ఈ నెత్తురేమిటిరా?

సాం : (కంగారుతో లేచి కూర్చుండి) అయ్యో, తల చిల్లిపడిందేమిరా?

రా : ఏమీలేమా, వాన్నా; టిక్కెట్లులేదని వైదను రాక ముందే బండిలోంచి దూకాను.

సాం : ఆరి, భగవంతుడా, (తల పట్టుకొని మంచంమీద వాలుతాడు.)

పా : అయ్యో, రామా! మీ వాన్న గారి తలకు కోడు కొట్టుకుందిరా.

సాం : కొట్టుకోలేదులే...ఎర్ర! రామా! అసలు వాడి వాడే తిగలేదా?

ధర్మ ప్రస్తుతు

రా : వాకైతే కనిపించలేదు; కాని మిమ్మల్ని ఎరిగిన
వాళ్లు కొంతమంది చూచామనే తెచ్చారు.
సాం : ఎప్పుడు? ఎక్కడి?
రా : అది మాత్రం నిశ్చయంగా చెప్పలేను.
సాం : అవన్నీ ఒకటిమాటలు.
పా : మీ విషయంలో ఎవరబద్ధమౌతున్నారు?
సాం : (వ్యంగ్యంగా) అవును. ఎవరూ అవరు.
రా : అందరూ జమీందారు మాదిరే వుంటారా?
వాళ్ళా?
సాం : ఛీ, ఛీ; వాడిమాటెందుకు ఎత్తావురా?
(పోగుమాన్ కేక వేస్తాడు).
పా : ఎవరో చూడు, రామా!
రా : (చూచి) పోగుమాన్, అమ్మా!
సాం : కింకరం ఉత్తరం వాళాడా?
పా : లేదు, సార్; వసుమతిగారి పేర రిజిస్టరుశాండి.
పా : వసుమతికా?
సాం : కింకరం పంపివాడు గావును.
పా : కాదు, సార్; రేడియోవారు పంపారండి.
పా : రేడియో వారా!
పా : అవునండీ, అమ్మగారు.
రా : నీవేమైనా ప్రోగ్రామిచ్చావా? వినూ.
చెక్క కాబోలు.
వ : అవునమ్మయ్యా; మాస్తారుగారికి తేలిం...
సాం : (నవ్వుతూ) అమ్మా...వినూ!...
వ : (అత్రంగా) అమ్మా! చిన్నయ్యే!!
అందరు: ఆ!
సాం : ఏదీ? వాడేదీ?
పా : అదుగో, గోడప్రక్కన నుంచున్నాడు.
సాం రా! వాడువా! కింకరం!
వ : రా! అన్నయ్యా! నీకోసం తిరిగి తిరిగి
పెద్దయ్యి...
కిం : (నుంచుకొచ్చి) వాకోసం తిరిగడమెందుకు?
రా : పిచ్చర్రి.
పా : కోప్పడకురా, వాణ్ణి.
రా : కోప్పడ బద్ధింటున్నావా? అమ్మా! వాన్న
గారిని మంచి పట్టించివాణ్ణి గొంపించా
లంటావా?
సాం : కాదురా, రామా! వాణ్ణిప్పిరిలోకి తెచ్చింది
నేనురా.
వ : అదంతలో మామేమిటి? చిన్నయ్యయ్యా!

కిం : నువ గారవాన్ని రూపుమాపిన దెబ్బ.
రా : (అశ్చర్యం) దెబ్బ! ఎక్కడిది!!
కిం : ఎక్కడిదేమిటి? వుండే.
పా : మందా! ఇంతిదెబ్బ!!
కిం : ఇంకా నయం. జమీందారుకు కొంత అత్తై
పెట్టాను.
రా : (కోపం) వొంగిలింతావుట్రా!
పా : వా కడుపు చెప్పబుట్టావురా.
వసు : ఛీ, ఇదేనా నీ అభిమానం?
సాం : (మంచంమీదనుంచి లేచి కోపంతో వసు
కుతూ) జమీందారు ఇంటికి కన్నంవేళా
వులరా? దీనిని నీ తండ్రి సంతోషిస్తాడను
కోన్నావా? నీవు వాకోడుకు వేనా? ఛీ! వా!
నీమొగం చూడకుడెదు. (అరుపు) పా! ముందు
వా ఇంట్లోంచి పో! కదిలవం?
కిం : వాన్నా!
సాం : ఛీ! నోరుముయ్య! వాన్నా అని పిలవడానికీ
నీకు నోరెట్లా వచ్చిందిరా? (అట్లా పీక్కుంటూ)
ఈ విషయంలో నీవు వామొగాన్ని ఉమ్మి
వేయించడానికి పూనుకోన్నావా? వా పరువు
ప్రతిష్ఠలకు చిమ్మిపెట్టావులరా? నేను బ్రదికి
ఉండిగానే ఇంతిపని చేశావా! ముందు
వాబుర రామకీర్తిపాడి అప్పుకు మూట
విప్ప. నీకు దెబ్బే ప్రధానమైందిరా? నీ తండ్రి
మాన పురాణములు మంటలో కలపడానికే
ఇంట్లోంచి పారిపోయావా? వచ్చిపోయా
వనుకోన్నా—చచ్చిపోతే ఎంతరాసుండేదీ!
(వులలేచి కోపం) తీసుకురా! బండి తీసికురా.
వాడి తల పలకలోట్టి నేను పలకలోటు
కొంటాను.....ఏం? అట్లా చూస్తావేం?
కోడుకు చేసిన పనికి సంతోషిస్తున్నావా?
మీరందరికీ ఒకటైనారా? ఛీ! వుండే. నేనీ
ఇంట్లోనే వుండను. (నెక్కిబోయి తిరిగివె
కిందిపడతాడు).
పా : అయ్యో, అయ్యో!
రా : పట్టరా, కింకరం! మంచంమీది పడుకో
పెద్దాం.
కిం : ధర్మభిక్షుణ్ణి వన్నాయనను ముట్టకో
మంటావా అన్నయ్యా!
రా : (తెల్లబోయి తిమ్మడికం చూస్తాడు).
పా : (రేడియోమాచి) అయ్యో! (మార్చి).
వసుమతి : వాన్నా, వాన్నా (ఏడుపు).
[తెరి]

యాజ్ఞవల్క్యము

శ్రీకౌత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

గురువయి యాజ్ఞవల్క్యుఁ డనుకూల విధంబున జ్ఞానమార్గముం
గఱపుచు నైహికంబులు సుఖంబులు దక్కి చరించె బూర్వ; మ
త్తటి జనకర్షి వానికడఁ దానును జేరి యమూల్యగోష్ఠిలోఁ
జొరఁబడియుండుఁ దత్త్వ పరిశోధనసేయు జిఘ్ఘుఁ పేరిమిన్.

మునివరు లెందఱో యొకసమూహముగా నటఁ జేరి తత్త్వ దృ
ష్టిని గుఱుతించి మోక్షపదసిద్ధికి నువ్విభు లూరుచుందు; రా
జనకుఁడు మాత్రమే తగినభాత్రుఁడుగా నుపదేష్టగాఁ దలం
పను దగియుండె; వానిని మనంబున నాగురువర్యుఁ డెంచియున్.

లనయము గారవించును మహర్షిగ వానిని గాంచి—వాని ద
ర్శనమున మోడమందు ననిశంబును, దత్త్వ విచారదృష్టిలోఁ
బనుపడువానిబుద్ధిపరిపాక మెఱింగియు నబ్బురంపుఁ జెం
పును వెలయుంచు; నియ్యది యపూర్వముగాఁగఁ దలంతు రెల్లరున్.

ఇతనికి నిట్టిగారవ మదేలాళా! వీఁడొకజేఁడు గాన—మా
మతమున వీని కీయఁ దగు మన్నన శాస్త్రము చెప్పలేదె? యీ
క్షీతి నిటువంటి గారవము చెందుట కెవ్వఁడు తగ్గవాఁ డా! యీ
కథల నెఱుంగమే యుగయుగాల చరిత్ర నమీక్ష చేసినన్?

అని పదిమంది కొండలము నంది మనంబులు కుచ్చితంపుఁ ద్రో
వను బరవళ్లు త్రోక్కి యొకవంక మొగంబులు తేలిపోవ నూఁ
పునవిషవహ్ని రేగి తలఁపుల్ మొదలంటను యాపుమాసి శాం
తిని హతమార్చ దేబెలయి దిక్కటి చిక్కుల స్రుక్కి రొక్కటన్

నాటికి నాటికిన్ మనుజునాథుని మాటకుఁ బ్రభవంబు బా
హుటముగా వెలార్చుగ మహర్షియు గోష్ఠియు నిర్వహించు; మా
యాటలు సాగ వేల ? జనకర్షికి గౌరవ మేల ? యంచు న
ప్పాట నెదిర్చుగాఁదగు నుపాయముకోసము చూతురామునుల్.

జనకమహర్షి, యాశ్రమము చాయకు వచ్చిన యాజ్ఞవల్క్యుఁడే
కని యెదురేగి స్వాగతము గ్రక్కునఁ జెప్పియు గారవించి వా
నిని గొనిపోవు; వాని మహాసీయునిగా గుఱుతించు, వాఁడు చె
ప్పిన దొక పేదమై పరమ విజ్ఞతఁ గూర్చియు నేర్పు చూడఁగా

ఆతఁడు రానినాఁడు మును లందఱ కధ్యయనంబు లేదు—కా
ర్యాతురుండై యొకప్పుడు రవంతగఁ దాళియు వచ్చెనేని యే
దో తరువాయియే యగు; మహాన్నతుఁ డాతని దివ్యకీర్తి యూ
రీతిగ నెల్లదిక్కులకు రేబఘల్ పెనుపొంది ప్రాకినన్.

ఒకతఱి మానివర్గ మది యోర్వక సాహసమైన మానె జం
కక యిది తేల్చఁగావలె ముఖముఖ గానని యాజ్ఞవల్క్యు వ
ద్దకుఁ జనుదెంచి చిత్తముల దిందడిపాత్తఁగ—వ్యర్థవాద సూ
చకమగు త్రోవలోఁ దమ విచారము స్పష్టము చేసి నిట్టులన్

అసఘా ! నీ కిది న్యాయ మా ? భవన విఖ్యాతుండవై శాశ్రువా
దనలన్ బోధన నేయఁగాఁగలిగి విద్యామూర్తివై యాశ్రమం
బున ధర్మవ్యతిరేక మిట్లు కలుగన్ బోనిత్తువే ? నీవు చే
సినదానిన్ దెగడంగ నేర్తుమే ? పరీక్షింపంగ నిట్లెందువో ?

జనకున కిట్టి ప్రాథవ మొనంగఁ గతంబది యేమి ? బ్రహ్మ వి
ద్యను గుఱుతింపఁగాఁ దగిన యర్హత వానికి నెట్టు లబ్బె ? నీ
మునిజనవర్గమున్ విడిచి ముందుగ వానికె బోధనీయ నా
నని తలఁపంగ న్యాయము రవంతయుఁ గన్పడునయ్య యియ్యెడన్ !

ధనముల్ ధాన్యము లెన్నో యున్నవని విద్వాంసుండుగా వానిఁ జూ
చిన మేమొప్పుగలారమే ? సతతమిస్సీ ! యంచుమేమెంచు శ్రీ

లను ముఖ్యం బని యెంత వేము ? యది యేలా స్వప్నముం జేసి చింతను జోకార్చుచున్నామి ! సంశయములోనన్ మమ్ము నిట్లుంతువే ?

కలుషిత బుద్ధులై నలుముఖాలఁ బురాకృత కర్మఫలముల్ దలఁపక స్వేచ్ఛమై నొక విధానఁ జరించు నరేంద్రు లెవ్వరే నిలఁ దరియింతురే ! యెవని కేనియు విత్తము చిత్తశాంతిఁ జేఁ గలదె మహాత్మా ! యందలి వికారముగూర్చి వచింప నేటికిన్ ?

ఇది యొక బ్రహ్మవిద్య : ధరణీశ్వరు లెట్లు దీని నేర్పఁగాఁ గుదురును ? బైగ—సీమునులకుం గల 'బాధ్యత' త్రోసిరాజు చే పెదవు మహాత్మా ! దీనిఁ బరిశీలనచేసి నహింసలేక తప్పిదమని యెంచి నీకు వినిపించఁగ వచ్చితిమయ్య యిచ్చటన్

పాలును నీరు మిశ్రమగు పద్ధతి నేయఁగ నేల? రాజు లేలీలఁ బరీక్షచేసినఁ జలించకమానరు; వారిభోగముల్ మేలగుత్రోవ లెన్నో విన్నమే కలకాలమునుండి? దీని నీ నేల గణింపవయ్య? భరియింతుమె యిట్టి పరాధవంబులన్ ?

ఆకు లలంబు లేటి పరమాన్నముగాఁ దీని యెండవానలం దాకులపాటు వొందక నిరంతరతత్త్వ విచారదృష్టియే సోఁకెడి యీతపోధనుల చూడ్కికి రాజులవైభవంబు లేలా కనిపించు? నీశ్వర విలాసము ముందవి లెక్కలోనివే!

సిరులకు—మోక్షమార్గముల చిక్కుల 'కంటును సొంటు'ఁ బూయఁగాఁ దర మగునా ప్రపంచమున ధాతకు సైతము? దానిమాట నీ వరయక లేనిపోనిది మహర్షి గ వానికిఁ జేరుపెట్టి యా దరమున నింతచేసితివి; దానికె క్రుశ్లేదమయ్య పెల్లుగా.

ఇక శ్రీమదేని యీతని నహింసము—మాతుదిమాట నీకుఁ జెప్పక కికురింపఁజోల దని వచ్చితిమయ్య మహర్షి వర్య! యే మొకమున రాచవాని మునిముందుగఁ జేరిది బ్రహ్మవిద్యఁ బూనికఁ గలువంగబూనదో? మనీషివి నీకిటు విన్నవించుమా!

యా జ్ఞ వ ల్కృ ము

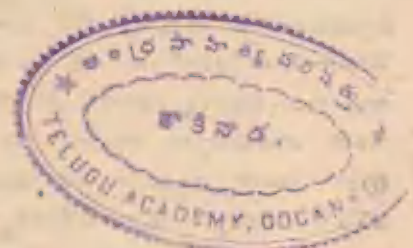
అని యొకచిత్రమై హృదయ ముత్తతః జూడెడి క్రొత్తవాలకం
బును గని యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, నృపున్ జనకర్షిని మందబుద్ధు లి
ట్లని లెగడంగఁ బూని రకటా! యిది యిట్లగు నంచు నెంచనై
తినిగద! పోని—నీరి కుతిఁ దీర్చెదఁ జూచెద భావివైఖరిన్

ఇన్నివిధాల నీచదువు లెన్నో శ్రమంపడి నేర్చియున్న నే
నెన్నఁగ దోషివైతిని బలే! యింక జాతికి జ్ఞానభిక్ష య
భ్యున్నత రీతిగా నొనఁగు నుత్తమ దివ్యవరేంద్రుఁ గూర్చియే
మన్నను నాల్కతుస్కలయి యాటడి బ్రుంగఁగఁ జేయదో భవిన్ ?

అని హృదయవ్యథం బొగిలి యప్పటి కూటట సంది వారి బు
ద్ధిని మొదలంట మార్చను మదిం దలపెట్టియు దూరదృష్టి మైఁ
గని యిటువల్కె!—వీాకిక 'ముఖముఖ' సందియ మెల్లఁదీర్చఁ జా
లను మఱి—దానికిం దగు వలంతి ప్రయత్నము చేసి చూచెదన్

నాలుగునాళ్లు సైఘం డనినన్ విని మెల్లరు నవ్వి వల్లెయం
చేలిద మైన చూపు లొలయించి యథావిధిఁ బాత్య భాగముల్
లిలగ పొగిపోవఁగ—మలీమనబుద్ధులు నాఁడునాఁడు మైఁ
దూలుచుఁ బ్రోదిసూపఁగఁ గుదుల్ వడఁ జేయఁగ నుండి రమ్మెయిన్.

స శేష ము

ఆనవాలు

శ్రీ జనస్వామి కోదండరామశాస్త్రి

పాల్ ఫారమ్ అదిరిపోయేలా స్వర్ణచేసుకుంటూ గుండ్ల వచ్చి చటుక్కున అగి పూసుకుంది గ్రాండ్ బ్రంక్ ఎక్స్ప్రెస్ వరంగల్ వేషన్లో. సెకండ్ క్లాసు కంపార్టుమెంటులో పురుషులందరూ దిగేవరకు కూర్చుని తిను, తి చివరి పీటునుండి లేచి నిలబడి ముందుకు పోవడానికిగా కాలికి ఏదో తగిలినట్లుగా వుండి క్రిందకు ఒంగియానింది దాకర్ లలితాదేవి వల్లగా మేరుస్తూ అందమైన ఒక చిన్న లెదర్ టేక్ క్రిందపడివుంది. 'అయ్యో! ఎవరో మర్చిపోయాను పాపం!' అని అనుకుంటూ సెల్లో పట్టుకుని ప్లాట్ ఫారమ్ మీదకు దిగి నిలబడి అయివాడు నిమిషాలపాటు వేచి చూసింది దాని యజమాను లెదర్ లెవా వెసుక్కిరి దానికి దిస్తారేమిటని. కాని ఎంతసేపు చూచినా ఎవరూ రాలేదు. దానిని తన మందులపెట్టెలో పెట్టు కుని ముందుకు వడిచింది.

ఇంటికి వెళ్లి ఫోజునం చేసుకుని కాసేపు బహిష్క తీర్పుకున్న తర్వాత ఆమెకు ఆలెదర్ టేక్ మాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెంటనే ముందంబొదినుంచి ఒక్క చిగురు బంటూ లేచిపోలే మేజాబల్ల పెంకల మందుల పెట్టె లోని లెదర్ టేక్ తీసుకుని మళ్ళా ముందంబై ఆకిను రాలై దానిని చిన్నగా తెరిచిచూచింది. అందులో ఒక చిన్న ఫోటో వున్నది. అంతకంటే విసువాహవా లేవీ అందులో లేవు. ఎంతోసేపు స్మృతిపథానికి పని కలింపకుండానే ఆ ఫోటోలోని రూపాన్ని ఆమె తేలికగానే సుర్తింపగలిగింది. అది తన బాల్యస్నేహితు రాలు సుమిత్రయొక్క ఫోటో! ఫోటో వెనకప్రక్కన రెండు జాతిపువ్వులు అంటుకుని వున్నాయి. ఈ ఫోటో యింత భద్రంగా యీ అందమైన లెదర్ టేక్ లో కూర్చుని పూజించేదనిపి పొందుతూ ఆత్యంత ఆప్తంగా చూడబడటానికి కారణమేమిటి? ఒకవేళ యీ ఫోటో పోగొట్టుకున్నవాడు ఆమె భర్త అయి వుంటాడని ఆనుకోటానికైతే ఎప్పుడూ ఎగు

రుగా వుంటే భార్యను చిత్రపటాలవ్వారా కూడా యింత గొప్పగా ఆరాధిస్తూ వాటిని రెలు ప్రయాణాలలో కూడా మోసుకుని పోతాడనింతే మమతలతో పెనవేసుకునే తనీ మగవారిలో ముచ్చటైనా కన్పించ గలదా? అసలు యీ ఫోటో యింత ఉన్నతి స్థాన మును పొందుటకు గల కారణమేమిటి? ఈ సందిహలకు తగిన జవాబులు మనసులో ఎంత తిరచి చూచినా ఆమెకు లభించింది కావు. కాని సుమిత్ర తనంతి కావ్యమున ఏదో ఒక ప్రలులో స్వర్ణాక్షరములలో లిఖింపదగిన ముఖ్య వృత్తాంతం యిందు ఇమిడివుండ వచ్చుననే నిర్ణయానికిమటుకు రాగలిగింది!

అసలు ఆమె సుమిత్రను చూచి కనీసం ఇరవై వసంతాలైనా వాటి వుండేదయ్యి. ఈమధ్య ఎప్పుడో ఏవేవో గత స్మృతులను మనసులో తిరుగ చేసు కుంటూండగా ఆ కోమల కంఠస్వరం నుదురు తెలిసి, తను ఇటువల్లీ రాగా ఎరిగివున్న ఒకరికి సుమిత్ర యొక్క అంగుపాంతులను తెలుప వచ్చిందిగా కోరుతూ లేఖగ్రాసింది. ఎంతోకాలము పట్టుకుండానే వారిమండి జవాబు వచ్చింది. సుమిత్ర యొక్క తల్లిదండ్రులు ఎన్నడో కాలంచేరారనీ, ఆ వెంటనే ఆమె అన్నదమ్ములు చుర్రాసులో తమకుగల ఆస్తిపాస్తు లన్నిటినీ అమ్మివేసుకుని పోయారనీ, ఇక పోతే సుమిత్ర భర్త చాలా దూర దేశంలో కొంచెం నుంచి ఉద్యోగంలోనే వున్నట్లు కొంత కాలంకితం ఎవరివల్లనో వివరంతప్ప అంతకుమించిన సమాచారం సుమిత్రనుగూర్చితమ కేమీ తెలియదని తెలియజేగారు.

ఒకవారం రోజులు గడిచిన తరుపరి ఒకవాడు లలితాదేవి దిన పత్రిక చూస్తూండగా అందులో యీ క్రింది విధంగా ఒక ప్రకటన కన్పించింది.

"లెదర్ టేక్ పోయింది.

ఈ నెల 16 వ రేడి ఉదయం నేను గ్రాండ్ బ్రంక్ ఎక్స్ప్రెస్ లో ప్రయాణము సల్పుతూండగా

తనండ్లకొద్దం కంపార్టుమెంట్ లో పక్కనేటునుండి ఒక రెడర్ లేక జారిపోయింది. ఆ లేక దొరికినవారు అందు తమకు అక్కటపకు వస్తువులేవీ లేవీనే తెలుసుకుని వుంటారు. అందులోవున్న ఆ ఒక్క వస్తువు ఎవరికీ ఏ విధంగానూ పనికి వచ్చేదికాదు. కనుక ప్రస్తుతం లేక స్వాధీనంలో వుంచుకున్నవారు దానిని వాడు అందలేనీ నేను ఇవ్వదలచుకున్న ఏడునూర్ల రూపాయల పారితోషికమును పొందుకురుగాక". ఈ ప్రకటన కర్త తన స్వస్థలం నెల్లూరుగా పేర్కొంటూ తన ఫోన్ నంబరు మాత్రము యిచ్చి వూరుకున్నాడు. పంత్ కం 'నురూజ్' అని వున్నది. ఈ విషయమును గూర్చి ఆలోచిస్తూండగా ఆమె బద్దకు చెద్యి సంబంధమును సలహాకొరకు ఒక దీర్ఘకోగి వచ్చాడు. ఆతడు లలితాదేవితో తన ఆవాలోగ్యమును గూర్చి అంతా విన్నవించుకున్న తరుపతి ఏదో మాటా మంచి మాటా గురూ తన చెలిలోని భగవద్దీత పుస్తకాన్ని చూపించి 'డాక్టరుగాదా? పాపం! యీ పుస్తకం ఎవరిదో? ఏమిటో? దీని మీద ఆడవాళ్ళు కేరేజ్ వున్నది.....ఏకాదశాధ్యాయం గల పేజీలలో మొగవాళ్ళు చెకరితో ఫోటో వున్నది.....అని అంటూ ఆ గ్రంథాన్ని ఆమె చెలిలో వుంచాడు. ఆ గ్రంథం తెరిచి చూడగానే మొదటి పేజీలో పెద్ద అక్షరాలలో 'సుమిత్ర' అని పేరు కనిపించింది. ఇక ఏకాదశాధ్యాయంలో వున్న ఆఫోటో తీసి చూసింది. అది గుండరుడైన ఒక పురుషవ్యక్తి ఫోటో. పంత్ లాంకలు తిరిగిన క్రాంతిపక్షాన్ని, ఎంత కఠిన వృద్ధి యాన్నివా నవనీతి మొనర్చగల ఆ నవ్వు మొగము-ఫోటో చూడటానికి ఎంతో ముచ్చటగావుంది. ఆ నేత్రాలలో ఏదో నిజాన ప్రపంచి ప్రవహిస్తున్నట్లుగా తోస్తోంది. లలితాదేవి భాగంగా క్యాసిస్తూ చేతి నిట్టూర్పు విడిచి యిలా అన్నది. "ఇంతకు ముందువరకు ఒక గడ్డు సమస్య నా మనసును కొరుక్కుని తింటోంది. ఇదిమాటా యిత్రకు కంటపడటంతో అది మరింత దుర్లభంగా తయారైంది. అయితే యాగ్రంథం మీకు ఎలా లభించిందంటారు?" "ఒకవారం క్రితం నేను మా మేనల్లుడి పెళ్ళికవి నెల్లూరు వెళ్లొను. ఇంత దూరం వచ్చావుకదా అని ఒక ఉదయాన పెన్నానదికి స్నానానికి వెళ్లొను. స్నానంచేసి వస్తూండగా స్నానాలగట్టుకు కొంచెం ఇవలెలగా తోడ్డు ప్రక్కనే మట్టి గడలపై యీ పుస్తకం పడివున్నది. ఎవరో

మర్చిపోయి వుంటారనే ఉద్దేశంతో నెనక్క స్నానాలగట్టులోకి వెళ్లి అక్కడున్న వారందరినీ అడిగాను. మాదికొదంజే మాది కొదన్నానా. చివరికి దీన్ని నావెంట తెచ్చుకోక తప్పిందికాదు."

"పలే! యాగ్రంథాన్ని, యీ ఫోటో నూ నా వద్ద కొంతకాలం వుంచనీయండి యీ సమస్య విషయమై కొంత పరిశోధన సల్పవలసివుంది."

"అలాగేవుంచి, వాటి సాంకేతికాదులెవరైనా కన్పిస్తే వారికప్పగించండి."

డాక్టర్ లలితాదేవి ఆమెర్నాటి జనశా ఎప్పుడైనాలో బయల్దేరి నెల్లూరు వెళ్ళింది. వెళ్ళగానే హోటల్లో ఒకగది తీసుకుంది. భోజనంచేసివా తీరిగా కూర్చుని దినపత్రికలో చూచిన నంబరు ప్రకారం ఫోన్ లో పిలిచింది.

"హల్లో! నురూజ్ వున్నారా?

"నే నేనండి. వున్నాను. తమరెవరు?

"నేను వరంగల్ లో ఒక రెడిడాక్టర్ నుండి. ఈ మధ్య ఒక దినపత్రికలో మీ ప్రకటనచూచి మీకు ఒక సంతోషవార్త అందిచేదామనే కుటూహలంతో బయల్దేరివచ్చాను."

"అట్లావా? చాలా సంతోషమండి. నా జీవిత సుప్రసవాన్ని భద్రంచేపి నా కందివ్యతోమాన్నా మహా దాతలా మీరు? అయితే మీరు ఇత్రకు ఎక్కడ వున్నారో చెప్పండి. మీకొరకు వాటాన్ని పంపిస్తాను."

"హోటల్ బృందావన్ లోనండి."

"లలితాదేవి తన బసవద్దకు వచ్చి అగిన కారులో ఎక్కింది. కారు ఒక పెద్ద పెంకుటిభివంతి ముందు ఆగింది. దానిపై 'బాలబాలికా విద్యాసదనం' అని రిభింపబడిన ఒకబోర్డు కట్టివుంది. కారులోనుంచి దిగి లోపకు వెళ్ళిపోతూండగా గుమ్మంలోనే నురూజ్ ఎదురై స్వాగతివాక్యాలకు పలికి లలితాదేవిని లోపకు తీసుకొనివెళ్ళాడు. గదు లన్నీ నిరుపేద బాలబాలికలతో కిటకిటలాడిపోతున్నాయి. చూడు వందలాలు చాటివ విదప నాలుగో వందలాలోని ఒకవైపునున్న గదిలోకి తీసుకునివెళ్ళాడు. ఆగదిగొడపై 'నురూజ్ గది' అని వ్రాసివుంది. పద్ధతిమాస్త్రీ అది అగీసురూపంగా తోస్తోంది. తాను ఒక పేష్ కర్నిలో కూర్చుంటూ

అమెకు ఒక అందమైన సోఫా యాపించాడు. గది చాలాచుక్కలన్నీ మోడుకొండిన నుండర చిత్రాలను తలకిస్తూ సోఫాలో ఆసీనురాలైంది లలితాదేవి.

“హాదేవి! మీ పేరేమో తెలుసుకోవచ్చువా?”

అని అడిగాడు సురూషీ, మందస్థితాంకురములైన అధరములను చిన్నగా కదల్చుతూ.

“నా పేరు డాక్టర్ లలితాదేవి అన్నయ్యా” అని వెంటనే అమెనుండి జవాబు వెలువడింది. కాని యీ మాట వారికి తిరుపతి అమెకు చాలా విషయాలిల్లించి. ఈ అల్పాతిథులుమీదే ఇంత అనురాగంగా చలాసంబో దింపవలసినావా అని, అయినా ఆదరుకోలేని వార్తల్ని ప్రసంగి ఏదో అమె హృదయాన్ని ఉప్పొంగజేస్తోంది.

“మీ అసలు పేరేమండీ సురూషీ?”

“అందుకు జవాబుగా లెటర్ హెడ్ పేపర్‌లోకి అమె నుండుంచాడు సురూషీ. దానిపై ‘డి. యమ్. కాయ్. (సురూషీ) ఎం.ఎ, యమ్.ఇడి. డి.యల్.’ అని వ్రేసింది.

“కోల్పోయిన వా సుప్రసం వాకు చేరనున్నదనే సంశ్చిస్తే అలావుంది, మీదర్శనం కలిగింతుకు ఎంతో సంతోషిస్తున్నాను.”

“మీకు అప్పు చెల్లెలు ఎంతమంది?”

“ఇప్పుడు ఎవరూలేదు. ఎన్నడో ఒక చెల్లెలు వుండేదట. ఇప్పుడు ఎక్కడైనా జీవించే వున్నదో, లేదో; తెలియదు. వా చిన్నతనంలోనే అదివాకు మారమైంది.”

“ఎందుకు తనమనసు ఇంత ఆరాటపడుతున్నది? ఈ వ్యక్తి కనిపించింది మొదలు తనకేరంగంలోని ప్రతి రక్తాణువునా ఎందువల్లతో ఆక్రమిస్తున్నది. అత్యంత మైన హృదయా వేదవతో పెరివులు కదల్చింది లలితాదేవి.

“ఎన్నడో ఒక చెల్లెలువుండేదా? ఇప్పుడమె ఏమైందంటారు?”

“అది ఒక చిత్రగాథ. చాలాకాలం ఆ గాథ వ్యృథిపగంపై మెరసింపుడల్లా ఏకాంతంగా కూర్చుని ఎంతోసేపు ఏడుస్తూండేవాణ్ణి. కాని యిప్పుడు యీ నేనాజీవితమునకు అటువంటి పూర్వగాథల్ని మనసు లో; మాటి మాటికీ రప్పించుకోవటం మహాప్రమా

దంగా భావించి దీక్షగా వాటిని అడుపులో వుంచాను. మళ్ళీ యివ్వార్ని స్వాగతంపెళ్ళిచి కోరిక హృదయపరితాపం తప్పదు. అయింపుటికీ మీరు దిండుతాపపడుతున్నాడు గనుక చెప్పాను.

“నాకు అనువంశిత్వం వరుసపుకు మారండి కుటుంబపక్షేతింగా రామేశ్వరయ్యగారు వెళ్ళాడు. అప్పుడు మా చెల్లెలివసుకు మూడేళ్ళు. ఒకరోజున ముచ్చల్నిద్దరినీ ఒక్కటే కూర్చోపెట్టి మా తల్లిదండ్రులీరువునూ సముద్రంలోకి దిగి స్నానంచేస్తున్నాడు. మేమిద్దరం ఆకుకుంటూ ఆకుకుంటూ వుండగా ఆ జనసమూహంలో ఎవరిదారి వారిదైపోయింది. మా వాన్నగారు ఎన్నోచోట వెలికించాడు. వారిను రిపోర్టు యిచ్చాడు. ఇంకా ఎన్నోప్రయత్నాలు చేశాడు. ఫలితంగా మూడురోజులైన తిరుపతి ఎన్ను ఒక మార్వాడీసీట్ తీసుకునివచ్చి మా వాన్నగారికి అప్పగించి బెర్బాదట. కాని చెల్లి అంతుమాత్రం తెలియలేదు. ఎన్నోవిధాల కృషిచేశాడు. ఏమీ ప్రయోజనం కలగలేపోయింది. చివరకు మా అమ్మ కూడా దాని దిగులోనే పరమపదించింది. మా వాన్నగారు కూడా అంతిమక్షణాల్లో దానిపేరు తెలుసుకుంటూనే ప్రాణంబిడిచాడు. ఇప్పుటికి యీ వృత్తం తింజరిగి ఇంకెవరిమీద సంవర్తనాలైంది. అసలు అది జీవించేవున్నదో? లేదో?... సురేంద్రదారికి ఆధారములంటూ వున్నదికాని అది చాలా జటిలమైనది. దానికి విశ్లేషణపై ఒక పెద్ద పుట్టుమచ్చ వుండేదని అంటూండేవారు మా వాన్నగారు. స్త్రీ యొక్క విశ్లేషణం అవీరంగంగా కనిపించేది కొవాయ్! ఇంకోకటి కూడా వున్నది. తిప్పిపోయిన సమయంలో దానిమేదిలో ఒక చంద్రహారం గొలుసుకూడా వున్నదని మా అమ్మ చెప్పింది. ఆ గొలుసులోగల దిక్కిపై ‘డి. చంద్రమతీదేవి’ అని మా అమ్మపేరు కూడా వున్నదట. ఆ గొలుసును మా అమ్మ స్నానానికి సముద్రంలోకి దిగుతూ మా చెల్లెలిమెళ్ళి వేసిందిట. అదికూడా సుప్రంగావుండే సందర్భమేవాయ్! ఇక సురేంద్రుకు యీ ఆధారాలు ఎలావుపయోగపడతని చెప్పండి. మా చెల్లెలిది కూడా మీ పేరే! కావాలని పట్టుబట్టి మా వాన్నగారితో పోట్లాడి మరీ పెట్టుకుంది ఆ పేరు ధానికీ మా అమ్మ. అది మా అమ్మమ్మ పేరట. మా అమ్మ పుట్టింటివారి సంప్రదాయంలో స్త్రీల

“చివర చివర ‘దీని’ అని పెట్టుకోవటం ఏనాటినుంచో వచ్చింది...” కళ్ళనీరు కారుస్తూ మొహం అతి చేతుల్లో పెట్టుకుంది లలితా దివి.

“ఎందుకు మీరలా బాంపడతారు లలితా దివి గారు? అది నా దురదృష్టం”

చేతుల్లోని ముఖం పైకెత్తి నుండేల్లోని దుఃఖభారమును అణిచేసుకుంటూ దృఢకంఠస్వరంతో అన్నది లలితా దివి. “నీదికాదు ఆదురదృష్టం. నాదర ప్రేమను పొందుటకు నోచుకోని ఆ ఆభాష్యురాలిది. నీలెనే నీ పోషినికూడా ఉన్నతి విద్యావంతురాలే. కాని నీకులేని మానసిక సుఖం ఆమె గొప్పగా అనుభవిస్తూన్నది. అకాంతి, అస్థిరత్వం ఆమెను సమీపింపవు కూడా.”

“అఁ! ఏమంటున్నారా? అంత మహాసుఖదీనా నాచెలి! అయితే యిది మీరెల్లా చెప్పగలుగుతున్నాడు లలితా దివిగారూ! జ్యోతిషం ఏమైనా తెలుసా?”

“ఇన్ని చాలక నేను జ్యోతిష విద్యాంశురాలను కావాలని కూడా కోరుకుంటున్నావా అన్నయ్యా?”

“మరి యీ సంగతి తమకు ఎలా తెలుసు నంటారు?”

“నా ఆత్మ ప్రబోధం అలా పక్కిస్తోంది.”

కాయ్ కొంచెం ముగుసు వొంగిఎంతో క్రెడిగా, ఆశగా అడిగాడు.

“మరి అయితే నాకు యీ జన్మలో ఒకరివై నా సోషల్ సంబంధం కాగలదంటారా? ఒక్కసారి మీ ఆత్మను అడిగిచూపండి. నా జీవితముంతా మీకు కృతి జ్ఞానై వుంటాను.”

“ఓ, తిప్పకుండాను. ఒకరివై వేమిటి? వంద తివరలు. వేయితివరలు...”

“ఎవ్వరంటారు?”

“ఈ వారంలో నే.”

“ఈవారంలో ఏ తోజునంటారు?”

“సుక్రవారం నాడు.”

“ఇవ్వాలేదా సుక్రవారం.”

“ఇరవై నాలుగు గంటలూ యింకా పూర్తికా లేదుగా.”

ఇక ఏమాత్రమూ సందేహంలేదు. ఈ ఎదుటి వ్యక్తి తన పుట్టింటి వంశాంశురమే! తాను ఎవరి జీవి

తల్లినురింతో పరిశోధనలు చేయవచ్చి మరుగుపడిన తన జీవిత సత్యాలనే తెలుసుకుంది.

కాయ్ కొంచెంసేపు నులులుగా ఆలోచించి చూసి చివరకు నిరాశతో కృంగిపోతూ యిలా అన్నాడు: “ఏమో నాకేమీ నమ్మకం తోచటంలేదు. మీ జ్యోతిషంలో. ఏనాటి చెల్లీ? ఎక్కడ వున్నదనీ? ఏమిటో ఇదంతా? సరేగాని మీరు పొంచూ జ్యోతిష సిద్ధాంతాల ప్రకారమే లేక పాశ్చాత్య జ్యోతిష...” మాటకు అడ్డుతిగిరి కొంచెం విసుగుగా అన్నది లలితా దివి. “ఏ జ్యోతిషాలు చదివనక్కర్లేదు. నీముఖంలో నేను వాముఖంలో నీవు భావాల్ని చదువుకుంటే చాలు. సరేగాని, నీ చెలిలి ముచ్చట్లలోపడి లెదర్ లేక మాట మచ్చిపోయినావ్.”

కాయ్ ముసవలో బాంపడుతున్నాడు. తన చెల్లెలివృత్తాంతం చెప్పింపుటిమండి యీమె తనపల చాలా విశిష్టత చూపుతున్నది. గదిమాయంపుగా మాట్లాడుతోంది. అనవసరంగా యీమె ముందు అదంతా వలెజేయటం ద్వారా లేకరిసంగా ప్రవర్తించా నేమో అని భావిస్తున్నాడు.

కొంచెంసేపు పూరుకున్న తర్వాత లలితా దివి అన్నది “ఒకడుకు వున్నది. ఈ ఫోటోకు సంబంధించిన గాథను వాకు నీవు పూర్తిగా వినిపించగల పక్షంలో నే నానుండి యీ లెదర్ లేక నీవు పొందగలవును! నీ పారితోషికంతో కూడా నాకేమీ నిమిర్తంలేదు. పారితోషికాలముప్పిగో నీ దయాదాక్షిణ్యాల కొరకు నేను చెయ్యాలని నవనరంలేదు. ఉద్రేకిమే కలగాని గాని సహజమైన పద్ధతిలో నే నీమీద దండయాత్ర జరుపగలను.”

“నాకు ఆధ్యంతంలేదు. ఆ ఫోటో గాథ చెప్తాను వింటి. చివరలో నా వస్తువుని మాత్రం నా కిచ్చేనీ చెల్లించి. మీరు తిని బహుమతి నానుండి పొందిలేనే నాకు సంక్లిష్టంగా వుంటుంది. నా తిలివం గ్రులు నా పదిహేనేళ్ళి వయసులోపల నూడు సంవత్సరాల వారగా యీ లోకాన్ని విడిచి వెళ్ళారు. ఆ సంవత్సరంమే నా దిగువు స్టూల్ పైసలో పూర్తయింది. తదుపరి నా మేనమామ ఇంటికి చేరి ఇంటర్ లో ప్రవేశించాను. నేను నూత్న్ గా పోవని నమ్మ నేను మెచ్చుకోతటమే కాదు. ఆ విషయం వాకు విషయ సేర్పిక కాలేజీ లెక్చరర్లు కూడా అంటూండేవారు. నాలుగు సంవత్స

రాలలో దీప్తిగంధన మార్కులతో పొయ్యి మెదటి
తెరగలి పట్టెల్గురు దెవిసిందుకున్నాను. ఆ సమయం
లోనే నా మనసును ఒక కుసుమకోమలి ఆకర్షించింది.
ఆమె పేరు సుమిత్ర. ఆమె అన్న గారు ఆ పూరికి బదిలీ
అయి మా మేనమామగారి మేడపైన అద్దెకున్నాడు.
ఆమె కూడా నాయందు వలపు నిల్చుకుందని గ్రహించ
టానికి నాకు యెంతో కాలము పట్టలేదు. ఆ విశ్వ
మోహన రూపము ఇప్పటికీ నా మనసులో తిరగే
దుటూ తెంగరాని దయబోయింది. ఆమె అన్న
గారు అట్టిసుకు నిర్మిహాగానే నేను మేన
ఎక్కుతొండేవాణ్ణి. ఆ రోసుల హస్తాలు నా
మెడపై ఎన్ని చుట్లు తిరిగినవో చెప్పలేను. ఆ సుందర
వచనం, ఆ హలలుగ్గులు కావ్యరంగా నా వస్తువులని
ధ్రువించాను. ఈ లోకంలో పవిత్రమైన ప్రతివానికి
కావ్యతమయ్యే హక్కు కలుగకుండా చేయడానికి
కొన్ని మానవహృదయాల తమ కాయతెల్లలా పని
చేస్తూంటాయని ఎరుగ లేకపోయాను. ఎంత నిర్మలమైన
దానినైనా కూడా దాడిపల్చుటకు మానవ దురహంకారం,
హృద్ధిపరత్వం వెనుకంజ చేయవని తిడుపరి తెల్సుకు
న్నాను. హృద్ధిలో వున్న తాత్కాలిక సుఖంపైగల
ఆకితో మానవుడు లోకద్రోహ కార్యములకు కూడ సిద్ధ
పడెగలడు. మా ప్రణయ సమాచారమును కొంతెంగా
పనిపట్టిన మా మామయ్య ఒక ప్రక్కన తన కూతుర్ని
తిప్పకుండా ఆ మాఘమాసంలోనే వివాహం చేసుకో
వాలని పట్టుబట్టి కూర్చున్నాడు. మరొక ప్రక్కన ఆమె
అన్నకు ఏజేవో బోధించేసే అంత తక్కువ వ్యవధిలో
ఎక్కడా సబంధం దొంక్కపోవునని చివలకు, మార్గాలు
పైసల్ పొయ్యి ఎక్కతో వలసైయాపాయలు తెచ్చు
కుంటూన్న తన బావమరిది చేతనే ఒక ముహూర్తాన
నా సుమిత్రకు ఆమోదం ముగ్ధా చేయించి యిక తన
కూతురికి బోటిరాకుండా చూసుకున్నాడు. సుమి
త్రకా వివాహాన్ని తప్పించాలని ఎంతో ప్రయత్నిం
చాను. ఆమె కూడా తక్కువ కృషి చేయలేదు. మా
ప్రార్థన లన్నిటిని అరగి రోదనములుగా మార్చి ధగ
దండుకు నా సుమిత్రను నానుండి వేరుచేశాడని ఎంత
గానో దుఃఖించాను. కాని ఇల్లదుమాత్రం భగవంతు
నిపై ఆనిందిమోపను. గాకానికి యాకాయ్ అనే
గురూజీనుండి స్త్రీ ఒక విధమైన సేవ అవసరమై
వుండే ఆ పని జరిగిందేమో అనుకుంటాను. లోకానికి
పనికివచ్చేవ్యక్తులు భోగాల్లో మునిగిపోవుటకు ఆ సర్వ

వ్యాపి అంగీకరించలేదేమో! వెన్నులరాత్రులో చల్లని
బావిల్లి పాక్షికా మేమిరుపురం చేసుకున్న ప్రతిజ్ఞ
లన్నీ యీ విధంగా దుఃఖయాతనలుగా పరిణమించ
టంతో సుమిత్ర వివాహం జరిగిన మర్నాడే చింతా
ధరితమైన హృదయంతో దేశాటనకు బయల్దేరాను.
ఎక్కడెక్కడో తిరిగాను. ఎంతయిది స్నేహితుల
ఇంట్లోనో వున్నాను. ఎన్నో రకాల విద్యల విధ్య
పించాను. ఇటు వ్యాఖ్యానాస్త్రంలోను, అటు ఉపా
ధ్యాయ విషయకంగానూ పెద్ద డిగ్రీలు పొందాను.
కాని యీ భిక్షుప్రణయ వృత్తాంతము మాత్రం నా
మనసును కుంగదీస్తూనే వుంది. ముఖ్యమైన ఆనందిం
తీవితంలో లోపించిన తిరుపతి, యీ ఉన్నతోద్యోగా
లేని సుఖప్రదములు కాలేసినీ, మనసును నింపిరిం
కాటు చేస్తూండిన యీ విహవసర్వం ఏవుకోర్కా నిర్వ
హణను జయప్రదం కానివ్వలేదని ఒక నిర్మయానికి
రాగలిగాను. ఈ విధంగా అన్వీతరహితమంతో,
అనాలోచితంగా, వ్యాధి, విద్యావిషయక కాస్త్రా
లలో గొప్పగా ప్రతిభ కలిగిన యీ వున్నత విద్యా
వంతుడు ప్రాశ్నికంబడి తిరగటం ప్రారంభించాడు.
ఇలా జరుగుతూండగా ఒక తడవ యీ బస్తీలో
మురికిపేటలో తిరగటం సంభవించింది. ఈ రోడ్ల
ప్రక్కల్న చేవుమెంట్లపై పడివున్న ఆ రిజీవుల దీప
దృష్టులు నా నుండెలో జుధికాన్ని చిలికించినయ్.
సమస్త దుర్వాస్య ధులకు ఆలవాలమై గాలికి
గజగజలాడే యీ నిర్వాగ్య కార్మిక
పోదర శివుల గృహాలు నా కిరీరాన్ని
కంపన మెత్తించినాయి. చింతి పేలికగుడ్డల చాలున
మానాభిమానాలు దాచుకుంటూ లోకంలో మానవు
లమే అనిపించు కుంటూన్న వాల్ల సతీమణులయొక్క
బక్కచిక్కిన దిహాలు నాలోగల ఉన్నత విద్యా
గంధాన్ని నిలబెట్టి అడిగినయ్. 'నీవలన మాకు కలుగ
నున్న ప్రయోజనం ఏమిటి?' అని. వారిద్దరిల పని
ముఖాలు వన్న దీపంగా జీవోషితమో అర్థమైట్లుగా
కన్పించినయ్. సంఘంలో అధిపతివతి పొందిన యీ
శివుల ముందు తరాలవారు కూడా యీ హైన్యదీపతలు
గడుపవలసినదేవా అని ఆలోచిస్తున్నాను రోడు
ప్రక్కన చేవుమెంట్లపై ఆకిలిబాధకు నోరు తెరచి పడి
వున్న ఒక అభాగ్యుని ప్రక్కన కూర్చుని. 'లే! నిలబడు.
ముందేరిని దీక్షకంకంం ధరించి కార్యరంగంలోకి దూకి
లోకం చేవుకు ఆకిగామాస్త్రాన్ని ఆ ఆచూయిక ముఖా

లకు విద్యాభిక్ష పెట్టు. ద్వర్ధప్రయోజనాలకై అమృత వర్షం కురిపించకు. ఉపయోగించలేని తెలియకుండా అపవద్యంగా వాడితే త్యాగమే మావపునికి అరిచడా యికం కాగలదు. ఎన్నడో పరులపాలైపోయిన సుమిత్ర ప్రేమాదయం నిల్చుకుని నీ ప్రేమకై కిది బూడిదపాలు చేసుకోకు. అంత దృఢహృదయంగా నీ క్షణికశ్యామం కోరి యీ విరుచేదతలపైకి ఆ పనిత్ర ప్రేమను మర్చిం చుకో. ఈ మహత్తర సేవావిధానంలో నీ సర్వకృత్ని ల్నూంచేసి చదివితేలగామారిన నీ జీవితక్షేత్రాన్ని సర్వి శ్యావలం చేసుకో అని అంటూ ఏనో అవంతిత్వం వస్తు ముందుకుతిరిగి కొడుకొన్నట్లుగా తోచింది. చెంబునే కార్యరంగంలోకి ప్రవేశించాను. నా స్వగ్రామంవెళ్ళి నా పితృత్వతత్వ ఆస్తిలో కొంతభాగాన్ని విక్రయించి డబ్బు తీసుకునివచ్చి యాధివంతి కొన్నాను. ఉచిత పాఠశాలకు కావల్సిన వసతులన్నీ తీసి సమకూర్చాను. ఇంకనూ మిగిలివున్న గెండులకీల విలవల పితృత్వతత్వ ఆస్తిలో ఫలపాయమును యీ పాఠశాల నిర్వహణ కొరకు వినియోగిస్తున్నాను. మూడుసంవత్సరాలనుంచీ కేంద్రప్రభుత్వం కొంతగ్రామాలు కూడా యిస్తోంది. అప్పటినుంచీ విద్యార్థుల కూడూ గుడ్డ బ్యాగ్లనుకూడా విద్యాలయమే తనపైవే చేసుకున్నది. పెద్దవారికొకటూ కూడా కొన్ని గంటకేంద్రాలు నిర్వహిస్తోంది. ఈ సేవాను రక్షి సుమిత్ర ప్రేమల విశ్లేషణకు ఒక క్రొత్తచాట కల్పించింది. ఈ వాడు సుమిత్రను నేను ఒక అడవానిని మాదిరిగా ఏవాంధ్రలోనూ ప్రేమించటం లేదు. ఉర్దీను కార్యాచరణను ఉన్నత దృష్టిని ప్రహసించింది. ఆమెను ఒక జీవితగా భావించి తోచా పరమేశ్వరా రాధన పూర్తిచేసుకున్న తరుపరి ఆమె ఫోటోను ఒక్క తివరమానుకుని దానియెడల నాకుగల భక్తి ప్రపత్తులను వెల్లడిచేసుకుంటూ వుంటాను. ఆఫోటో ఎపుడూ ఆరెడర్ షెక్ లోనే వుంటావుంటుంది. ప్రయాణ సమ యాలలోకూడా అది వాచెంబు వుండే అలవాటు. ఈ తివర ఆఫోటో నాకు దూరమై పది దినాలైంది. మనసులో గుబులుగావుంది. ఇది నా సుమిత్ర జీవితానికి ఏదైనా అనుభవమేమో నని భయపడుతున్నాను. తనకు ఉప యోగపడవంతి మాత్రావ, తాను ప్రేమించివస్తువుననీచి పోవాలనిగాని బాధపడాలనిగాని కోరద్యక్షి పరమ నీయకు! నే నెప్పుడూ నా సుమిత్ర తోనూన్నే కోరు తుంటాను. స్త్రీకి జీవిత మంతా ఒకే భర్త అని ఎలా కాసించినవో, అరిగిన నే పురుషుని జీవితానికి కూడా

ఒకే భార్య అని నిర్దేశించివుంటే మన భర్తృకాస్త్రాల్లు యింకా పరమపవిత్రంగా పరిగణించబడే వనుకుంటాను. నా మానసపథంలో ధ్రువతారగా వెలుగుతొన్న సుమిత్రకు అర్పించిన యీ హృదయాన్ని నుగోళికి భార పోయటం నాకు చేతగానిపని. జీవం ఎగిరపోయిన తరు పరి వా బొందవలసకూడా ఆపని ఎవరూ చేయించ లేరేమో? అందుచే బాహ్యలోకానికి బ్రహ్మచారి గానే వుండిపోయాను.

ఇంతసేపూ లలితాదేవి చాలా ఓగ్గుగా విని చిన యీ కించం వెలుకారంగా అన్నది. “కానుంది! నీ గాథ చాలా బాగుంది అన్నాయ్! ఇంతే ప్రస్తుతి విద్యా వంతుడువయ్యా కూడా వంకొన్ని నిలపలేకపోయావ్. టాక్సీలో నన్ను వాచసకు పంపండి. తదుపరి ఒక గంట లోపల మిమ్మల్ని తిరిగి కలుసుకుంటాను. అప్పుడు మీ రెడర్ షెక్ మీకు అప్పచెప్పగలను.”

“అలాగే, ఈ దీనుడియొక్క మరియొక ప్రార్థ నను కూడా తిప్పకుండా మన్నించి తీరగలరని తలుస్తాను. మీ జ్యోతిష పాండిత్యము మనయోగించి నా చెల్లెలి సమాచారం వెల్లడిచేయవేమో గాకుండా నా భరిష్యత్తుని మరించి కూడా కొంచెం ఆలోచించి చూడండి. ముఖ్యంగా నా చెల్లెలి సమాచారం మీ జ్యోతి ష ప్రకారం జరిగితే జ్యోతిషమార్తాంశ, జ్యోతిషరత్న మొదలగు విలుడు లిప్పించి గొప్పగా సన్మానించగలను.”

దుఃఖభారంతో వివర్ణమైపోయిన లలితాదేవి లేచి నిలబడి ఉక్రోశంగా అన్నది “నీవిరుద ప్రదానాలా నాకక్కర్లేదు. నీ సన్మానాలా నాకవసరంలేదు.”

లలితాదేవి ముందుకు సాగిపోతున్నది. ఆమె మాటలు సరిగా ఆర్థంగాక కలవరపడి పోతున్న కాయ్ ఆమె వెనుకనే వచ్చి గేటులో నిలబడి ‘తిప్పకుండా గంటలోపల రాండి’ అని చెప్పి లోపలకు వెళ్ళి పోయాడు. తాను కాదులో ఎక్కడో తూండగా ఎదుటి ఇంటి కిటికీ సందుల్లో నుంచి గెండునేత్రాలు నూటిగా తనపై దృష్టి బలపివట్టు లలితాదేవి గమనించి లేచి, చెంబునే ఒక మట్టవాడు కాదు బయల్దేరిపోతూం డగా వచ్చి “ఏమండీ, నా అమ్మగారికి మీరు తెల్పు నట. ఒక తివరవచ్చి వెళ్ళుమన్నారండి” అని చెప్పాడు. లలితాదేవి కారునుంచి దిగి మట్టవాడి వెనుక నే నడిచి అత్యగమ్యహంలాకి ప్రవేశించింది.

తెలుపు రక్కరాలు నుండి ఇలా స్వదించింది
“ఏమీ లలిత? కులాపాగా వున్నావా? నిన్ను ఎంత
కాలానికి చూడాలిరాను?”

ఆ కంఠ స్వరం ఎన్నడో తిలకు చాలా నువరి
నిలిచినట్లు నోచింది లలితాదేవికి. మరల ఆరే ప్రణ
కామ్యుండి యీ విఃంగా మాటలు వెలువడినాయి
“బాగా ఇంగ్లీషు చదువు చదివింట్లున్నావు. ఏదైనా
ఉద్యోగం కూడా చేస్తున్నావా? అప్పగించుకుంటారే!”

ఆ వెంటనే తలవైచి నునుగు సదుకుంటూ అసలు
స్వయావశేష ప్రశ్నించింది. “నిన్ను సదుపట్టలేదా? నేను
కుమిత్రును కద!”

లలితాదేవి నివృత్తపోయి మాస్తోంది. ఒక నిమిష
కాలంపాటు ఆమె ముసు పనిచేయటం మానేసింది.

“ఏమిటే ఆ వెట్టిమాపులూ నువ్వువా! నేను
“కుమిత్రును లలితా.”

“నువ్వు ఆ సురూజీ నన్ను నిజంగానే వెట్టి
రాన్ని చేస్తున్నాను కుమిత్రా. నువ్వొక్కడ వుంటు
న్నావా ఏం? నీకు ఇంకవ్యం వచ్చిందా? ఆసలీలా
మారిపోయినా చేయిటి?”

“అవును. నాకు వైద్యం వచ్చి నాలుగేండ్ల
యింది లలితా. నీకు నా ఏదైనా సంతాపం. అసలువారు
వీలైతే వీలైతే ఆ స్త్రీపాఠాలు కలవాడుకొను. బ్రతికివున్న
న్నాకొని మంచి వుద్యోగమే చేశాను. తీరివానికి
లోటులేకుండా గడిచిపోయింది. ఆయన మరణించిన
మర్నాటి నుండి నా కవచి ప్రారంభమైంది. అన్నలు
మనవాళియితే చదివెలు మనవాళ్ళు కాయకదా!
నీకు నోబుట్టిన వాళ్ళెవరూ లేకపోవటం చేతి ఆ గొడ
వలు నీకు తెలియవు..... వెంటనే లలితాదేవి కలవర
పడుతూ కుమిత్ర మాటలకు అనుకరించి ‘కుమిత్రా అట్లా
అనియ. నాకు నా తండ్రివంకొంతురంగా ఒకనోబుట్టిన
వాడున్నాడు. వాడు ఎవరో నీవుకొన్ని నిమిషాలలో నే
తెలిసికోవాలవు’ అన్నది.

“అట్లాగా. ఆ సంగతి నాకు తెలియనుకదా!
ఎన్నో అవస్థలపడ్డాను. ఎన్నో దూషణ వాళ్ళొల్ని
నుండెల్లో రాదుకున్నాను. అన్నగారి ఇంట్లో నుంచి
గంటింపలపడ్డాను. చివరకు నాకు యీ మురికిపేటకు
గమ్యుప్రాసంగా చూసింది విధి. మా కుత్తవాని ప్రార్థ
నలు ఆ సురూజీ గారికి మా పై కరుణ కలుగజేసివయ.

వాణ్ణి మొట్టాలో చేర్చుకున్నాను. మాకు యీ నివాస
ప్రాసం చూపించాను. ఇక్కడ నుంచే భోజనం వారికి
చూపాడు ప్రతిరోజూ తీసుకువెళుకుంటాడు అందుకు
గాను ముట్టే ప్రతిఫలంతో నా కడుపునడుస్తోంది కుత్త
వాడు అక్కడే భోజనం చేస్తూంటాడు. దైవస్వరూ
చేసుకుంటూ ఈ వైద్యవిజ్ఞానంతో గడుపుకుంటున్నాను.

“అయితే, నీవు ఇక్కడకు వచ్చిన రివ్యారి
ఎన్నడూ సురూజీని చూడలేదా కుమిత్రా?”

“లేదు. ఒక్క సురూజీనే కాదు. ఏ ప్రతిపక్ష్య
కంటనూ పడకుండా కాలం గడుపుకుంటున్నాను.
కాని ఆ మహనీయుణ్ణి సుగించి చూపాడి వల్ల విన్నాను.
చారి దియారసముమ సూర్పి యీ పేటలోని ప్రజలు
అనేక కథలు చెప్పుకుంటారు. అయిన వారి దృష్టిలో
లోకాతీతులు. నేను భిక్షుగీతి చదివి వినిపిస్తూన్నప్పుడు
ఇక్కడి అన్యులక్కలు అందలోని శ్రీ కృష్ణపరమా
త్మునిపూరి అద్వంగా సురూజీని జ్ఞాపకం చేస్తోందిం
టారు.....” మాటలకు అడ్డు తిగి ఇలా ప్రశ్నిం
చింది లలితాదేవి.

“భిక్షుగీతి కూడా చదువుకున్నావా ఏం? ఏది
చూద్దాం ఆ గ్రంథం ఒకమాను యిటుతీసుకునిరా.”

“పదిహేనురోజుల క్రితం పెన్న ఒక్కరి మర్రి
పోయాను లలితా. దారిలో పాటు అందులో వుంచి
వున్న ఒక ఆమూల్యవస్తువునుకూడా కోల్పోయాను”
అని అన్నది కుమిత్ర విషాదంగా.

వెంటనే లలిత తన బాకర్ జేబులో నుంచి తీసి
రెండుచేతుల్లో రెండింటిని పటుకుని చూపిస్తూ చిగు
నవ్వుతో అడిగింది “ఇదే నా నీ భిక్షుగీతి? ఈ ఫోటో
యేనా ఆ ఆమూల్యవస్తువు?”

అర్థింతివిస్మయం ప్రవర్తించూ కుమిత్ర అన్నది
“అవును. అదే నా తీరితి” ఆమూల్య వస్తువులు లలితా.
ఎన్ను భిక్షుకుంతుకు ఎంతో కరుణించాడు. నుండెల్లో
రాదుకోగిరి ఆ ప్రతిగల నాతాల్య స్త్రీ హీనురారి
హస్తాల్లోనే నా మావాధిమానయవకు మూలకందమైన
రాన్ని విసిరి చేశాడు. బ్రతికి పోయాను!” అని
అంటూ కళ్ళు మూసుకుంది. ఆ కండ్ల మూసలనుండి
జలచిందువులు జలజలా రాలుతున్నాయి.

“కుమిత్రా! యీ ఫోటోలో వున్న వారిలో
నీకు గల సంబంధాన్ని సూర్పి ముక్త పరిగా చూచు
కుక్కల్లో చెప్పించింటాను.”

“నేను చాలా దురదృష్ట వంతురాలని లలితా. మనసు ఒకరితో, మనవు ఒకరితో సంధించింది. నా అనుకుంటే అది సరం లేకుండానే బలవంతంగా, ముష్కరంగా నా చేతుల్లో నామదన కాయకి ఇతి గులు క్రోహం చేయించాడు. నా యీ కిరిరాన్ని ఇతి గులు క్రోహంలో కురికించి సంపార తీరితాన్ని నిర్వహించానుగాని అతిమ మటుకు తన ప్రతిజ్ఞ పరిపాలన అమీరాల జాతువున్నాడు. నేను హిందూ స్త్రీని కావటంచేత మనసును చాలా అడుపుగా వుండుకుని కలుకున్న వారికి చాలా విధేయంగా వుండి కాలక్షేపం చేశాను. కాని పృష్టి సర్వాలను ఎవరూ అతిక్రమింపలేకనా! అత్తి అనేది లేకపోతే వెంక యాత్ర లేకుండా మాంపుకు ఎన్ని పనులేనా చేసుకుని బాటా వుండవచ్చు! మంగళస్మృతి మేనువసుమతివహలక్రింద అగచిపెట్టివుండవలదుమన నేనాల్లపెట్టి పిచ్చివాళ్లునుమా! ఎంత ప్రయత్నించి పప్పటికి నాకు మూర్తిధారణ చేసిన ధర్మము నేను హృదయంబిందా ప్రేమించ లేకపోయాను అయిన చాలా మంచివాడు. నాయుండు చాలా ప్రేమగా వుండేవాడు. ఈ విధంగా ఆడు సంవత్సరాల పాటు కాలక్షేపం జరిగింది. తదుపరి ఆయన దైవయోగ్య అవేశం ప్రకారం పరలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు. నా తొలివలపును పొంది ముదనకాయ నాతోటకు చేసిన త్యాగా లన్నీ నాహృదయంలో ఆయనకు అర్పణమై స్థానాన్ని యిచ్చినయే కామవాంఛల మరీవ్యం అపవిత్ర మూర్తికి అంట చేయకూడ దనుకున్నాను. ఆయన్ని దైవంగా ఎంచుకుని ఆయన ఫోటోను గ్రీ కృష్ణపరమాత్ముని ప్రతిమ ప్రక్కగావుంచి వూరిస్తూంటాను.

“మదనకాయకూడా నిన్ను కనకగా నే భావించుకుని అరాధించు కుంటున్నాడు నీవియోగాన్ని అపవృత్తిరీ మనసుతో దీక్షిద్వైరంగా తిప్పిపప్పటికి లోకంలో పీడితప్రజలపాలిట ఒక మాణిక్యంగా మార్చి వేసింది. కాని ఇక్కడి విచిత్ర మేమంటే, ఎదురుబడి ఇల్లిలో రెండు సంవత్సరాలమంచి వుంటూ ఒకర్ని ఒకరు గుర్తించుకో లేక దొంగచాలువ మాదిరిగా ఒక ర్నొకరు అరాధించుకుంటున్నాడు.”

“ఏమటంటున్నావ్ లలితా? నువ్వు చెప్పేది నాకర్థం కావటంలేదు.” లలిత లెదర్ లేక్ తెరిచి ముమ్రురికు చూపి అడిగింది. “ఇది నీవు బాగా పడుతు తింటా? వున్నపుడు తీయించుకున్న ఫోటోకదూ” అవును. మాకడసారి నిమావేశంలో తన చేతికమేరా

తో యీ ఫోటో తీసి కాయ తన దగ్గర వుండుకునా. తనఫోటో ఒకటి నాకు యిచ్చి నేనుమిత్రా? ఇవే మనకు యీ దివ్యస్మృతులు అన్నాడు. అదమాయంలో నా కాయ నాకు ఇంకా చెప్పిన కోన్ని మాటలు ఇప్పటికి నామనలో ఖంకుం స్వనిస్తూనే వుంటాయి: “నుమిత్రా? యిది మనసుకి తెలిసిన దిగ్గతి. ఈ వూరు మాదుల వరకు యిది కు ప విషయమేమీ కాదు. నీవు గృహస్థాశ్రమాన్ని వదిలి నిర్వహించ లేకపోతే, లోకులు యీ మదనకాయ వినవ దాని కావురాన్ని కాస్తా పాటవ పెట్టుకున్నాడని నన్ను చూపిస్తాడు. అదిలే అశాంతిలో కుళ్ళిపోయే యీ దొంగస్వభావం. ధర్మ శాస్త్రాలను గొంబించే నాడినే నాటిని చూపి ఇతి గులు తెప్పకొడుకుంటాడు. నిన్ను ఇప్పుడువున్న దాన్ని ఉన్నట్లుగా యిక్కడ్నుంచి తప్పించి నా భార్యగా చేసుకోవడం ధర్మం నాకు లేకపోలేదు. ఉపాశాం తెలియక కాదు. ఈ సందర్భంలో స్వచ్ఛారబర విధానం అవలంబించి నీవర్గి తీరితాన్ని అపఖ్యాతి పాలు చేయటం నాకు ఇష్టంలేదు. ఇతిగులు వింతాస్పదంగా చూడే ప్రేమను నేను ధరించలేను ముగ్ధాలలో వైద నిన్నుకూడా అటువంటి ప్రాణస్థితిలో దింపుటకు నాకు ఏమాత్రము ఇష్టంలేదు. అన్నాడు. కాని యీఫోటో నీచెతికి ఎలా వచ్చింది లలితా?”

“నీ మాదిరిగా నే కాయకూడా నీఫోటోపొగ్గాలు కున్నాడు. అది నాచెతికి చిక్కింది. దాన్ని సురూతకి అప్పచెప్పి పొదామని వచ్చాను.”

“అ దేమిటి లలితా, సురూతకి అప్పచెప్పటం కనీ?”

“సురూత, మదనకాయ-యీ రెండు చేయూ ఒకరితో గడవక. ఓసి పిచ్చికదా! అతికు నీమనకాయ...”

వేడెక్కిపోయిన తలను రెండు చేతుల్లోనూ నొక్కి పట్టుకుని కూర్చుంది ముమ్రుత్. ఆమె చేతాలలో వేగంగా అగ్రువు బూడుతున్నాయి. రెండు నిమిషాల పాటు వూరుకుని తదుపరి అప్పడి. “అయితే, ఇప్పుడు యీ ల్పిగగృహంలో తన అవదగ్గరింది తీరిస్తాన్న మువిడి ముమ్రుత్ అని ఆయనకు తెలుసా?”

“తెలిసుడు”

జంట నే ముమ్రుత్ లలితకు దగ్గరగా జరిగి ఆమె రెండు చేతులూ పట్టుకుని యిలా ప్రార్థించింది. “బాల్య స్నేహితురాలవు-లలితా! నీ నుండి నాకు ఒక వరం కావాలి. అం కు నీవు పమ్మరించకపోతే, యీ బటకొంగుతో నా కంఠానికి ఉరిదీగించుకుని ఈ ప్రాణాన్ని విడిచేస్తాను.”

“అంత పని ఎందుకు సుమిత్రా? వరమేమిటి? అచేరిమె.”

“నీ ఎదుటి యింటో వుంటూ నీ అదరణక్రింద జీవిస్తూవు మనిషి సుమిత్రే అనిగాని, ఆమె నిన్ను దైవంగా ఎందుకుని అరాధిస్తోందిగాని ఎక్కడూ ఆయనకు తెలియజేయవని నీ నుండి వాకు వాగ్దానం కావాలి.”

“ఆ విధంగా నే చేయగలవని నీకు అభయమిస్తున్నాను. ఇక శిలపు తీసుకుంటాను సుమిత్రా” అని అంటూ లలితాదేవి బయటకు వచ్చేసే గబగరా నడుస్తూ ఒక్క అంకలో నుమాజీ గదిలోకి వెళ్ళింది. వారాపురికి చూచుకుంటూ యాజ్ఞచేరిలో కూర్చున్న నుమాజీ దాన్ని మేబాలల్ల పెకీ వివీరి ‘కూర్చొండి లలితాదేవిగాదు’ అన్నాడు.

కాని లలితాదేవి కూర్చోకుండానే నుమాజీకి చాలా దగ్గరకు వెళ్ళి నిలబడి “నీరేకొని, నీ చెరెలు నీ కిప్పుడు కప్పిస్తే ఏమిచేస్తావ్?” అని అడిగింది గంధిరంగా.

అతను చిరువత్సరతో జవాబు చెప్పాడు. “చాలా ఆనందిస్తాను.”

“అట్లాగా? అని అంటూ లలితాదేవి తన వాకెట్ నుండి పూడితీసి తన చక్కిళ్లంపైదగల పెద్ద పుట్టమధ్యను చూపి, తిరుపతి తీసుకుపోతే పున్న చంద్రహారం గొలుసు అతని చెరెలో వుంచింది. దానికిగల బిల్లిపై ‘డీ. చంద్రమతిదేవి’ అనే పేరుగల అక్షరాలు మిలమిలా మెరుస్తున్నాయి. రెండు నిమిషాలకాలం గడిచిపోక తన విషయం యావిధంగా చెప్పింది లలితాదేవి.

“నేను మద్రాసులో కళాశిక్ చదివికి చెందిన ఒక క్రైస్తవ పరిగురువు చెరులో పెరిగి పెద్దదాన్నియినాను. నీవు చెప్పినవిధంగా నేను తిప్పిపోయిన తిరుపతి ఇసుక తిప్పెల్లో నిర్వాసువృత్తినవోబోవోచు వచ్చి పదిపోయి వుండగా చూచి ఆయన నన్ను తీసుకునివెళ్ళి కిలిలోపచారములు చెసి రక్షించాడు. ఆయన వాతో ఆనూట ఒకప్పుడు చెప్పాడు. ఆయన వాయంగు బిల్లిప్రేమతో మెలగుతూ ఉండువు సంస్కరాలు చేర్పించాడు. ఆయన బ్రహ్మచారి. ‘వాకు క్రిస్తుడేవు డిచ్చిన కుమారైవమ్మ నీవు’ అని అంటూంటే వాడు. ఒక ఇంటికాన్ని చెయ్యలని ఆయన ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికీ అనివాహికగానే వుండిపోగలవని పిశు వహించాను. నేను వైద్య విద్యలో పట్టా పొంది ప్రాక్టీసు ప్రారంభించిన కొంత కాలానికి ఆయన కాలం చేశాడు. హిందూ నానుభయం వుండుకునే ఏనుక్రిస్తుడేవుని అరాధనకు ఆయన వాకు అనుజ్ఞ

యిచ్చాడు. నేను ఆయనకు దొరికిన కొన్ని గంటలకు నాకు తెలిసి వచ్చిన తర్వాత ‘నీ నేను ఏమిటమ్మా’ అని ఆయన అడిగానే, వచ్చిరాని ముద్దుమాటల్లో ‘లలితాదేవి’ అని బదులు చెప్పానట. ఇక మిగతా సమాచార మేమీ చెప్పలేకపోయానట. అందుచేత ఆపేరుతోనే ఆయన నన్ను పిలుస్తూ వచ్చాడు. మద్రాసులోనే కొంతకాలం ప్రాక్టీసు పెట్టుకున్నాను. తిరుపతి విరంగల్లో నూ బిల్లికి సంబంధించిన కొన్ని విషయాలను చూడవలసి వచ్చినందువల్ల ప్రాక్టీసు ఆక్కడకు మార్చుకున్నాను. ఈ క్రైస్తవ లలితాదేవి యీ హిందూ మత పోయి, అన్నా చెల్లెళ్ళుగా యిప్పటికైవా తెల్పికోరినవంతువలన స్వయం వాసులకు మన తిలిదండ్రులకు ఆత్మకాంతి చెకారగలదనుకుంటాను.”

లలితాదేవి వెళ్ళిపోయిన తిరుపతి సుమిత్ర ఒక అంగంటసేపు దీర్ఘంగా ఆలోచించి తిరుపతి తీసుకుని ఆకాశి సామానా ఒక పంచీలో నిద్దుకుని కూర్చుంది.

ఆవాటి అర్ధరాత్రి పన్నెండుగంటల సమయాన గాథనింట్లో మునిగివున్న తన కుమారుణ్ణిలేపి కూర్చోపెట్టి “ఇక నీకాం లేవాయదా” అన్నది.

“ఎక్కడికమ్మా?” అని అడిగాడు తీవన కండ్లు నలుపుకుంటూ.

“మండు యాత్రాకుమంచి బయల్దేరుదాం. ఆ తిరుపతి ఎక్కడికి భగవంతుడు దారి చూపిస్తే ఆక్కడకు వెళదాం.”

“అంత అవినయ మేమి వచ్చిందిమ్మా? ఇక్కడ నుమాజీ దిశువల్ల సుఖంగా గడుపుండిరా! నాకు పరీక్షలు కూడా నిమిషమిస్తున్నాయి.” అని తన తల్లి రెండు చేతులూ పట్టుకుని దీసిగా బ్రతిమాలుతూ ఆగి వాడు ముక్కుపచ్చలారని మాతృభిక్షపకుడైన ఆ పసికందు, దుఃఖభారంతో కంటం గదవ ముపుతూండగా సుమిత్ర ఇలా అన్నది. “తీవన్! నీవు కొంచెం పెద్దవాడైవై నీకు రెక్కలు వచ్చేదాకా నేను చాచి దబ్బుకోలేదు. నా మరణ వ్యవధిని చూచిస్తూ ప్రతిక్షణమూ గంటలు వినిపిస్తూవు యాధియంకర వాతావరణమును నేను ధరించలేదురా” ఆ మాటల్లోని తాత్పర్యాన్ని ఆలేతి మనసు గ్రహించలేక పోయినప్పటికీ మాతృదేవియొక్క విషాదవదనం చాచి సుందెలో అడుగుతీగలు ప్రాకించింది. “అట్లాగేవమ్మా” అని అంటూ నిలబడాడు తీవన్. ఒక పంచీ చాచివెలిపె తెల్పింది. మరొక దాన్ని తాను చేతో తీసుకుంది. ముంగ సుమిత్ర ఆమె వెనుక తీవన్—వారిరువురూ గమ్యస్థాన నిర్ణయం లేకుండానే అనినకాళ రాత్రిలో ఎక్కడికో అవరిపోలాలగల్గి వెంట నడిచి పోతూన్నాడు.

ఆంధ్రాంగ్లభాషలలో అర్థవిపరీతామము

శ్రీ క్రొవ్విడి రామమ్

భాషను ఒక మహాసంకీర్ణతతో నిజము పరిపాటు
స్తారు. భాష సంకీర్ణతయే మాటయే వుంటుంది.
దానికి మార్పు సహజం. నిష్పయకాలంలో ప్రవహించి
చిన గోదావరి వల్లే నేను కూడా ప్రవహిస్తోంది.
కాని దానిలో ప్రవహించే బలాలు అనుభవముగా మారి
పోతూ వుంటాయి. ఆవిధంగానే ప్రాచీనకాలంనుంచీ
వస్తున్న ఆంధ్రభాషాసంకీర్ణతలో నిరంతరము
మనకు మాటలు గోదరిస్తూనే వున్నాయి.

ఆంగ్లభాషాతత్వవేర్తిలు భాషా వాగ్విప్రీతికి
“వాక్యాల్లలో” [కల్పనలు] “సిమెంటిక్స్” [అర్థ
విపరీతామము] “సింటేక్స్” [వాక్యమునందలి వివిధ
పదములకూర్పు] “సోనోలజీ” [శబ్దచ్ఛారణావిధానం]
ముఖ్యకారణాలని చెప్తారు. ఈ వాటకు విధా
నాలలోనూ వాక్యములలోనూ అర్థవిపరీతామపద్ధతి ఆంగ్ల,
ఆంగ్ల భాషలలో యేవిధంగా రూపొందినో స్థానీ
పురాతనవాగ్విప్రీతిగా యీ వ్యాసంలో సూచిస్తాను.

కొన్ని పదాల అర్థాలు కాలక్రమేణ వివి
త్రంగా మారుతూ వుంటాయి. కల్పనలోపాటు అర్థం
కూడా మారిపోతూ వుంటుంది. పండితులక, పామరు
లక అందరూ ఆకల్పాన్ని నిరంతరంగా ఒక విశిష్ట
మైన అర్థంలో వ్యవహరించడమే యిట్టి మాటకు
కారణం. ఇలాంటి మాటలు కలుగుతున్న భాష
సజీవమైన భాష.

(1) అర్థ సంకోచం:—సామాన్యవాచికి విశేష
పరత్వం సంభవించడం అర్థవిపరీతామ మార్గములలో
ప్రధానమైవది. దీనికే “అర్థ సంకోచ” మని, పేరు. ఈ
పద్ధతిని ఆంగ్ల భాషలో “స్పెషలైజేషన్”
అని అంటారు. ఆంగ్లంలో, ప్రాచీనకాలంలో FOUL
అనే పదాన్ని “పక్షి” అనే అర్థంలో వాడేవారు.
అంటే పక్షి అనే సామాన్యార్థాన్ని నూచించడానికి
యీ పదం వ్యవహృత మయ్యింది. నేడు “కొడి” అనే
పక్షిని మాత్రమే నూచించడానికి యీ పదం
ఉపయోగిస్తున్నాది.

ఈ విధంగానే DEER అనే పదం పూర్వం
ఏ మృగాన్నయినా నూచించేది. నేడు “లేడి” అనే
అర్థాన్ని నూచించడానికి మాత్రమే యీ పదం
పునర్వ్యాపకమగున్నది. SHROUD అనే పదాన్ని
పూర్వం “బట్ట”కి పర్యాయపదంగా వాడేవారు. కాని
నేడు దాన్ని కవచమీద కప్పే బట్టకి మాత్రమే
వ్యవహరిస్తున్నారు. WED అనే పదానికి
PLEDGE (వాగ్దానం) అనే అర్థమే యాధిక
వుండేది. కాని ప్రస్తుతం వైవాహికమైన ప్రతివక
యీ పదాన్ని వ్యవహరిస్తున్నారు. Weded to
a cause మొదలైన ప్రయోగాలలో Wed అనే
పదానికి “కట్టుబడి వుండుట” అనే అర్థం వున్నట్లు
నేటికొకడా ప్రయోగాలవల్ల మనకు తెలుస్తున్నది.

ఆంధ్రభాషలో యీ “స్పెషలైజేషన్” అనే
పద్ధతి అర్థవిపరీతామంలో యెలా గోచరమవుతుందో
యిప్పుడు మనవి చెప్తాను. పశ్యము అనే పదానికి
హితము లేక మేలు కలిగించునది అని అర్థం. కాని
తెనుగులో యీ పదం, రోగనివృత్త్యంతరం రోగికి
యిచ్చే ఆహారాన్ని నిర్దేశించడానికిగాని, కనువు
జన్మించిన తర్వాత మాతకు మూడవరోజున యిచ్చే
ఆహారాన్ని నూచించడానికిగాని ప్రయోగిస్తున్నారు.

ఉదా: (i) ఉష్ణం వదిలివా నాకు పశ్యం
పెట్టలేదు.

(ii) మూడవరోజున బాలెంతరానికి పశ్యం
పెడతాడు.

ప్రాచీన గ్రంథాలలో చీర అనే పదం బట్టకు
పర్యాయపదంగా వాడేవారు. తలపాగాకు తలచీర
అనే ప్రయోగం భారతాది గ్రంథాలలో కనిపిస్తుంది.
కాని నేడు ఆ పదం స్త్రీలు కట్టుకునే బట్టకు మాత్రం
పరిమితమైవుంది.

కుశలము: కుశల అనే కల్పానికి సంస్కృతంలో
నేర్పు అని అర్థం. ఉదా: అయ మరీవ కుశల: అంటే

యితడు మిగుల శ్రేష్ఠుని అని అర్థం. కాని తెలుగులో కులము అనే శబ్దానికి ఇరుకు అనే అర్థం సంక్రమించింది.

ఉదా : మాయిల్లు కులంగా వుండడంచేత దేవాలయంలో పెళ్లి చేశాము. ఇరుకుగా వున్న ప్రశంసలలో కాలక్షేపం చెయ్యడానికి కొంత నేర్పు అవసరం. గనుక, కాలక్రమేణా కుల శబ్దానికి తెలుగులో ఇరుకు అనే అర్థం సంక్రమించి వుంటుంది. సంస్కృతంలో యీ శబ్దానికి జ్ఞేయము అనే అర్థం కూడా వుంది. “ఉభయకులలోపరి” వంటి ప్రయోగాలలో ఆ అర్థం నేటికీ కూడా తెలుగులో చెలామణిలో వుంది.

ప్రియము : సంస్కృతంలో యీ పదానికి యిష్టమైనది అని అర్థం. నలుగురికీ యిష్టమైన వస్తువు ఎక్కువగా కావాలి గనుక, దానియొక్క ధర పెరగడం సంభవం. కనుక ప్రీతిశబ్దానికి తెలుగులో “యెక్కువ బల” అనే అర్థం రూఢమైవుంది.

ఉదా : ఈ సంవత్సరం ముడిపెట్టు చాలా ప్రీయంగా వున్నాయి.

(II) ఒకప్పుడు ప్రత్యేకమైన అర్థంలో రూఢమైన శబ్దం కాలక్రమేణా సాధారణవాదిగా మారిపోతుంది. దీనినే ఆంగ్లంలో “జనరలైజేషన్” అని అంటారు. ఈ పద్ధతి పుణ్యభాషలలోనూ విస్తృతంగా వ్యక్తమవుతుంది.

ఫలహారం : ఈ మాటకు ఫలములతో కూడిన సాత్వికహారము అని అర్థమై వుండిగా, నేడు అన్నానికి బదులుగా తీసుకునే ఏ ఆహారానికైనా యీ పదం వర్తిస్తున్నది.

ఉదా : ఈరోజు ఆదివారం గనుక రాత్రి నేను అట్లు ఫలహారం చేస్తాను.

తైలం : పూర్వం తిలలనుండి తీసిన నూనెకే యీ పదాన్ని వాడేవారు. తిలలనుంచి వచ్చినది కనుకనే తైలం అయింది. నేడిది ఏ నూనెకైనా పర్యాయ పదంగా వాడుతున్నారు. ఉల్లి భృంగములకే తైలం. నేటి యంత్ర యుగంలో ఫ్లోరోగనువానికి తైలం అవసరం గనుక, లోకంలోని పర్యవ్యవహారాలనూ నడిపించే ధవానికికూడా తైలం అని విద్యార్థి లోకం వాడుకరణం చేసింది.

చెంబు : చెన్ అనేపదం ఎటువైపువైపు మారుచున్నది, గనుక పూర్వం రాగిపాత్రకుగాని,

ఎట్టువి పాత్రకుగాని చెంబు అనే పదం వ్యవహృతమయ్యేది. కాని చెంబు నేడు పాత్రకు పర్యాయ పదంగా వినియోగపడుతున్నది.

ఉదా : చెండిచెంబు, యిర్రిడిచెంబు; కంచు చెంబు చెందలేవని.

ఆంగ్లభాషలోకూడా “జనరలైజేషన్” అనే అర్థవిషరీణామ పద్ధతి అమలులో వుంది. JOURNEY అనేపదం పూర్వం ఒక రోజుచేసే ప్రయాణానికి మాత్రమే రూఢమై వుండేది. నేడు ఏదైనా ప్రయాణాన్నియినా యీ పదం మారుచున్నది.

COMPANION : ఈ పదానికి “One who eats bread with another” అని అర్థం. చెలికాడు అనే సామాన్యార్థంలో నేడి పదం చాలా మణి అవుతున్నది.

CARRY : బండిమీద నేటి తీసుకువెళ్లే పం దర్భంలోనే ఒకప్పుడీ క్రియను వుపయోగించేవారు. కాని తీసుకొని పోవుట అనే సామాన్యార్థంలో నేడి పదం వుపయోగపడుతున్నది.

Ex : The boy Carries a bag.

(III) ఒకప్పుడు వుత్కృష్టమైన అర్థాన్ని బోధించే పదాలు కొంతకాలం అయివారివ్యాధి నీచార్థ బోధకాలుగా మారిపోతాయి. ఈపద్ధతి “డీజనరేషన్” అని పేరుపెట్టారు. ఈ పరిణామం తెంకు భాషలలోనూ యెలా వ్యక్తమవుతున్నది తెలియజేస్తాను.

SILLY అనేపదాని బోకప్పుడు BLESSED అని అర్థం వుండేది. అందుచేతనే SILLY PEOPLE, INNOCENT PEOPLE గా, అంటే అమాయకులుగా వుండగలిగేవారు. ఒకప్పుడు ఋషిబలకు యీ పదం విశేషంగా వుండేది. Ex : Silly saints : కాని యీవాడు యీ పదం FOOLISH అనే పదానికి పర్యాయ పదంగా వాడుకలో వుంది.

కృష్ణదేవరాయలు సింహాచలంలో శేయించిన కాసినంలో మూడురాయరగంబుకు అనే విజయవాచకం కనబడుతుంది. ఈ పదిప్రయోగాన్నిబట్టి పూర్వం గంబుకు అనే శబ్దం గొప్ప గౌరవనూచకంగా వితేత అనే అర్థంలో వాడేవారని స్పష్టమౌతుంది. కాని నేడది నీరులు వుపయోగించే దుర్బాసాపరంపరలో ఒకటిగా మాత్రమే వుపయోగించబడుతున్నది.

(IV) ఒక కొనకప్పుడు నీచమైన అర్థాన్ని బోధించే పదాలు, యివ్వడు ఉన్నతభావసంబోధకాలుగా పరిగమించేయి. దీనికి యింగ్లీషులో "ఎలిజేషన్ ఆఫ్ వినింగ్" అని అంటారు. అంటే కాలక్రమేణ ఆ పదాల కొనవిగమైన గౌరవం చేకూరిందన్నమాట. ప్రాచీనకాలంలో "సభికులు" అనే పదానికి జాద గాంగ్రు అనే అర్థం ఉండేది. మృచ్చకటిక వాట కంఠో యీ పదం జాదజులు అనే అర్థంలోనే వాడబడింది. కాని నేడు సభికులు అనే అర్థంలోనే యీ పదాన్ని వాడుతున్నాడు.

NICE : చాపర్ మహాకవి యీ పదాన్ని FOOLISH అనే అర్థంలో వాడేడు, త్రివ్రాలపు కూడా పలుపట్టేవాడు మూర్ఖులు గనుక NICITIES ని యెఱుఱవగా పరిగణించేవాడు. ఆలోచనలో FOOLISH PEOPLE గా జమకట్టబడ్డారు. కాని నేడు NICE అనే పదానికి మన్నితమైన, చక్కని అనే అర్థాలు వాడుకలోని కొచ్చాయి.

(V) ఒక పదానికి సన్నిహితంగా వుండే నిర్దిష్టమైన అర్థాలమట్టి కూడా ఆ పదం రకరకాలుగా మారుతూ వుంటుంది. ఈ పద్ధతికి "ఎసోషియేషన్ ఆఫ్ విడియాన్" అని నామకరణంచేయవచ్చు. HEATHEN ఈ పదానికి HEATH లేక అడవి పొదలలో కప్పబడి వుండేవాడు అని అర్థం. అడవి పొదలలో కప్పబడి వుండేవాడుగనుక నే అవాగరికుడేవాడు. క్రీస్తు యిస్తు కానివారంతా అవాగరికు లని పాశ్చాత్యుల భావం. అందుచేత HEATHEN అనే పదానికి అవాగరికుడు, క్రైస్తవమతాన్ని స్వీకరించనివాడు అనే అర్థం కాలక్రమేణ వచ్చింది.

FINE అనేపదానికి Highly finished, అంటే "మంచి పనివాడితనంగల" అని అర్థం. మంచి పనివాడితనంగల వస్తువు పల్కుగా లేక అర్బుకంగా వుండడం తిట్టనీనుంది గనుక Fine అనే పదానికి SLENDER అనే అర్థం సంక్రమించింది. ఉదా : Fine grains, Fine needle. పనివాడితనంగల వస్తువు ఆకంఠీయంగా వుంటుంది గనుక Fine అనే పదానికి ఆకంఠీయమైన అనే అర్థంకూడా వచ్చింది. ఉల్ A Fine picture. పనివాడితనం చూపించి నప్పుడు అతిమాత్సూరితయాలను కూడా రూపొందిస్తారు. గనుక FINE అనే పదానికి "మాత్సూమైన" అనే అర్థంకూడా వాడుకలోకి వచ్చింది. ఉదా : "The lawer draws fine distinctions between this section and the other section of the T. P. act." ఇక్కడ మాత్సూమైన అని అర్థం.

తెలుగులోకూడా యీ పద్ధతి మనకు వ్యక్తమవుతుంది. అధ్యాత్మము అనగా "మార్గముధ్యమందైన ఆత్మం" అన్నమాట. మార్గముధ్యంలో వండుకు తినే తిండి తృప్తికరంగా వుండదు. గనుక ఆసంతృప్తికరమైన జీవితవిధానాన్ని సూచించడానికొకడా యీ పదం వుపయోగించబడుతున్నాది. ఉదా : అతి నీపుత్రి విడిచిపెట్టినదగ్గరనుంచి అతిని బ్రతుకు బోత్తిగా అధ్యాత్మముచేయింది.

(VI) అర్థవివరిణామ పద్ధతిలో "ట్రాన్స్ఫరెన్స్ ఆఫ్ వినింగ్" అని మరొక విధానంకూడా గోచరమౌతుంది. పరస్పరవిరుద్ధమైన అర్థాలు ఒకేపదంలో మనకి గోచరిస్తాయి. ఈ సంప్రదాయం ఉధియభాషలలోనూ కూడా మనకు కనబడుతుంది.

కంఠ అనే పదానికి "నువాసన" అర్థం పూర్వం వుండేది. కమ్మని అనేకేటం కంఠ అనే కేటంలోంచి వచ్చిందే. "పర్యాయంపు పుణ్యంపు కంఠులు" అంటే అపూర్వసంబంధమైన నువాసనలు అనే అర్థంలో కంఠ అనే పదాన్ని ఆముక్తమాల్యదలో క్రిష్ణమడన రాయలు వాడేడు. కాని కంఠ అనే పదానికి దుర్గంధం అనే అర్థం నేడు రూఢమై వుంది. ఆంగ్లంలో మెదల Fast అనే పదానికి Immovable or Firm అనే అర్థం ఉండేది. Ex: Casabianca stood fast on the burning deck. త్వరితగత్యంలో కూడా ఈ నిర్దిష్టానుభవం వ్యక్తమవడంచేత, అనగా ఒకేవిధమైన దేశంలో గమనాన్ని సాగించడంచేత FAST అనే పదానికి RAPIDITY అనే అర్థం సంక్రమించింది. ఆ అర్థంలోనే యీ పదం వ్యవహృతి మాతోంది. Ex: My watch is running fast.

ఉధియభాషలలోనూ అర్థవివరిణామ పద్ధతుల కలప విచిత్రమైన మార్పులను పొందిన మరికొన్ని పదాలను సూచించి యీ వ్యాసాన్ని ముగిస్తాను.

అనుమానము—పరోక్షనిర్వయము. ధూమాత్ వహ్ని అనుమానము. పొగముబట్టి నిప్పుగలదని నిర్వయించుట. కాని తెలుగులోమాత్రం యీ పదాన్ని సంకయము అనే అర్థంలో వాడుతారు.

ఉదా :

మన చిటన కా దమ్య

బ్రుమనకు సరినింటివాని జాడగ లోకం

యన నేందు లేమి దెబ్బ

బనుమానము లేదు తొడర ఎగునే వానిన్.

[భార-ఉద్యోగ-2 ఆ, 166 వ పద్యం...

అవధులు : సంస్కృతంలో యీ శబ్దానికి "చంపరిగనివాడు" అని అర్థం. యుద్ధధూమమండి పాటి పోతున్న వాడు, తలపాగా జారిపవాడు, స్త్రీలు, కిరణమ్మ

వాడు అడవయ్యెను. కాని తెలుగులో (నల్ల, మంటి మొదలైన అంగల కలయికలవారికి యీ శబ్దాన్ని అవ్యయము వున్నది.

అసహ్యము : సహించలేకయుగానిది. "అసహ్య శోభేదవా" దీనికి సంస్కృతంలో భరించరాని లేల వచ్చి అని అర్థం. కాని రోగి, ఏవగింపు అనే అర్థంలో తెలుగులో యీ పదం వాడుకయగుచున్నది.

గీర్వాణం : గీర్వాణా అంటే దేవతలు అని సంస్కృతంలో అర్థం. "గీర్తన వాణః బాణః ఏమంతే" అని నీవి వున్నట్టి. తెలుగున గీర్వాణం అంటే గర్వము లేక బౌద్ధత్యము అనే అర్థం వుంది. ఉదా! ఏమో నాలుగు యింగ్లీషుమొక్కలు వచ్చినంత మాత్రాన అంతగీర్వాణం పనికిరాదు.

ఉచితము : తగినది అని సంస్కృతంలో ఈ పదానికి అర్థం వుంది. కాని దబ్బుపుచ్చుకోకుండా వోక వసువుతో యిచ్చినదానిని ఉచితంగా యిచ్చినట్లు తెలుగుప్రజలు వాడుతున్నారు.

ఉదా! మూడు వాసవమూస పీసాలు కొప్పు వారికి పొందిరి బొమ్మగల కేలంపరు ఉచితంగా యివ్వబడును. (ఒక ప్రకటన !)

దక్షిణ = సామర్థ్యం. కాలక్రమేణ దక్షిణ లేకుండుట అంటే యింగ్లీషు వ్యర్థాలు లేకుండుట అనే అర్థం వచ్చింది. దక్షిణ లేని యిల్లు అంటే పెద్దవాడు, లేక సమర్థుడు లేని యిల్లు అని భావం.

ఛాందసుడు : ఛాందసు దేవతగా ఛందస్సు లేక దేవములు తెలిసినవాడు అని అర్థం. కాని నాగరిక లేకుండా మందంగా వ్యవహరించేవారిని తెలుగులు "ఛాందసులు" లేక "ఛాదస్సులు" అని వ్యవహరిస్తారు. ఈ అర్థంలోనే పొందుతరంగమహర్షియ్యంలో "సారథి ఛాందసుండు" అని ప్రయోగించాడు రామకృష్ణుడు.

ముష్టి అనే పదానికి పిడికిరి అని అర్థం. స్రుద్ది వానికి ముష్టి చేయండి అనే సందర్భంలో, విద్యగాంధ్రుడు పెట్టి పిడికెడు వియ్యం అని అర్థంవచ్చింది.

అంగులలో కూడా యిటువంటి విశిష్టమైన అర్థ విపరీతామాన్ని నూచించే కొన్నిపదాల యిప్పుడు మనవిచేస్తాను.

Glad : ఈ పదం ఓల్డ్ జర్మన్ Glatt అనే పదంతో సమానమైన అర్థం గలది. ఓల్డ్ జర్మన్ భాషలో దీనికి Smooth లేక మన్నిని అనే అర్థం వుండేది. ఈ అర్థం అంగులలో old English period లోనే అంతరించి పోయింది. కాని మన్నిగావున్నది కౌంతివంతంగా వుంటుంది కనుక Glad అనే పదానికి కౌంతివంతమైన అనే అర్థం క్రమేణ

పంక్రమించింది. "poets speak of a glad spirit" ఇప్పుడు Glad అనేగా కౌంతివంతమైన లేక లేజు స్పూతో కూడిన అని అర్థం. కాని నీదిన సాహిత్యంలో ఆపందాన్ని నూచించడానికి మాత్రమే యీపదం ఉపయోగపడుతుంది.

Fellow: ఈ పదానికి business partner లేక భాగస్వామి అని అర్థం. తిర్యగ్త క్రమేణ Comrade అనే అర్థం ఈ పదానికి పంక్రమించింది. pope మహాకవి "Worth makes a man and want of it a fellow" అని ప్రయోగించడంతో Fellow అనే పదానికి అయోగ్యుడు అనే అర్థం కూడా సంభవించింది.

Feond (O. E.); Fiend (N. E.) ఈపదం ప్రాచీనాంగ్లభాషలో Feon అనే క్రియకు Past participle గా ఉండేది. ఓల్డు యింగ్లీష్ లోనూ మిడిల్ యింగ్లీషులోనూ అసగా 14 వ శతాబ్దంవరకు Friend అనే పదానికి వ్యతిరేకార్థాన్ని నూచించే పదంగా దీన్ని ఉపయోగించారు. మిడిల్ యింగ్లీష్ పీరియడ్ లో ఫ్రెంచి భాషలోంచి Enemy అనేపదం ఆంగ్లేయులు తీసుకున్న తిర్యగ్త ఈ పదప్రాచుర్యం తగ్గిపోయింది. క్రమేణ అర్థికు శత్రువులైనవారిని నూచించడానికి మాత్రమే మతరర్థులలో ఈపదాన్ని వాడేవారు. ఇప్పుడు Devils కి పర్యాయపదంగా విపరీతమైన దుర్మార్గాన్ని సాగించేవ్యక్తులను నూచించడానికి యీపదం వినియోగపడుతున్నది.

పదబాలం భావాన్ని వ్యక్తీకరించటానికి విశ్లేశించబడినప్పటికీ ఆసంఖ్యాకమైన భావాలను, భావ శబ్దాలను వ్యక్తీకరించడానికి పరిమితమైన పదబాలం చాలదు. అందుచేత వొక్కొక్కపదానికి అనేక అర్థాలు ఆపాదించబడుతూ ఉంటాయి. పక్షమైన భాషలో యీ అర్థవిపరీతామం అనుభవం సంభవిస్తూ ఉంటుంది. ప్రసిద్ధమైన ఆంగ్ల, అంగ్లభాషలలో వ్యక్తమయ్యే అర్థవిపరీతామపద్ధతులను యిక్కడ మనవి చేశాను.

దుష్టానికి వేంకటమణిశాస్త్రిగారు గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారి పరితీరణ జన్మదినోత్సవం నాడు వెలువడిన వ్యాససంగ్రహంలో తెలుగులో జరిగిన అర్థవిపరీతామాన్ని సూచించి చక్కగా ముచ్చటించారు. ఈ నా రచనకు వారి వ్యాసం చాలా తోడ్పడింది. అందుకు వారికి నాధాన్యవాదాలు. "Brodley's History of English Language" అంగులలో అర్థ విపరీతామపద్ధతినిగుర్చి తెలుసుకోడానికి నాకు తోడ్పడింది.

ఉధియ భాషలలోనూ ఉండే విపరీతామపద్ధతులను ఒకచోట కూర్చి సమన్వయమార్గాన్ని నూచించడమే యీ రచనయొక్క ప్రధానలక్ష్యం.

అ త రా లు

‘కావ్యశ్రీ’

అ యింటికి వెళ్ళినది రాత్రినా. యింకా వెళ్ళకుండానే అనుకుంటున్నాడు జగన్నాథం. “విశ్వం తన కంటే ప్రాణస్నేహితుడయితే మాత్రం అతను చేసిన పనిని తా నెలా అంగీకరించగలడు? ఆ అమ్మాయి యెంత అపురూప సౌందర్యవతి అయితే మాత్రం లేవదీసుకొచ్చి కాపురం పెడతాడా? పేరు ప్రాచీన కళారాగకుడైనా అంత అని పీరిగా ప్రవర్తించాడేనేగా తానింతవరకు అతని సుఖం చూడమంటావురా? అని చిత్రాలు ప్రపంచాన్ని ఉగ్రురాలాగిస్తున్నాయని మరచిపోతామంటే ప్రాణమిత్రుడు చేసిన యీ పిల్లలని పని తా నెలా పిల్లపదనండా వుండగలడు? అదర్పణతాన్ని గడుపుతాడనుకొన్న ఆ ప్రమీళకు—తోటి కళారాగకుడు అంత అనిపింకరంగా ప్రవర్తించినందుకు నిజంగా తా నెంత బాధపడ్డాడు!” అని అనుకుంటూనే ఆ యింటి మంచాగన జగన్నాథానికి “విశ్వం—అర్జును” అన్న నైసుబోర్లు చిరునవ్వుతో స్వాగతం చెప్పింది. ఇక జన్మలో విశ్వం ముఖం చూడటానికి దనుకొన్న జగన్నాథం వేరే పని మీద ఆ పూరు వచ్చి విశ్వం యింటికి రాకుండా వుండలేకపోయాడు! మెట్టు లెక్కి, వేసివున్న తిలుపు తట్టాడు! జనాలు లేరు. “విశ్వం” అని గొంతుల్లి పిలవటానికి యెందుకో దిడిచుపడి చివరకు తప్పని పరిగా పిలిచాడు. ఎవరూ పలకలేదు. నిరుత్సాహంతో బోర్డు వంక చూచి మెట్టు దిగుతున్నాడు; తిలుపులు తెరచిన చప్పుడు విన వెళ్ళి చూశాడు, వెంటనే అనుకవిత్యం లో ఓ పద్మం చెప్పాలనిపించింది జగన్నాథానికి. తెరచిన తిలుపులు పట్టుకొని సుమ్యం మగ్గగా నిలబడి కాలుకేళ్ళతో చిరునవ్వు నవ్వుతూ వున్న ఆ ప్రాణమున్న చిత్రపటాన్ని చూచేటప్పటికి “విశ్వం” పార పడలేదేమో అనిపించింది జగన్నాథానికి! భర్తను విడిచి మరొకడిని వలచిన స్త్రీ యెంత అందకలై అయితే మాత్రం తా నెలా వచ్చిరాడు. ఆదర్శాలు, అత్యంత అందానికి ఆనందానికి బలిచేసేటంత పీరినవాడా తను?

మరి తనకంటే పీరు దనుకొన్న విశ్వం యెలా పాల్పడ్డాడీ అనిపింది! తన గుండెమందు అతనిగుండె యెంత పీరినో అని సన్నగా నవ్వుకొన్నాడు జగన్నాథం!

ఇంకా చూట్టాడుతాడు ఇంకా చూట్టాడుతాడు అని చూస్తున్న ఆ అమ్మాయికి జగన్నాథం నవ్వు నింతగానే వుండి. అయినా ముక్కు మొగమా తెలియని పెద్దమనిషి—అందులోనూ తన యింటికేవచ్చి. తన భర్తను దనువుగా పేరుపెట్టి పిలవగలిగిన భర్తన్నే హితుని మరొక భావించటం భార్యకాదని తాను కూడా చిరునవ్వుతోనే అడిగింది.

“ఎవరికోసమండీ?”

“విశ్వం లేదా?”

“లేదు; బందరు వెళ్ళాడు”

“ఎవ్వరొస్తాడు?”

“రేపురాత్రి”

అతను చూట్టాడనుకొన్నాడే మరో మెట్టుదిగాడు. ఆమె అనుమానిస్తూ అడిగింది.

“చూ పేరు?”

“జగన్నాథం”

ఇంకా అతని సమాధానం పూర్తికాకుండానే ఆమె కాలుక కళ్ళు తిరుక్కుచున్నాయి.

“నమస్కారం”

తామరకలికవంటి ముకుళిత హస్తాంజలి చూచి, వీసలలోదపీకురార విభాసితవిర్రుల తారకాక్ష్యంలై యింటి నేత్రాలు చూచి కవితాభావాలతో కవిత్వాతూవుంది జగన్నాథం మనసు.

“లోపలకురండి”

ముందు నడిచిందానిద! ఆలోచించకుండానే అనుసరించాడు. పల్లెద్దాల కళ్ళతోడుతీసి ఖద్దరులాల్చి ప్రక్క నేలుకో పెట్టి పంచె కుచ్చెక్కు సరియైనానోయనంటి ప్రక్కను పెట్టుకొని పోఫాలో కూర్చున్నాడు జగన్నాథం!

“మిమ్ముల్ని యెప్పుడూ చూడకపోయినా
చాగానే పోయిపోగలిగాను.” కిలకీలా వినిపింది.

“ఎలాగ?” విన్నవోతూ అడిగాడు.

“మీగురించి మావారు చాలా చెప్పారు. నోజూ
చెప్తుతూనే వుంటారు. నా గురించే వలగా రావటం
మా జీవితం. మీరు మీ స్నేహితుని తిమిత్తూ వాసిన
ఉత్తరం యింకా నా దగ్గర జాగ్రత్తగానే వుంది”
వయస్యరంగా వినిపింది. “కానీ జగన్నాథాని? బాధ
గానే వుంది. రాకుండావుంటే బావుండునుకోన్నాడు.
కానీ వచ్చేవాడుగా! బలవంతంగా వెలిగివచ్చాడు.
“మాకోసం—కాఫీ కలపుకోస్తాను” అంటూ వంట
యింట్లోకి ఎదిచింది దానిని! తనకున్న ఆభిషేకాలు
పూర్తిగా మార్చుకోవా లేమా అనుకోంటున్నాడు జగ
న్నాథం! అంత సంస్కృతి ఆ సౌందర్యం విశ్వంవేరి
యింటే కాదు ఇంకెంత పవిత్రతా చెయిందలవకు
కోన్నాడు కాని ఆమెదరి! చైనా పెల్లాడినభర్తకు
ప్రేమం చెసి లేచివచ్చిన నిందిత! అందుకు ఆమెను
గాని విశ్వాన్ని గానీ తాను తమించలేదు! కళిదాసరా
లోకంలోని కుక్కును కళంకాన్ని కడిగివేయాలని
దృఢసంకల్పంవల విశ్వం యింత పీరికింకెవడాని తా
నెప్పుడైనా అనుకోన్నాడా? ఇంకా కింత అంద
మంటే మాత్రం తా నలా చెప్తాడా? ఎన్నడూ
చేయడు.

అలా నవలకు అంతరాయం కలిగించేయి ఆమె
సలుకులు. “కాఫీ తీసికోండి” కాఫీ కప్పు అందించి
యెదురుగావున్న పోలోలో కూర్చుంది.

“చూస్తారే? త్రాగండి! నాచెప్తో యిచ్చింది
త్రాగరా” యోగతాళిగా చూచి వినిపింది. ఆయాపులో
వాడిదనం జగన్నాథానికి అర్థమైపట్టుంది. మాట్లాడ
కుండా కప్పు కావేళాడు.

“అర్థంబుగా రమ్మరి కెరిగ్రాం వస్తే బందిరు
విల్లారు. చెప్తు వచ్చేస్తారు. మీ స్నేహితులు లేకుండా
అని మీ లేమీ అనుమానించ నక్కరలేదు. నేనూ మీ
స్నేహితురాలినే” అంటూ కులాపాగా వినిపి—వంగి
వారివ పైలను పద్మకొంటూ తాను కావేసిన కాఫీ
కప్పును అందుకొంటూ తనవంక అదోలా చూచి లేచి
చెళ్ళిపోతూవున్న ఆమెను చూస్తే జగన్నాథానికి
యెందుకో అసహ్య మనిపించింది. చక్కటి శృంగార

ప్రబంధంలో కథానాయిక కంటి దయనట్లుగా బాధ
పడ్డాడు. అంతలోనే అవిడ తిరిగివచ్చి కూర్చుంది.

“మీ కళ్ళల్ని చాలా చిత్రంగా వుంటాయండీ”
“ఏమిటి చిత్రం?”

“మీ కళ్ళల్లోని అదనాశ్చింతా యెరిగివున్న
వాళ్ళలా కనిపిస్తారు”

“ఎరిగివున్నవాళ్ళులేనే వ్రాస్తాం గనుక”

అవిడ ఒకసారి పైల పద్మకొని గట్టిగా నిట్టూ
ర్చింది.

“క్రిందటివారం మీ “అనుభూతులు” కథలోని
నాయిక—‘రత్న’ను మీ రెలుగుతుకా?” నలనల
పోయింది దానివిషయం.

“ఫలావాద్యుల్లో అని నే నెప్పుడూ యే ప్రాంతనూ
పుష్పించను. కానీ చూచిన వ్యక్తుల ఆభిరుచులు అల
వాట్లు ప్రతికవిలవలు ఆధారంగా కథలు వ్రాస్తుం
టాను. అంతే”

ఆమె ఒకసారి అరిచి కళ్ళల్లోనికి చూటిగా చూచి
ముఖం తిప్పుకొని చాటుగా వినిపింది.

“మీ పేరు చెప్పుతారా?” సంకోచిస్తూ అడి
గాడు.

“అడిగకుండానే చెప్పకుంటారా?” ఆ వత్స
లోని నలకారాన్ని చూచి సిగ్గుపడ్డాడు జగన్నాథం.

“నా పేరు రత్నమేమరి. యెన్న మీ కథలోని
రత్నను చూచినప్పటినుంచి మా వారు వన్ను రత్న
అనే పిలుస్తున్నారు” చిన్నగా వినిపి మళ్ళీ అంది.
“చూశారా మీ కథ ప్రభావం యెంతవలంగా పనిచేస్తూ
వుందో. ఈ సారి జగన్నాథంకూడా ఆమెతోపాటు
గొంతు కలిపి వచ్చాడు.

“మీ కథ మా గురించే వ్రాశారేమో అను
కోన్నాం”

“అలాగని చాలమంది అనుకొంటూ వుంటా
రట,”

“మీ కథలంటే నాకు చాల యిష్టం”

“సంతోషం”

యూదు వారాలక్రితం వచ్చిన కథ “ఒక
రాత్రి”లో కథానాయికను అంత తేలిగ్గా చూపిం
చారే?

“ఎందుకలా అనుకొంటున్నారు?”

“అంతిమముం దేమాత్రం పరిచయమై వారేకుండా ఒక చాత్రి తన యింటో పడుకొన్న మగాడితో యెంత యెటువంటి అద్దెలే మాత్రం అంత అలా ప్రవర్తిస్తుందంటారా?”

“ఇటువంటి విషయాలు మన మిద్దరం చర్చించటం సమంజసం కాదునుకొంటాను.”

“ఫరవాలేదు చెప్పండి. పాహిత్య రర్పకు స్త్రీ పురుషులేదా లేమిటి? మీరు పొంపద్దారని నా అభిప్రాయం”

“ఆ వాయిక అలా చేయవని యెలా చెప్పగలరు?”

“అలాగే చెప్తుందని మీ రెలా చెప్పగలరు?”

“అందుకే నే మానవ ప్రవృత్తులకు కారణం పరిస్థితుల ప్రభావం మూలం అన్నాను. చాత్రవరణం పాత్రలను వదిలిపెట్టి, చాత్రవరణ కిక్కి పాత్ర యొక్క మానసిక విలక్షణతలపట్టి ప్రవృత్తి చలాన్ని బట్టి పనిచేస్తుంది.”

రత్న మాట్లాడుకుండా నవ్వింది. అతను ముందే నవ్వాడు.

“మీ నాడుకల్లోని నాయకుని పాత్రలను చాలా ఉదాత్తంగా నృపించాడు. అటువంటి అధిర్వాలు ఆకియాలు ఆచరణలో పెట్టగల సహృదయులు—అటువంటి మహాత్తర త్యాగిలాలుగల ఉన్నకులు పుష్పారవణానేకంలే—పూహించుకొన్నారనటం సహజమేమో!”

రత్న చేపిన విమర్శకు ఆమెకుగల పాహిత్య ప్రయత్నానికి అబ్బురపోయాడు జగన్నాథం. విశ్వం అదృష్టాన్ని తెలచుకొని లోలోపల కొద్దికొద్దిగా అనుభవపటం ప్రారంభించాడు.

“మీ కథల్లోని నాయకులకు మీ రంటగట్టిన మంచుకా లన్నీ మీ సాంఠికుడాలే అంటారు మా వాడు.” ముత్యాల తొలకరిగా నవ్వింది రత్న. ఆమె నవ్వులు మాత్రం క్రమంగా మరోలా అర్థంకావటం ప్రారంభించాయి జగన్నాథానికి. అటువంటి నీచ భావన చేపినందుకు మొదట కించపడ్డాడు. కాని ఒక వాస్తవిక రచయితగా ప్రకృతి వ్యక్తులను కిక్కులను అర్థంచేసికోగల కవిగా — చేరుపొందిన మానసిక

రచయితగా, రత్నను అర్థంచేసికోవటం ప్రారంభించాడు.

“రండి! మీ మిత్రులు యీ మృగ్య ప్రాపివ చిత్రాలు చూస్తున్నారని” అంటూ లేచింది. వెనకాలే బయలుదేరాడు. ప్రపంచంచెత ప్రకంప లందిన ప్రఖ్యాతి చిత్రకారుడు విశ్వం. అతని లేఖనిలో రేఖాద్రుష్టత-భావగాంభీర్యం-వర్ణలావణ్యం చూచి యెంతో మురిసిపోతాడు జగన్నాథం. ఆతాల్పమిత్రులయిన ఆయిద్దరూ కళాకారులు కావటం అద్విద్యం అంది రత్న. ఆవు నన్నా దరిను.

వర్ణచిత్రాలు - తైలచిత్రాలు - పూర్తయినవి కానివి-అల్పమృ-అన్నీ చూపించింది. మురిసిపోతూ పరిశీలించాడు జగన్నాథం.

“మీ కథల్లోని మగాళ్ళచేత అలా వాగిస్తారు. మీరు మాట్లాడలేమండీ?”

“నా కథల్లోని ఆడవాళ్ళు గొలాగ యెప్పడూ యేమి గాడినీ యిలా ప్రశ్నించలేదు”

“అందుకని—”

“—అనేక తరహాలవ్యక్తులంటారు”

పెట్టెలోనుంచి ఒక ఆపంపూర్త తైలవర్ణ చిత్రాన్ని తీసి “ఇది పోటికోడం నాడున్నాడు” అని చూపించింది. జగన్నాథం కిరీరం నిలచువా గలర్పొడిచింది. ఆ చిత్రంలో నన్నంగా వున్న స్త్రీమూర్తిని చూస్తూ తాను ప్రత్యక్షంగావున్న రత్ననే నన్నంగా చూస్తున్నట్లు నీగ్రపడ్డాడు. ఈ చిత్రానికి యీమె నే మోడలుగా తీసుకొన్నాడా అర్థమవుతుంది? ఇందుకేనా యీమెను లేవదీసుకొన్నాడు? అతని ముఖంవంక చూచి నవ్వింది రత్న. ఆ నన్నచిత్రాన్ని చూచి మగాడైన తానే అంత నీగ్రపడుతూ వుంటే తా సలా నవ్వుకుం దేమిటి? వైగా పరాయణుడవాడి ప్రక్కను నిలబడి చూస్తూవా? కంగారుపడ్డాడు జగన్నాథం.

“ఇది చూడండి! కనూధిని ప్రవచుని వారి వడ్డిగిన్నావుండి” అంటూ మరోక చిత్రం చూపించింది. ఈసారి ఆమె బుజం అతని అబ్బుకు అనుకొని వుంది. ఆ సంగతి ఆమెకు తెలిసి కూడా ఆమె మారంగా జరగలేదని జగన్నాథం నవ్వుకుం. ఇక బొమ్మలు చూచే పరిస్థితిలో లేదరిను. అక్కడనుంచి యెప్పుడు బయలుపడదానా అని తనా తిహలాడిపోతున్నాడు. చిత్రాలు చూడటం పూర్తయి

బయటకు వచ్చేస్తూ వుండగా అరటిపండు లోక్కమీద అడుగుపెడి కొలుబారి వెంకటేశుని జగన్నాథం మీద పడ్డదామె. కొలుబారిపడ్డ అబలను అందులోనూ తనమీద పడ్డ నిస్సహాయను పట్టకొకుండా యేమిగా కుంటాడు? అలాగే పట్టకొన్నాడు జగన్నాథం. మరొక అయ్యను నిమిషాల్లో హాల్లోకి తిరిగి వచ్చాక పోఫాలో వున్న తం తోలుసంచి తీసికొని “సలవు” అన్నాడు జగన్నాథం తనకుకురూ!

“ఎక్కడకు వెళతారు?”

“విశ్వం వచ్చాక మళ్లీ వస్తాను”

“అంతవరకూ—?”

“హోల్లో—”

“పిల్లేను, ఇక్కడే వుండాలి” చటుక్కున అతని చేయిపట్టకొని సంచి లాక్కొంది. “మమ్మల్ని యిలా వెళ్లిపోనివ్వటమే! అయ్యు లోపపడతా? నూ యింటికి వచ్చి హోల్లో వుంటారా? భరేవారే!” అంటూ యంతరేనే కన్నులుచేసి వెటకారంగా చూచింది రత్న. జగన్నాథం మాట్లాడలేదు.

“ఒక్క గంటనే చలా నీటికి వెళ్లిరండి. ఇంకెలా వంటచేస్తాను.” అంటూ అతని సమాధానంకోసం ఎదురు చూడకుండానే వంటయింట్లోకి వడిచింది రత్న. జగన్నాథం పిధి వెంట నడుస్తూ పరిధరి విధాల ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆ రాత్రికి యే హోల్లోలో గడిపివేయా లనుకొన్నాడు. కానీ హృదయంలోని యేమాలకుంచో యేదో కిక్కిరింపులవలన కళ్ళిరికిస్తూవుంది. మనస్తత్వాన్ని పరిశీలించాలని అటువంటి విచిత్రపాత్ర వ్యారా యెన్నో నేర్పుకోవాలని నైగా తన ధైర్యం మీద నిగ్రహంమీద తనకు చాలా సమృద్ధి ముందరి యింకా యేమేమో ఆలోచిస్తూ తిరిగి తిరిగి రాత్రి యెనిమిదింటికి యింటికి వచ్చాడు జగన్నాథం. అప్ప రపలా అలంకరించుకొని తనకోసం యెదురు చూస్తున్న రత్నను చూస్తే గాని తాను తిరిగి అక్కడకి వచ్చావన్న సంగతి గుర్తించలేకపోయాడు జగన్నాథం.

“అబ్బా! యింతసేపు యొక్కడున్నారండి. తువ్వలు కట్టకొండి. పూసం చేద్దురుగాని” అంటూ తువ్వ లందించి మరో తువ్వలు సబ్బుతోట్టి పట్టకొని బాత్ రూమ్కు వడిచింది. జగన్నాథం రక్తవారాలు అవయవాలు అతను గాకుండా ఆమె చెప్పినట్లుగానే

వని చేయటం ప్రారంభించాయి. అసంగతి నుండి కూడా తెలియనట్లుగా పూకున్నా వతను.

భోజనంపగ్గరు మరీ అల్లరిచేసింది రత్నకుమారి, వద్దంటున్న వివకుండా చేయిపట్టుకుని ఆనీనా ఆగకుండా యేమిటావద్ద? జగన్నాథం విసుక్కొన్నాడు. అతని మనసుమాత్రం వత్తుకుంది. భోజనా లయ్యాక చిలకలు దుట్టి తిమలపాకు లందించింది.

దీక్షితులగారు వెన్నెల పన్నీడు పల్లవల్లగా జల్లుతున్నాడు. అతను వరండాలో పడుకొన్నాడు. ఆమె గదిలో పడుకొంది. మగ్గరి తలుపులు తెరచే వున్నాయి. అయినా ఒకరి కొకరు కనిపించరు. శైలు లన్నీ ఆరేపింది. బయట వెన్నెల; ఇంట్లో మందమైన చీకటి.

“ఏవండీ నిద్రపట్టిందా?”

“లేదు.”

వచ్చింది. అతని గుండెలు దడదడ లాడాయి.

“మోక్షలు వాకు బాగా వచ్చుతాయి.”

“సవ్యవాదాలు”

“మోక్షలో అర్థంకాని ఆకర్షణవుంది.”

అతను మాట్లాడలేదు. ఆమెకూడా కాస్తీవు పూకుకొని మరలా అంది.

“మీరు స్త్రీ హృదయాన్ని బాగా అర్థం చేసుకున్నారు. ఇదంతా మీ అనుభవమా?”

అతను మాట్లాడలేదు.

“మీరు మీ స్నేహితుని తిడుతూ వ్రాసిన ఉత్తరం మీకు జ్ఞాపక ముందా?”

“ఉంది.”

“అన్ని నీతులు మీ కెలా తెలియండి?”

అతను మాట్లాడలేదు.

“మీ రచనలను బట్టి మీ ఉత్తరాన్ని బట్టి చూస్తూ వుంటే మీరు సాక్షాత్తు ఋషివుండువలె కనపిస్తారు. ఎంత నిగ్రహం. యెంత ధైర్యం—యెంత పట్టుదల. అందుకే యెన్నోమనో విమర్శి చూడాలని—మాట్లాడాలని యెదురుచూస్తున్నాను. మే మిద్దరం పిరికివాళ్ళం. కాబట్టే మనసును అడుపులో పెట్టలేక యిలా చేశాం. మీ రయితే...అబ్బో మోక్షలోని వాయువుల్లాగ సాక్షాత్తు బ్రహ్మపదార్థమేగా!”

అతను మాట్లాడలేదు.

"రాక రాక మీరు రావటం — మీ మిత్రులు లేకపోవటం — మీ కిష్టం లేని వేషాక్కర్తవీ వుండటం విచిత్రంగా వుండకదూ."

ఈసారి కూడా అతను మాట్లాడలేదు.

"ఈ వెన్నెలను మీరలా వర్ణిస్తారు?"

అతను మాట్లాడలేదు.

"నిద్రపట్టిందా?"

"అవును!"

అతని సమాధానం వచ్చి అబద్ధమని యిద్దరూ తెలుసు. నిద్రపోయేవాడు నిద్రపోతున్నా వని సమాధానం యెలా చెప్తుతాడు! అందుకే నే నవివ్వండి రత్న. మలేరియాజ్వరం వచ్చినవాడిలా గడగడలాడాడు జగన్నాథం. నిజానికి యెంత ప్రయత్నించినా రెప్ప వాలటంలేదు జగన్నాథానికి.

"ఏమిటి యీ మిషి ప్రకృతి? యెమిటి యీ ప్రకృతి! లేచివచ్చివదలి బుద్ధి... అయితా రస వత్తిర కళాఖండానికి కథానాయిక కాదనిన లక్షణాలన్నీ వున్నాయి రత్నకుమారి! అయితే యీ పన్నీ వేకిం యెలాముసుకుంది — యీ సంయోగంయొక్క ఫలిత మేమిటి?" ఇలా యెంతసేపు ఆలోచించాడో తెలియదు. మాగన్ను గా కునుకు పట్టింది.

మూడు రాత్రి రెండుగంటలవేళ జగన్నాథం త్రుళ్లిపడి లేచాడు. చూశాడు. ఏమీ లేదు. లేచి మంచంమీద కూర్చుని చుట్టూచెదికాడు. ఎవ్వరూ లేదు. అప్పటికే చంద్రుడి దీప్తమంచటంవల్ల అంతా చీకటిగావుంది. ఉన్నట్టుండి ఒక్కసారిగా రత్న జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఉద్యమంగా లేచి మంచందిగి మర్తు మర్తుగానే తిన్నగా రత్నకుమారి మంచంపక్కకు

వెళ్లాడు. ఆమె మెతురచి నిద్రపోతూవుంది. మీద చెయివేశాడు. ఆమె మాట్లాడలేదు. రెండు చెంపలనూ అరచేతుల్లో! తీసుకొని ముందుకువంగాడు! అప్పటికి ఆమెలో చలనం కలగలేదు. ఆ వాలుగు పెదవులకు మధ్య యింక ఒక్క అంచుకం అంతరం వుండవగా "ఎవరూ" అంటూ త్రుళ్లిపడి లేచివచ్చింది రత్న. విత్తిరపోయి "నేను రత్న" అని చాచినంత మెల్లగా అన్నాడు జగన్నాథం.

"అః! మీరా! ఏమిటివని?"

గడగడలాడి పోతున్నాడు జగన్నాథం!

"అన్నయ్యా! కీచితాని! రచనలకు యింత వ్యత్యాసముంటుందని యెప్పుడూ అనుకోలేదు. మీరు మీ మిత్రుని తిడుతూ ప్రాసిన పదిపేజీల ఉత్తరంలో మే మిద్దరం మనసు వదునుకొని బలహీనుల మున్నాగు. మాకు కావలసింది మేము నిర్భయంగా చేశాం. నిజా యితే గా బ్రతుకుతున్నాం! ఎవరు బలహీనులు మీరా మీ స్నేహితులా? మీ ఉత్తరంలో మీరు బోధించిన నీకు లన్నీ మాపిల్లలకు బోధించాలని ఆ వుత్తిరాన్ని ప్రాణప్రదంగా వాచాం! ఇంత బలహీనమైన మృదయంలోని అశియాలు మా రెండుకు! మీ ఉత్తిరాన్ని మీరే పట్టుకువెల్గండి" అంటూ బ్రంకునిగగ్గకు వెల్లిలైటువేసి బ్రంకు తెరచి ఉత్తరం తీసి ఇటుతిరిగి "యిదిగో" అంది. కానీ అక్కడ జగన్నాథం లేదు. వరండాలోనూ హాల్లోనూ వెదికింది యొక్కదాలేదు. విధిరేలుపులు తెరచివున్నాయి. త్వరత్వరగా వెల్లి చూచింది. విధిలో కూడా లేదు. మెట్టుదిగి కోడూమిడికి వచ్చి చూచింది. విధి చివర ములుపులోవున్న విధిలైటు కొంతలో స్పష్టంగా కనుపించాడు జగన్నాథం! లాల్చీ తొడుక్కోకుండా బుజంమీద వేసికొని — రోలుసంచి చంకవెట్టుకొని తలవంచుకొని చటుక్కున ములుపు తిరిగిపోయాడు జగన్నాథం.

దూత మత్తేభము

కళాదాన

* ఉత్తరమేఘము *

మొఱుపుల తేలు మెలంతలక—సురధనుః సందీప్త చిత్రంబులక,
మురజావర్త నహాయగేయముల—మందామంత్రణా ఘోషణక
తరళాంతర్జల పానశాలల—దివిక ముద్దాడు ప్రాసాద పం
క్తులు నీతో తుల వచ్చు నయ్యలకయం దాయా విశేషంబులక

ముఖ లింబంబులః మంచి లొడ్డుగల వ్రహ్మశృంగ విసాధింప, కే
లను లీలాకమలంబు—ముంగురులలోనక బాల కుందంబు—క
ర్ణములక కాంత శిరీషపుష్పములు—చూడపాధి గోరంట పు
వ్వులు—నీమంతమునక కడంబకుసుమంబుల దాల్చు, రచ్చో నతుల్.

నిరతంబుక స్రవియించు వృక్షముల మాద్యద్భృంగములమూగ, ప్ర
త్యహముక పూచు సరోజనీతతికి హంసల్ మేఖలల్ కూర్చు, ఎ
ల్లపుడుక కంఠము లెత్తి యింటి నెమిళుల్ పింఛంబులక, విష్ణు, ర
మ్యము లౌ రేలును నిత్యచంద్రికలు చీక ట్లార్చగా నవ్వరిక.

కనులక నీ రుదయింప దే కతన నానందోద్ధతిక గాని, ఇ
వ్వరతిక లీలిన కామ తాపమునకంటె వేటు లే దేదియుక;
పోలయల్కక బడి గాక దుర్విరహతాపం బన్యథా రాదు, త
త్సరవిత్తేశుల కొక్క జవ్వనము తక్కక, లే వనస్థాదులుక.

లచటక యక్షులు మత్తకాశినుల జోడుంగూడి, వజ్రాల మే
డలపై చుక్కలు పూలు చల్ల, భవదల్పానల్పగర్జోప న
ర్జనగా మీటుచు పుష్కరాది సురవాద్యంబుల్—నిమేవింత్రు క
ల్పకబాతానన మిచ్చులుక—రతిభలోపాదేయ పేయంబుగక.

తనువక గాంగవయస్సు శీతమరుదంకూరంబు, అత్తర వ
ర్ధిత మందారము లెండవేడిమి నివారింపక నిజచ్ఛాయలక,
తమ గుప్తిల్ల నువర్ణ వాలుకను కెంపుం దాది—పోయింది కు
ప్పలు—దానిక పెదకింతు క్రమ్మర సురల్ కామింప కన్యామణుల్.

నడలక నీవి గగుర్చు హస్తముల చీరల్లాగ చిల్లాడు ప్రే
యసులక సిగ్గున చూచి—మూఢ లయి—రత్నబ్యాలికాదీపికా
వధి నార్యక తమకించి, కుంకుమను గుప్పిల్లాడిగా చల్లియుక,
విఫలప్రేరణకండ్లు మూతు—రలకా శుద్ధాంతవింబధరల్

నడురేలక ప్రియు లల్లనల్లన కవుంగిండ్లక నడల్పక, రతో
త్సవన క్లాంత లతాంగనామణుల ఆయానంబులక తిప్పు—నీ
యవరోధంబు తోలంగి వెన్నెలలు కాయక—తద్విమానాత్మ తం
తువులక జాటు సిలోపలదవకణంబుల్, సన్నగా ధారలై.

పురి యంతస్తుల మేడలక నయర ప్రేరేపింపగా దూఱి, అ
చ్చటి చిత్రంబుల వన్నెలాఱు తడిచిన్కుల్ రాల్చి—శం కాన్యదుం
బలె—మీఠవంటి ఘనుల్ బయల్పడుదు, రేతల్ జాలక వ్వార సం
ధుల—భూమానుకృతిప్రవీణు లయి చిద్రచ్చిన్న రూపంబులక,

నిధులెల్లక భవనాంతరాళముల నక్షీణంబు లైయుండ, నా
పురభోగుల్ తనివో సుఖంచెదరు బాహ్యోద్యాన విభ్రాజ వీ
ధుల, ముచ్చట్ల పెనంగ నచ్చరలు వోలెక వారముఖ్యాంగనల్ ;
నరనక కంఠము లెత్తి పాడగ కుచేరిశ్లోకముల్ కెన్నరుల్.

రవిరాశక పొడకట్టు బాడ—లలకాంతనస్తమందారముల్—
స్తనభార త్రుటితాంకనూత్రములు—ముక్తజాలముల్—కర్ణ ని
ర్గళితస్వర్ణ నరోజప్రతేకలంబుల్—తత్పురీకామినుల్
గతికంపాత్కలు లొచు పోయిన నిశామార్గంబు లయ్యె యెడక.

ధనద స్నేహితుడై త్రినేత్రు డచటక సామోత్కృతుం డాటచే,
మదనుం డెక్కిడలేడు భీతి భ్రమర బ్యా చాపముక; కాని తత్
పురభామల్—బామవిండ్లు నంచి—తరితీపుం జాపులక చిమ్మగా—
స్మరయత్నంబు ఫలింప తాకు ప్రణయాంతర్యర్థముల్ సూటిగన.

పలువన్నెల్ గల చీరెలుక — నయనలీలా విభ్రమంబుల్ నయిం
చు మధుస్వాదనముక — లతాంతములతో విప్రారు పుష్పంబులున్ —
బహుమాపాధరణంబులుక — చరణశోభాలేప లాతూరసా
దులు — నిచ్చుక వనితాప్రసాధనల కచ్చో కల్పకం బొక్కటె.

కల దస్మత్ గృహ, మా కుబేరుని సుభావాసాంతికం బం — దుదీ
చిని — కానంబడు తోరణంబు సురచాపం బట్లు మున్ముందె లం
దముగా — దత్తుని బోలె పొంత శిశుమందారంబు మత్కొంత పెం
చిన దింపారును — చేతి కందు పుపుగుత్తుల్ భారమై వంచగన్.

త దళిందంబునకుక హరిన్మణుల సాపానీయమై బావి యు
న్నది — వైడూర్యమృణాలముల్ కనకకంజాతంబులక కప్ప — తత్
జలముల్ దుర్దిన దోషనంకులము కామిక — కాపురం బున్న యం
చలు దాపైనను మానసాభిముఖ చింతక పోవు నిక చూచియున్.

శిఖరశ్రేణిక స్నిగ్ధనీలమణులక చెన్నొండ, చుట్టుక పసిం
డి యనంటుల్ తలపాగయ ప్లేదిగి చూడంజక్కనా మత్సర
ప్రియ కేళినగముక న్మరించి, నఖుడా! నందీప్త సాదామిసీ
నికటశ్యాముని నిన్నుచూచి, — అది నీవంచుక — ప్రకంపించెదన్

పసిగోరంటలు చుట్టికొన్న నవవాసంతినికుంజంబు పా
త్తున — పుష్పించిన వంజశంబు — కినలా లోలారుణాశోకమున్ —
కల; వం దొక్కటి — నావలెక — వలదు కాంతాపాదపాధోజతా
దన — మిం కొక్కటి తన్ముఖానవ రసంబుక — దోహదవ్యాజతన్

మణియుక, త త్తరుమధ్య నొప్పు కనకస్తంభంబు — తన్ములవే
దిక లేలేత వెదుళ్ల పన్నెమణులక చెక్కంబడెక — కొమ్ము పై
నమరుక సున్నటికాలపీట — పగలాడింపంగ మత్కొంత గా
జలతాళంబుల నీ మయూరనఖు డెక్కుక నందెలక దానిపై.

మది నాచెప్పిన చిహ్న లేమటక మాయంటిక విచక్షింపు మో
కుశలగ్రామణి! శంఖచక్రముల రూపుల్ ద్వారపార్శ్వంబులన్
గల; పన్నెద్విరహాతిరేకమున ట్టామచ్చాయతో లేమయం
మును — శోభిల్లునె పద్మనీప్రభలు మిత్రాపాయ వేధసితిన్

తనువక గాంగవయస్సుశీతమరుదంకూరంబు, లచ్చిర వ
ర్ధిత మందారము లెండవేడిమి నివారించక నిజచ్ఛాయలక,
తమ గుప్పిళ్ల మువర్ణ వాలుకను కెంపుం దాచి—పోయించి కు
ప్పలు—దానిక వెదకింతు క్రమమర సురల్ కామింప కన్యమగుల్.

నడలక నీవి గగుర్చు పొస్తముల చీరల్లాగ చిల్లాడు ప్రే
యసులక సిగ్గున చూచి—మూఢ లయి—రత్న బాగ్రికాదీపికా
వళి నార్యక తమకించి, కుంకుమను గుప్పిల్లాదిగా చల్లియుక,
విఫల ప్రేరణకండ్లు మూతు—రలకా శుద్ధాంతవింబాధరల్

నడురేలక ప్రియు లల్లనల్లన కవుంగిండ్లక నడల్పక, రతో
త్పవన క్లాంత లతాంగనామగుల ఆయాసంబులక తీర్పు—నీ
యవరోధంబు తోలంగి వెన్నెలలు కాయక—తద్విమానాత్మ తం
తువులక జాటు సితోపలద్రవకణాబుల్, నన్నగా ధారలై.

పురి యంతస్తుల మేడలక కయర ప్రేరేపింపగా దూటి, ల
చ్చటి చిత్రంబుల వన్నెలాట తడిచిన్కుల్ రాల్చి—కం కాన్యదుం
బలె—మీవంటి ఘనుల్ బయల్పడుదు, రేతల్ జాలక వ్యార సం
ధుల—భూమానుకృతిప్రవీణు లయి చిద్రచ్చిన్న రూపంబులక,

నిధులెల్లక భవనాంతరాళముల నక్షీణంబు లైయుండ, నా
పురభోగుల్ తనివో సుఖంచెదరు బాహ్యోద్యాన విభ్రాజ పీ
థుల, ముచ్చట్లు వెనంగ నచ్చరలు వోలె వారముఖ్యాంగనల్ ;
వరనక కంఠము లెత్తి పాడగ కుబేరశ్లోకముల్ కిన్నరుల్.

రవిరాకక పొడకట్టు జాడ—లలకాంతన స్రవందారముల్—
స్తనభార త్రుటితాంకమాత్రములు—ముక్తజాలముల్—కర్ణ ని
ర్గళితన్యర్ణ నిరోజనత్రశికలంబుల్—తత్పురీకామినుల్
గతికంపోత్కలు లొచు పోయిన నిశామార్గంబు లయ్యె యెడక.

ధనద న్నేహితుడై త్రినేత్రు డచటక సాక్షాత్కృతుం డౌటచే,
మదనుం డెక్కిడలేడు భీతి భ్రమర జ్యా చాపముక; కాని తల్
పురభామల్—బామవిండ్లు నంది—తరిలీపుం జాపులక చిమ్మగా—
స్మరయత్నంబు ఫలింప తాకు ప్రణయాంతర్యర్థముల్ సూటిగన్.

పలువన్నెల్ గల చీరెలుక్ — నయనలీలా విభ్రమంబుల్ నయం
చు మధుస్వాదనముక్ — లతాంతములతో విప్పరు పుష్పంబులున్ —
బహురూపాభరణంబులుక్ — చరణశోభా లేప లాతూరపా
దులు — నిచ్చుక్ వనితా ప్రసాదనల కచ్చో కల్పకం బొక్కటే.

కల దస్మత్ గృహ, మా కుబేరుని సుఖావాసాంతికం బం — దుదీ
చిని — కానంబకు తోరణంబు సురచాపం బట్లు మున్ముందె లం
దముగా — దత్తుని బోలె పొంత శిశుమందారంబు మత్కొంత పెం
చిన దింపారును — చేతి కందు పువుగుత్తుల్ భారమై వంచగన్.

త దభిందంబునకుక్ హరిన్మణుల సౌపానీయమై బావి యు
న్నది — వైడూర్యమృగాలయల్ కనకకంజాతంబులక్ కప్ప — తల్
జలముల్ దుర్దిన దోషనంకులము కామిక్ — కాపురం బున్న యం
చలు దాపైనను మానసాభిముఖ చింతక్ పోవు నిక్ చూచియున్

శిఖర శ్రేణిక స్నిగ్ధనీలమణులక్ చెన్నొంద, చుట్టుక్ పసిం
డి యనంటుల్ తలపాగయ క్లేదిగి చూడంజక్కనా మత్సర
ప్రియ కేళీనగముక్ న్మరించి, నఖుడ! నందీప్త సౌదామినీ
నికటశ్యాముని నిన్నుచూచి, — అది నీవంచుక్ — ప్రకంపించెదన్

పసిగోరంటలు చుట్టికొన్న పవవాసంతీనికుంజంబు పా
త్తున — పుష్పించిన వంజశంబు — కిసలా లోలారుగాశోకమున్ —
కల; వం దొక్కటి — నావలెక్ — వలచు కాంతాపాదపాథోజతా
డన — మిం కొక్కటి తన్ముఖానవ రసంబుక్ — దోహదవ్యాజతన్

మఱియుక్, త త్తరుమధ్య నొప్ప కనకస్తంభంబు — తన్ములవే
దిక లేలేత పెదుళ్ల పన్నెమణులక్ చెక్కంబడెక్ — కొమ్ము పై
నమరుక్ సుస్పటికాలపీట — పగలాడింపంగ మత్కొంత గా
జలతాళంబుల నీ మయూరనఖు డెక్కుక్ సందెలక్ దానివై.

మది నాచెప్పిన చిహ్న లేమఱక మాయింటిక్ విచక్షింపు మో
కుకల గ్రామణి! శంఖచక్రముల రూపుల్ ద్వారపార్శ్వంబులన్
గల; వన్మద్విరహాతిరేకమున ట్టామచ్చాయతో లేమయుం
మును — శోభిల్లున పద్మినీప్రభలు మిత్రాపాయ వేధసితిన్

సులభం వాను ప్రవేశ మందు గజశాబం బంత రూపీవు తా
ల్పిన—నే చెప్పిన రమ్యసానువులలో క్రీడాది గూర్చుండి—పి
మ్మట సంతోపుర శాలిల పటపు మల్కల్యంబుగా—క్రొమ్మిణుం
గురుబంతుల బలె—నీకటాక్ష తటిదంశున్నిగ్ధజాలంబులన్—

అజ డాదిక వృజయించినట్టి లలనాలంకార మా లేమ—వ
ల్పనిమైచాయల చాన—పల్కుదురు మొగ్గల్ గుల్కు లింబోష్టి—ను
వైనభా రాసత సుందరాంగి—సతనాథి భాజితాద్యవృశా
లిని—శ్రోణీధరమందయాన—చకిత్రైణీ లోచనాపాంగయుక్.

నను దూరంబుగ బాసి—భగ్ననమావాస క్లేశయా చక్రవా
కివలె—భావలు మాని—బంటరిగ నింట మద్భహిషాణము
న్నది గుర్తింపుము; కాని దీర్ఘవివహిత్యంతర్ కళల్ మాత్రెనో?—
శిశిరోత్పీడిత పద్మినిక బలె—నటంచుక నందియం బందెదన్.

చెలి కన్నుంగవ యేడ్చియేడ్చి పార లుబ్బక, మోవి నిట్కూర్పు కా
కలలో కంద, నభముఖంబు అఱచేతక వ్రాలి—వేలాడు ముం
గురులక జక్కి—సమగ్రశోభల కనక రాదేమె? యుష్మన్నిరో
ధమునక మాసిన చందమామ పగిదిక—దుర్వేద నాధీనతన్.

సఖ! నా జాయను చూతువీవు—బలిపూజా మగ్నగానో—వియో
గమునన్ క్రుస్సిన నాదుపోలికల నూహన్ వ్రాయగానో—సుబా
షిణి మాపంజరశాలికన్ “రసిక! నీ నాథున్ స్మరించే వ్రయా
స్పద మీ వానాయన కంచు” లాలితరుతిన్ పృచ్ఛించు చుండంగనో.

మలిన ప్రావృత మైన అంకమున వీణన్ బెట్టి గాంధార సం
గతి మద్గోత్రపదాంక గేయములు పాడన్ బోయి, కన్నీటితో
తడియై మ్రోగని తీగలన్ తుడిచియున్ పయ్యంట, తన్మూర్ఛనా
క్రమభంగుల్ మఱచున్ స్వయంకృతము లయ్యున్ మాటికిన్ మాటికిన్.

విరహారంభము నుండియున్ మిగత శాపావశ్య మానంబులన్,—
గడపన్ పువ్వులు పెట్టి—తీసి భువి నిక్షేపించి లెక్కించు చున్;
హృదయాస్వాద రతిప్రతిని మనంగా జూతు వన్మత్ సఖన్;
సఖుడా! ఇట్టి వినోదముల్ విరహిణి ప్రావృత్తికంబుల్ గదా.

స. శేషము

సృత నాట్యములు

శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకావ్య

నాట్యంలో కరణాలు కొన్ని వివరింపబడ్డవి. హస్త పాద సహాయంగాన్ని తెలిపే స్పృతి క్రియను కరణ మంటారు. హస్తమునకు పూర్వకాయ మని, పాదము నకు అపరకాయ మని అర్థము చెప్పకోవాలి. ఈ హస్త పాద సహాయాగంబలవ కలిగి కరణాలవ్వారా సమీప సత్వి మనబడే సౌందర్యం స్పృతానికి వస్తుంది. అందు చేత స్పృతికల్పానికి స్పృతికరణ మనే అర్థం చెప్పకోవాలి.

ప్రతికరణంలోను అవస్థావము, గతి అనే రెంటిని నిర్వచించాలి. అవస్థానానికి కరణోపయోగి వివిధ స్థానకము. గతిలో ఉపకరించేది చాలి. పూర్వకాయంలో చేయుటేది స్పృతి హస్తాలు, దృష్టాలు. నితిలో వచ్చేవి పతాకాదులు. స్థావము, చాలి, స్పృతి హస్తము అనేవి కరణానికి మార్పికవంటివి. వీటి అన్నింటి సంయోగాంతో కరణం సిద్ధిస్తుంది. కరణాలను పట్టెటప్పకు పొద్దవాంగ ముందాలి. కటి ప్రదేశము చెవితో సమరేఖలో ఉండగా, బుజాలనుపగ్గ తిన్నగా వంపులేవి తలను ఉంచాలి. అప్పుకు వక్షము సమున్నత మైతే వచ్చేది పొద్దవాంగము. ఇట్టి కరణాలతో సిద్ధించేవాటిని అంగహారా లంటారు.

ఇరువదియైదవ దైవ చిత్రాభినయధ్యాయములో నీ కరణములకు విశేష వివిధయోగములను చెప్పదు, ఇవి గాక అనేక స్పృతివిషయాలు గలవని, చాటినిలోకాను తీలననుచేసి గ్రహించవలె విని భరతుడు చెప్పినాడు. లోకము, వేదము, అధ్యాత్మము అను మూడు ప్రమాణములున్నవి. ఈ మూటిని ఆశ్రయించుకొని నాట్యము బయలుదేరుచున్నది. “లోకసిద్ధిని ప్రత్యక్షమ మానా గదు ప్రమాణాని లోక శివేశోద్ధితే” అని అభినవ సుత్రుడు లోకశిబ్బమునకు చిత్రాభినయధ్యాయమున అర్థము చెప్పినాడు. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఆగమము అను ప్రమాణముల ద్వారా సిద్ధిమైత నాట్యము లోకసిద్ధియు. వేదమునగా “యథా స్వనియతియాచా లోకప్రసిద్ధోఽప్యాగమో యథాస్యాయేషు ధనుర్వద

స్వర తాలాదౌ గాంధర్వ వేద ఇత్యాది” అని ఆ అధ్యాయముననే నిర్వచించుచు, వేదశిల్పానికి గాంధర్వా న్యుపవేదములను అర్థమును అభినవసుత్రుడు చెప్పి యున్నాడు. అధ్యాత్మ మనగా స్వపంచేదనము. ఈ మూటిలోను లోకసిద్ధిమైనది ప్రధానము. లోకసిద్ధి మున నాట్యమును పరిత్యజించి వీలులేదు గనుక చిత్రాభినయధ్యాయమున “ఏహి లోకప్రసిద్ధి మనహానీతుం కర్తవ్యమ్” అని, సువివరితమైన స్యాపి తిదపన్ను వే కావ్య పాపానతాప త్రి ప్రసంగాత్” అని అభినవసుత్రు డనినాడు.

ఇట్లు సిద్ధించు కరణములు, తిద్వి వియోగములు అనేక విధాలుగా కన్పించగలవు. భిన్న భిన్న నాట్యా చార్య లభికవివిధయోగములను చెప్పియున్నాడు. ఈ అభినవములను చెప్పించారితో కోహల, రాహుల, కీర్తిగులు ప్రధానము. వీరి పాపములను అప్రామాణికము లని శ్రోసిపేయరాదు. చిత్రాభి నయధ్యాయమున “కోహలాది రాస్త్రిలక్ష్మీ ప్రవాహ సిద్ధి మసి చిత్రాభినయం నూదియతి తితిశ్చోరా హుజాక సందర్శ యామో మాధుత్ సంప్రకాయ ప్రవాహనిచ్చేది” అని అభినవసుత్రు డనినాడు. కోహలాదులు పఠించి విశేషగుణులునూడ సాంప్ర దాయికములే విని అంగీకరించుచు ఆపై తిన్యతానుపార ములన శ్లోకములను కూడ చెప్పినాడు.

లయతాలాదులు స్పృతిమున కంగములు. విధిమా నాది గీతప్రయోగమునకు, ఉపకరణవిహితమైన స్పృతిప్రయోగమునకు లయతాలాదులు అద్విష ఫలమును సంపాదించునని. విది యొక్కది ప్రధానమో ఆప్రయోగమున మిగిలిన సన్ని వేశములు దాని అంగ ములుగా స్వీకరింపబడవలెను. కాగా స్పృతిమున కద్విషఫల సంపాదనను ప్రధానముగా పెట్టకొనిత చోట గీతకాదులు స్పృతిము నాశ్రయించుకొని యుండును. కావుననే వివిధ అధ్యాయమున తాంసవము

ప్రధానముగా నున్నచోట గీతకారులంగములని చెప్పబడింది (5. 13) నాట్యమున కంగముగా గీతమును గ్రహింపబడెను. ఈ అంగాంగీభావమును యోగ్యత్వము ననుసరించి కూర్చునెను. ప్రధాన విషయముతో అంగములు సంబంధపడ యోగ్యములై ప్రయోగింపబడవలయునని భావము.

సృష్టము నాట్యముకన్న భిన్నమైనదా కాదా, భిన్నమైనతో ప్రయోజనముతో కూడి యున్నదా, లేదా? అంగ విశేష సృష్టిగీతములు సృష్టి నాట్యములలో రెంటియందును కన్పించుటచే నిది భిన్నము లనవలెను. సృష్టియున పాదవిగు గీతములలోని పదార్థవాక్యార్థములు నాట్యార్థమున లీనమగుచున్నది. సృష్టియునగల వికృతతాహార్యము నాట్యమున గూడ అతాళ భాషితాదులయందు, భాగ రూపకమునగలదు. ఉభయత్ర అభినయము వాద్యము గతిమై గాత్ర విశేషాల వ్యాసా ఆర్థము ప్రతిపాదితమగుచున్నది కావున సృష్టి నాట్యములకు భేదము లేదని వార్తక కారుడు సిద్ధాంతించినాడు.

“ప్రియతిమగుణ కీర్తన పంఠైః సృష్టియు చేయుచున్నది” “కలహంతరితి సృష్టియు చేయుచున్నది,” “ఖండితి సృష్టియు చేయుచున్నది” అను ప్రయోగముల వ్యాసా నాట్యమున సాక్షాత్కార ముద్రికలని తెలియగలదు. కాని గీతమున రూపకాభివ్యుత్పన్నము నాట్యముకన్న విలక్షణమైనది. నాట్యము భావరస సంప్రదయ క్రమ. నాట్యమున కవతన రూపకమగు వాద్యాభి వ్యయములలో గీతము ఉపరంజకము గాగలదు. విసన అసీద పాత్యదులయందు వాచికాభి వ్యయము కన్పించుటచేత ఆహార్య సాత్త్విక ఆంగికాభి వ్యయములు గూడ ఉభయత్ర కన్పించుటచేతను సృష్టి నాట్యము లభిన్నములని సిద్ధమగు చున్నది.

సృష్టి స్వభావము లాకమా అలాకమా? సృష్టి స్వభావము ఘటాది వస్తుతుల్యముగాని తేదిన కారముగాని, రిప్రీతి లింబాది రూపముగాని కావలెను. ఈయూడు విధములలో సృష్టియు నాట్యచ్ఛాయలై యుండు. కాని సృష్టిస్వభావము లోకాంతరమైనతో సృష్టియు నాట్యంలోని అనాంతర భేద మూతుంది. అనాంతర భేద మైనా విప్రయోజనం కావలదు.

సృష్టి నాట్యముల స్వభావప్రయోజనాలు తుల్యము లగుటచేత నాట్యముకన్న సృష్టియు భిన్నమైనది కాదు. రాఘవవిజయూది రాగకావ్యాది ప్రయోగమున నాట్యముతోనే అభినయము జరగాలి. కలసము, అవర్తనము, భూతేశము, తారాచలనము, చరణ, ధారణ, కంప, స్ఫురితి, కట్టేళ్ల, లేచకాదులు మాత్రమే కలిసి అభినయకావ్యమైనతో నాట్యము ఉండదు. కాని ఇట్టిది సృష్టి మని కూడా ఎవరైనా చెప్ప సామానించ వలదు.

గీతవాద్యముల వలె సృష్టాన్ని ఉపరంజకముగా గ్రహింప వలెను. “కావ్యమున చెప్పబడని దానిని గీతముతో ననుసంధించవలయును”; “వాక్యముల నుచ్చరించనితో గీతమున” అని పలుమాగులు చెప్పబడెత గీతము ప్రకృతి చిత్రికృత్తి కభావస్థాది మూలకముగా గ్రహింపబడుచున్నది. గీతమున మహాయోగిండు తాలోద్దీపకముగా వాద్యమును ప్రయోగించవలె ననుటచే వాద్యము సహితము కేవలము ఉపరంజకముకాదు.

సృష్టిస్వభావము లాకమైనతో లోకస్థితిలో చారీ మండలాదికమునను సృష్టాంగములను నిరూపించవలసియున్నది. అలాకక మైనతో సృష్టియున నాట్యగర్భిణి అనుప్రచేత నుండుంది. ఉభయత్ర సృష్టియు నాట్యముకన్న విలక్షణముగా కన్పించునట్లు లోదగలదు. కాని పూర్వ రంగప్రయోగమునకు జై చిత్రియు నాపాదించుటకై సృష్టియు స్వీకరింపబడుచున్నదని జ్ఞాపక ముందుకొనినతో ఈ భేదమును లెక్క చేయవలసియు లేదు.

గీతకపదములలో చెప్పబడిన అస్థములను సానుజిక హృదయముల కభియుఖముగా తీసికొని పోవుటకై సృష్టాభిమతిమైన అభినయము విధించబడినది. ఇట్లు నాట్యముతో తుల్యమైన అభినయము కల్గియున్నను ఇది నాట్యమెందును కాదు? గీతకములలోని అర్థము నభినయించు వప్పుడు ఆంగిక హస్తకార్యా ద్యభివ్యుత్పత్తి మగు స్వభావమును సృష్టి ముపేక్షించుట లేదు.

గీతకార్థములు తిదారంధికము లగు వస్త్ర్యంగాదులు. వీటితో సంబద్ధమైనదిగా సృష్టియు పరిగణింపబడుటలేదు. గీతముకన్న విజాతీయమైనది సృష్టి మగుటచే గీతకార్థములలో సృష్టి పరిగణన ఉండదు. నువ్వీరాది వాద్యాంగముగాగాని, తిరుపయోగిగా గాని

వృత్తియు లేదు. నీతికాదులకుండు వృత్తియు ప్రధానముగా విరూపింపబడుటలేదు. స్వయాప పద తాలాదు లకు గూడ వృత్తియు ప్రాపకము కాదు.

రాగకావ్యాది వృత్తియు వాట్యముకన్న భిన్న మనుటలో అత్యైకాంతికదోషము కలదు. వాట్యమున పక్కమావయు గాని అభినయమావయు గాని యగు పద బాలములోని అర్థము గాఢియైపముతో అనుసంధింప బడి, సాక్షాత్కరియాయోగ్యతను పొందుచున్నది. ఈ విషయము లోకివృత్తియన, వాట్యమున గూడ ముట్ట ముగా కన్పించుచున్నది. నీతికాలాపమున పదార్థ సంబాధికృతిమైన తిప్పయ్యాభావముతో సాత్త్వికాం గరి లోకమున కూడ కన్పించుచున్నది.

వృత్తికావ్యమున అభినయ కళయే లేనిదో, అక్కడ విచారింపబడే విషయ మేమి? కేవలము భావిత కావ్యార్థములోని అంత తత్త్వ సౌకుమార్యముచే సిద్ధించు అవశాసన పన్ని వేళమే వృత్తివ్యభావ మని చెప్పట కెవ డును సాహసించలేదు. భారాపరిక్రమ పూర్వక మగు లయప్రయోగావధిరమున పాడబడు నీతి మర్థ రహితము కాదుగదా? గానాది సంక్రమితిమైన వాక్యార్థము సభి వయించు పద్ధతిచే సాక్షాత్కర కల్పార్థముగా గావించ బడు సాక్షాత్కర కల్పము వ్యవహారము గోచరీ కార్థమే వాట్యమని వాట్యలక్షణము. కాగా అవ్యా పదిగ గానాదికమున గాని, వస్త్రావృష్టినకరముగా గాని, మువప్పులోని ప్రయతిమ విషయమును స్వేచ్ఛగా వభివ్యక్తపరచుచు, పాడుచు, వృత్తియు చేయుట మనకు తెలిసిన విషయమే. ఇట్టి వాట్యము డోంలికాది వృత్తి మున సహితమున్నది. సంతోషమును కలించే కళను తెల్పు పదాలుగల నీతియుతో వృత్తియుతో మావనము ననురంజింప గోరి డోంలిక వృత్తియున కుద్యుక్తులగు చున్నది. వివిధ చేదలతో హృదయానుప్రవేశ యోగ్య మగు వృత్తియును జూపి భవార్థవాది స్వలాభములను పెరవేర్చుకొనుచున్నది. గాయనముఖసంక్రమిత నిజ వచనమై, తిద్దీయమాన రూపగతి లయ తాలానుగ్య ముగా వృత్తియుచేయును. నీతుమాన పదార్థము హృద యాలను ప్రవేశించునట్లుగా చూపుటకు లోకీక వ్యవహారమున మామకు హస్త, భూ, రోమాంధ, అక్షీకర్మ లను కస్పరచుచు, అంగవివ్యాపాదికమును చూపుచు న్నది.

ఈ విధంగా రంజనప్రాధాన్యమున నీతియును విధించి, తిరుప్రయోగి యగు అంగవ్యాపారమును వృత్తి

ముతో ప్రదర్శించి, చిత్రియును గ్రహించగలుగుచున్నది. ఇదిట వృత్తియు ప్రధానమైనది. వృత్తియున కంగముగా నీతియు స్వీకరింపబడుచున్నది. కావున నే అభినయమును పరిత్యజించక, నీతుమావాంగభావముచే అక్షీప్తమైన పదుచితభావముతో కూడిన అంగవిత్తేషమును లయ పరి వ్యక్త కరణారులకుండు చెయ్యచున్నది.

డోంలికా వృత్తియున ఆహార్యాదికముతో సాత్త్విక రూప ప్రచ్ఛానము లేకచావుటచే సాక్షాత్కర కల్పముగా పద్ధతి భావమును మాపలేదు. కాని అభినయముతోగూడిన వృత్తియునువాత్రము ప్రదర్శించు చున్నది. అందుచే వాట్యంగము లగు పతాకాదులు దర్శనమాత్రముగా నిట గ్రహింపబడుచున్నవి. కావున వృత్తియునకు సంస్కారక మైనది వాట్యము. వాట్య మునకు ప్రస్తావనా ప్రాగ్భూతివింబ కల్పమైనది. వృత్తి మునవ్యవహారము కేవల మాపచారికము. వాట్యమున సాక్షాత్కర కల్పమవ్యవహారమునందలి ఉప కరించు భావనియవము, ఛందోలంకారాది నియ మము, ఆహార్యాది విషయము మొదలగు పది కలవు. వృత్తియున భావనియమ పూర్వక మగు పాత్రల సంభా పగయే కన్పించును. నీతియున చెప్పబడిన అర్థమును గాని, ప్రశ్నిమగాని, డోంలికా వృత్తియున స్వయాపా వాచ్ఛాదివతో వృత్తియున సమాధానకరమును. కావు ననే 'ఈ పద్ధతి కలహంతరితి', 'ఈ పద్ధతి ఖండితి' అను ప్రయోగములను, నీతియు లందలి అర్థమును నీతి వాద్యానుసారముగా చూపుట జైపచారికముగా గ్రహింపవలెను. సాత్త్వికాది ప్రధానరసము పను పరించి, లయతాలాది సహితముగా అర్థమావన యోగ్యాభినయమును ప్రయోగించుటలో తిరుచితార్థ పరిపూరణము గ్రుహగావముతో జరుగుచున్నది. కావున డోంలికా వృత్తియునకు లోకీక ప్రయోజనము చెప్పికొనినతో వాట్య మని దీనిని పిలువరాదు.

లోకీక ప్రయోజనమున సామాజికలను తృప్తిపర చుటయే కన్పించును. కాని పద్ధతియొక్క ఫలము చేతతా పరితోషగమే అని తెలియవలెను. లాస్యప్రయోగమున మహేశ్వరి, తాండవ ప్రయోగమున మహేశ్వరుడు సంతోషము పండగలరని సంప్రదాయవచనము. వృత్తి వాట్యములకు అ లోకీక ప్రయోజనము చెప్పిననే వృత్తి యున అభినయాదికము సిద్ధించగలదు. వృత్తియునకు వాట్యలక్షణ ప్రయోజనాభేదము గలదని చెప్పి కొన వలెను.

ప్రధానముగా నున్నచోట గీతకారులంగములని చెప్పబడింది (పే. 13) నాట్యమున కంగముగా గీతకమును గ్రహింపవలెను. ఈ అంగాంగీభావమును యోగ్యత్యము ననుసరించి కూర్చుండెను. ప్రధాన విషయముతో అంగములు సంమీలన యోగ్యములై ప్రయోగింపబడినవియునని భావము.

సృష్టిము నాట్యముకన్న భిన్నమైనదా కాదా, భిన్నమైనచో ప్రయోజనముతో కూడి యున్నదా, లేదా? అంగ విక్షేప సృష్టిగీతములు సృష్టి నాట్యములలో కంటియందును కన్పించుటచే నిది భిన్నము లనవలెను. సృష్టిమున పాదబళు గీతములలోని పదార్థవాక్యార్థములు నాట్యార్థమున లీనమగుచున్నవి. సృష్టిమునగల వికాసాత్మకచర్యము నాట్యమున గూడ అకాక భాషితాదులయందు, భాగ రూపకమునగలను. ఉభయిత్రి అభినయము వాచ్యాను గతమై గాత్రవిక్షేపాల వ్యాధా అర్థము ప్రతిపాదితి మగుచున్నది కావున సృష్టి నాట్యములకు భేదము లేదని నార్తిక కారుకు సిద్ధాంతించినాడు.

“ప్రియతమగుణ కీర్తన పంయై సృష్టియు చేయుచున్నది” “కలహంతరితి సృష్టియు చేయుచున్నది,” “ఖండిత సృష్టియు చేయుచున్నది” అను ప్రయోగముల ద్వారా నాట్యమున సామత్కార బుద్ధి కలదని తెలియగలదు. కాని గీతమున రూపకాభివ్యుదయము నాట్యముకన్న విలక్షణమైంది. నాట్యము భావరస సంప్రయుక్తము. నాట్యమున కవియన రూపకమున వాచ్యాభి వ్యయములలో గీతము ఉపరంజకముగాగలదు. విషయ అసీద పాత్యారులయందు వాచికాభివ్యయము కన్పించుటచేత ఆహార్య పాత్రిక ఆంగికాభివ్యయములు గూడ ఉభయిత్రి కన్పించుటచేతను సృష్టినాట్యము లభిన్నములని సిద్ధమగు చున్నది.

సృష్టి స్వభావము లోకము అలౌకికమా? సృష్టి స్వభావము ఘటాది వస్తుకుల్యముగాని తిదినుకారముగాని, తిత్ప్రీతి కింబాది రూపముగాని కావలెను. ఈమాకు విషయములో సృష్టిము నాట్యచ్ఛాయ జౌతుంది. కాని సృష్టిస్వభావము లోకోత్తరమైనచో సృష్టిము నాట్యంలోని అవాంతర భేద మూతుంది. అవాంతర భేద మైనా నిష్ప్రయోజనం కావలదు.

సృష్టినాట్యముల స్వభావ ప్రయోజనాలు కుల్యములగుటచేత నాట్యముకన్న సృష్టిము భిన్నమైంది కాదు. రాఘవనిజయాది రాకావ్యాది ప్రయోగమున నాట్యముతోనే అభినయము జరగాలి. కలనము, ఆవర్తనము, భూక్షేపము, తారాదలనము, చరణ, ధారణ, కంప, స్ఫురితి, కటిభేద, లేచకొనులు మాత్రమే కలిసి అభినయహాస్యమైనచో నాట్యము ఉండదు. కాని ఇట్టిది సృష్టి మని కూడ ఎవరను చెప్ప సాహసించ జాలదు.

గీతవాద్యాదుల వలె సృష్టాన్ని ఉపరంజకముగా గ్రహింప వలెనను. “కావ్యమున చెప్పబడిన దానిని గీతముతో ననుసంధించవలయును”; “నాట్యముల మచ్చరించనిచో గీతమున” అని పలుకుదులు చెప్పట చేత గీతము ప్రకృతి చిత్రికృత్రి కథాదస్తాది మూలకముగా గ్రహింపబడుచున్నది. గీతమున ముపయోగించు తాలోద్దీపకముగా వాద్యమును ప్రయోగించవలె ననుటచే వాద్యము పసాతము కేవలము ఉపరంజకముకాదు.

సృష్టస్వభావము లోకకమైనచో లోకఃకర్మితో చారీ మండిలాదికమమున సృష్టాంగములను నిరూపించవలసియున్నది. అలౌకిక మైనచో సృష్టిమున నాట్యఃకర్మితో అనుప్రవేశ ముంటుంది. ఉభయిత్రి సృష్టిము నాట్యముకన్న విలక్షణముగా కన్పించునట్లు లోకగలదు. కాని భూవ్యరంగప్రయోగమునకు వైచిత్ర్యము వాపాదించుటకై సృష్టిము స్వీకరింపబడుచున్నదని జ్ఞాపక ముందుకొనినచో ఈ భేదమును లెక్కజేయవలసియులేదు.

గీతకపదములలో చెప్పబడిన అర్థములను పానూలక హృదయముల కభిముఖముగా తీసికొని పోవుటకై సృష్టాభిమతిమైన అభినయము విధించబడినది. ఇట్లు నాట్యముతో కుల్యమైన అభినయము కల్గియున్నను ఇది నాట్యమెందుకు కాదు? గీతకములలోని అర్థము నభినయించు వస్తుకు ఆంగిక హస్తకార్యా ద్యభివ్యయ తగిలికై మున స్వభావమును సృష్టి ముక్షేపించుట లేదు.

గీతకార్థములు తిదారంధకములకు వస్త్ర్యంగాదులు. ఏటితో సంబంధ మైందిగా సృష్టిము పరిగణింపబడుటలేదు. గీతముకన్న విజాతీయమైనది సృష్టి ములచే గీతకార్థములలో సృష్టి పరిగణన ఉండదు. నుక్షీరాది వాచ్యాంగముగానాని, తిదుప్రయోగిగానాని

సృష్టనాట్యములు

పాపాత్కారమును పొందింపజేయు అర్థమును, నాట్యమునకు భిన్నమును అర్థమును, సృష్టి ముచే ఓందడు. అపేక్షించినచో లక్షణ భేదము కలుగ గలదు. పాపాజకుల మక్షేపించి వ్యుత్పాదనీయమును ధర్మాద్యుపాయములకంటె భిన్నమైన అర్థమును సృష్టి ముచేషించబాలను. అట్లుకానిచో ప్రయోజన భేదము కూడ రాగలదు. నాట్యలక్షణము, నాట్య ప్రయోజనము సృష్టియనకుండునట్లుగా సృష్టిము ప్రవర్తించబడినది.

వలనావర్తనాదులుగల సృష్టిము నాట్యమున కంతరంగముగా ఉపయోగించును. సృష్టిరహితమైన నాట్యము అలాఁ దక్రమువలె యుద్ధి గ్రాహ్యము కావాలను. అందుచే వినులమైన అభినయమును మాణిక్యముతో పొదుగబడిన సూత్రమువంటి నాట్యము సర్వ వ్యాపియగుచున్నది. వలనాది యాపము సృష్టి మునకు సహితముమై, అంతరంగ గీతాదులలోకూడ అంతర్యామిగా నుండునది నాట్యము. నాట్యరహితమైన సృష్టిము లేవేరేదు.

వర్తనావిలాస వలనాది లక్షణములు కలిగి కావ్యమునకు కావ్యా వనువములకు విలాసచేష్టావస్థాపనాత్మకమైన సృష్టిము ప్రకృప్తముగా, అత్రుటితముగా ప్రవర్తితమైనది. గానాదికముతో రంజనయోగ్యమై ప్రకృప్తమున చమత్కార మనలకు లోకోత్తరావంధమును చేపూర్వుటకు సృష్టిము ప్రవర్తితమైనది.

హిమాలయపర్వతముపై సంధ్యాకాలమున శివుకు సృష్టియు చేయుచుండగా నారదుడు భక్తితో త్రిపులో వ్యాళ గీతము నాలాపించెను. ఆ గీతమును వినుచుండగా శివుని చిత్తము ప్రీతిని జెంది అభినయమును గావించెను. అప్పుడు శివుకు తిండు ఆను నందీశ్వరుని లిలిచి 'నాట్యోక్తితో, అభినయముతో నీ తాండవమును యోజించుము' అని పలికెను. అప్పుడు తాండవ విధి నిచ్చున్నమైన దని కోహలుడు వచించినాడు.

తాండవ విధి సాధారణముగా జేవకుదిరి ఆక్రియించుకొని యుండును. తాండవ కల్పము నిదల సర్వ సృష్టిమునకు ఉపలక్షకముగా గ్రహించవలెను. సృష్టిమును విధించునది విధి. విధియనానమైనది జేవకుతిగల కావ్యము. కాగా ధర్మబిర ప్రధానమైనది కావ్యముని చెప్పటలో ఉద్ధత యాపతా మాదవముతో అవ్యవస

పరిగ్రహముకలదు. కావ్యమునుండి నాట్యము నిచ్చుననుచును.

శృంగారరస సంధి మైనది మకుమర నాట్యప్రయోగము. పూర్వార్థార్థ యాపమైన శృంగారరసముతోనున్న మస్మణప్రయోగ మిదట నిర్దేశింపబడుచున్నది. జోందికా సృష్టియనకు ముదమైన మకుమర సృష్టిమే కావనను. భాణకములయందు ఉద్ధత మను సృనించాది వరిత వర్తన ముండును. మస్మణ ప్రయోగము కూడ ఉద్ధతము, ఉద్ధతమిత్రము మొదలగు భేదములతో నుండగా పిదగకాది భేదములు వచ్చుచున్నవి. భాణకము ఉద్ధత మస్మణమైనది. రామాశ్రీవక, రాసక, హల్లీసకాది భేదము లిట్లే రాగలవు.

ధన్వానురాగ గర్భితములైన మాటలచే మానసము నాకర్షించు మస్మణప్రయోగమును జోందికా అందును. వరాహావృణించాది వర్తనములను వర్తక జల్పించు ఉద్ధతాంగ ప్రవర్తితమైనది భాణము. గజాదుల గతిని, ప్రవసనమును అనుకరించు అల్పావిధిమైన మస్మణప్రయోగము ప్రస్తావము. సభి సమక్షమున భర్త యొక్క ఉద్ధత సృష్టిమును చెప్పచు, కొంచెము ధూర్ధరీతినుకూడ చెప్పవట్టి మస్మణప్రయోగమును పిదగ ముండును. మూకరసింహ జనితమైన బాలకృడా నియుధాదికమును నివలాదికముతో గావించుచో భాణకయందును. ప్రహేలికతో, ఋగువర్తన సంయుక్తమైన హాస్యప్రాయమును ప్రేరణ రామాశ్రీవమును. గోపశ్రీలతో కృష్ణ జోక్త వేద రించినట్లు ఏకనానుకునితో మండల సృష్టిము జగుచుతో నానిని హల్లీసక ముండును. అపేక సర్వపురాండతో, చిత్రతాలలయానివృతమైన మస్మణోద్ధత సృష్టిమును రాసక ముండును.

ఈ ప్రబంధములు సృష్టాత్మకములు, ఇవి నాట్యాత్మకములైన నాటకాదులకంటె విలక్షణములైనవికావు. కావుననే రాఘవవిజయం, మారీరవన మొదలగునవి రాగకావ్యము లని పిలువబడుచున్నవి. లయాంతర ప్రయోగముతో, రాగములతో, నానారసములతో నుండి, మనిర్యాహ్యమైన కళగలది కావ్యముని కోహలుడు సహితము నిర్వచించినాడు. గీతము నాక్రియించుకొని లయయుండుటచే గీతమునకే ప్రాధాన్యముకలదు. రాఘవవిజయమున విచిత్ర వర్ణనయ విషయమున్నను ఒక్కరాగముచేతనే నిర్వహణము సిద్ధిమగుచున్నది.

చూరవనకలో కరుణగ్రామరాగముతో నిర్వాహము కలదు. కావున దీనిని రాగకావ్యములనినాడు. గీత్యాత్మకము, గీతము వాదారము చేసికొనిపదియు పగు రాగములతో నున్న కావ్యము వినియని భావము.

సప్తకృతి ప్రకారములలో శివునిచే నీ విభజన పృథ్వియ ప్రచారములోనికి తీసికొనిరబడినది. పుష్టిమైన పృథ్వియ లేచకొంగహారాత్మకము. పృథ్వియ గీతకాద్యభివ్యోమ్యుటము, గాన క్రియామాత్రానుసారి, వాద్యతాలానుసారి కూడ పరుచున్నది. లాహుప్రేఖణము, తిరగంపము, పార్శ్వవసుశోన్నమపములు, తరణవలెణము, క్షురితకంపిత భూతారాపరిస్పందము, కటిచ్ఛేదము, అంగవలపము అను రూపములతో వ్యక్తమగునది పృథ్వియ.

ఉద్ధితము, మెప్పుణమిశ్రమము ఉద్ధితము, ముకుమారము, ఉద్ధిత మిశ్రమము ముకుమారము, అను నాల్గు విభముల కావ్యాభివ్యుల పనుసరించి ప్రయోగములు నాల్గరకములు రాగలవు. లోకక ముల పృథ్వియ పృథ్వియనగాని, లేవతాపరితోషణమునగాని మొదటి విధమగు ఉద్ధిత పృథ్వియ వచ్చును. పూర్వరంగ విధియందు పరిశిష్ట పృథ్విలక్ష్మణముల పనుసరించి తాండవది పృథ్వికలాపముకలదు. ఇది గంపవది.

సామాజికమగునది నాట్య ప్రయోక్తమహావ సంధినించు తిష్ఠయూభావమునకై నాట్య సంస్కారము నశేషించి అభివ్యువిధి నిర్మింపబడినది. సామాన్యకల్ప నాట్యరూపత్వ మిట్టలేదు. చతుర్విధాభివ్యుయోగము, రసభావప్రాధాన్యము, ఇదట కన్పించక పోవుటచే నీ ప్రయోగమునకు నాట్యత్వము సిద్ధించుట లేదు. గీతవాద్యపృథ్వియలకు యధేష్ఠముగా ప్రాధా

న్యము వర్తకీకృత్తి పనుసరించి కావ్యరస్తు నిర్వాహము కన్పించుటచే నీ ప్రయోగము నాట్యప్రవృత్తనా ప్రాణ ప్రతిబింబాత్మక ముచున్నది. గీతాది ప్రాధాన్యము పనుసరించి, మలకాచ్ఛేదాత్మకముల కావ్యము గీత్యాధారముకాగా, పిండిబాగ్రప్రకారమున వైచిత్ర్యముతో పృథ్వియమూత్రమే గావించవలెను. కాగా నాట్యము కన్న పృథ్వియ కొంతవరకు విలక్షణమైనదే యుచున్నదిని తొలిధట్టు సిద్ధాంతించినాడు. తుల్యమకారము పృథ్వి నాట్యములోనున్నను రసభావవృద్ధి హస్తశిరస్సుల నాగ్రియించుకొని ఉన్నది. అందుచే ఇరిల్పియు లలచున్నవని హద్దుకు వాతీకమున చెప్పియున్నాడు. శక్తికు తగిన స్వేచ్ఛతో నాట్యంగముగా నున్న పృథ్వియన కళ్యాణఫలమును మాత్రమే ధట్టయంత్రుకు విధించినాడు. వివాహాది మంగళప్రద కాలములయందే పృథ్వియను ప్రయోగించవలెనని లొల్లట ధట్టయొక్క సిద్ధాంతము.

కాని దశరూపక భేదమునది లాస్యతాంవిత ప్రయోగములు నాట్యభేదములే అని నిర్ణయించవలెను. ఉభయత్ర పూర్ణమకార రూపము కన్పించుటచే పృథ్వియ నాట్యమునకన్న విలక్షణమైనదని చెప్పి విలులేదు. అత్యంతాను ప్రవేశించుచు మూర్చివిస్తయు, ఉర్ధ్వజాతువు మొదిలగు కరణాంగహారముల పభివయించును, పురూరవనుకు అలవల్లవనూచితో వచ్చును. గరుడుకు గరుడ ప్లితికమున, రావణుని పుష్కరవిమోచము వైకాఖరచితిమున, వల్సీరాజయొక్క అగ్నిసంక్రమము అతిక్రంతికరణమున, జటాయుగమవము గృహ్రావరీసకమునగాని పలకాక్రీడితిమునగాని జరుగును. దీనినిబట్టి పృథ్వి నాట్యములకు వైలక్షణ్యములేదని, పృథ్వియ నాట్యములోనిదని చెప్పి విలున్నది.

నిజానిజాలు

శ్రీ సంతుల కృష్ణారావు

పాత్రలు: లక్ష్మీపతి, శీతారామయ్య, చంద్రయ్య, శంకరం, శాంత, లలిత.

రంగము: 1

* * లక్ష్మీపతి ఇల్లు, సమయం: రాత్రి పదిగంటలు, తెరలేవగానే ఇంటి నాకరు చంద్రయ్య ఒక సోఫాలో గురు పెట్టి నిద్రపోతూ కనిస్తాడు, సమీపంలో రెండు కుర్చీలు భారీగా వుంటాయి. గది ఫోటోలతో అలంకరింపబడి వుంటుంది. రెండు అద్దాల బీరువాలు పుస్తకాలతో నిండి ద్వారాని కిరువైపులా వుంటాయి. టేబిల్ మీద కొన్ని లా పుస్తకాలు సిరాబుడ్లు, కలాలు, పేపర్ వెయిటు, ఏవో కొన్ని కాగితాలు వుంటాయి. దగ్గర మరెవ్వరూ వుండరు. రెండు నిమిషాలు గడిచాక లక్ష్మీపతి ప్రవేశిస్తాడు. ట్యూడ్ సూటు, నెక్ టయ్, కళ్లకిజోడు, కాళ్లకి బూట్లు వుంటాయి. చేతిలో ఏవో కాగితాలు వుంటాయి. వస్తూనే ఆశ్చర్యంగా గది నాలుగు మూలలా చూసి నిద్రపోతున్న చంద్రయ్యవద్దకు వెడతాడు:

లక్ష్మీపతి: చంద్రయ్య! చంద్రయ్య!

చంద్రయ్య: (పలకకుండా నుగు పెట్టి నిద్రపోతూ వుంటాడు)

లక్ష్మీపతి: (కొంచెం దిగ్గరగా) చంద్రయ్య! చంద్రయ్య: (అప్పటికి పలకడు) లక్ష్మీపతి: (సోఫాపైకి కొంచెం వంగి) చంద్రయ్య! చంద్రయ్య: (ఒక్కసారి పెద్ద నుగు పెడతాడు) లక్ష్మీపతి: (చంద్రయ్యని గట్టిగా కుదపిశేపుతూ) చంద్రయ్య! శేత!—తెలుపులన్నీ తీసుకొని ఏమిటి మొద్దు నిద్ర?

చంద్రయ్య: (శేచి బద్ధింగా ఒళ్ళు విరుచుకొని ఆవలించి, కళ్ళు మలుపుకొని లక్ష్మీపతిని చూసి ఉబిక్కిపడి శేచి ఏల్పాని) మీరా బాబూ?

లక్ష్మీపతి: ఇంతసేపట్నుంచి పిలుస్తూవుంటే ఇప్పుడు తెలిసిందా నీవు? అర్ధరాత్రివేళ తెలుపులన్నీ తీసుకొని ఏమిటి మొద్దు నిద్ర?—ఇంట్లో ఎవరు దూరినా ఇంతే?

చంద్రయ్య: శేనుబాబూ!—శంకరం బాబుగారొచ్చి కిరీస్తీ తెలుపుతేయమని కొంతమ్మగారు పెప్పేరు. అందుకీ...

లక్ష్మీపతి: అందుకని వాడు రావడానికి పిలుగా తెలుపులన్నీ తెరిచి పనులున్నావ్!

చంద్రయ్య: అది కొదండి!—చాలా రాత్రియి పోయింది, ఇంకొచ్చేస్తాడు, తెలుపు తెండు కెయ్యిం అనిపెప్పి తీసుంచి సోఫాలో ఇలా సేంబడ్డాండి!—అంతే!—దానమ్మ ముందే మోసివ నిద్ర ఎవ్వడొచ్చేసిందో ఒచ్చేసింది! లక్ష్మీపతి: నీ తెరిచేట తెరిచిలే!—అహాఘం!...

శర!—అయితే ఇంకా శంకరం రావడన్న మాట!

చంద్రయ్య: ఒచ్చివట్టుశేదండి!

లక్ష్మీపతి: రావేదని నీకేం తెలుసు?

చంద్రయ్య: ఇప్పటిదాకా నూసి ఇంకా ఇప్పుడే ఇలా కళ్ళుమూకాండి!—ఇంతలో మీరూ వచ్చారు.

లక్ష్మీపతి : మత్స్య కుటుంబాని తెలిచేలోగా మహాపర
యలు కూడా పుట్టి చల్లారిపోతాయి; కింకరం
ఒకటి నీకేం తెలుస్తుంది?

చంద్రయ్య : రారేను బాబూ! — గేరంటిగా నెత్తు
న్నాను నామాట నమ్మండి!

[ఇంతలో కాంత ప్రవేశించి లక్ష్మీపతినియూచి
ద్వారంవద్ద నిల్పుంటుంది.]

లక్ష్మీపతి : ఏమయ్యూ, కింకరం ఇంకా ఇంటికీరారేను?
కాంత : రారేను!

లక్ష్మీపతి : (కోపంగా) — ఎందుకొస్తాడు? — ఒక వేళ
ఏడు వర్తామనువున్నా అది ఏదీని రానిస్తుంది?
నెలకొచ్చిన కిరిమంత దాని దోపిల్లలో నే బోస్తు
న్నాడుగా?

చంద్రయ్య : పొద్దుటనగా ఎలిపోయాడు బాబూ! —
మధ్యేన్నం భోజనానిక్కడా రారేను! — అమ్మ
గారు మధ్యేన్నం, ఈ పూట భోజనం నేయ
కుండా కానుక్కుకున్నాడు అరికోసం!

లక్ష్మీపతి : దానివలలో పడి ఇంటికీరానివాడి కోసం
భోజనం చూడకొని ఎంతకాలం కూడుంటా
వమ్మా! — వాడి నురించి చూడకు! — వెళ్ళి
భోజనం చెయ్యి!

చంద్రయ్య : నేనూ ఈ మాటే నెచ్చేనుబాబూ! —
ఇనకుండా వున్నాడు. మంచినీళ్ళేనా తాగడం
లేదు. ఉదయంవించి — అలాగే ఏడువూ
కూకున్నాడు.

లక్ష్మీపతి : భార్యనైనందుకు బాగా నుభవకుతున్నా
వమ్మా వాడివల్ల!

చంద్రయ్య : రాను రాను ఇంటికీరాకుండా వున్నాడు
బాబూ!

లక్ష్మీపతి : మరి మితిమీరిపోతున్నాడు. మునుపు నే
నేమాటన్నప్పటికీ కాదనెవాడుకాదు! ఇప్పుడు
నాకే ఎదురు తిగుతున్నాడు.

చంద్రయ్య : అదీ బాబూ! — మునుపు కాంతమ్మగా
రన్నా ఎంతో యిదిగా వుండేవారు! — అదేం
మందుపెట్టి మనసిరిపిందో కాని పూర్తిగా మారి
పోయారు.

లక్ష్మీపతి : మందూమామా! — వీడిలో జ్ఞానం నశించిన
తిర్యక దాన్నని యేం ప్రయోజనం? — లోకం

అంతా ఇంతలాగ అనుకుంటున్నారన్న పినులేదు
తల్లిదండ్రులు, భార్య ఎంత బాధపడతారో అన్న
అలోచనలేదు, ఎవరెన్ని చెప్పినా లక్ష్యంలేదు.

చంద్రయ్య : అంతా రారే బాబూ!

లక్ష్మీపతి : అయినావీడికిదేం చుట్టొచ్చి? — ఇంట్లో లక్ష్మీ
నీలంబి భార్య వుంటూంటే ఆ నుంచెని
పెట్టుకొనివుండవడం మేమిటి?

చంద్రయ్య : అయితే దాక్కడ ప్రసాదరావుగారింట టి
పార్టీ అప్పుడు దానినిమాడవడమే ఆరంభం దాబూ
దాని వలలో పడదానికి!

లక్ష్మీపతి : ఇంకెంత కాలం వలలో వేసుకుంటుందీ
వీడిని? — ఇదిగో ఈ దావాల నురించి కొన్ని అర్థంలు
పనులుండడంవల్ల ఇంటికొచ్చి భోంచేయడానికి
అవకాశం లేకపోయింది. మళ్ళీ తెల్లారగట్ల
బండిలో నుంటారు వెళ్ళారీ!

కాంత : చంద్రయ్య, భోజనానికి లేస్తారేమోకనుక్కో
బాబుగారిని!

లక్ష్మీపతి : నేనిక్కడే చలోటల్లో భోంచేకావమ్మా! —
ఇదిగో ఈ దావాల నురించి కొన్ని అర్థంలు
పనులుండడంవల్ల ఇంటికొచ్చి భోంచేయడానికి
అవకాశం లేకపోయింది. మళ్ళీ తెల్లారగట్ల
బండిలో నుంటారు వెళ్ళారీ!

కాంత : మళ్ళీ నుంటారు వెళ్ళారీ?

లక్ష్మీపతి : ఆవునమ్మా! — రేపు నుంటారులో ఒక కేసుకీ
నాయిదావుంది. దానినురించే వెళ్ళాను. తీరా
అక్కడికి వెళ్ళాక ఒక ముఖ్యనిధుడు మరిచి
రావల పోచ్చింది.

కాంత : అయితే తెనాలి వెళ్ళలేదా?

లక్ష్మీపతి : లేదమ్మా! — ఏదీ? — వెళ్ళదానికి తీరికక్కడీ?
తిలముమకలైవపము! — ఊపిరిపిల్చుకోవడానికేనా
అవకాశం వుంటేనా? — అంచేత రెజవాడలో
దిగి బస్సువీధ వెళ్ళేను నుంటారు.

కాంత : అర్ధగారెవ్వడొస్తాలో తెలీదా?

లక్ష్మీపతి : అదీ! — మీ అర్థిగారొచ్చేసరికి మరో నెల
పడుతుందమ్మా! — నాళ్ళ తమ్మడికింకా బబ్బు
బాగా నయంకాలేదుట! — నెలలోజాలాగి కొం
చెం నయమయ్యాక వస్తానని రాశిం.

చంద్రయ్య : పెద్దమ్మగారంటే ఈ అమ్మగారికి నిబ్బ
రంగావుణ్ణు బాబూ! — మీరు కమానెలిపోతారు.

ఆ బాలు ఇంటికేరాడు. ఇంటింట్లోనీ దిక్కు
దిక్కుమంటూ ఒక్కరే వుంటున్నారు.

లక్ష్మీపతి: ఇంకాకొద్ది కోణశేషే!- వాడాటలు, దావా
టలు కటిపోతాయి!

[ఇంతలో గడియారం పన్నెండు గంటలు
కొడుతుంది.]

లక్ష్మీపతి: అప్పుడే పన్నెండయింది!- మళ్ళీ వాలురు
గంటలకి లేచి బండికందుకోవాలి!

చంద్రయ్య: పరవాశేదుబాబా! మీరు నిద్రపోండి!
నేను శేఫుతాను!

లక్ష్మీపతి: ఓ! నిద్రలో పోటిం పెడితే కుంభకర్డుడిని
కూడా ఓడించాలవ నవ్వు! నిన్ను శేషదానిక
దురోనుషి కావాలి!

చంద్రయ్య: అబ్బరేదుబాబూ!

లక్ష్మీపతి: లేడు, అలారంపెట్టుకు పడుకుంటానులే!
నివ్వుమిస్తాడు) [తెర]

రంగము: 2

* * లక్ష్మీపతిగారి ఇల్లు. సమయం:
ఉదయం ఏడుగంటలు. శంకరం
ప్రవేశిస్తాడు. వేపం సాదాగా
వుంటుంది.

శంకరం: చంద్రయ్య! చంద్రయ్య!

చంద్రయ్య: (ప్రవేశించి) ఒచ్చారాబాబూ!

శంకరం: అ! వచ్చాను! కాంత ఎక్కడుంది?

చంద్రయ్య: కాంతమ్మగారు పెరల్లో వున్నార
బాబూ! నిన్నటికొన్నింటి మీకోసం తిండి,
నిద్రా మామమని కానుక్కూకున్నారు!

శంకరం: ఉద్దరించింది—వాకోసం కనిపెట్టుక్కూ
మని ఎవరుచెప్పారు?

చంద్రయ్య: అయినా సేనోమాట పెప్తాను కోపగించు
కోకండిబాబూ! మీరిలాగ ఇంటికి రాకుండా
దానింటే వుండిపోతావుంటే అమ్మగారికేం
మనస్కాంతి వుంటాది చెప్పండి!

శంకరం: చంద్రయ్య! ఇలాటివిషయాలలో కోకర్కం
కలిగింమకోవద్దని నీ కెన్నిసార్లుచెప్పేను? అవన్నీ

అలోచించుకో శిధి నేను! నువ్వు వాకు
బోధించేది?

[ఇంతలో కాంత (ప్రవేశిస్తుంది)]

కాంత: (ఆనందంతో) వచ్చారా!

శంకరం: అ! వచ్చాను—మళ్ళీ ఇప్పుడే వెళ్లిపోవాలి!

కాంత: మళ్ళీ వెళ్లిపోతారా?—అదేమిటండీ!

శంకరం: రాధమ్మకి చాలా ప్రమాదం గావుంది. దాక్కగు
అర్థంబుగా 'నుండికోలోన్' తెచ్చున్నాడు.
బజారులో ఎక్కడా కొరకడించెడు. మనంట్లో
ఒకసీసా వుండాలి. ఇప్పుడు దానికోసమనే
వచ్చాను. వెంటనే వెళ్లాలి!

కాంత: ఇప్పుడు ఎక్కడికివెళ్ళి తేనేకాని కుదరదా?

శంకరం: వెళ్ళాలి—రాధమ్మ ప్రాణాపాయస్థితిలో
వుంది. అక్కడెక్కడూ లేరు!

కాంత: ఇక్కడే వాకు సాయం లాపైపోతున్నారా?
మీవాళ్ళు గారు కూడా కమానులో వున్నారు.
ఇంట్లో ఎవరు దూరి ఏంచేసినా దూసేవారినా
లేరు!

శంకరం: చంద్రయ్య వున్నాడుగా!

కాంత: చంద్రయ్య సాయంకూడా ఒకసాయమే!—
వాకు నిద్రలోవున్నాడంటే మాకులోకాలా
ముందుకుపోయినా మెలకువరాదు వాడికి!

శంకరం: మరేమీ ఆంత ప్రమాదం రాదులే!

కాంత: పోనీ భోజనంచేసి వెళ్ళి కూడదా?

శంకరం: భోజనం చేసేవరకు టైంలేదు!—అర్థం
బుగా వావారి!—అక్కడే భోజనంచేస్తాను.

కాంత: పోనీ రెండు నిమిషాలాగండి. కాఫీయేవా
పెట్టియిస్తాను.

శంకరం: వ్యతిరేకు!—చేగంపోవాలి!

కాంత: (గాఢదిశంగా)—మీరింత కఠినంగా ప్రవ
ర్తించడానికి నేనేం తప్పచేశాను చెప్పండి!—

శంకరం: ఇదిగో కాంతా, మరొక సంగతులన్నీ మాటా
నేపంపే కావ్యితంగా నీకు కన్పించనని ఇదివరకు
వెయ్యిసార్లు చెప్పాను, జ్ఞాపకంవుందా?

కాంత: పోనీయింది!—(కుర్చీలో కూలబడివిలసిస్తుంది.

శంకరం: అో నిశిపోయి, నిమిషమయ్యాక తిరిగివచ్చి
దరదరా బిద్దవ్వడంబండా వెళ్ళిపోతాడు.)

చంద్రయ్య: అఖిరి ఇంట్లో కింగువాడా వుండుకుంటున్నారమ్మా!

కాంతి: (నెక్కినెక్కి ఏడుస్తుంది)

చంద్రయ్య: ఏమిటండీ, తల్లీ! తొజ్జలెప్పుడూ ఒకలాగే వుండువు. ఏదో మరలించుకొట్టి ఇలాగ తిరుగుతాడు. మయ్యమ్మతో బాటు అన్నీ తేలి పోవాయి. అంతా సర్దుకుంటాది.

కాంతి: ఏం పక్కాతోడమో యేమిటో చంద్రయ్య!—లోకం అంతా ఈయనకురించే కోర్కె మోస్తుంది. ఎవరికోబంబులు ఇవేమట!—ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ సంగతి తిలుపుకుంటూంటే ఏదో చెప్పలేని భయం వస్తుంది చంద్రయ్య!

చంద్రయ్య: ఏమీ భయంలేదమ్మా!—తిప్పకుండా చారిస్తాను!

కాంతి: ఏం చారికి రావడమో చంద్రయ్య!—మళ్ళీ చూస్తున్నావుగా ఆయన ప్రవర్తన!

చంద్రయ్య: మరలించినా అంతా ఇలాగే వుంటారమ్మా. ఇంతేందుకు ఇప్పుడింతలాగ వుంటావున్న చెడ్డబాలుగాడుకూడ చెల్వితోకమునుపు పశువుతోనే తొజ్జలో ఈలాటి మాయలో పడేవారెవరమ్మా!—మొదటిలో ఎవరో అమ్మాయిని చెల్లెడుతోమని చెప్పబడేవారు....

[ఇంతలో వీధిలోనుంచి 'మేస్తూరూ!—మేస్తూరూ' అని పిలుపు వినిపిస్తుంది.]

కాంతి: చంద్రయ్య, వీధిలోఎవరో పిలుస్తున్నట్లుంది మాడు!

చంద్రయ్య: (నెళ్ళి కొద్దిపేపటిలోనే తిరిగివచ్చి) ఎవరో తారేతే మర్రాళ్ళమ్మా!—పిలవాలి గానివ్నారా? అని అడుగుతున్నాడు.

కాంతి: మళ్ళీమని చెప్పేవు?

చంద్రయ్య: లేరని చెప్పేనమ్మా!

కాంతి: నెళ్ళిపోయారా?

చంద్రయ్య: లేదమ్మా!—ఎక్కడుంటారని అడుగుతున్నాడు.

కాంతి: ప్రతివారూ ఏమీ ఎరగనట్లు ఇక్కడక్కడ జవాబులు చెప్పేదాగి (ప్రాణం పోతోంది. (చిరాకుగా చంద్రయ్యతో) ఆయనంకెక్కడుంటాడు?—ఉందిగా ఆ రాధమ్మకూతుడు?

చంద్రయ్య: అయితే అక్కడుంటారని చెప్తానమ్మా!—(నెళ్ళిపోతాడు)

కాంతి: చంద్రయ్య!

(చంద్రయ్య వెనక్కితిరిగి వస్తాడు): ఏమమ్మా? కాంతి: నీకింకా ఖచ్చితమే?

[చంద్రయ్యజవాబు చెప్పకుండా తిలగోక్కుంటాడు]

కాంతి: అలాగ చెప్పావువా?

చంద్రయ్య: మరి మీరే అన్నాడుకదమ్మా?

కాంతి: నేనలాగ అంటేమూతం మత్తె నెళ్ళి బాటు గారు వానింటిలో వున్నట్లు అందిరితోనూ చెప్పావా?

చంద్రయ్య: (తిలగోక్కుంటూ) అయితే మరేమని చెప్పమంటారమ్మా?

కాంతి: బహుశశేంది చెప్ప!

చంద్రయ్య: (నెళ్లి తిరుగొచ్చి) చెప్పేనమ్మా!

కాంతి: పోయేరా?

చంద్రయ్య: లేదమ్మా. ఎంతసేపట్లో తిరిగివస్తారని అడుగుతున్నారమ్మా!

కాంతి: (చిరాకుగా) తేరీదని చెప్ప!

చంద్రయ్య: (మళ్ళీతిరిగొచ్చి) ఇంటికొస్తే ఆయనకురించి ఎవరో తారేతే మర్రాళ్ళొచ్చారని చెప్పమన్నారమ్మా!

కాంతి: చెబుతామని చెప్ప!

చంద్రయ్య: (వచ్చి) చెప్పేనమ్మా!—నెళ్ళిపోయాడు!

కాంతి: (చిరాకుగా) ఉద్దరించేడు.

[చంద్రయ్య ఏదో పనిమీద నెళ్ళిపోతాడు.

కాంతి చిరాకుగా మర్చిపోతున్నానని ఏదో ఆలోచిస్తూ వుంటుంది. ఇంతలో శిశురామయ్య ఒకచేతిలోపంచి, చంకవ గాడునుతో ప్రవేశిస్తాడు.)

కాంతి: (అపందంతో ఎదురుగానెళ్ళి)—ఏం నాన్నా ఇప్పుడేవా రావడం?—(పంచి, గొడుగు అందుకుంటూ) అమ్మా, తమ్ముడూ అంతా మలాసాగా వున్నారా?

శిశు: ఆఁ!—అంతా మలాసాగానే వున్నాడు. (మర్చిపో ముచ్చాన అయాసంతోపుకుంటు

మట్టుగా వ్రగ్గవూ) ఏ!—రామచంద్రప్రభో!
—అమ్మాయ్, కొంచెం మంచినీళ్ళు లే
అమ్మ!

కాంత: తెస్తానువామ్మా!—(లోనికివెళ్ళి ఒక చెం
బుతో నీళ్ళు తెచ్చి ఇస్తంది)

శీతా: (చెంబెనునీళ్ళు గటగట త్రాగేసి, మైమిడి కం
దువాతో మూతి తుడుచుకొని, చెంబు తేలివో
మిడి పెట్టేసి) — హమ్మయ్యా!—ఏదమ్మ
ఇంట్లో మరెవ్వరూ లేరేమిటి?

కాంత: లేదు వామ్మా, మా అత్తగారు తమ్ముడికి
జబ్బుగావుందని పదికోజుల కిందటే తెనాలి
వెళ్లారు. మా మామగారు ఇవారే తెల్లార గట్ల
బండితో ఏదోకేసు వాయిదావుందని నుంటూరు
వెళ్ళారు.

శీతా: మరి కొంత వో?

కాంత: (మొదట కొంచెం గాఢరాపడి చెంబునే అను
బిందనీయకుండా పగులొని) ఆ!—ఆయన
ఎవరో స్నేహితులొచ్చి వీరిస్తే ఏక నిక
కళ్లెరు వామ్మా!

శీతా: అలాగా?—అయితే సరిగానే అమ్మాయ్, ఈ
మధ్య కొంతరం నుండి చాలా వదంతులు వుకు
తున్నాయ్; ఎవరినో వుంచుకున్నాడనీ ఒచ్చిన
తీతిమంతా దానికే ఇచ్చేస్తున్నాడనీ ఇంటికి
రాకుండా దానింటే వుండిపోతున్నాడనీ
వాతో చాలామంది అన్నారు. ఎంతవరకు
నిజమేమిటి?

కాంత: లేదువామ్మా, ఎవరో కిట్టనివాళ్ళు కల్పించిన
మాటలివి!—అటువంటి జీవితాలు.

శీతా: కిట్టని వాళ్ళివ్వమట! లైతే ఎవరో ఒకరిద్ద
రంటారు కాని నవలడిం వాళ్ళంతా ఈమాటే
చెప్తారా? వీడివరించి ఇలాగ లేనిపోనివి
కల్పించి చెప్పడానికి ఎవరికేం ఆవసరం?—
ఏమైనా నివృత్తినీ పొగరాదమ్మాయ్!—ఈ
చార్లెలు నీవరకు ఇంకా రాలేదు కామాను!—
ఎవరు కనబడినా ఈసంగతే చెబుతున్నారు.

కాంత: అది కాదువామ్మా, ఆపిల్ల పాపం చాలా
రీదది. దాని తల్లి అదీ వీరింటా వాల్లింటా
పని చేసుకొని బ్రతికేవారు. ఇప్పుడా తల్లి

జబ్బుతో వుంది. ఎవ్వరూ పాపం చేయడం
లేదు వాళ్ళకి. ఆరేల్లి మామూ ఎన్నో బాగాలు
పడుతున్నాడు.

శీతా: అయితే ఏదో కొంతవరకు వుండవచ్చుట!...
కాని నేను తెలియక అడుగుతామా వాకెంత
రీద వాల్లియి ఎన్ని బాగాలు పడుతున్నా,
వీడెంత బాలికుండె గలవాడైనా నెలకొచ్చిన
రెండు వందశేడై రూపాయల తీతిం దానికే
ఇవ్వుకుంటాడా?—పోనీ ఆ సంగతొడిరి!—
ఈ ఇంటికి రాకుండా దానింటే ఉండిపోవడం
ఇదంతా యేమిటి?

కాంత: తీతిం అంతా దానికే ఇస్తున్నాడు, ఇంటికి
రాకుండా దానింటే వుండిపోతున్నామా
అప్పని నిజం కావువామ్మా!—

శీతా: నాడిసింకా వెనకేసుకు రాకమ్మాయ్!—
ఈవిధి చివరింట్లో వున్న వెంకటేశంగారి భార్య
వచ్చిమీ అమ్మతో అంతా చెప్పింది. అదివతో
మీ అత్తగారే అన్నీ చెప్పేరుట!

కాంత: (చూసంగా) ఊరుకుంటుంది)

శీతా: ఈమాట నిష్కర్షిత్వించి మీ అమ్మకి ఒక పే
డిరుట!—చెంబునే నిష్కర్షిడికి తీసుకొచ్చే
స్తేనే కాని భోజనం చేయవని మాన్పించి.

కాంత: ఇక్కడ వాకేమీ ధయంలేదు వామ్మా!

శీతా: అదేమోతరీ, అంతిమంనీ నిష్కర్షిడికి తీసుకు
వెళ్లిపోవ్వకే చెబుతున్నారు. నిన్నను ఆ
తెలుగు మేష్టరు ముత్యారావుగారు అక్కడ
బజారులోకన్పించి మీ అల్లుడు దానివలలో పడి
పూర్తిగా చెడిపోతున్నాడు, మీ అమ్మాయిని
సరిగా చూడడంలేదు. ఇప్పుడేవెళ్లి మీపిల్లని
ఇక్కడికి తెచ్చేసుకొండి, లేకపోతే అనుండి
మాటలివి మీ అమ్మాయి కేదేనా అఘాయిత్యం
తలపెట్టొచ్చు? అని చెప్పేరు.

కాంత: ధరవాలేదువామ్మా!—ఇక్కడ వాకే ప్రమాదం
రాదు!

శీతా: బిడ్డమ్మ, అదెవరు చెప్పగలరు—ఇవారే ఒచ్చిన
తీతిమంతా దానికేయిస్తూ, ఇల్లూవాకిలి విడిచి
చెట్టిదానిదుట్టూ తిరుగుతూన్న వాడు రెప్పొద్దున్న
అదేం చేస్తే అది తెలుడన్న నమ్మకం ఏమిటి?

కాంత: వారంతపని చెయ్యకువావా!—అదిగాక మామామగారు వ్నారగా?—అయిన చాలా మంచిదాదు!

శీతా: ఏం మామగారోరల్లీ, ఇంత జరుగుతున్నా మాటాడకుండా నిమ్మకి నీరెత్తిపట్టు ఊరు కుంటున్నాడు; అయిన ఉద్దేశం ఏమిటోమరి!

సాంత: అయిన ఊరుకోవడం లేదువావా!—తను చెబుతున్నాడు, అందరిచేతా చెప్పిస్తున్నాడు. ఈయనే విషయంలేదు ఇప్పుడు ఏమో దావాలున్నాయిట అందుచేత ఇప్పుడు దీన్నిగురించి లోచించడానికి అవకాశం లేకుండావుంది. ఆదావాలు పరిష్కారం అవగానే దీని సంగతి మాస్తాను అన్నా మామామగారు.

శీతా: తావుంది!—ఆదావాలు ముఖ్యమైనవి?—అయినా దగ్గరదగ్గరగా విధేయశ్రీ వయసాస్తుంటే ఇంతటి అప్రతిహతం ఇంకా అయినది తాపత్రయం ఎందుకో నాకర్థంకాదు.

కాంత: ఈ మాటే మా అల్లిగారు కూడా అంటూంటారు వావా!—ఇంత కోరికెచ్చి పెంచుకున్న వాడిని అధునం ఏదైతేలూ రూపాయిల ఆస్తిపరుడే గానేనా చెయ్యగలడు? అని అంటారు మా మామగారు.

శీతా: హూ!—పాపం!—వాడిగురించి అయిన ఇంత శ్రమపడుతున్నా అయిన మాటంటేవాడికి లక్ష్యంలేకుండా వుంది. ఈతోవన అయినంత కష్టపడి సంపాదిస్తూంటే ఆతోవన నాడడంతో తీసుకోల్సి ఆమండ్రికి పెడుతున్నాడు. పాపం, పిల్లలుపుట్టని దాకను చెప్పగానే మీమామగారు ముద్రానువెళ్లి ఎక్కడో దిక్కు మొక్కు లేకుండా వున్న బిడిని తీసుకోచ్చేడు అప్పట్నుంచి ఆభారాధిపతి రిద్దరూ బిడివతి గారాలంతో పెండ్లి పెట్టడమవు చెప్పించి ఇంతటివాడిని చేశారు. అయినా వీడు వారిమండు ఆ విశ్వాసం, ఆ గౌరవం వుంచలేదు. లాయరు లక్ష్మీవతి అంటే ఎంతపేరు, ఎంత ప్రతిభ!—నిజంగా ఆయనలాటి ఉత్తముడు ఎవరున్నాడు? ఆయనపేరు ప్రతిదలన్నీ మంటగలుపుతున్నాడు వీడు—మళ్ళీ అంతకాకలే రెక్కరర పని

చేస్తున్నావేమో ఈమాత్రం వ్నానం ఉండొద్దూ? కట్టుకున్న భార్యని ఇలాగే నాపించడం?

కాంత: ఏమిటో తెలియదువావా!—లలితకి తనకి నీరుమైన సంబంధం ఏమీ లేదంటారు.

కాంత: లేదంటే ఎవరు నయ్యుతారమ్మా?—లోకం అంతా కోడైకూస్తోంది ఎవరు కనబడినా ఇదే మాట!—తనవన్నీ కల్పించి చెప్పకోదానికి ఎవరికీం అవసరం?—మీమామగారి గురించి, వారుంచి చెప్పకోమాడదూ!—ఏదీ గురించె ఎంకా చెప్పకోవాలి?—అవన్నీ ఒట్టిమాటలమ్మా, ఆమాటలు నమ్మకు!—దానితో సంబంధం లేకపోతే వచ్చిన తీరంతా దానికే ఎందుకిస్తాడు? దానింటే ఎందుకిలా వుండి పోతాడు?

కాంత: నేనీమాటే అడిగాను వావా! దానికాయన చాల కోపం తెచ్చుకొని ఇక మీదట ఈ ఉన్నెత్తులేచాలి బ్రతికున్నంతకాలం నాకంటికి కన్పించకుండా పోతావని చెప్పేడు.

శీతా: హూ! నాకు కనిపించెను కాదు చెబ్బును!

కాంత: అయిన్ని మీరేమో అవకండి వావా!—మా మామగారితోపాగా చెప్పవలసిన కీతిలో చెప్పి దారికి తీసుకోస్తాడు. ఇప్పుడు మీరు వెళ్లి ఏమేనా అంటే నేను మీతో ఏమిటో చెప్పే వనుకోని కోపంతో మరి రానేరారు!

శీతా: ఏదీ, అయిన ఏమీ అవకుండా ఉరుకున్నాడు? ఆ దావాలు, తంటాలు తీర చాకా దీని సంగతే చూడవంటే ఎలాగవుతుంది?—ఇంక ఉరుకుంటే లాభం లేదు. అయిన రానీ చెప్తాను.

కాంత: ఆలాగేలెంకి వావా, మా మామగారి రాత్రొస్తాడు చెప్పురుకు గానీ!—మొదట ప్నానానీ లేవండి!—వంటయింది. భోజనం చేద్దరుగానీ! [శీతారామయ్య కుర్చీలోనుంచి లేస్తాడు. తెర]

రంగము: 3

* * లక్ష్మీవతిగారి యిల్లు. లక్ష్మీవతి శీతారామయ్య కుర్చీలలో కూర్చొని మాటాడుకుంటూ వుంటారు.

లక్ష్మీపతి: మీరీ విషయంలో ఏమీ భయపడకండి
బాడగాదూ!—బోసపరిచి, వాడిని దారికి తీసుకు
వచ్చే ప్రాచీనాది!

శీత: ఏం దారి? తీసుకువస్తాలో బాబూ!—ఈరూ
వాడా ఎక్కడ విన్నా ఇదే గోల!—కనబడిన
వాళ్ళంతా ఇదే అడవి!—

లక్ష్మీపతి: ఎవరెన్ని చెప్పినా మీరీ విషయం గురించి
మరే ఆలోచనలూ పెట్టకోకండి!—కాంత మీ
కంఠో మాట అంతే. ఆమె కేమీ అన్యాయం
జరగకుండా చేసే బాధ్యతినాది. మీరింక
విర్యయంగా వుండండి!

శీత: ఎలాగ విర్యయంగా వుండగలం చెప్పండి!—
అంత మంది చూస్తే ఇలాగ చెబుతున్నార,
మీరు ఇంతవరకు ఈ విషయం గురించి
ఆలోచించడమే లేదు.

లక్ష్మీపతి: ఇదిగో, ఈ దావాబూ ఏటికెల్ల అవకాశం
లేకపోయింది. ఇక తిప్పకుండా చూస్తాను.

శీత: ఏమిటో బాబూ!—అంతా ఆయోమయంగా
వుంది.

లక్ష్మీ: మీరు మరేమీ ఆంక్షోకం చెందకండి!...వాడు
ఇలాగ దానివలలోనికి వెళిపోవడం మాకు
మాత్రం ఇష్టమా?—మేము మాత్రం చూస్తూ
ఉండుకుంటామా?

శీత: చూశారా, అంతమంది ఎలా గంటున్నారంటే,
“మీ అమ్మాయిని మరక్కడ ఉంచకండి, ఆ
వుండుకున్న దానిమాట విని మీ ఆల్లుకు ఏ
అభూయిక్యమేనా చెయ్యొచ్చు, అంచేత మీ
అమ్మాయిని మీ యింటికి తీసుకువచ్చేయండి!”
అని చెబుతున్నారు. దానితో వాళ్ళిమ్మ
బకలే దిగులుపెట్టకొని, “మన అమ్మాయిని
మొదట ఇక్కడికి తీసుకువస్తే కాని భోజనం
చేయను!” అని కూచుంది. దానితో ఇలాగ
వచ్చేకాను.

లక్ష్మీ: (వీరీయవ్ గా) సరే, నే నింతలాగ చెబుతున్నా
నా మాటమీద మీకు విశ్వాసంలేనప్పుడు మీ
అమ్మాయిని తిప్పకుండా తీసుకుపోవచ్చును.

శీత: అయ్యో!..ఎంతలా బన్నారా?..చూడండి!—
కన్నప్రాణం అదిగాక ఒక్కరైతే! దానికి

సుఖం లేకపోయిన తర్వాత మా కేం సుఖం
వుంటుంది చెప్పండి!—అంచేత ఇంతలాగ చెప్ప
వలసివస్తోంది.

లక్ష్మీ: అవునవ్వండి!..అయినా నే నింతలాగ చూసా
ఇచ్చిపూడి చెబుతున్నా నే?—

శీత: అయితే పరేబాబూ! ఇంక కాంత మా పిల్ల
కాదు; మీ పిల్లే!..మిమ్మల్ని నమ్ముకుని దాని
నిక్కలే ఒదిలేస్తున్నాను.

లక్ష్మీ: మీ నింతలాగ చెప్పాలంటే!..ఇక్కడ మీ
అమ్మాయి కే ప్రమాదంరాదు. ఈ పరిస్థితులన్నీ
కొద్ది తోచాలలో చక్కబడిపోతాయి. మీ
అమ్మాయి కాపురం పవ్యంగా పాగుతుంది.
మీరు మరి దిగులుపడి మనస్సు పాడు చేసు
కోకండి!

[ఇంతలో కంకరం, లలిత ప్రవేశిస్తారు. లలిత
కంగారుగా ద్వారంవద్దనే నిల్చుండిపోతుంది.
కంకరం మొదట ఇదిగమనించకుండా లక్ష్మీపతి,
శీతారామయ్యల వంకనైనా చూడకుండా
లోనికిపోతూ వెళ్ళి తిరిగిచూచి లలిత ద్వారం
వద్దనే వుండిపోయిందని గమనిస్తాడు. లలిత
వెళ్ళిపోతుంది. శీతారామయ్య ఇప్పుడేం
చెప్తార? అన్నట్లు ఇక్ష్మీపతివంక కంగారుగా
చూస్తాడు. లక్ష్మీపతి కోపంతోలేచి లలితకి
అడుగు పెడతాడు.]

లక్ష్మీ: ఆరే!...కంకరం!—ఏమిటివంతా?—

కంకరం: ఇదంతా ఏమిటో తర్వాత చెబుతాను.
ఆమెను మొదట లోపలికి రానివ్వండి!

లక్ష్మీ: ఏలేను!..కంకరం!..ఇంతవరకు ఏ వాటికేనా
నీ మనస్సు మార్చుకుంటా వేమోననీ శోధ
కున్నాను. ఇంక ఏమీలేదు.

కంకరం: ఈ మాటే నేనుకూడా మీ అందరికీ చెప్ప
బోతున్నాను.

శీత: అవును; కాని ఇదేమన్నా బాగుందాబాబూ?..
వచ్చిన తీరుమంతా దానికే ఇన్నా దానింటే
వుంటూ, కలుకున్న భార్యని ఇంతవరకు హెచ్చిం
చింది చాలక ఇప్పుడా ముందరికెచ్చి ఇంట్లో
పెట్టుకుంటావంటా నే?

కంకరం: మామగారూ, మర్యాదగా మాటాడడం
నేర్చుకోండి!

కీత : (లక్ష్మీపతితో) అయ్యో, చిన్నారా అమాటలు?—త్యక్తవహారం ఇంతవరకు వస్తుందని నాకు ముందే తెలుసు.

లక్ష్మీ : శింకరం, ఏమిటి చేడం?—దానిని గుమ్మం ఎక్కడివరకుదానికి పిలువేను.

శింకరం : వాన్నా, అవత్యసరంగా ఆచేశవడకండి!—ఈమేకే నాకు మీ రూపిస్తున్న సంబంధం లేదు.

కీత : సంబంధంలేకపోతే మరి ఇదంతా యేమిటి?

శింక : మిమ్మల్ని మాటాడమవలెదు.

కీత : నువ్వో మాటాడ మనకపోయినా కూతురికి అన్యాయం జరుగుతున్నప్పుడు మాటాడవలసిన అవసరం వాగుంది.

శింక : ఆమెకేమీ అన్యాయం జరగలేదు.

కీత : అన్యాయం కాకపోతే మరి ఏమిటిదింత?—సంపాదిస్తున్న కీతిమంతా దీనికి ఇస్తున్నావ్! కట్టుకున్న పెళ్లం నిద్రాపోయి మనుకొని నీకోసం పరితిపెట్టావుంటే దీపంబు కులుకుతూ కూర్చున్నావ్!—ఇదంతా చాలక ఇప్పుడు నా కూతురిచేరి ఈ ముంజికి ఊడిగించెయింది దానికని ఇంట్లో కూడా తెచ్చి పెట్టుకుంటా నంటున్నావ్!

శింక : (కోపంగా) మనుగాయా!—పెద్దవారన్న గౌరవంతో ఊరుకుంటున్న కొద్దీ మితిమీరి నోటి కొచ్చినట్లు మాటాడుతున్నావు. మరోమాడు ఇటువంటి మాటలు మీనోటివంటవస్తే ఊరు కొనేది లేదు. బ్రాగర్!

కీత : లక్ష్మీపతిగారూ!—చిన్నారా మీ అల్పాయి పలుకులు?—ఇంతవరకు మీ ముఖం చూచి నగించెను—ఇదేనా న్యాయం చెప్పండి!

లక్ష్మీ : శింకరం!—ఊరుకుంటున్న కొద్దీ శృతిమించు తోంది నీ వ్యవహారం!—దానిని వైకుంఠ పాత్రం బావా?—లేక ఆపని పన్నే చెయ్యనుంటావా?

లలిత : అయ్యో, మీ కెందుకు శ్రమ?—నా గురించి మీరుతిరువులు పడకండి;—నే నిష్కడే వల్లిపోతున్నాను (వెక్కితిరిగి విశ్చిత్రావూపుంటుంది).

శింకరం : లలిత! (లలిత ద్వారంవద్ద ఆగిపోతుంది. శింకరం ముందుకు వెండిగులు చేస్తాడు.

ఇంతలో శాంతివచ్చి శింకరం చేయిపట్టుకొని ఆపుతుంది.)

శాంతి : (గద్దెకంకంతో) — ఏమండీ! — వన్నిలా బాధించడం న్యాయమే మీకు?—నేను ఏం చేరంచేశానని, నాలో ఏం లోపంవుందని ఇంత కఠినంగా ప్రశస్తిస్తున్నావు?—ఒక వేళ నానో నాకు తెలియని తిప్పేనేనావుంటే వెళ్ళి క్షీం చండి!—కాని ఏమీ చెప్పకుండా వన్నిలా చిత్రవగ చెయ్యడం భావ్యంగావుందా?—(లలితతో)—ఏమిట్టా, నువ్వొకమాడా అవత్య ఎత్తేవురా? తోటి సంపాదస్త్రీ కాపురాన్ని ఇలా గంగపాలు చేయడం నీకేమేనా బాగుందా?—నీపోదరస్త్రీ తీరితాన్ని నాకెం ప్తేయడమే నీకు వినోదమా?—నీకు చాలి, దయా, దాక్షిణ్యం లేవా అమ్మా?

శింక : శాంత!—అనవలసిన మాటలన్నీ అయి పోయాయా?—ఇంకేమేనా ఉన్నాయా ఉప న్యాసానికి?

లక్ష్మీ : ఎన్నిఉన్నా ఎన్నిన్నా నీకేమేనా లక్ష్మీమా?—దానికేమేనా లక్ష్మీమా?

శింక : తిప్పులేనిదే అవతసరంగా అంటున్న మాటల్ని లక్ష్మీపెట్టవలసిన అవసరం ఏమింది?

కీత : మేమెంత చెప్పినా నీతప్పేనో నీకు తెలియలే దన్నమాట!—

శింక : నాతిప్పు నాకు తెలియకపోవడంకాదు. మీరం దిరు పడుతున్న పారపాలు మీకు తెలియడం లేదు. నైగా ఇప్పుడు వచ్చింది మొదలు నన్నేమీ చెప్పనివ్వకుండా అవతసరంగా ఘర్షణ ప్రారంభించాడు. విషయమేమీ వివకుండా నీ నియర్కః పూనుకున్నావు. మనుగాయా, ఇప్పుడు చెబు తున్నాను వివండి!—లలిత ఎక్కోకాదు. నా సాంతిచెల్లెలు!—రాధమ్మ నాతిల్లి!

లక్ష్మీ : (అశ్చిర్యంగా) ఆ!—రాధమ్మ...అంటే రాధామణి?!

శింక : అవును!—ఆరాధామణి ఈ నాకు రాధమ్మగా మారింది!—

లక్ష్మీ : ఆమె ఇక్కడే వుందా?

శింక : నిన్నటివరకు ఇక్కడేవుంది. కానినిన్న సాయం త్రిమే ఈలోకాన్ని విడిచివెళ్లి వెళ్లిపోయింది

లక్ష్మీ : (హతాశుడై) హా! రాక్షసుని వివాహండా?
—(నిశ్చేష్టుడుడై విచారంగా వర్షిలో చేరబడి
పోతాడు)

శీత : అయితే ఈమె వివాహమేలా?

శంక : అవును, ఈమె నా సొంతిచ్చెల్లెలు!—అదో
క్కటేకాదు!—నాతో సమంగా నాల్గి
గర్భావ వచనాపాలా పెరిగి నాతో పుట్టిన కవల
చెల్లెలు!—

శీత : అ!—చాలా ఆశ్చర్యంగావుందే!—అయితే
లోకంతంతా ఇంతలాగ అనుకుంటున్నాను నువ్వీ
సంగతి ఇంతవరకు చెప్పుకోవడానికి కారణ
మేమిటి బాబూ?

శంక : తను నాల్గి, ఈమె వాచెల్లెలుఅన్న విషయం
తనిక్కడనే తీసిందిచున్నంతవరకు ఎవ్వరికీ తెలియ
నివ్వవద్దని నూతనమృత్యు కోరింది.

శీత : అమె ఈసంగతి నింతరహస్యంగా వుండడానికి
గల కారణం ఏమి తెలియదా?

శంక : ఆ కారణం తెలుసుకోవడం మీకనివ్వవరం!

లక్ష్మీ : శీత రాసుకున్నాగారా!—ఆ కారణం నేను
తప్పాదు వినిపింది!—ఇందులో మీకు, ప్రపంచానికి
తెలియని మరో రహస్యంకూడా వుంది
... ఇంతవరకు శంకరం మా పెంపుడు కొడుకేనని
మీరంతా అనుకుంటున్నారని కాని కాదు!...
శంకరం నా కన్న కొడుకుకు లలితకి
శంకరానికి నేను కన్నతండ్రుని. రాక్షసుని వా
భార్య!—నేను మద్రాసులో లాదరువుకున్న
కోజుల్లో ఆమె తిరిగిపోతూ వాళ్ళికి ఎదురుగా
వున్న ఇంట్లో వుంటూవుంటేది. అప్పుడే మా కిను
పురికి పరిచయం అయింది. ఆ పరిచయం ప్రేమ
గామరింది. తర్వాత రోజు రాధామణి గర్భం
ధరించింది. ఆయితే నా చదువుకూడా పూర్తయింది.
నేను రాధామణి నీ పెళ్ళాడుదామనుకున్నాను.
కాని మానాన్నగారు నాకు ఒక మువసలుగా రమ్మయిని నిశ్చయించారు.
అప్పుట్లో నేనుకూడా జరిగిన సంగతివంతటినీ
మానాన్ని గానీ చెప్పలేకపోయాను. మొదట్లో
వచ్చిన దుబ్బలాడినా చింతికి నేను అంగీకరించక
తప్పలేదు. ఇంటికి వెళ్ళిపోయేముందు రాధా
మణిని కలుసుకుని జరిగినదంతా వివరించి ఆమెను

పెళ్ళాడలేక పోతున్నందుకు నా విచారాన్ని తెలిపాను.
గతించినదానిని మరిచిపోయాన్నాను.
కొంత డబ్బిస్తాను. మరెవరినైనా పెళ్ళాడి నుఖ
పడమన్నాను. ఆమెనుబుచ్చుచున్నానని. కాని
నా సుఖానికి తనేమీ అర్థమైనది. నాకు
తనతో సంబంధంవున్నట్లు ఎవ్వరికీ తెలియ
నివ్వవరం. మరి నా కంటియెదుటే పడవని
చెప్పింది. నేను పొందకూర్చు రాయిగామార్చు
కొని మా నాన్నగారు నిశ్చయించిన, ఇవ్వకున్న
ఆమెను వివాహమాడేను..... నేను పెళ్ళాడిన
మామసంతకపురాలకి ఆమెకు ఆరోగ్యం బాగు
లేక ఆపరేషను జరిగింది. మరి ఆమెకు సంతానం
కలగదని డాక్టరు చెప్పేడు. ఇద్దరం చాలావిచారించాం...
అప్పుడు నేను మద్రాసువెళ్ళి రాధామణిని
అడిగి శంకరాన్ని నావద్దకు తెచ్చుకున్నాను.
నా మూలంగా జన్మించిన కవలలు శంకరం,
లలిత అప్పటికి మూడేళ్ళిట్టలు... అప్పటినుంచి
శంకరం మావద్దనే పెరుగుతున్నాడు.

శీత : అ!—చాలా ఆశ్చర్యంగావుంది. ఈ సంగతి
నే నెప్పుడూ వివరిస్తే?

లక్ష్మీ : అవును, మీరేకాదు ఎవ్వరూకూడా వినివుండదు.
నే నీసంగతిని ఎవ్వరికీ తెలియనివ్వలేదు...
నేను ప్రాక్టీసు అదర్థించిన కొద్దికాలంలోనే
నాకు మంచి చేయవచ్చింది. రాబడికూడా చాలా
పెరిగింది. ప్రపంచం నన్ను చాలాగౌరవంగా
మాన్తోంది. అటువంటి సమయంలో నేను చెవిన
అశ్వాసుం ఎవరికీ తెలిపినా నాకీర్తి ప్రతిష్ఠలం
దెబ్బలేనులుతుంది, అందుచేత నేను ఎవ్వరితోనూ
చెప్పలేదు. ఆ రాధామణి, పిల్ల ఎలావున్నానో
అనికూడా వివాదాకమకొక్కలేదు. వారిసంగతి
వాళ్ళింకవరకు తెలియ నీ తెలియదు.

శీత : అయితే ఇంతకే వుండవలసి!—ఇవంతా
తెలియక నేను శంకరాన్ని, లలితని ఆవరాని
మాటలన్నీ అన్నాను.

లక్ష్మీ : ఇందులో శంకరం పేరం, లలిత పేరం ఏమీ
లేదు. ఇవంతా నా మూలంగానే జరిగింది. కీర్తి
ప్రతిష్ఠలనెరుంచి భయపడి బారి, దయ, అభిమానం
పొందించి ప్రవర్తించాను. ప్రేమించి సర్వ

అర్పించిన ఒక ఆటలకి తీరని ఆస్వాదం చేశాను. కన్న సంతానాన్ని కూడా వా సంతానం అని ధైర్యంగా చెప్పకోలేకపోయాను.....అమ్మ, లలితా! విన్నావా ఇలాటి ఘోరాలు చేశాడు ఈ దూతలందరి!—పరమ పాపాత్ముడు!

లలిత : విచారించకండి వాన్నా, జరిగినదేదో జరిగి పోయింది.

లక్ష్మి : విచారించకుండా ఎలానుంచేదమ్మా? అలాటి నుంచి ఆమెకు నేను చేసిన బ్రాహ్మణం నా అంతా తాత్పర్య పీడిస్తూనే వుంది. అయినా ప్రపంచానికి భయపడి ఏమీ చెప్పలేక చేతులేక ఉండుకున్నాను. వాలో ఇంతటి ఆస్వాదం వుండేంత చేతనే లోకం అంతా కంకరం గురించి ఇంతలాగ అనుకుంటున్నా వాడికి చెప్పే పాటి ధైర్యం కూడా వాకు లేకపోయింది. అందువల్లనే ఎప్పటికప్పుడు దావాల, కోర్టు పనులు అని తిప్పించుకుంటూ వచ్చాను. కానీ ఈ రోజున కంకరం ద్వారా కీర్తి ప్రతిష్టల కంటే వారి దయ అభిమానాలే విలువైనవి గుర్తించాను

[లక్ష్మిపతి ఈ మాటలు ఆంటున్నప్పుడే చంద్రయ్య ప్రవేశించి వెనక నిల్చుని అశ్చర్యంగా వింటూ వుంటాడు]

శిశు : మీరు ఉరుకోదానికా కారణం?

లక్ష్మి : అవును! - అయితే మీ అమ్మయ్యా! కూడా ఆస్వాదం జరగనివ్వ నలుచుకోలేదు. రాధమ్మ కేంద్రం కొంతదెబ్బ ఇచ్చేసి ఆమె లలితను తీసుకొని ఎక్కరికీ తెలియకుండా మరణించే దూర ప్రాంతాలకి వెళ్ళిపోయేలాటి ఏర్పాటు చేయమనుకున్నాను.

శిశు : అవును మరి, ఇదంతా మీకు మాత్రం ఏం తెలుస్తుంది? — అయితే వాకు మాత్రం కంకరం అలాటిపని చేస్తాడన్న సమ్యక్ మొదట్నుంచీ లేదు. కానీ ఈ ఆటవాల్లిన్నాడు చూశారా; చిలవలు, పలవలు కల్పించి చెప్పడంతో వాల్లిమ్మ మరింత భయపడిపోయి అమ్మయినంటికి తీసుకువస్తేనే కానీ భోజనం చేయనిది కూడా ఉంది. అందువల్ల ఇలాగ వచ్చామనీ లేక

పోలే రాక నేపాదును. (కంకరంతో) - మాకు వాడువా, అందినా అన్న మాటలు విని విన్నామేమో అన్నాను. అవన్నీ మనస్సులో వుంచుకోవాలి!

శిశు : ఒకరు అన్న మాటల్ని నేను లక్ష్య పెట్టడంలే! - వాటన్నిటికీ ఆలోచిస్తే దిక్కులేని వా తిల్లిని. చెల్లెల్ని రహస్యంగా ఇన్ని రోజులు ముగ్ధుడిం సాధ్యమయ్యేదే కాదు.

శిశు : అవునే మరి!

లక్ష్మి : (లలితతో) - అయితే నువ్వు అమ్మ ఇక్కడి కలాగ వచ్చావమ్మా?

లలిత : మీరు అన్నయ్యని తీసుకు వెళ్ళిపోయాక అమ్మకి బాధలు మరింత లాభయ్యాయి. మద్రాసులో వున్న ఆచిన్నయింటిని అమ్మగా వచ్చిన దెబ్బపెట్టి అంతవంతు మా యద్ధరినీ పెంచించి అమ్మ. మీరు అన్నయ్యని తీసుకువెళ్ళిపోయిన కొద్దిరోజులకే అమ్మదగ్గర దెబ్బ పూర్తిగా అయిపోయింది. ఇంక జీవనోపాధికి మరెక్కడా దగ్గరకే కొందరిల్లో పనికి మడుగుకుంది. ఎందరివల్లనో తిట్లు పడింది. ఎన్ని ఆవహనాలనో పహించింది. ఆ దృష్టితోనే నన్నంత వంతు పెద్దదానిని చేసింది..... నేటికి ఆరుమాసాల నుండి అమ్మ ఆరోగ్యం క్షీణించడం ప్రారంభించింది. నన్ను దిక్కులేకుండా చేసి తిన్నెక్కడ దనిపోతుందో అన్న భయం ఆమెను ఆవరించింది. దానితో ఆమె ఆలోచించి ఆలోచించి చివరకి అన్నయ్య నెలాగేనా కలుసుకొని నన్ను వాడికి అప్పచెబుదామని ఈ పూరు తీసుకువచ్చింది. వచ్చి దాక్కరు ప్రసాదరావుగారింట పని మనిషిగా మడుగుకొని అన్నయ్యవాడి తెలుసుకుంది. వారి అబ్బాయి పుట్టినరోజు పండగనాడు అన్నయ్య, ఒదివా వారింటికి వచ్చారు. అప్పుడు అమ్మ రహస్యంగా సంగతిపంపిరినీ అన్నయ్యకు చెప్పి తీమా మీరూ కలసి తీయించుకున్న ఫోటో చూపించింది. అన్నయ్య అంతా విని మా ఇద్దరినీ యింటికి వచ్చేయమన్నాను. అమ్మ అందు కంగీకరించలేదు. వెన్నోకర్తినీ తీసుకు వెళ్ళి పోమ్మంది. తిన్నెటో వెళ్ళిపోతానంది. అందుకు

నేనూ అప్పయ్యగారు ఇచ్చే పదిలేదు. అలాగయితే తినిక్కలే వాలుగిళ్ళలో పనిచేసుకుంటూ రహస్యంగా వుంటానని, తను వాడి తిల్లి అన్న సంగతి ఎవ్వరికీ తెలియనీయవద్దని అమ్మ అప్పయ్యతో చెప్పింది. అప్పయ్య దానికిగూడా ఒప్పులేదు. అమ్మని తన తిల్లి అని ఎవ్వరికీ తెలియకుండాట్టు వేరే యింట్లో వుంచుతానని, ఎవ్వరింటా పనిచేయకుండా తన దగ్గరికివచ్చి వుండమని అప్పయ్య కోరెను. అమ్మ సరేసంది. నేనుగూడా అమ్మదగ్గరేవుంటానన్నాను. అప్పట్నుంచీ అప్పయ్య మమ్మల్ని వేరేయింట్లోవుంచాడు. మాకుతెలిపి బట్టా అన్న సమకూరుస్తూ వచ్చాడు. అందిన తీరిం అంతా అమ్మకే యిచ్చేవాడు. దాకర్ని పెట్టి అమ్మకి మండ్లిచ్చిచాడు. చాలా కాలానికి కనబడనిం చేరి నాకు అమ్మకి అప్పయ్య ఎప్పుడూ మా దగ్గరే వుండిపోవాలనిపించేది. అప్పయ్యగూడా మమ్మల్ని విడిచి ఇంటికి వెళ్లితే బోయేవాడు. అందువల్ల వాడి భోజనం, పనికి, తిరుగుగా, మేమున్నకొలనే అయ్యేది. కాని ప్రపంచం దీని సంతిటినీ మరో విధంగా అర్థంచేసుకుంది.

కంఠ : పాపం ఎన్ని బాధలు పడింది!

లక్ష్మి : ఆమె బ్రతుకంతా బాధలతోనే తెల్లవారింది. తండ్రి ఆస్తిసంతిటినీ త్రాసుకునింద తిగలేని మద్రాసులో మేమున్న లాడ్జ్కి ఎదురుగావున్న ఆ చిన్న యింటినిమాత్రం మిగిల్చి దీని బోయాడు. తిల్లి ఆమెను పెట్టుకొని ఆ ఇంట్లో వుంటూ అక్కడున్న ఒక ఇంజనీరు గారింట్లో వంటపని చేస్తూండేది. ఎక్కడేనా సంబంధం కుదురుతే ఆ ఇంటినీమ్మకి ఆ డబ్బుతో మా అమ్మకి వివాహం చేదామని ఆ తిల్లి అనుకుంది. కాని మా అమ్మ బ్రతుకీలాగయింది.

కీతా : ఏదో అయిపోయిన సంగతి అయిపోయింది. మరవన్నీ మరిచిపో బాబూ!

లక్ష్మి : లేదు!—వాడికి నామీద చాలా కోపంగా వుంది.

కంఠ : ఛా! ఛా! కోపం ఎందుకు వాన్నగారూ?— అమ్మ అన్ని బాధలు పడిందన్న విచారంతో

అలాగన్నానుకాని మీ మీద కోపంతో ఆన లేదు.

లక్ష్మి : నిజమేనాయనా, నీ కున్నంత దైర్యం నా కుంటే ఆమె అన్ని బాధలుపడే అవసరం లేక పోను!

కీతా : విచారించకండి బావగారూ!—ఆమె నిజంగా ఒక చేపలే!—మీకు సంతానాన్ని ప్రసాదించడానికి ఈ లోకంలో అవతరించింది. మణి పూసల్లాటి ఈ ఇద్దరు పిల్లల్నికని మీ దగ్గరకు చేర్చి తిను వెళ్ళిపోయింది.

కాంత : (లలితపక్షువెళ్ళి ఆమె గండు చేతులూ పట్టుకుంటూ) నిజం తెలుసుకోకుండా నీన్ను ఏమి చేయిలో అన్నాను. నన్ను క్షమించువదినా!

లలిత : అదిదీ మగాడు ఒక దగ్గరుంటే ప్రపంచం వారి నుంచి ఎన్నో ఆనుకుంటుంది. అందరూ అనుకున్నట్లే మర్యాద అనుకున్నావు. ఇందులో క్షమించడానికేముందమ్మా?

కీతా : ఆ!—అదీ!—అయితే ఒడినా అడవిజ్వల కలిసి బోయిపట్టెనమ్మమాట!—నేనింకా ఇదే చెబుదామనుకుంటున్నాను.

లక్ష్మి : వాళ్ళకి మనం చెప్పారంటే?—అమ్మా కాంతా!—లలితని లోపనికి తీసుకువెళ్ళమ్మా!

కాంత : (లలితతో రా ఒడినా!—

లలిత : పిన్నెక్కడుంది బాబూ!

లక్ష్మి : మీ పిన్ని తెనాలిలో వుందమ్మా!—రమ్మని ఇవాళే రాస్తాను.

చంద్ర : పాపం!—పిల్లలంటే పెద్దమ్మగారికి మా పెద్ద సరదా!—ఈ సంగతితెలిస్తే ఎంతో యిదయి బోతారు!

కీతా : పిల్లలులేదు లేరనుకుంటే పున్నామ సరికం తిప్పింది. రేపు ఎక్కడో మంచితరుణ్ణి చూసి అమ్మయికి ఆ మాడుతుట్టా చేయించేస్తే కవ్యా దావళలంకూడా దక్కుతుందన్నమాట రావ గారికి!

చంద్ర : వాకు బూరెముక్కలగూడా బోరుకుతాయి!

[తెం]

ఆలోచనల గొడుగు

శ్రీ విరించి

కాలం బరిగిపోతోంది.

ఆ కేళం ముదిరిపోతోంది
దారి కవరావటం లేదు,
మది కేవల రోదడిం లేదు.
ఇలా ఎన్ని నాళ్లు గడిచాలో
అంతు పట్టటం లేదు—
ఎడారిలా వుంది ఆలోచన,
అయినా తిప్పుటం లేదు.
పార్శ్వమంచి ఇంటికి వస్తున్నాను;
కీరం తూలుతోంది,
నైదుకాలువలో పడుతుండేమో నని
లోలోపల భయం వుడుతోంది.
వడుగున్నాను—ఎంతో ప్రయత్నం చేసి,
ఇంటికి చేరుకుంటా మనే ఆశిలాడు లేదు,
ఎటో తిరుగుదా మని
ఎందుకో పయనించామని
అనిపిస్తోంది !
యాత్ర పొగించాలి,
దళం నీక్షించాలి. అన్ని బహర్తా
లక్షపాదు చుట్టిరావాలి.
దీక్ష పూర్తికాదు లేకపోలే.
గమ్యం అంటూ యేమీ లేదు
నూటిగా రోచవంత వరకూ పోవడంలేదు.
ఎందు కిట్లా సోమరిలా
దేశదిమ్మరిలా
తిరుగుతున్నాను ?
నేను యాత్రికుడిని కాను, అంతకంటే
మాంత్రికుడిని కాను.
మహామంత్రినో, ప్రభుత్వ కార్యదర్శినో
అసలే కాను.
మరి...మరి ఎందు కిలా తిరుగుతావు?
పిచ్చివాడివా ?
నాకు తెలీదుగా మరి, యేం సమాధానం

చెబుతాను?

నాకూ అనుమానమే, పిచ్చివాడిని
కానిమో నని !
నాకు అనేకం ఆలోచన,
దళం అంటే యేమిటి?
దళం అంటే యేమిటి?
దళానికి దళానికి యేమిటి సంబంధం?
జనం అంతా ఎవరు?
మనం అంతా ఎందుకు?
వివరిచా కృంటూ ఎందుకు?
చెయ్యని వాళ్ళంటూ ఎందుకు?
అన్నీ అనుమానాలే, తీరని సందేహాలు,
నాకు పూర్తిగా తెలుసు, అవి అంటేవని !
వాటి భౌతిక స్వరూపం అంటేవని !
అయినా ఆలోచిస్తా నెందుకు ?
ఇదీ ఆలోచించాల్సిన విషయమే మరి !!

* * *
రోడ్డుమీద వడుగున్నాను.
కంకరరాళ్ళు కనిపిస్తేనే వున్నాయి,
కనుమాపు మేరంతా
దీర్ఘంగా యీరోడ్డే కనిపిస్తోంది.
ఈరోడ్డు ఎక్కడికి పోతుంది ?
ఎక్కడికి పోదు—
ఎన్నాళ్ళనుంచో చూస్తూన్నాను,
ఇక్కడే వుంటోంది.
మన నాగరక కంతా 'యే' బాంబుకో
గుర్తి నాకేం అయ్యేంతదాక
ఇక్కడే వుంటుంది.
తిరువారే; లోపలికి పోతుంది—
పాతాళం లోనికి,
అందాక కనిపిస్తేనే వుంటుంది.
రోడ్డు ఎక్కడికి పోదు,
నేనూ ఎక్కడికి పోను,

రోడ్డునా నానా అవినాభావ సంబంధం,
 దేశంలో ఎక్కడికి పోయినా,
 పట్టు విడకండా
 ఒట్టు చెడకండా
 కనిపించేది ఒక్క యీరోడ్డే
 మనుషుల మంచితనం కాదు,
 మనుషుల గొప్పతనం కాదు,
 మనుషుల యేమీ కాదు—
 ఈ రోడ్డే !
 చాల గట్టిగా ఉండి,
 కఠిని దబ్బరలుతూండి,
 రోడ్డుమధురించి ఆలోచన చేమిటి, కాకపోలే ?
 అచేతన పదార్థాలమరించి ఆలోచన చేమిటి,
 దుర్బలము కాకపోలే ?
 విడి దుర్బలము ?—?
 ఈ ప్రపంచం, జీవితం, దేశం, కిరీరం,
 కీర్తి, ప్రతిష్ఠ—అన్నీ దుర్బలము
 లోలా యిది పంయినా
 విసు గదిపించనిది యిదొక్కటే
 యాత్రి !
 ఊరంతమట్టు కెంతి ?
 నాలుగున్నర చిదరపుమెల్ల వైకాల్యం,
 రోజులో అరదశమ సార్లు
 చులాగ్గా చుట్టిరావచ్చు,
 రోడ్దంటే ఎదుస్తోంటే
 మనం మధ్యలో ఆగిపోయినా
 సదుస్తోనే వుంటాం—
 మనం సడతలం ఆపేశావా
 ఎదుస్తోనే ఉంటాం,
 మహాజనం ముందుకు పోతూంటుంది,
 నానాన యోగాలు పట్టించుకొన్న పెద్దలు,
 బోర్ల కదలకండా, బుర్ల చెదరకండా
 ముందుకు వెళుతూనే ఉంటారు;
 మరీ విచిత్రం యేమిటంటే—
 ఎటువైపు నించి ఎటువైపు చూచినా
 అంతా ముందు చూపే
 అంతా ఎదురేల దృశ్యమే.
 సదుస్తోండటంలో
 ఆనందం ఉన్నది.

దివ్యమంగళ విగ్రహాల దర్శన భాగ్యం,
 భివ్యమంగళ సుగ్రహాల సంక్షిప్తభాగ్యం,
 'అ' మొదలు 'క్ష' వరకు అన్నిరకాల
 లక్షణాలు, రోడ్డుమీదే,
 అందరూ అనునీలమూ నడిచే
 అన్ని రోడ్డుమీద
 కనిపిస్తోంటాయి.
 ఏ భాగ్యం భవనమో
 న్యాయార్థాన్ని ఎవర నమోనా యో
 ప్యాగ్రిన్ నగర సుశీతి శృంగారమో
 ఏడడుగుల మనిషి తోటాకు
 మూడు మూర్తుల విగ్రహమో!
 అన్నీ వింతలు
 వింతలు యాస్తో విచిత్రపడుతో
 రోడ్డుమీద సవివరంలో
 ఆనందం లేదా మరి!
 ప్రపంచం అంటే యేమిటి?
 ప్రళయం అంటే యేమిటి?
 ప్రభంజనం అంటేనే?
 అన్ని ప్రశ్నలకూ జవాబులు అవిగో!
 అందరికీ అందుబాటులో
 అట్టలవిగాది రాశిపెట్టా వెనకో—
 పుణ్యాస్థులు, పాపం—లోకం కోసం
 ఉపకారాలు చేస్తోంటారు,
 లోకం కోసమే బతుకుతోంటారు,
 లోకుల కోసమే వెతుకుతోంటారు,
 అట్టివారి 'కారణం' ఎక్కువయితేనే
 అందరికీ 'అభ్యుదయం' రాదంటారు.
 * * *
 ఈ రోడ్డుమీద యిట్లా
 ఎప్పుడో ఎక్కడో
 బయల్దేరి
 ఎంత దూరం వచ్చానో
 ఎట్లా తెలుస్తుంది?
 వెనక్కు తిరిగి చూస్తే
 ఏం కనిపిస్తుంది?
 ముందుచూసినా, వెనకచూసినా—
 ఏమీతెలిసు, అర్థంకాదు.
 అర్థంచేసుకోటం మనవంతుకాదు.
 అన్నీ చూస్తోండటమే మనకు తేలిక.

అలోచించకండా మనమంతా
అల్లంత గొప్పవాళ్ళం.
అలోచించటం అంటూ మొదలెడితే
చౌర్యాస్యం, భ్రష్టం, దుర్మాస్యం—
—అయినా అలోచిస్తామెందుకు?
అలోచించడం అంటూ ఎప్పుడు
మొదలెట్టానో కాని, దానికీ అంతు
విషయం, వివరం యేవీలేవు.
మొదలులేనిదానికీ అంతులేదు,
అంతులేనిదానికీ ఆదిలేదు,
ఆది అంటూ లేనిదానికీ 'మధ్య' లేదు
ఆదిమధ్యంతరహితం అలోచన.
ఒక అలోచనెనా? అన్నీ అంతే—
యావత్ప్రపంచం అంతే.

ఎంతవీపు యిట్లా
మువీరే వోరీల్లాగ
వంటబడి మురిగే వీధిబుక్కలాగ
వెనకబడితిరిగే చీమలాగ
యాత్ర సాగించాలి?
యాత్రప్రయోజనం యేమిటి?
ఎప్పటికయినా ఒకగత్యంతరం—
చేరుకోవటమే ఆశయం అయినా
అగత్యం, అగత్యంగా
అనవ్యవస్థప్రయాసలకు—చూపికి
త్యంలకు, యత్యాది యత్యాదులకు
అతీతంగా, ఆకస్మాత్ కలిసిపోతుంది!
కూర్చుంటూ లేచిపోతుంది!
కాని, పగలు—రాత్రి, వెలుగు—చీకటి
దరి—దాపు, ఆ వేవ్యత్యాసం
మనసుకు రాకండా, యాత్ర సాగిస్తాను;
యాత్ర నిరాశ్వాసంగా సాగాల్సిందే!
ఏగోడా రాకుండును,
ఏమేడా తలకూపెను,
విర్విచారంగా, నిర్వికారంగా
నిర్వదంగా యాత్ర కొనకంటా
పడివాల్సిందే!
సంకల్పం గొప్పది,
సందిధానం మూడ్డుమైనది,
నానకుంది యాత్ర!

భరిస్తుంది యాత్ర!
జయిస్తాను సంకల్పాలు—
ఏమిటికోరిక? ఏంకావాలి??
తెలియ—
అనాసక్తిగా బతుకుతోన్నాను,
చీకటిలో వెలుగుతోన్నాను,
వెలుగులో మెలుగుతోన్నాను,
ప్రపంచం అంతటా కనిపించే
ఒకే ఒక లోడుమీద
పయనిస్తున్నాను, బహుశా
శివునిస్తోహదా పయనిస్తున్నాను.
ఉద్రేకాలు ఉద్యేగాలు లేకండా
మదమాల్పిర్యాల ప్రసక్తి రాకండా
మాదప్రమాదాల ప్రమాదాలు లేకండా
వా పని చేసేదో చేసుకు పోతున్నాను,
సందేహం లేకండా, శబ్దంలే చేస్తున్నాను.
అలోచిస్తు వివచాయస్తే
బ్రతుకు అసలే లేదు.
అలోకన వివచాయస్తే
ఆకారం అసలే లేదు.
బ్రతుకుకు ఆకారం కావాలి.
ఆకారానికి యేకారం కావాలి?

* * *

ఈ నిమిషంలో వున్న అలోచన
మరునిమిషం మనకోసం
లేచి వుందిదు.
ఏ నిమిషమి కానిమిషమే
ఏ అలోచన కా అలోచనే
కొత్తగా వురిస్తుంది,
ఒకదాన్నించి మరొకటి
'డిరైరేటివ్' కాదా?
కాకపోవచ్చు— అట్లా కాకపోవటంలోనే
మెచ్చుకోదగ్గ ఆనందం ఉంది!
అలోచన రాకపోవటం అంతే—
చావు మీదకురావటం అన్నమాట!
చావు మీదకురావటం అంతే—
మరో ప్రపంచంలోకి
తిరిలి పోవటం మన్నమాట!
ఆ, మరోప్రపంచం ఎక్కడుంది?

మనిషి మనస్సులో వుంది.
ప్రతి మనిషికి ఒక్కో ప్రపంచం ఉంటుంది,
కాదు, అంత సంకుచితం కాదు,
ఒక్కో మనిషికి రెండు ప్రపంచాలు—
చాలవు.....

డజన్ల కొద్దీ ప్రపంచాలు ఉంటాయి
ప్రతివాడూ యే నిమిషంలోనయినా
యే ప్రపంచంలోనయినా ఉంటాడు.
అయినప్పటికీ అను వయన అన్ని
ప్రపంచాలూ చాలవు.

ఎప్పుటి కప్పుకు యింకో ప్రపంచం
కావాలి! వెలిరి లేంది బ్రతు కేముంది!
నిరాశి లేకండా గుఱుం యేముంటుంది?

స్వర్గానికి వెళ్లి వాసరే
ఆలోచనలు మూటకట్టుకుని
దంక పెట్టుకు నే బోతాను,
ఎన్ని వంశెనలు బాటల్నికచ్చివా
ఎన్ని తింతలు మీటల్నికచ్చివా
ఆలోచనల మూటమటుకు మర్చిపోను,
ఎన్ని ఆలోచన లున్నా
ఎన్ని ఆచేదన లున్నా—
యేది ఘరాలేదు.

ఏమంటే, జీనికి 'కంక్రూషన్' లేదు కనక
ఏదీ బ్రతుకును 'ఇంబ్రూషన్' చేయదు కనక!
గతులు మార్చటానికి యేదీ ప్రయత్నించదు—
ఎల్లావున్నది అట్లా వుంటే చాలు!
ఏదీ మాట్లు అక్కర్లేదు.
ఏచేర్చులూ అక్కర్లేదు,
ఎవరి కూర్చులూ అవసరంలేదు.

* * *

నిశ్చల జలనిధి ఎవడి ప్రమేయమూ
లేకండా చలించదు.
దానవు డెవడో సులకరాయిచేళాక
మర్చి లేకుకుని నిశ్చలత్వాన్ని
పొందటానికి యుగాలు పట్టవచ్చును!
దాన్నే యీ మానవుడు సహించకు,
ఎవడు చేస్తున్నది వాడిని చేస్తూవుండనీ,
సుత్ర్యమాత్రం చూస్తూవుండు,
మానూవుండటమే చేస్తూవుండు.

చేస్తూవుండటమే మానూవుండు.
అన్నీ మనసులో ఆలోచించుకో
రహస్యంగా కూడబలుక్కుంటూండు,
రహస్యంగా గడిచిపోతుంది నీకు,
దివ్యంగా వెలిగిపోతావు నీవు!
నీ స్వయాపం గ్రహించి, స్మరించుకో
స్మరించుకుని, మరచిపో.
మనిషిని అని గుర్తుకెచ్చుకుని
భయపడకులే—మామూ
మర్యాదా గడిచిపోతాయిలే!

కోడ్డుకు అడ్డం తగల
దనుకున్నాను కాని—
పొరపాటు నుమా!
విస్త్రుతంగా ఆలోచిస్తే
మనిషికి మిత్రులంటూ లేడు,
అసలువాడు మండికి మనిషి కాదు,
ఎన్ని చెప్పినా పోదు—
మడించిన భిక్షకుడిలా
త్యాగాన్ని ఉపాసిత్రా భోగాన్ని అపేక్షిస్తాడు,
రాగాన్ని ఆలపిత్రా చేగాన్ని మరుస్తాడు.
ఈసరికి—

యాత్రికులు బసచేసే సత్రానికి
చేరుకున్నామా అంటావా?
ఆ మాటకు, యాత్రికుడు బసచేయటం
ఎందుకంటాను?
నిజంగా యాత్రికుడైవవాడు,
యాత్రిచెస్తోనే వుండాలి!
బసచేసుకు భోజనం చెయ్యడం మొందుకు?
బ్రతికటంకోసం ఆలోచించడం మొందుకు?
[ఆలోచించేందుకే
అవతరించాను ఈ లోకంలో!
ఆలోచిస్తోనే
అవతరిస్తాను అవతరి గట్టుకు—]
యాత్రికుడికి కావల్సింది
వడవటానికి దారి—కాకపోలే సందు!
సందు కోసం సర్వప్రయత్నంచేసి
ఎందూ కానక విసుగు చెంది
యాత్రికుడుగా తియారయూ వంటావా?
నిన్ను మోసం చేశేవాళ్లు అవతరి
ఎంతో మంది కాదుకునుంటే—

నిన్ను నువ్వే నొకట చేసినోవడంలా
అర్థం యేమంది—దేగా అది కలం
అవడవరం కూడాను!

* * * * *
ఎందరో కనిపిస్తారు.
మిత్రుల మంటారు—మనిషిరికి
నిజం చెప్పాలంటే ఒకటే ప్రాగం అంటారు,
చివరకు 'నువు చచ్చిపో'—'నేనొక్కడినే
బలికిలే చాలంటారు'
కోర్కెంటే యెన్ని విశేషాలు చెప్పినా,
విమలా దొరుకుతుంది,
రాంకో ఎంతో కాలం దొర్లపోతుంది,
చివరికి మిగిలేది, నేనూ—
నా ఆలోచనూ
ఏ యుగం అంతి మయినా
ఏ కల్పం అంతిమయినా
ఏ కేకం రాటిపోయినా
మిగిలేది యింతే, నేనూ
నా ఆలోచనూ
ఇట్లా యాత్రి పోసిపోవుంటే,
ఎంతో మంది
ఘన పురుషులు తిరుస్తారు,
వాళ్ళెరించి మనం గర్వపడతాం—
వాళ్ళున్న సహజంలో మనం పుంపటం,
వాళ్ళు వదిలే ధూమ్యాగ్ని మనమూ వదివడం,
వాళ్ళు నాట్లాగే మాటలే మనమూ ఆడటం,
కాస్త విచిత్రమే అయినా,
చెప్పకోవగలగే గొప్పదేను!
మనుషుల్లో నిజంగా
కొంతిమంటే గొప్పవాళ్ళు,
ఈ కొంత మందిలో నిజంగా
కొంతిమంటే గొప్పవాళ్ళు.
మిగతా వాళ్ళంతా, మామూలు ప్రజ!
గొప్పవాళ్ళు చెప్పవట్టు చేస్తారు,
చెప్పవట్టూ చేస్తారు!
గొప్పదనం మనుషుల్లో పుంటుంది,
మనుషులూ గొప్పదనంలో రాకుంటారు,
గొప్పవాడి మనసు గొప్పది,
తిమిసు గొప్పది, తిమిసుగొప్పది.
గొప్పవాడి వైఖరంతా గొప్పే!

గొప్పకావటంవల్లనే గొప్పవాడైనాడు,
గొప్పవాడవటంవల్లనే అంతా గొప్ప!
కాని—కొంతమంది పుంటారు,
కొన్నింటిలోనే గొప్ప,
ఆ కొన్నింటిలోనే తిరుగులే పోయి,
మిగతా వాటిలో నేలుపెడిలే—కంపు!

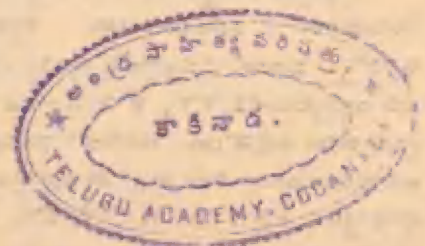
* * * * *
కాని, గొప్పవాడైనా, కొద్దివాడైనా
కొద్దిగా గొప్పవాడైనా,
గొప్పగా గొప్పవాడైనా
అందరికీ సర్వసామాన్యంగా, అవసరమయ్యేది
దెబ్బ!—దెబ్బ అతిసరానికి మనిషి తాలూకు
భౌతికత, మానసికతల ప్రసక్తిలేదు.
లేను, లేదు?—నీ దెబ్బదెబ్బ వాళ్ళకేదు!
కొవల్సి రాండే అక్కర్లేదని ఎందుకంటాడు?
అక్కర్లేదని ప్రసక్తి ఎందుకంటాడు?
తీసుకొస్తాడు?

దెబ్బలేనివాడు విప్రుడు
కాదు, దెబ్బక్కర్లేనివాడు!
దెబ్బ విషయం తీసుకొని
మన మంతా మంచి వాళ్ళమే,
మనిషి హుమనుగా పున్నా
జబ్బుగా పున్నా దెబ్బమాత్రం కావాలి!
ఎందున్నా ఎంతోలేకపోయినా
తిన్నా తినలేక పోయినా
దెబ్బ మాత్రం కావాలి!
దెప్పే తిడు.
దెబ్బను పరోక్షంగా తింటాడు.

యాత్రి చేస్తోంటే—
సాయంత్రం అయినా ఘరవాలేదు,
నీకటిపడినా మరేం బెంగలేదు,
యాత్రిమాత్రం నిరవధికంగా పోసిలే
యితిరమేమీ అక్కర్లేదు.
ఉన్నప్పుడు తింటాడు,
లేనప్పుడు పడుకొంటాడు.
ఉన్నప్పుడుమాత్రం ఎందుకు తివాలి,
లేనప్పుడు పడుకుంటున్నప్పుడు?
చేతివయినాడికి
ఉంటే నేం, లేకపోతే నేం?

పొక్కు లెంచకన్న
 పల్లెటూరి విధి అరుగు మెరుగు.
 విధి అరుగుకన్న
 మురి చెట్టు నీడ మెరుగు.
 మురి చెట్టు నీడకన్న
 మెరుగియినవాటి జాతితో
 వేరేవుంది.
 చిలన్నిటికన్న
 ఆలోచనల గొడుగు
 చెప్పు!—ఆగొడుగు
 విప్లవు నిందుంటే
 హైద్రాబాదుబాంబు
 పడినా—మనకేది భరవాలేదు.
 అలా, కౌతికకేరిరానికే
 ఈ నన్ను.
 నానసికరి కేవల భంగంరాదు.
 మనస్సు పోయినా
 తిపస్సు కేరీ భరవాలేదు.
 ఆ—ఆలోచనల గొడుగుకంటే చేరితే,
 ఆలోచనల అవతారాలన్నీ కూడ సుర్రరావు.
 ఆలోచనలలో చేరితే
 అవసరాలు కూడా సుర్రరావు.
 ఆలోచనలలో చెరితే
 అవరోధాలు కూడా అనిపించవు.
 ఆలోచనల గొడుగున్నవాడికి
 అవసరాల అవరోధాలుండవు,
 అవరోధాల అవసరాలమాట ఎదే
 ఎరి!
 అయితే—యీ ఆలోచనల
 గొడుగు గక్కతుంది?

అవరోధాలున్న చోటకుంటే,
 ఆకాశం భూమి కలుగుకుంటే,
 ఎదివోద్దునే నాకలోకం వెళ్ళొస్తే
 ఆలోచనల గొడుగు చొరుకుతుంది.
 ఆగొడుగు తోసరం,
 యే తిపస్సు చేయరాదు,
 యే మనస్సు మువ్వరాదు—
 ఆలోచనల గొడుగు అవసరం లేనివా రుంటారా?
 ఆగొడుగు మడిచి దంకను
 పెట్టుకోనూవచ్చు.
 విప్లవ బునావ చేసుకోనూ వచ్చు.
 భూమికానించి మీద కూర్చోనూవచ్చు.
 ఆలోచనల గొడుగు
 కామధేనువులాంటిది.
 కల్పవృక్షంలాంటిది,
 స్వభావం ఒకటే అయినా
 వాటికి చిటికీ భేదం లేకపోలేదు.
 కామధేను వయినా కల్పవృక్షమయినా
 అడిగిన చిట్టి యిస్తాయి,
 అనిగలంతోటే యిస్తాయి,
 అనిగకముందే యిస్తాయికూడా.
 అంటే కాని—ఆలోచనల గొడుగుమాత్రం
 ఇచ్చేది అడిగే అవసరాన్ని కలిగించదు,
 ఈగొడుగుకంటే చేరితే—
 సైని మనవి చేసుకున్నట్లు
 నీ ఆకాశమూ వుండదు,
 కదక నే, ఆలోచనల గొడుగు
 కామధేనువుకన్న
 కల్పవృక్షంకన్న—మిన్న!
 అవును—మిన్న!!

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర: శబ్దస్వరూప నిష్పత్తులు

శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ

మనభాషాస్వరూపాన్ని ముప్పదమం గా ఆకళించు కోవటానికి, అందులోని శబ్దాల నిష్పత్తులను గూర్చి తీవ్రంగా పరిశోధనలు జరగవలసి, మనవాడుకలో ఉన్న శబ్దాలెలా సిద్ధించాయో—వాని సంస్కృతం లెలా జరిగాయో—రాన్ని అనుసరించి వాటిలో కలిగిన మార్పులెలాటివో—వాటికి అనుగుణంగా తిక్కిన పోదర ద్రవిడభాషా శబ్దాల పోలికలెలా సంభవించాయో విటివిగూర్చి పరిశోధనలు, శబ్దశాస్త్రజ్ఞులు, భాషా చరిత్రకారులు—ఈ వాటివలన ఎవరెగళుండా 'శబ్ద భిము' పడుతూనే వున్నాడు. మన వాల్మీకి కా సామాన్యశబ్దాలకే కాకుండా, సాంకేతిక పదాలకు కూడా పుణ్యశ్చిత్తులతో కూడిన స్వరూప నిష్పత్తులను నిర్ణయించే పరిశోధనలకు పూనుకోకపోవటం శోచనీయం. ఈ విషయంలో నాకు తెలిసినంతవరకు ఒక్క శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు మాత్రం కొంత పరిశ్రమ చేసినట్లు కనబడుతున్నది. శ్రీ శేషులలో కాస్త కాస్త శబ్దనిష్పత్తులను బయట పెట్టటానికి కృషి చేసినవారు — శ్రీ కొమర్రాజు వేంకటలక్ష్మీగారావు గారున్ను, శ్రీ చిలుకూరి వారాధుగారావుగారున్ను. కాని వీరిలో మొదటివారు సభ్యస్వ నిర్మాణాన్ని, రెండవవారు సాహిత్య పరామర్శను ప్రధానంగా పెట్టుకొని వాటికై కృషిచేసే సందర్భంలో ప్రసక్తను ప్రసక్తంగా ఆంధ్రశబ్దనిష్పత్తులను కొన్నింటిని బయట పరిచారు.

ప్రకృతిం ఉన్నవారిలో శ్రీ మల్లాది, వరుసలవా డీవిషయంలో గణించవచ్చువారు. శబ్దశాస్త్రీత్యా విరక్తో పదాల నిష్పత్తులను గూర్చి వివరించారు. అవి యిప్పటివారికే కాక, భావి తిరాలవారికి గూడా ప్రమాణాలు అవుతాయి. అందులో రెండవవారి కృషి అపారమయింది. విజంగా, ఈ శతాబ్దంలో మన సారస్వతిం, లక్ష్మణ విషయంలోనే కాక, శబ్దస్వరూప నిష్పత్తుల విషయంలోను వారి (సంప్రదించుకోవలసి) రచనలు సమగ్రమయినవిని నిరూపించవచ్చును.

అయితే పై ఇరువురి కృషి సంస్కృతాంధ్రాల వంకే పరిమితమయింది. మనకు భాషాచరిత్రను మొదటి సారిగా అందించిన శ్రీ శ్రీ శేషగిరిరావుకు ధిక్కరించి ఆయన సాగ్యమయినంత వరకు ద్రావిడ భాష లన్నింటి లోను గల శబ్దపాద్యశాస్త్రాలను చూచి వివరిస్తూ తన తిరువాతి పరిశోధకులకు అదర్శప్రాయం డియ్యగడు. అయితే వాడు వ్రాసిన తెలుగుభాషా చరిత్ర (Telugu Philology) మీదకూడా కార్తెవల్లు సిద్ధాంత ప్రాబల్యం పనిచేయకపోలేదు.

ఇక ఆంగ్లభాషలో పబ్లిగ్గెడు లనిపించుకొన్న శ్రీగంటి, కోరాడల పరిశోధనలకా యవ్యదేశ్య పరిజ్ఞానం కూడా కొంచెం తోడ్పడిందివక తప్పదు. అయితే మొదటివారు శబ్దశాస్త్రకర్తలై ఆంగ్లలోకాని కందనేసి విషయాలకంటే, రెండవ వారి భాషాచరిత్ర విషయైకరచనలు అందజేయగలిగిన అంశాలే యెక్కువ. అని నా అభిప్రాయం. పై చెప్పినవారిలో ఎవరుగాని తిక్కిన దిక్షిణదేశీ ద్రావిడ భాషలయందలి పదాల నిష్పత్తులను వాని కార్యమయిన లక్షణాలను గూర్చి పరిశీలించ గలిగినంత పరిధయాన్ని ట్టుగ్గుంగా గడించిన వారు కాదు, వీరికే కార్తెవల్లు వ్రాసిన భాషాచరిత్రం కాకే కిలాక్షరాలు. వేదరాక్యలు. కార్తెవల్లు ద్రావిడ దేశం చేరి అరవాన్ని చక్కగా శేర్చుకొన్నాడు. తిక్కిన దిక్షిణభారత భాషలతో చాలినంత పరిచయం గలవాడు కాదని అరిచి భాషాచరిత్రమే చెబుతుంది. అలాంటప్పుడు అరిచి సిద్ధాంతాలెలా ప్రమాణాలవుతాయో? అన్య దేశీయడైన ఈ కార్తెవల్లు తాను శేర్చుకున్న అరబం మీది పక్షి పాతంతో చానివంకకే మొగ్గు చూపాడు. కనుక అరిచి నిర్ణయాలకు తిక్కిన దిక్షిణప్రాంతాలవారు బద్ధులు కాలేదు. కార్తెవల్లు తాను స్వయంగా శేర్చుకోక బోయినా తిక్కిన ప్రాంతాలవారిని కొందరిని చేర దీసుకొని, వారినుండా తన భాషాచరిత్రకు కావలసిన సరకు సేకరించుకొని వుంటాడనటంలో సందేహంలేదు.

ఈ సందర్భంలో మనం ఒక ముఖ్యనిష్పత్తును గమనించాలి. ఏకాది అయినా సరే, అది పుట్టివచ్చడే పరస్పరాభిప్రాయ కూడక సంజ్ఞల మూలంగా ప్రజలు నిర్వివక్షితవోలనను జరిగేవారు. వాగవికల ముదిరివస్తూ ఉట్టిసంజ్ఞలే వాగ్రూపానికి దూరటం సహజం. దీన్ని బట్టి అవాదిగా వస్తూండే తెలుగువారి శబ్దోచ్ఛారణలకు అనురూపమయిన వాక్కులు ఏర్పడ్డాయి. ఈయనపై ఒక్క తెలుగువానికి కాక, తిక్కన యోచారికైనా తప్పనిసరి అయింది. అయితే దక్షిణభారతి భాషలలో ఏది ముంజో, ఏది జనుజో తగిన ఆధారాలుంటేగాని స్థిరీకరించలేము. ప్రాంతీయ భాషా శబ్దాలు అన్యోన్యం ఒండొంటిగో సమైక్యం కావడం భాషాభిజ్ఞుల కందరికీ తెలిసింది. కనుక అరవవదారే అదికాలంలో తెలుగు లోకి వచ్చా యని కాని, తెలుగువదారే ద్రవిడంలోకి పోయా యని గాని అపోహపడడం పెరిగినది.

ద్రవిడభాషా పండితులలో ఈ పెరిగినది అత్యధికం. ద్రవిడ భాషా పండితుడు ఒకా యన అరవమే మొదటిదని, అందరి శబ్దాలే ఆంధ్ర కర్ణాటక కేరళ భాషలలో వ్యాపించి ఉండటంతో, తమ అరవమే వాటికి భిక్ష పెట్టినది వాదించేవాడు. అందుకు ఉదాహరణంగా తెలుగులోని 'దుట్టా' అనేపదం చూపి, 'సుట్టా + ఆల్ = సుట్టాల్' అయిందని వాదించాడు. అయితే 'సింహాలు, గృహాలు, భోజనాలు ఈలాటి వాటిగలిపివి?' అని అడిగేటప్పటికి ఆయనగారి ఆట కట్టింది. ఆయన అభిప్రాయంలో 'దుట్టా ఉన్న జనము = సుట్టాల్' అని లక్షణాన్ని అనుసరించి యేర్పడ్డ శబ్దాన్ని ఆయన అరవంలోనించి తెలుగులు తెచ్చుకోన్నారనటానికి తెలిపింది ఎంత అసంబద్ధమయినదో చూపింది.

ద్రావిడదేశంలో అరవభాషయందు—నెండ మిల్—వారులకు అమితాభిమానం. వారిదొక పీచ్చి ఆవేశం. వాళ్ళు తమ భాష అగమ్యునిచే సంస్కృతి పొందింది కనుక ఆ మహర్షి కాటానికిముందే, దాదాపు వినుచేలేండ్ల క్రితమే పుట్టినది—కనుక తమ అరవ శబ్దాలే తిక్కన ద్రావిడ భాషల్లోకి ప్రవేశించాయని అంటారు. కాల్వెస్ట్రు అంత సాహసానికి దిగలేదేమో కాని, అరవానికి ప్రాధాన్యం మాత్రం ఇచ్చివాడు. ఆ కారణం చేతనే ద్రావిడభాషాభిజ్ఞులు ఆయనకు బ్రహ్మరథం

పడతారు. కీ. శే. లేకుమళ్ళ రాజగోపాలరావుగారు అరవల ఆగడాన్ని చూచి, తెలుగు విశ్వామిత్రుడికాలం వాటిదని (ఎవో కొన్ని అధారాలతో) అంటూ వచ్చే వారు.

మరిగో గరిగిన ఒకలోపాన్ని యిట్టియెడ గుర్తించడం ముఖ్యం. మన కేవిషయ మయినా విదేశీయులు ప్రవేశించినప్పుడే ద్విగ్గోదర్శనమవుతుంది; ఒంటపకు తుంది. ఆ విషయాన్ని మన భారతీయులు తెలిపి ప్రమాణంగా స్వీకరించము. పైగా పోషించేస్తాము. జాతి దౌర్బల్యానికి కోపాన మిచ్చే యీ దుర్లక్షణం పోతే తప్ప మన వాఙ్మయానికి గాని, జీవానికి గాని, జాతికిగాని పుట్టాను యందెత్తు.

మనకు కాల్వెస్ట్రువంటి శక్తిపరిశోధకు లయితే లేక పోయినారు. కాని వ్రాసుకోరవంటి సాహిత్యకేర్తలు, కాల్వెస్ట్రీయులు, రసజ్ఞులు పెక్కురు మనభాషా మాధుర్యాన్ని గ్రహించి మునురైనా రన్నదిమాత్రం విశ్రయం. అట్టి విదేశీయులు భాషాచరిత్రమీద, శబ్దలక్షణాల మీద అంతిమోకా చూపినవారు కాదు. మన తెలుగువారు ఎవరైనా ఆ పనికి పూనుకుంటే, వారికి ప్రోత్సాహం కలిగించేవారు లేరు. అసలు ఆంధ్రులు చరిత్రసేవలు. దుర్భర కష్టపూలకోర్కె, నిరంతర పరిశ్రమతో క్రి పీర ధిద్రరావుగా రాకోరత కొంచెరకు తీర్చారు. దాన్ని గుర్తించలేక కృతిఘ్నులయిన తెలుగువారికి భాషాచరిత్రను సమగ్రంగా వృద్ధించుకునే కెక్కి ఎలా కలుగుతుంది? అది నెరవేరివచ్చడే మనజాతి నష్ట మవుతుంది. మనకు మనస్థైర్యం లేకపోవటానికి తోడు సోపజ్జ కూడా తిక్కువయింది. దానివల్ల పరాయివాళ్ళు చూసించే దారిని పడునించే దురవస్థ మన కేర్పడింది. స్వయంగా కృషిచేసి తిక్కన ద్రావిడభాషలకు తలమానికంగా నిలిచేటట్లు వాటి సారస్వతాలమో పుక తెలుగు కూడా స్వయంభువు అని చెప్పేంత దమ్యులు లేవి గలి తెచ్చుకున్నాం. అది తొలిగితేనే తప్ప మన శబ్దాలకు నీపలయిన శబ్దనిష్పత్తులు కనిపెట్టి సమగ్ర వాఙ్మయాచరిత్ర వెలువరించటానికి ముందంజ వేయలేము.

అరవలు తమ ప్రాచీనభాషాస్వరూపాన్ని నిలబెట్టు కోవటానికినీ, అన్యభాషా శబ్దాలకు తమ సారస్వతంలో ఏమాత్రం స్థానం యివ్వకూడదని పట్టుదలతో మడిగట్టుకొని కూరున్నారు. వారి రచనలకు చాలి

సంకర పదజాలం స్వచ్ఛమయన 'వెందమిళ్'లో గల దని గర్విస్తున్నాడు. 'నమ్మ ముట్టకొకు నామలకా' అనే రిత్యానికి అరవభాషాపండితులు బాగా జరిరిపడి పోయినారు. మన తెలుగుపండితులో ఇతిరవాద్యము శబ్దాలకు తమరదలలో బాహులంగా తోచివున్నాడు. ఇది పొట్టురికి పోయినానుకీ కాలంనుంచి ఆమవాయి తిగా వస్తున్నది. సోమవాగుకు మచ్చుకన్నట్లు, తన వృషభసంతోకంగా ఒక్కొక్క ప్రాంతీయ భాష కొక్కొక్క పద్యం ప్రాశాదు. మణిప్రవాళి మార్గాన్ని కూడా ఆరితు విడుదలేదు. పదహారో శతాబ్దం వాడయిన భూర్జటికని కూడా "మణ్ణాసయ్య, పాణ్ణాసయ్య, పెణ్ణాసయ్య తెలివారు" అని అరవ శబ్దాలను, "విజయదాసేవం" అని—నన్ను విపదాలను తన గ్రంథంలో ప్రయోగించాడు. అరవభాషావైభవస్వరూప వీధికి కృషి చేస్తున్నాడు (రావిమలు. తాము ఉపయోగించే పదాల రూపనిష్పత్తుల పరిశోధనలు విస్తారంగా చేస్తున్నాడు. వెందమిళ్ లోని ఒక్క ఓటమైవా గోపొట్టు కొమ్మలానికి వారు ఇవ్వసాగారు. క్రొత్తి పదాలకు తావు కించిల్లియనా ఇవ్వకు. మనమన్నో, కవిత్రియం వారు ఉపయోగించిన పెక్కుపదాలు వాడుకకు తీసుకొని రాని కొండ్రాన పోగొట్టుకున్నారు.

అరవలు తమ ప్రాచీన (వెందమిళ్) భాషను ఉజ్జరించే నేనులానికి తమ కాయకెరులా పరిచేసుంటే మన తెలుగువాడు ప్రాచీనలకు పదాల్ని పోగొట్టుకొంటున్నాడు. ఏ దేశం వారికయినా ప్రశస్తి వాతీయత అనేది వుంటే, అది వాళ్ళ విశిష్టతలలో ఉపయోగించే శబ్దాలరూపంగా స్ఫురించాలి. అందువల్ల నే వాళ్ళకి అన్యభాషా సంపర్కం లేని తిరుమక్కరలో, తొలిక్కాప్పియం పరమ ప్రాజనీయా లయినాయి. మనమన్నో—మనకాతి మనుగడకు మూలాధారాలైన ప్రాచీనాచ్చికాలకు త్రోవరాజున్నాము. పోనీ వాటి ప్రాసంలో మిలోటి స్ఫుష్టించామా అంటే—అదీ లేదు. తుదికు తెలుగు వాద్యులు ప్రపంచం దిక్కు తోచని త్రిశంకుస్వర్గంలో పడి చారీ తెన్ను కొనక ఉక్కిరి ఓక్కిరి అయ్యేస్తోరికి వచ్చింది. మైకా, మయిక= (తొన్); పాంటికా (కొటకుకొ); బోసక (గ్రీకు ముగకొ); దొం (పాటి); ఒక్కరిక (తిప్పన); తిద్దయిక (దిక్కిరి)—ఇది నన్నయ భిక్షారి కు నిది. వెన్నడికొను (వెంబడించు); తమ్మండలలు (తమ్మలయిన పవితారు); తిలరు (తేలిక); వాంచి (తుంచి);

కుడుగు (అధారము)—ఇది ఎత్తా (పెక్కుదని. మూడల (తొక్కా); తెరియ (వ్యాపించు); చాడ్పు (వలెకొ); కడవఁదెలు (తొలగించు)—ఇది తిక్కన సోమకూటిది. ఈలాటి అచ్చిక ప్రయోగాలు కవిత్రియంలో ఎక్కడవిడిచే అక్కడ శతాధికంగా, సహ ప్రాధికంగా కనబడుతున్నాయి. నేటి లాక్షణిక రచయితలు ఎందరు తమ కౌవ్యాలలో అట్టివి వాడుతున్నారో ప్రావాసిక మయిన సహజీవన పారస్వతి ములో క్రొత్తైన దేశ్యాలు గాని అన్యదేశ్యాలు గాని, చేతూపి దని నా యల్లిపాయం కాదు. ప్రాచీన శత్రులు వాడిన పదాల స్వరూప నిష్పత్తులు కనిపెటి, వాటిని పోవాడక వాడుకోవడమే కాకుండా, క్రొత్త శబ్దాలు (వ్యావహారికాలైవాసక) సంస్కరించి సలక్షణంగా ప్రయోగించటంవల్ల భాషకు తృప్తి నిచ్చిన వారవుతాడు. మన భాషలో శబ్దవార్తాద్యాన్ని తొలగించడానికి కాదు, మన ప్రాచీనులు తిన్నపాటికాలకు వ్యాసరి దుచ్చింది! సంస్కృతం అన్ని భాషలకు తల్లి పండిదని, దాని పోలిక తెలుగున కించ కూడుస్తుందని, తద్వారా తెలుగురచన క్రొత్తివేయంగా ఉంటుందని వారివిశ్వాసం.

అజరలు మాత్రం మాకుగిర్వాన భాషాసంపర్కం లేదంటారు. కాని, అది పొసగదు. 'ఇటిక్'—లో నీర మున్నది. మణి అది సంస్కృతిభవం కాక యేమవుతుంది? రాను, రంగవాన శబ్దాలకు ముందు 'ఇ'—'అ' చేర్చి 'ఇరానుకో' అనటంవల్ల, అరంగవాణ్ అనటం వల్ల—అరక మయిపోతుందా?—ఇక అచ్చికాలలో, పెయ్, పోల్ ఉప్పు ఆంధ్ర (రావిదాలలో) సమానమే. మన 'కూర'—వారికి 'కీర' అయింది. మన పసుపు వారికి పసుకే. ఇలాగే 'నిప్పు' 'పెరుప్పు'—'గాలి' 'కాల్లు', 'బొమ్మ' 'బొమ్మ' ఇలా ఎన్నని వుటంకించగలం. అయితే ఇలాటి శబ్దాలు ఒక చాల్లోనుంచి మరొక చాల్లోకి వచ్చింది. కవిక ఆ భాషే, ముందు, ఇది వెనుక—అని మాత్రం చెప్పటం పాపాసమే అవుతుంది. ప్రాంతీయ భాషలలో పరస్పర పొన్నిపాత్యాన్ని సంపర్కాల్ని అనుసరించి, కించిచ్చేదంతో శబ్దాలు ఒక వాద్యయాన్నుంచి మరొక వాద్యయానికి ప్రవేశించటం సహజం. ఈ సహజలక్షణమే సజీవభాషకు గల ప్రావాసిక స్వభావం.

ఇంతకూ శబ్దరూప నిష్పత్తుల పరిశోధనలో మనము అరవవారికంటే ఎంతో వెనుకబడి ఉన్నాము. ఇప్పటికై వాదనగా భారతి భాషలు చక్కగా ఆకళించుకొన్న ఆంధ్రవాద్యయనపరిశోధకులు బయలుపెడిలి తెలుగువారికి సమగ్రభాషా చరిత్ర లభ్య మయ్యేట్లు కృషి చేయగలరని విశ్వసిస్తున్నాను.

గంగాపుత్రుడు

శ్రీ జి. రామకృష్ణ

చేపలు పట్టణంలో తండ్రికన్నా మొనగాడని మెచ్చుకుంటున్నారని తెలుసుకున్న రత్నం. తన పేరు, తన పేరేకారు తన తరాలుగా వస్తున్న తన వంశంపేరు నిలబెట్టే కొడుకు పుట్టివెనుకు రాఘవులు చెప్పరాని ఆవంధం పొందుతున్నాడు. ఒక్కగా నొక్కతే గాబట్టి ప్రాణంగా చూసుకుంటున్నారని తల్లి తండ్రులు రత్నం. ఒంటరిగా ఎక్కడా పోని వ్యూహం కొడుకుని. తన తెప్పవీధిలేందే కొడుకుని చేపలకు పంపడు. గోటిచెస్తలు మేనుండా వున్నాం మాతో పంపు ఘరవాలేదు అన్న ఒక్కకోడు రాఘవులు. పాటిలేని రత్న అనిపించుకున్న తండ్రి చాటువాడుగా పెరుగుతున్నాడు రత్నం. ఒకవేళ తండ్రి మెత్తిబడ్డా తల్లి కొటమ్మ లవోడినో మంటుంది తండ్రి లేకుండా కొడుకు బతుకుచేరే. బండకొటలో రాఘవులంటే గజ యాతగాడని పేరు. ఉక్కులాంటి మునిషి. అలాంటి రాఘవులు వలసయ్యాపడినో వస్తే తర్వాతి ఆపా తనపా ఖాయిలా పడుతున్నాడు. ఇదివరకు చూడని సముద్రంలో పోలేక పోతున్నాడు. ఒకనాడు చేపలకి వెళ్ళే రెండు మూడు గోడలు బాధపడుతున్నాడు జ్వరంతో, దగ్గుతో. ఈ వాగాల మూలంగా రాబడి తగ్గింది.

రత్నం తండ్రి పరిస్థితి చూసి తండ్రిని పూర్తిగా విశ్రాంతి తీసుకోమన్నాడు. ఇరవై యేళ్ళవాడయ్యాడు గాబట్టి రత్నం ఇంటి కష్టసుఖాలు బాగా గ్రహించాడు. రాఘవులకి దుఃఖం పొందకొచ్చింది. తన వంట్లో ప్రాణంవుండగా కొడుకు తనలేకుండా పడవెక్కటం సహించలేకన్నాడు తండ్రి. ఎన్నో విధాల తండ్రికి చెప్పాడు, తల్లికి కూడా చెప్పాడు. మొదట్లో యిద్దరూ అంగీకరించలేదు. కుటుంబ పరిస్థితులు నానాటికి అధ్వాన్న మవుతున్నాయి. రత్నం తండ్రికి తిరిగి చెప్పాడు. తాను చేపలకి వెళ్ళవని. చివరికి తన తోటి రత్నం వీరిని కొడుకును అప్పగించాడు

రాఘవులు కళ్ళపీల్చి. అంతా ధైర్యం చెప్పారు. సింహంలాంటి కొడుకును సముద్రంలోకి పంపడానికి భయపడొద్దన్నాడు.

రత్నం సముద్రంలోకి పడవవీధి వెళ్ళటం ప్రారంభించాడు. దిబ్బపైవ చెల్ల. చేపలకేం కొవడ! కొల్లలుగా పట్టుకొస్తున్నాడు. పాడుత్రం అయ్యేటప్పటికి తల్లి రత్నమ్మ గటున కొడుక్కోసం కడుతప్ప వాల్చకుండా నిరీక్షించేది. గంపెకుచేపలు తెచ్చేవాడు రత్నం.

ఒకనాడు పట్టుకొచ్చి అమ్మకొచ్చేది కొటమ్మ కుటుంబం ఖర్చులకు రాబడి నిలిపివేసింది.

రాఘవులకి దగ్గు తగలేదు. పైగా ముడిరింది. ఒకనాడు తండ్రిని బంపిన పెద్దానువ్రతి తీసుకొన్నాడు రత్నం. పరీక్ష చెయ్యాలన్నాడు దాక్షుడు. ఎప్పుడో పోలో తీరాడు. పెద్దదాక్షుడు నిటూర్పాకు, తీయ అంకురించింది. మదపల్లిగాని మద్రాసుగాని తీసుకు వెళ్ళి మని సూచించాడు.

రాఘవులకి యిదివరకే అనుమానంవుండి, లోలో పల బాధ పడుతున్నాడేగాని ఎవ్వరికీ చెప్పలేదు. పెద్దదాక్షుడు ఒక్కసారి కుండ బద్దలుకొట్టిపట్టు చెప్పడంకో రత్నంకి, తల్లికి కడుపు చెరువులయిపోయాయి.

తిరిగి యిల్లుచేరుకున్నాడు, బతువు కుండెలతో. తండ్రిని రక్షించుకోవడం తనకర్మం అని తెలుసుకున్నాడు రత్నం. కానీ అంతా నిమ్మతోపని. రాఘవులు కూడా ఆ విషయంకురించే బాధపడుతున్నాడు. చికిత్స ఖర్చులు లేకపోయినా అక్కడికి పోవడానికి, నైలు ఖర్చులకు, కైఖర్చుకు సామ్యుకొనాలి.

రాఘవులుదగ్గర నిల్వపొమ్మ ఏమీలేదు. రత్నం సంపాదన ఏకాంక కాకాంక తిండినిలిపివోతోంది.

రత్నంపైకం నురించి తీవ్రంగా అలోచించాడు. ఒకఅలోచన తీర్చింది. స్వంతపడవ కళ్ళలో మెదిలింది.

దాన్ని అమ్మితే తండ్రి ప్రాణం కాపాడవచ్చని రత్నలుకు ప్రేరణ కలిగింది.

మాటలు తివరుకులా తన అభిప్రాయం తండ్రికి చెప్పాడు. రాఘవులు గతుక్కుచున్నారు. కోటకుల్లో నీళ్ళు విలవాయి. 'ప్రాణం కాపాడే ఎక్కడ ఉందిరా పడవ మనికీ, దాన్ని తెగవెచ్చితే బతుకు దారేదిరా?' అన్నాడు గుద్దకంకంత్. అంతకు తప్ప వేరే మార్గం లేదని రాఘవులకి తెలియకపోలేదు.

'అవునో అయ్యా! నీ ప్రాణం సరిగావుంటే యిలాంటి పడవలు మరో రెండు సంపాదించొచ్చు... నేను వెళ్ళి మరికొందరు బాబాయిల్తో చెప్పి రెండు మూడు రోజుల్లో వాకలు చేయమంటాను' అన్నాడు.

రాఘవులు కళ్ళలోంచి నీళ్ళు రాలాయి. 'సరే చెప్ప' అన్నాడు బొంగురుగొంతుకంత్.

రత్నలు వెళ్ళి మరికొందరు చెప్పి వచ్చాడు. మర్నాటికే వేలం వచ్చింది. మూడోండులు రూపాయలకి ఖాయం అయింది. రాఘవులు తన పడవ అమ్మేశారు. పైకం చేతికొచ్చింది. రాఘవులు ఆరోగ్యం కాపాడికి దిగబారు మంటలపల్లె రత్నలు, తల్లి ఖంగారు పడుతున్నారు.

కోటమ్మ అమ్మ గంగమ్మ మద్రాసులో వుంటున్నారు. కష్టంలో ఆడుకుంటాడని కోటమ్మ నమ్మకం. అందుకని మద్రాసు వెళ్ళేందుకు నిర్ణయించుకున్నారు.

మర్నాడే బయలుదేరారు. బెజవాడ వచ్చి ప్యాసింజులో మద్రాసు చేరుకున్నారు.

ముందుగానే వుత్తరం వ్రాయటంపల్లె గంగమ్మ పెంటలునేడుకు వచ్చాడు. బావ అనారోగ్యస్థితి చూసి వాపోయాడు. 'మేనల్లుణ్ణి చూసి, 'హీరీ, రత్నలు! ఎంత వాడివయ్యావురా' అని పలకరించాడు.

"ఎంత చెల్లమ్మా! బావకు మస్తీ అని మాటవరస కన్నా ఎప్పుడూ రాయిందలేదేమే?" అని అడిగాడు ఆశ్చర్యంగా.

"మాకు మటుకేం తెలుసమ్మా! పెద్దదొర చెప్పాక తెలిసింది. చంటి నీ బయలుదేరం. నీమీదే ఆక పెట్టుకువచ్చాను." అని కళ్ళు తడిపెట్టుకుంది కోటమ్మ.

గంగమ్మ పాక బ్రిష్టికేసులో సముద్రానికి దగ్గర్లో వుంది. ఇల్లు చేరుకున్నారు. గంగమ్మ భార్య సత్తెమ్మ

చుట్టాలందినీ పలకరించింది. గంగమ్మ కూతురు భూషమ్మ బావను చూసి నీళ్ళు పడింది. కాని క్రిందకి చూసి బావను మెచ్చుకుంది లోలోపల. కోటమ్మ మేనకోడల్ని దగ్గరకు తీసుకుని ఆస్థాయంగా పలకరించింది.

ఆ మరుసటిరోజే రాఘవుల్ని తాంబరం క్షయశుభ్రతిలో తేర్చాడు. అప్పటిలో దగ్గర యంత్రవ్యయా వుండవలసిందేను. అన్ని ఏర్పాట్లు అప్పటిలోనే సమకూరుస్తాను. అందువల్ల కోటమ్మ రత్నలు ఇంటివిగ్గరే వున్నాను. రత్నలో, గంగమ్మ ఎవరో ఒకరు ప్రతిరోజూ చెల్లి రాఘవుల్ని చూసి వస్తున్నారు.

గంగమ్మకి ఒక్కగా నొక్క చెల్లెలు కోటమ్మ. చెల్లెలుంటే ప్రాణం. అందులోనూ ఆపదలో వచ్చిందని మరింత ప్రాణంగా చూస్తున్నారు.

బావను చూసి మొదట భూషమ్మ నీళ్ళు పడింది. బావను క్రిందటి మాదు మాడేశ్వ క్రిందట వచ్చివస్తుకు చూసింది. అప్పుడు తనకి పన్నెండేళ్లు. ఇద్దరుకలసి మెలిసి తిరిగేవారు రకరకాల కలుస్తూ, కళబా చెప్పుకునేవారు. వాయంత్రంపూట సముద్ర పొడుకల్లో తండ్రికోసం ఎదురుచూస్తూ వుండేవారు. గంగమ్మ వచ్చేవరకు కెరటాలతో అకుకునేవారు. అప్పుడు అత్త, బావ పదిహేనురోజులంజీ తిరిగి చెల్లిపోయారు. అవన్నీ గుర్తుకొచ్చాయి యిద్దరికీ వారిస్సెక్కు క్రమంగా మాయమై పోయింది.

రత్నలు తన యంత్రోనే వుండటం భూషమ్మకు మహానందంగా వుంది. ఆమెలో క్రిందెలుగు పాడ చూసింది. ఇదివరకు మనోపథంలో చూసుకుంటున్న బావ ఎదురుగా వుండటం ఆ అనుభూతికి కారణం. భూషమ్మ బంగారు బొమ్మగా కనిపించింది రత్నలకి. ఎన్ని ముచ్చట్లు చెప్పినా యంత్రా చెప్పబుద్ధి అయ్యేది రత్నలకి. ఆమె తేనెపలుకులు ఎంత విన్నవించి తీరేది కాదు.

కాని రత్నలకి తండ్రి వ్యాధికరించి వెంకగా వుంది. దానికోసం తాను పూరికీ వుంటున్నాడు. చేతిలో పైకం చూపించిపోతోంది. తానుకూడా చేపలు పట్టడానికి వెళ్ళాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. తన అభిప్రాయం తెల్లకి చెప్పాడు. పరిస్థితుల బట్టి తల్లి సమ్మతించింది.

ఆ సంగతి గంగమ్మకు చెప్పాడు. 'అబ్బేమీట్రా! రత్నమ్మా నీకవతు చెప్పారా చుట్టంగా వచ్చిన వాడివి పనిచేయటం ఎందుకురా? అన్నాడు.

'అదికాదు మామా. ఏదోమట్టం చూపుగా రాలేదుగా. ఎంతకాలం వుండాలో తెలియదాయ్. నువ్వుమాత్రం ఎక్కడినుంచి తెస్తావు అందరికీ, వాకు బాగా అలవాటే మామా. బండర్లో సముద్రంలోకి వెళ్తున్నప్పున్నా. మీ కట్టమరం వాణ్ణి కట్టా జమా. శేషమ్మించే నే కూడా వస్తా మామా.' అన్నాడు రత్నాలు.

గంగమ్మ కాదవరేక పోయాడు.

ఆ తుర్నాటినుంచి రత్నాలు చేపలు పట్టడానికి వెళ్తున్నాడు. గంగమ్మ మేవల్లాడి నేర్పుచూసి ఆశ్చర్య పోయాడు. గంగమ్మకాదు తోటిచెప్పలు కూడా రత్నాల్ని పోగిడారు. పెద్దపెద్ద చేపల్ని మునాయాసంగా పట్టేవాడు.

కోలా సముద్రంలోకి వెళ్ళేయందు గంగమ్మ తిరికి పూజచేసి ధూపమ్మ, తిండికి బావకు మొఖాస కుంకుమ పెట్టింది. వాళ్ళని కాపాడకుని గంగమ్మ తిరికి వేయి దండాలు పెట్టింది. ప్రాదు ప్రంకగానే ఒకటనుండి ఎదురుదూపేది. అల్లంత దూరంలో తిండి బావవున్న కట్టమరం చూసి చిరువవుతో ఆహ్వానించేది. హృదయంలో పొంగే ఆనంద తరంగాలు కళ్ళలో ప్రతిబింబించేవి. తను తెచ్చినచేపలు ధూపమ్మకు అందించేవాడు రత్నాలు.

ఒక్కొక్కప్పుడు గంగమ్మ తాంబరం అను పత్రాకి వెళ్తుంటే వాడు బావమరిదిని చూట్టానికి. ఆవుడు రత్నాలు ఇతరచెప్పలతో సముద్రానికి వెళ్ళేవాడు. కాపువులు ఆకోగ్గం మునుపటికన్నా ఎయంగా వుండి. నీయ యింకా ప్రారంభావస్థలోనే వుండటం వల్ల తిరిగి పూర్తిగా స్వస్థత చెబుకుంటుంది డాక్టరు ధైర్యం చెప్పాడు. అదినివి కోటమ్మ మంగళనూత్రం కళ్ళొక్కడుకుని పరమాత్ముడికి కోటి పసుష్కారాలు అర్పించింది.

ఒకోకోలా గంగమ్మ బావమరిదిని చూడటానికి వెళ్తాడు. ఉదయంనుంచే కొంచెం మబ్బు మబ్బుగా వుంది.

చెప్పలందిరితో పాటు రత్నాలు కూడా చేపలు పట్టడానికి బయలు దేరాడు. ఎందుకో ధూపమ్మ

మనస్సు ఆవాడు కలరి పడింది. 'మబ్బుగా వుండి బావా ఇవ్వాలి మన రత్న వెళ్ళిపోవడా? అంది గోమగా.

రత్నాలు వెళ్ళాడు. ధూపమ్మ ముఖంలోకి ప్రేమగా మామూ, 'నాకేం ధయం ధూషీ! ఈ మబ్బులు వుంటాయా? కొంచెం గాలిరిసి రే పోతాయి. దీనికే జడిసి మానుకుంటామా' అన్నాడు ప్రయాణమాతూ.

కట్టమరంమీద రత్నాలు సముద్రంలోకి వెళ్తాడు తోటి చెప్పలతో. రెండు గంటల తర్వాత మబ్బులు బాగా క్రమ్యాయి. గాలి కూడా తోరయింది. మబ్బులు తేలిపోయే వాడలు కన్పించ లేదు. రత్నాలు, చెప్పలు సముద్రంలో బాగా పైకి వెళ్లారు. ఆకాశంవేపు తిలకిత దూకారు. ధయంకరంగా వుంది. గాలి హోయపెడుతూ వీస్తోంది. గంగమ్మ తిరిగి పరవళ్ళు త్రొక్కుతోంది. అలలు పంచాలు వేసు కున్నట్టు ఉవ్వెత్తుగా ఎరుగుతున్నాయి. కట్టమరం ఒడ్డుకు పడచామని రత్నాలు, తోటి చెప్పలు ప్రయత్నించారు. పొద్దిపడిలేదు.

తుపాను పోకళ్ళు కన్పించాయి. కట్టమరంమీద వుండటానికి సాగ్గం కావడం లేదు. తెన్నువేయడానికి పిలుకాకుండా అలలు ముంచెత్తుతున్నాయి. గాలి ఎదాపెదా కొడుతోంది. దారి తెన్నుతోచడంలేదు. బలం కొద్దీ కట్టమరాన్ని గట్టిగా అంటిపెట్టుకుని వున్నారు. ఒక గంట అలా వుండగల్గారు. తుపాను ముదిరింది. పంధిదిర్చి కురుస్తోంది. రాద్రయాపం దాల్చిన అలలలో మనకలు వేస్తున్నాడు. చేతులు పలు తెప్పాయి. కట్టమరంమీదనుంచి వారిపోయాడు. ఎవరెక్కడున్నాకో తెలియలేదు. ఎటు కొట్టుకు పోతున్నదీ తెలియకుండా వుంది. మృత్యువుతో పోట్లాడుతున్నారు ఎవరిమటుకు వారు ఆ సముద్రం మగ్గి.

గట్టప కోటమ్మ, గంగమ్మ భార్య, కూతురూ వచ్చి నిలబడ్డారు. చెప్పలు చాల్చుకుండా చూశారు. రత్నాలు తిరిగి రాలేదు. తిరిక్కి చెప్పలకూడా రాలేదు. నీకటి పడింది. తుపాను అంతకంతకు చెచ్చింది. కోటమ్మ నుండలు బాదుకుని ఏడ్చింది. కొడుకు కోసం. గంగమ్మ కూడా ఏడ్చాడు చిన్న పిల్లవాడి మాదిరి. ఏం చేయ

దానికి పాలుపోలేదు. ఏదైతే అదేమిట అనిచింది. భూమమ్మ లోలోపల కుమిలి పోయింది. బావకోపం. ఆ పెనుగాలిలో అతికష్టమైన ఇల్లు చేరుకున్నాడు. అప్పటికి పాకటి కప్పు పగం ఎగిరిపోయింది. ఆ రాత్రి పాకలో వుండటం ప్రమాదం అని తెలుసుకున్నాడు. ప్రక్కన పాకలు అప్పటికే చాలా కూలేయి. లోపలి నుంచి పనికి వచ్చే సామాను తీసుకుని కొంచెం దూరంలోవున్న ఒక పెద్ద బంగారా వసారాలోకి చేరాడు. దిక్కు దిక్కుమంటూ ఆ రాత్రి గడిపాడు. రాత్రింతా తుఫాను జోరు తగ్గలేదు. వారి ప్రాణాలన్నీ రత్నాలమీదే వున్నాయి. ఆ వాటి మధ్యహస్తానికి గాలి విసురు తగ్గింది. వాన కొంతం తెరిపిచ్చింది. సాయంకాలానికి ప్రకాంతం పడింది.

తిరిగి సముద్రపార్శ్వం వెళ్లి చూశారు. కట్టమరాల బాడే లేదు. మాసి మాసి వెళ్లిపోయారు. ఆ రాత్రి ఆ వసారాలోనే గడిపారు. గంగమ్మ, అధికార్లకి, రత్నాలు తుపానులో చిక్కుకున్న జైసం తెలిపి సహాయం అర్థించాడు.

మర్నాడు వుదయమే గంగమ్మ తన పాక దగ్గరికి వెళ్లింది. ఆ ప్రదేశమంతా పెద్ద చెరువైపోయింది. తన పాక తాలూకు కర్రలు, ఆకులు తీసుకుని దూరంగా యింకో ఎత్తు బాగాలో పాక కట్టడానికి ఏర్పాటు చేశాడు. మరో మున్నర సాయంతో పాక తియారయింది సాయంకాలానికి. కుటుంబాన్ని అక్కడికి చేర్చాడు.

కోటమ్మ, భూమమ్మ సముద్రపార్శ్వం వచ్చాడు. పోయిన కట్టమరాల అలా పలా తెలియలేదు. మొత్తం పడతూడుమంది కప్పించటం లేదు. బంధు జనం యాతరు లతో దిబ్బామని గోల పెడుతున్నారు.

కోటమ్మ గగ్గోలు పెట్టి ఏడుస్తోంది. భూమమ్మ లోలోపల కుమిలిపోతోంది. కోటమ్మ యింటికి వెళ్ళింది. భూమమ్మ ఒడ్డునుంచి వదిలేదు. బావ తిరిగి వస్తాడని ఎదురు చూస్తోంది. సముద్రంలోకి రెన్నలు తిరిగి కట్టమరాలలో వెళ్ళి చేపలు పట్టకొస్తున్నాడు. చేపలు పట్టించే వాళ్ళకి తిండి దొరకదు.

ఏ కట్టమరం ఒడ్డుకు వచ్చినా తన బావే వస్తున్నాడని అనుకోని దగ్గరగా వెళ్ళి చూసేది. రత్నాలు లేక

పోవటం గమనించి కళ్ళనీళ్లు పెడుతుండేది. ఆస్పత్రి నుంచి గంగమ్మ తిరిగివచ్చాడు. మర్నాడే రాఘవుల్ని పంపించి వేస్తామన్నారని కోటమ్మతో చెప్పాడు. రాఘవులికి పూర్తి ఆరోగ్యం చేశారని. గోగ చిహ్నాలు పోయాయి. అది సంతోషవార్త అయినా రత్నాలు నుండిన వేదన యీ సంతోషాన్ని అనుభవించ నీయలేదు.

గంగమ్మ వెళ్ళి, భూమమ్మను ఒడ్డునుంచి పిలిచి యింటికి తీసుకువచ్చాడు.

మర్నాడు పదిగంటలకు రాఘవులు ఆస్పత్రి వదిలివచ్చాడు. కొడుకుని తలయకుని భార్యగర్భిల వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు.

మండు చేతులపిసపని ఎవరికీ తోచలేదు. భూమమ్మ మరీ బాధపడుతోంది. ఆ సాయంకాలం ఒడ్డుకు వెళ్ళి కూర్చుంది. పరిపరి విధాల ఆలోచిస్తోంది భూమమ్మ. తమకూడా బావతోపాటే సముద్రంలోకి పోదామా అని కూడ తలపోస్తోంది. కాని తిరిగి బావ వస్తాడేమోననే ఆశతో వెనకడుగు వేస్తోంది. వేరే తలపేలేదు. అలలకంకా, కట్టమరాలకంకా చూస్తోంది. ఆమె ఆలోచనలు చీలకపోయాయి. దాలుస్తున్నాయి. ప్రార్థన క్షుంభతోంది. ఆమె ఆశలు పన్నగిల్లాయి. అవేం పెరిగింది. తేలింది. అతివేగంగా నీళ్ళలోకి దిగింది. వాహ్మశిరోచ్చివ జవానికిది అర్థం కాలేదు. అలలతో ఆట ఆడుకున్నారు. భూమమ్మ మరీ లోతుకి వెళ్తోంది. జనం ఆమె ఆఘాఘాత్యం చెయ్యబోతోందిని గ్రహించారు. భూమమ్మ యింకా లోపలికి పోతోంది. అలలపైనే లేలుతోంది. జనం గొల్లమని అరిచారు. ఎవరూ ధైర్యంచేసి చూడటంలేదు. ఆమెను రక్షించడానికి. కేకలు ఎక్కువయ్యాయి. నుంపు చేరారు. బొబ్బలు పెడుతున్నారు.

ఇంతలో ఒక యువకుడు బాణం నూదిరి నుంపును చీల్చుకుని సముద్రంలోకి దూకాడు. పెద్ద చేపమాదిరి యాది భూమమ్మను పట్టుకున్నాడు. భుజం మీద వేసుకుని ఒడ్డు చేరాడు. జనం యావత్తూ యువకుణ్ణి పొగిడారు.

యువకుడు భూమమ్మకు ఆ వేదనతో చూస్తున్నాడు. భూమమ్మ కళ్ళు తెరిచింది. ఆశ్చర్యపోయింది. 'అలా బావా! నువ్వు ఎలా వచ్చావో?' అంది.

‘అ, నేనే రత్నాలు కావడమే. ఎంత కుర్రవాడో
భూషీ?’ అన్నాడు.

భూషణుడు బావను చూసి మహానందిం పొందింది.
తేచి నుంచుంది. ఇద్దరూ ఇంటి ముఖంపట్టారు.
జవం ఆశ్చర్యపోయారు.

‘భూషీ! ఇలా ఎందుకు చేశావ్?’ అని అడిగాడు
రత్నాలు.

‘నీకోసమే బావా. ఎంతకీ కాకపోలే నేనే
బావలులేరా. అయితే నీవెలా చచ్చావ్?’ అని అడి
గింది కుతూహలంతో.

‘నువ్వును మేం కొట్టుకుపోయాం. కట్టమడం
ఎక్కడోపోయింది. తిలోదారివ పడి సముద్రంమీద
తేలుకుంటూ ఎక్కడెక్కడికో పోయాం. నేను
మగ్గో ముగ్గురం ఇక్కడికి వనిమిది మైళ్ళ దూరంలో
ఒకరుకు చేరాం. ఒక్కడ ముక్కుల్ని ఎవరో తీసి ఆస్ప
త్రిలో చేర్చాడు. నిన్ను ఉదయానికి బాగా తెలి
వొచ్చింది. ఆస్పత్రిలో ఉన్నాం. యివ్వకో ఉదయం

వరకు. తర్వాత లారీలో ముక్కుల్ని యిక్కడికు
చేర్చాడు. మన పాతపాక లేదుగా! వెలికి వెలికి కొత్త
పాక తెలుసుకున్నా రాంగానే నన్ను అంతా కావ
లించుకుని ఏడ్చాడు. తర్వాత నీకోసం చూశాను.
అన్ని ప్రక్కలా. నువ్వు రాలేదు. ఆమృతి అడిగాను
ఒక్కడ వున్నాడని అప్పుచెప్పింది. వచ్చాను ఒక్కకి.
వెతుకుకున్నా నీకోసం. ఇంతలో గోల వినిపించింది.
ఎవరో సుముద్రంలో పడ్డారంటే రక్షించేందుకు
యాకాను. నిన్నే రక్షించుకున్నాను, భూషీ!’ అని
ముగించాడు.

ఇంతలో పాక వచ్చింది.

భూషణుడు వుండలం విని అంతా మరీ ఆశ్చర్య
పోయారు.

ఆరాత్రి పెద్ద పండుగ చేసుకున్నారు. మాటల
సందర్భంలో రత్నాల్ని భూషణుడు కిచ్చేందుకు విశ్చి
యించుకున్నాడు. త్వరలో ఆ మూడు ముక్కు వేయిం
చాలనుకున్నాడు. మర్నాడు రాఘవులు, కోటమ్మ
రత్నాలు తిరిగి బందరు కోటకు ప్రయాణమయ్యారు.

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఘనాదిలిటి గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మా తో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

ఎన్ స్టేషన్, మద్రాసు.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగుళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా - హుద్దీ

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు.

స్వప్నములు: జోతిశాస్త్రము

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

ప్రపంచమున మనము అనుభవించు సుఖదుఃఖాది రూపములను పరిచామము లన్నియు జన్మకారిక గ్రహభావాది యోగములచే నూచించబడుచున్నవినుట జ్యోతిశాస్త్ర నిర్వచనముకదా? జాతిక ఫలములు దశాగ్రములు ఎనువరించి పక్షమై, చారగ్రహముల వలన ఉత్తేజనములు పొంది, ఆయావ్యక్తుల పురుష కారమున కనుగుణముగా, అధికార తారతమ్యముతో, వారికి అనుభవమునకు రాగలవని పాఠకమహాశయ లెరుగుదురు. కాని, అట్టి యోగములు దుర్బలము లయ్యెనేని, వాస్తవప్రపంచమున లేవు ఫలము మాత్రకేత్రే లేకుండు కారణమున, స్వప్నప్రపంచమున లేవు ప్రభావమును చూపించునని ప్రాచీనులు చెప్పిరి.

“పరిణమతి ఫలాక్తిః స్వప్నచింతాస్వపీత్యైః”

గ్రహములు వాస్తవగోళములు; వాని తేజఃకిరణ ప్రసారము వాస్తవము; వాని తాకిడివలన ఫలము ననుభవించు మన ఉనికి వాస్తవము. అట్టిచో, గ్రహములు నూచించు సుఖదుఃఖాదులు వాస్తవ ప్రపంచమున చూపట్టక అసత్య మయిన స్వప్నప్రపంచమున పొడగట్టలేవి? అనుకోక కలుగుట సమంజసమే. కాని, జాగ్రదవస్థలో నున్న ప్రాణికి వాస్తవ ప్రపంచమందలి అనుభవము లెంత సత్యములో, సుషుప్తవస్థలో నున్న ప్రాణికి స్వప్నప్రపంచమందలి అనుభవములు నైమి అంత సత్యములే! ఆలోచించి చూడుడు. అంతయేల? అర్చితమతి రహస్యసారమును అనుభవమునకు తెచ్చుకోగలిగిన యోగికోరిముల దృష్టిలో మన ఈ వాస్తవ ప్రపంచము, దానియందలి పదార్థములు, వ్యక్తులు, అనుభవములు, అన్నియు మిథ్యయేకదా?

అది యట్లుండె. గ్రహయోగములు దుర్బలముగా నున్నప్పుడు వాని తేజస్సును స్వీకరించి స్వపండితులకు కౌతలనీవ నూత్నప్రదార్థ గ్రహణకేత్రీ నూలములను మన ఇంద్రియముకు లేని కారణమున, బాహ్యప్రపంచమున ఆ యోగముల కార్యము వ్యక్తికుగుట కవకాశము లభించదు. కాని, అత్యంత నూత్నమై ఆ పా ర శ క్తి

మంత మయిన మానసేంద్రియము మాత్రము ఆగ్రహ తేజస్సును గ్రహించి ‘స్వపండిత గల్గుటచే, ఇంద్రియ కార్యముల గొడవ లేనట్టి స్వప్న ప్రపంచములో మాత్రము ఫలానుభవమును మనకు సంపాదించి ఈయగలదు. స్వప్నములకు జ్యోతిశాస్త్ర మేత్రములతోగల సంబంధముల నురించిన మన ప్రకృతి దర్శకు ఇంత ఉపపత్తి చాలు. ఇంతకంటే విశిష్టము కార్య కారణ సమన్వయము చేయు బాధ్యత మనస్తత్త్వి శాస్త్రజేత్రిల (Psychologists) నూత్న విమర్శనము నకు వదిలకొందము గాక.

వరాహమిహిరాచార్యుని ఉపలక్షణ మాత్ర మిది పరికింపుడు :—

“ఏకర్షకలాంకిగతో,
యథోక్తఫలప కృక గ్రహవశేన;
అవ్యర్థగతి, స్వప్నమ్,
మనసావా, భావనంబురుతే.”

ఉత్తపానములలో యోగప్రద గ్రహము భాగ కలలతో నికరముగా నుండక, ఆస్థానములకు ముందో, వెనుకనో, కొంత దూరముగా నుండెనేని, ఆ యోగ ఫలము సుషుప్తవ్యవస్థలో స్వప్నమునందో, జాగ్రదవస్థలో భావనయందో, చూపట్టగల దని ఈ శాస్త్రజేత్రి నిర్దాంతము. మహత్తిర ఫలమునో, ప్రభావమునో, ఆరించి, ప్రాపంచిముగా కార్యరూపమున దానిని సాధించుటకు చాలిన నైతిక, ఆధ్యాత్మిక, అధికార సామర్థ్యములు లేక, దీర్ఘక మనుషులో మండిగలు చేసుకొనుచు, ఆ ఫలము ననుభవించుచున్నట్లు భావించి గాలి ఉయెలలో ఆనంద మనుభవించు మహామభావులు కొందరు మనకి ప్రపంచమున అందందు కొనవల్తురుకదా? వీరు దుర్బలములయిన గ్రహ యోగఫలములను జాగ్రదవస్థలో భావనా ప్రపంచమున అనుభవించుచున్నవారు కాబోలు? కాని, ఈ భావనానుభవము కంటే స్వప్నానుభవము నిరుపద్రవ మనుకొందును మహాత్ముల మెరిమని భావించుకొని తృప్తిపందుట

చాలక, ఇతరులను నమ్మించుటకు ప్రయత్నించిరని, చారినండి కొన్ని సంవత్సరములలో నైనా, లోకులు మోసపోవు సంభవ మున్నది. కనుక, అట్టి భావనా యోగ సిద్ధులనుండి సంఘమునకు వచ్చుచే, స్వప్నము లలో ఫలము వనుభవించు ఆత్మార్థములనుండి ఇట్టి తొందర యుండదుకదా ?

పోవీరిము. సాధారణముగా మనము అనుభవించు ప్రాపంచిక సుఖదుఃఖములకు ఇతర వ్యక్తులతో మనము సంపాదించుకున్న సంబంధ బాంధవ్యములే కారణము కదా? అట్టి సంబంధములయొక్క స్వభావము, వాని పరిణామము పహా, మనయొక్కయు, వారియొక్కయు జన్మకాలిక గ్రహముల అన్వేషణ సంబంధముచే ప్రేరితమై, ఆయా కాలములనుండి దేశస్వభావము వనుప రించి యుండు ననుట పాఠకమహాశయులను క్రొత్తించు యునుకాదు. మరి, స్వప్నములలో మనకు కలుగు సుఖ దుఃఖరూపములైన అనుభవముల విషయములలో నైతము అగ్రరక్తమే వర్తించుగలదని వైశాఖములు చెప్పుచున్నవి. అనగా, స్వప్నరంగములో ఏ వ్యక్తులతో వ్యవహరించుటవలన మనకు అట్టి అనుభవములు కలుగునో, వానిని నూచించగల జాతికగ్రహాది సంబంధములు మనకొక్కవ్యక్తులతో సిద్ధిముగ నుండవలయుననియు, స్వప్నమన మన ఆ సంబంధములకు ఉత్తేజనము నిచ్చునట్టి చార గ్రహయోగాది పాకర్యములు ఏర్పడవలెననియు, ఆ యోగముల ఫలితము వాస్తవ ప్రపంచములో చెల్లవచ్చుటకు చాలినంత శక్తి లేదుచే స్వప్నరూపముగా పరిణమించుచున్నవినియు, లేలుచున్నది.

సామాన్య జీవితానుభవముల విషయములలో చాలక స్వప్నములలో నైతము జ్యోతిశ్శాస్త్ర మూర్తిముల కైలాటము చూపట్టుచున్నదా? అని హాసము చేయ గోరు విమర్శకు లుండురేమో? గ్రహప్రపంచము, మానవ ప్రపంచము, స్వప్నప్రపంచము, ఇవిఅన్నియు ఆపర్వ క్షణమని పృథ్విలోని చిత్రములే. వీనికిగల అన్వేషణ సంబంధము పాఞ్డ్యమైవంతివరకు కనుగొనుటకే పరిశోధకులకు శాస్త్రజ్ఞులు సర్వకాలములో కృషి చేయుట. వారు కనుగొని వెల్లడించిన విషయములకు సంశయించి, తెలియనివానిని గురించి పరిశోధన సలుపుట మాత్రమే మన కర్తవ్యము. అంతేకాని, తెలియని దంతయు ఆసంభవ మని సిద్ధాంతీకరించు పండితంతువులకు సమాధానము చెప్పటకై ప్రయత్నించుట వ్యర్థ పరిశ్రమ.

ప్రకృతి మనుసరితము. ఆ సేక సంవత్సరములలో స్వప్నములలో కలుగు అనుభవ విశేషములు మేలభావ వచ్చిన ఉత్తరక్షణమే తెరచురుగై పృథ్విపథమును చాటి పోవుచున్నవి. అట్టి స్వప్నములు మన చర్చకు పనికిరావు. కాని, కొన్ని స్వప్నములలోని రంగములు మాత్రము అట్లుగాక జాగ్రదవస్థలో సంభవించు చాలా కాలము కన్నులకు కట్టినట్లు జ్ఞప్తిలో నుండగల వనుట చదువరుల అనుభవమువకు వచ్చి యుండకపోదు. అట్టి రంగములలో మనకు పరిచితులైన వ్యక్తులు ప్రధాన పాత్ర వహించిన సందర్భములలో మాత్రమే, ఆ వ్యక్తుల జాతక సానుగ్ధి యున్నచో, మన మీ నూత్రముల ఫలమును పరిశోధించగలము. ఈ లక్ష్యమునో విమర్శించిరి మేని, స్వప్నములకు జాతక శాస్త్రముతో గల సంబంధము స్పష్టమగును. కొన్ని స్వప్నములలో అపరిచిత వ్యక్తులు అద్భుత పూర్వము లగు రంగప్రదేశములు చూపట్టుట కలదు కదా? వాని చూట వీని, అనవచ్చును. అవి మన ప్రాచీన జన్మమునకు సంబంధించినవి వీల కారాదు? సంఘముయొక్క, ఆశవా జాతియొక్క, జ్ఞానము వ్యక్తుల మనస్సులో సంక్రమించి యుండి స్వప్నములలో ప్రతిబింబించుటచే అట్టి స్వప్నదృశ్యములు సంభవించు వనెడి యొక విచిత్ర సిద్ధాంతమును మన ప్రత్యక్ష శాస్త్రజ్ఞులు కొందరు లేకదీసి శారట! ఎవరో, ఎవ్వడో, ఎన్ని రిరములవాడో, సంపాదించియుండిన జ్ఞానము వంశక్రమముగానో, సాహచర్యమువలననో, వ్యక్తుల రక్తములో సంక్రమించియుండి స్వప్నములలో వక్షమగుచున్నదని తృప్తి పడుటకంటే, అవ్యక్తులకే పూర్వ జన్మానుభవములు మానసికముగా నిలిచి యుండి, ఈ జన్మములో జాగ్రదవస్థలో ఇంద్రియ వ్యాపారము నతిక్రమించి వ్యక్తము కౌలాలక, స్వప్నములలో చూపట్టు చున్నదని విశ్వసించుట సమంజసముగ నుండును కదా? శ్రీమతి కాంతిదీపిక కల పూర్వ జన్మానుభవముల పృథ్వి, ఆమె పూర్వజన్మ పునర్జన్మ జాతకములకు గల అన్వేషణ సంబంధమును పహా, గమనించితిమేని, నై. ఉహా విరాధార మనజాలము. *

ఈ దృష్టితో పరిశోధించినచో, చాలి నన్ని నిదర్శనములు మనకు సులభముగా లభించగలవు. ఒక

(*) 1957 వ సంవత్సరపు ఆగోబరు నెల 'భారతి' సంచికలో 47 వ పుటలోని "శ్రీ కాంతిదీప విచిత్ర జాతకములు" అను వ్యాసమును చిత్రింపుడు.

నిచిత్రిమైన పాపములను పాపక మహాశయల కిది నివేదించుట అప్రస్తుతము కానేర దనుకొందును.

దాదాపు ఆరు సంవత్సరముల నాటినుట. ఆపు దొక సంవత్సరముకాలము చేనొక నగరమును గుండు వలసి వచ్చింది. నాకుగల విరాళములను మంత్రము వాడుక చొప్పున జ్యోతిర్మగ్గంధ వ్యాసంగముతోనో, జాతక చర్చితోనో, కడపుచుంటిని. దూరదేశములో రాష్ట్రాంతరము నుండునది ఒకనొక విద్యావతి యను కన్యక (అనగా, అవివాహిత) తన వివాహ విషయమున జాతక ఫలములను గూర్చి అపుడు ఉత్తరప్రత్యుత్తరముల ద్వారా సంప్రదింపులు జరుపుచుండెను. గూఢము, లావణ్యము, విద్య, సంగీతజ్ఞానము, అర్థిక సౌకర్యము, మున్నగు కన్య కలలో సాధారణముగా కొరతగిన గుణము లన్నియు ఆమెయందు కొదవలేకయుండినా, వివాహ మంగిళము మాత్రము ఎదిగిరా లేదు. వరులు కొందిరు వచ్చి చూచిపోయినట్లు, కాని దురాశివలనో, దౌర్భాగ్యమువలనో, వారు విరాధరము చూపియుండిరి. ఆమె కిది ధీరంపరాని కేళియగు నుండింది."

జాతకమున దేవమానదిలో దరితరవికే వరుణుని సార్వకేంద్రమే వచ్చియున్న కాలమిది. తగిన వయస్సులో నున్నవారికి దాంపత్య జీవిత కౌంతును రచలుకొన్ని, ఆశియాపించి, నిరాశలో పర్యవసాన మగునట్టి దుష్టదశ ఇది. వివాహము జరిగినా, జరుగజోయినా, విరహంధి శ్రృంగారపు విలాపమే దినిఫలము. ఒక సంవత్సరకాలము ఈ దశి వ్యాప్తిలో నుండుటచే, వివాహమున కిది తగిన కాలమనియు, తరువాతి కొద్దిసెలలలో నే సుఖకాలము వచ్చుననియు, అంతదనుక వివాహప్రయత్నము మానుకొనుట భావి ద్యుష్టితో హితమనియు, సహేతుకముగా ఆమెకు తెలియజేసితిని. జాతకశాస్త్రమందు కొంత పరి చయము, గోప్యకావ్యము, కలదగుటచే, ఆ ఉపదేశము ననుసరించి మనశ్శాంతిని సంపాదించుకొని, ఆకాల మును జ్యోతిర్వాస్త్ర వ్యాసంగముతో ఆ విశేషవతి గడపుచు వచ్చింది. వరుణునికి అభిమాన పాత్రములగు విద్యలలో జ్యోతిర్వాస్త్రము, తిత్త్వకాస్త్రము ముఖ్య మైనవి. వరుణగ్రహపు నేధాఫలము కాయకముగా, వాచికముగా, ప్రసరింపనీయక, మానసికముగా దానికి నైర్లక్ష్యుటచే ఈ వ్యాసంగము ఆమెకంటే ఉపక

రించినది. గ్రంథములలో కట్టపులుగా తోచిన అంకి ములను గూర్చి ఆమె నాకు వ్రాయుటయు, తోచిన సమాధానములను ప్రత్యుత్తరములద్వారా నేనామెకు తెలుపుటయు జరుగుచుండెను. ఒకప్పుడు దాంపత్య ధర్మములకు సంబంధించిన యోగములు కొన్నింటికి కల ఉపపత్తిని గూర్చియు, ఫలిత తారతమ్యమును గూర్చియు, ఆమె ప్రశ్నించినది. అనివాహిత యగు ఆ యువతికి ఇట్టిసమస్యలు శేఖరలో విలసించి వ్రాయుటకు సంకల్పించి నా ఆభిప్రాయము తెలు పగా, శాస్త్రవర్తలో అట్టి సంకల్పము అనవసర మనియు, గురు శిష్య వ్యాయములో నిశ్చయముగా వ్యాఖ్యానించ వలయుననియు, ఆమె ప్రార్థించినది. కానిమృది కొంత విప్రలముగా వ్రాసి, మరల సంకల్పించి, ముగించక ఆపియుంచి, ఆ విషయ మామెకు తెలిపితిని. ఆమెను నేను చూచియుండిలేదు. నాజీవిత కాలములో ఆమెను చూచుసంభవము ఎవో చూపట్టను. జాతకములో లగ్నము రాశిగతిములో వచ్చుటచే, లగ్న నిర్ణయ విషయమున పసికద్యునని ఆమె ఫోటో ప్రతిని తెప్పించుకొని యుంటిని అంతే.

వాస్తవ విషయములు సులభముగా చదువరులు గ్రహించగలుగుటకై ఈ ఉపోద్ఘాతము వ్రాయవలసి వచ్చింది. తీరికెప్పుడను.

ఆ నగరమున నేనపుడు నివసించుచుండిన ఇల్లు మావారిది. చిన్న జీ తొని సౌకర్యములు బాగున్న ఇల్లది. ప్రహరిగోడలోని ఆవరణములో నిరంతర ఫలధిరకే ములై కన్నులు పండువుగావించు ఎత్తైన వారికేకవృక్ష ములు కొన్ని ఆ యింటికి అత్యుత్తమైన శోభ. అంబం దున సంపంగి, పనస, మామిడి, నిమ్మ, అంజూరము మొదలగు వృక్షములు మచ్చున కొక్కొక్కటి వాని నడుమ మల్లి, జాత, ఇనువంతి, తోటా, కంకాంబరము గోరంటి మున్నగు పూలచెట్లు ఘుమఘుమ లాడుచుం దును.

"దరిత లతాంతి కౌంతియును చందుకకొం యెరంగు" తో మిలమిలలాడు దానిమ్మ గున్నలు రెండు ఆ ప్రదేశమునకు ప్రకృతి యొసంగిన అయోల్యాలంకారము. వ్యాసంగముతో, ధ్యానముతో, విలసిం మన శ్శాంతికి, ఉల్లాసమును ఒదిగించుటకు ఆ సన్ని వేశము ఎంతో తగియుండింది. కాని, ఎవడైనా దొంగ దాగు

కోమలకు ఆ చెట్లపాటు రాగా పనికివచ్చు నేమో యని ప్రేమ భయపడెడివారు.

ఆ ఇంటికి 'కటాంజసపు' తలుపులుగల చిన్న వసారాకలదు. దానికి పశ్చిమపు నైపునమున్న గదివా వ్యాసంగమునకు ఉపయోగపరచుకొని యుంటిని. ఆ గదికి పశ్చిమదిశలో నున్న వాతాయమునకు చేరికగా అనుద్వీప మంచము వైన పుస్తక పామగ్రిని ఉంచుకొని కాలక్షేపము చేసెడి వాడను. రాత్రులలో ఆగదికి తాళము వేసి వసారాలో శయనించుట వా వాడుక.

ఒకనాటి రాత్రి వాకో విచిత్ర స్వప్నము వచ్చినది. 1958 వ సంవత్సరపు మార్చి నెల 25 లేదా నాటి రాత్రి అది.

ఏదో నీనిమా రెండవ ప్రవర్తనమునకు నేను వెళ్లి యుంటివట! దాని కథ ఏమో, స్మరణలో లేదు. ప్రవర్తనము ముగిసిన తరువాత, రహారమి రాత్రి ఒంటిగంట ప్రాంతములో ఇంటికివచ్చి, వ సారా లో ని శ య్య చేరితిని. చూడగా, వా గదిలోని విద్యుద్దీప ప్రకాశము తలుపుసంయాలలో గుండా కావచ్చినది. 'స్విచ్' తీయుట మరచి పోతి నేమో యని లేచి చూడగా, గది తలుపులకు దీగము వేసియుండలేదు. భయమైనది. ఆ గదినుండి లోపలికాలకు ద్వారమున్నది. గొప్ప పారబాటు చేసెడిదని స్వప్నమై అగురుపాటు కలిగెను. గది తలు పొక్కటి నిశ్శబ్దముగా కొంచెము తెరిచి చూడువా నా ఆశ్చర్య మేమని చెప్పగలను? వాకమ్మలను నమ్మలేక పోతిని. గదిలో వా మంచమునకు చేరువగానున్న ఖర్చీలో ఆసీనురాలై పుస్తకము నొకదానిని తిడక ధ్యానముతో చూచుచుండిన ఒక తిరుణ్ణీమూర్తి దృగ్గో చరము కాగా, భ్రాంతుడైనది. పాలమీగడబోలిన వలిపంపులకు పుటములోనుండి చంద్ర కావరంకు వులుసంపు కాంతి ముగ్ధ మధురముగా పైకి ఉబుకుయం డినది. సరికాసముగ రోజాత్రాపు చెక్కిన నీలంపు వురుల ముడిపై ధనురాకారముగా వంచిత్రీయన్న ముద్దెఱులదండ వర్షాకాల సాయంసధ్యాసమయములలో నూగ్య వాచ్ఛాదించిన నీలమేఘంపు నైయంచున ప్రస రించు కిరణప్రసారపు దృశ్యమును తలపునకు తెచ్చు చుండెను. మెడలోని చంద్రవారము, జడలోనున్న కెంపుల కంతాధరణము, చెవుల వలంకరించుయున్న రవల కమ్మలు, విద్యుద్దీప ప్రకాశమున ధగధగలాడుచుం

డినవి. సామెత్తుగ పరస్పరి కావాలి వని తోచి, తన కాలము కింక ర్తికృతా మూఢుడనై అట్లే నిలిచితిని.

అరనిమిషము అట్లుండి మనసు వుదురుపాటునకు తెచ్చుకొని, తలుపులు తెరిచి మెల్లగగదిలో ప్రవేశించి "ఎవరు?" అంటిని.

ఆ వ్యక్తి దిగ్భవ లేచి వా కళిముఖమై, తటాలున కోమలహస్తములతో నా పాదము లంటి వమస్క రించి, విసమ్రయై నీలచి న్నగురుమధురముగా,

"శిష్యురాలను" అనియె.

ఫోటోలో చూచిన వ్యక్తియే అని సులభముగా గుర్తించితిని, అత్యాశ్చర్యమైనది.

"ద్విర్దు సుమంగలీ భవ"

అని హృదయ పూర్వకముగా వాగ్దవించి,

"ఎవ్వడు వచ్చివావమ్మా! పత్రమెవ వ్రాయ లేడి?" అని ప్రశ్నించితిని.

వా కేలనో పరమానందమైనది.

"క్షమించండి. దొంగతనము చేయుటకై వచ్చి యుంటిని. వా రాకపోకలు మీకు తెలియకుండా జరుపవెంచితిని. కాని, కనుగొంటిని."

వా పాధరణపు రవల తిళితిళిలగ్నో మేరించి మందహాస చంద్రికలు ఆ మె ముఖ బింబమునకు ఏదో అపూర్వకోభ నొసగింది. ఆమె భావము వాకు అర్థముకాలేదు.

"ఏమి? దొంగతనమా?" అంటిని.

"అవును. వ్రాసినది మీరు పంపలేదు. మీకు తెలియకుండా అది సంగ్రహించుకొని పోవుటకై వచ్చి తిని. గది తాళము తీసితిని. వా ఆపరాధము క్షమించండి."

వాకు సత్వ వచ్చినది.

"దినికి క్షమాపణ ఎందుకమ్మా" అని మరల, "ఇప్పుడు ఏరైలు? ఎవరెవరు వచ్చినారు? ఎక్కడ బస?" అని అడిగితిని.

"రైలులో రాలేదు. మా పూరివాడు పరిచితులు కొందిరు అత్యవసర కార్యము కలిగి విమానములో వచ్చు చుండగా, మావారికి తెలియకుండా ఆ విమానములో రాత్రి 11 గంటలకు బయలుదేరి వచ్చితిని. ఆ విమా నము ఇంతిలోనే చూడారికి మరలగలదు. దానిలోనే

వెంటి చూచారే తెలియకుండా వాళ్లుగంటలలోగా ఇల్లు చేరుకోవలసియున్నది. చాపల్యముతో ఈసాహసము."

"ఏమోవాక్రియమున కిప్పుడె వెళ్ళవలెనా? ఎట్లు పోగలవచ్చు?" అంటిని.

"అత్తను." మరల చెతిగడియారము చూచి, "వేళ కావచ్చింది. ఇంతలో నే వారి మోటారుకారు వచ్చును." అని ఆమె శ్రుతి ఇచ్చింది.

"సరే. కాని, వచ్చినవని అయినవా మరి?"

ఆమె చిరువత్సవో, "లేదు. వాకు వోరక లేదు. వ్యర్థ ప్రయాణమే." అనెను.

అంతలో ఇంటినుంచు మోటారుకారు "హోరన్" ధ్వని వివవచ్చింది. ఆత్రముతో ఆమె చేతులుమోడ్చి.

"అహ! వాకు వెలవియ్యింది." అని వెళ్ళుచు, "గదికి తాళంతీసి లోనికి వెళ్ళివా, మీకు మెలకువ రాలేదు. 'దొంగలున్నాను బాగ్ (గతి)!' అని చిన్నగ నివ్వండి.

ఆవరణము నుంచు బాటలో నిలిచియుండిన మోటారుకారు సమీపమునకు ఆమె వెళ్ళిగా నేను వెంటపోతిని. కాదలో కూర్చుండి ఆమె నమస్కృతులు చెప్పింది. కారువెదిలిన తరువాత ఆశ్చర్యపడుచు నేను నా పడక చేరితిని.

మెలకువ అయినది. స్వప్నరంగము కన్నుల కట్టిపట్టుండెను. నా గదివంక చూచితిని. వెల్లుగు కావరాలేదు. 'బూర్ని'వేసి చూచిగా గడియారములో 2-54 AM (IST) అగుచుండినది. అది చంద్రా ప్రమాదకాలము. దేహబాధ తీర్చుకొనుటకై లేచి వసారా మెట్లు దిగి, వాడుక చొప్పున నాగదికి పడమటనున్న బయలులోకి పోవుదమని నాలుగడుగులువేయునంతలో ఆరీకటిలో వాకనపడిన దృశ్యముకటి నన్ను భ్రాంతుని చేసెను. గదికి పశ్చిమ నుంచున్న వాతాయనములో తల చూర్చి నిలువెల్ల తెల్లని వస్త్రములు ధరించిన ఒకవ్యక్తి నిలిచియున్నట్లు కానవచ్చెను. స్వప్నములో కను పించిన శిష్యురాలే మరల వచ్చినవని స్ఫురించి పలుకరింత మని మాట వోటికి వచ్చెను. కాని, అంతలో ఇది సహా స్వప్న మేమో అని సంశయముకలెను. నిర్విజ్ఞుడైన అల్లె పది నెకండ్లకాలము నిలిచితిని. మేలుకొని యున్నానని స్థిరపరచుకొంటేనే కాని, ఆ దృశ్యము

అర్థముకాలేదు. విగ్రహ చేషయో అను భావము స్ఫురించి కొంత గుండెదడ కలిగింది. ఆ దృశ్యములో నొక్కరాలేదు. కొద్దిదూరమని స్ఫురించుచు మనసు పడుటచెట్టుకొని రెండడుగులు ముందుకు వేసి, "ఎవరు?" అంటిని. తోడిచే వాతాయనము నుండి తల ఎత్తి వాస్తవపు తిరిగిచూచి, ఆవ్యక్తి రెప్పపాటు కాలములో గుండు పరుగెత్తి ఆ సమీపపు ప్రవారిగోడ ఎక్కి అంతర్భావ మయ్యెను! నిద్రావపోతిని. తుదంతో ఇంటి వెనుకనున్న ఏనుగులోనికి ఇద్దరు దుమికిపట్లు శిల్పము వివవచ్చెను. వోరులు కాబోలునని ఆత్రుకు తోచి చెప్పరానంత భయమైనది. ఒక దొంగ గోడపై కావలియుండెననియు, మరియొకడు కిటికీలో ఏమో చేయుచుండెననియు ఊహించి తిని. లాపల కాలలో నిద్రించుచుండిన మా వారిని పిలిచి మేలుకొనిన, విద్యుద్దీపములు వెలిగించవేసి చూచునా, ఊడచెక్కి క్రింద పడివేసియుండిన ఆ వాతాయనపు ఇనుపదోచలు రెండు మాటలాడియే తమకథ తెలిగించు చుండెను. నా మందము సమీపములో ఉంచుకొనియుండిన 'ట్రంకు'పైపై జ్ఞప్తికి వచ్చి, కంటవేరులు కొంత వడకపోగను. రెండువేల రూప్యములకు వైబడిన వెలగల బంగారుపాత్రులు దానిలో నుండెను. పరిశోధించగా, వోరుడు లాపల ప్రవేశించి యుండలేదని ఏదన్నది కొంత నెమ్మది కలిగింది. వాతాయనమున కిద్దరూగా మందముపై నిలిపి యుండిన వాళ్ళ ప్రకముల అలమాగు (Rack) ప్రవేశ మనకు ప్రతిబంధకముగా నున్నందున, సప్త కాకుంకు నట్లుగా పు ప్రకములను ఒక్కొక్కటిగా తీసి ప్రక్కకు వైట్టపనిలో ఆ వోరుకు మున్నడై యుండెననియు, కొన్ని నిమిషములు కదించియుండెనని, నిలుపాధికముగా గదిలో దూరి అదటనున్న ట్రంకును కాడేసి యుండుననియు స్పష్టమయ్యెను. పాపము! వాస్తవముగా, ఎంతో దురదృష్టవంతు డా వోరుకు! శృణా శ్రమపడినాడు. అదృష్టము నాదే. స్వప్నములో నా శిష్యురాలు చేసిన మోచురీక ఇప్పుడు నా కర్తమైనది. కృతజ్ఞతతో ఆమెను మరల ఆశీర్వదించితిని. స్వప్న వ్యాజయన భగవంతుడు నా పాత్రను రక్షించెనట కాక చేరమి?

అని యిట్లుండె. మరునాటి ఉదయమున స్వప్న కాలమునకు (2-54 Am I. S. T.) ముందరిని సిద్ధపరచుచే నా మొదిటిపని. ఆ చక్రమిడ.

స్వప్నములు : తోటిక్కావ్రము

బు 21-39 (వ)	ర 4-56 స్వప్న 8-82	సు 1-12(వ) కు 4-6 హోర 4-16 కు 20-10
రా 9-38 1 4-0	(నాయనము) — స్వప్న కాల గ్రహ స్థితి	వ 14-26
	నూచిన: సహాయములు దిన జాతక మునకు సంబంధించినవి.	శే 9-38 ద 14-29 య 17-42(వ)
	X 18-0	ఇ 28-0 శి 28-24

ఈ గ్రహస్థితి, ఈలగ్నమునూ, ఆ సమయములో ఆ నగరవాసు లందరికిని సహాయముకా? మరి వాకు మాత్రము ఈ చోరదర్శనాను భవము రావేల?

ఏనాటిగ్రహస్థితి అయినా, ఆయావ్యక్తుల జాతక గ్రహచులతో సంపాదించుకొన్న సంబంధముల ననుసరించి వారివారికి ప్రత్యేక ఫలము నూచించిగలదనుట ముఖ్యమాత్రము. వాజస్థ్యునిపురో ఆనాటి రవికి వికరముగా త్రికోణమితిదృష్టి. ఇది అహితముకాని, కషటుకాని, చూపునట్టిదికాదు. వాజస్థ్యదండ్రునికి యునుడు కేంద్రము. ఇది మనసును కలవర పెట్టుటలను అంటే. ఇతరగ్రహముల సంబంధ మేమియు కానరాదు.

ఇక, దళిలు వా కవులు దుడుముగాలేవు. చలితి లగ్నము లగ్నాధిపతికి శుభదృష్టిలో నుండెను. చలితి దండ్రునికి సహాధిపతియగు శనితో అర్థకోణమితి దృష్టి. ఇట్టిదళిలో చోరబాధ, ద్రవ్యవిషము, సంధించుట కానివని. పోలే, చలితి బుధవరుణులకు సమస ప్రకయోగము వ్యాప్తిలో నుండినది. జన్మకాలములో వారికిగల సంబంధము ననుసరించి ఈ దళి క్షాత్రుపరికోధనమునకు పనికి వచ్చునట్టిది. నిరంతరము ఆవ్యాసంగములోనే యుంటినికదా! ప్రకృతి సమస్యకు పరివర్తన ఫలము దీనికిలేదు. ఇక, చోరసహాయమును దిండువు ఒకటికలదు. దళిలలో దానికి లగ్నన ఉత్తేజవము వచ్చేదని, అది తన ప్రభావము కొంత చూపగలదు. జన్మకాలములో వాకు భవభావములో దూరముగా కేరువున్నాడు. ఆ సహ

మును చలించి రాహుకేతువుల మైత్రిని సంపాదించిన వయస్సులో వా ద్రవ్యము కొంతచోరులు అపహరించి యుండిరి. కాని, ఇప్పు డట్టి సందర్భములు లేవు. ఆ సహాయమునకు రాహుకేతువుల కేంద్రదృష్టి వచ్చి యుండిన కాలమది. చోరులకు ఉపయోగకరమైన దళి కాదు. కావుననే చోరుకు ప్రయత్నించినా, ఫలము వాల్చించలేదు.

ఏకకాని, ఈవిచిత్ర స్వప్నమేమి? దానితో ఆతిరుణికి ఏమిసంబంధము? ఉత్తర ప్రత్యుత్తరముల వ్యాసా సంపాదించుకొన్న శిష్యురాలు స్వప్నములో చూపబడు ఏమినింత, అవవచ్చును. ఏదెనిమిది నెలలుగా అట్టి పరివాయు ఉండినా, ఆమె స్వప్నములో కనిపించుట ఆనాడే! ఏమి ఆనాటి విశేషము? దొంగతనము చేయుటకై వచ్చి దీగము తీసితివని ఆమె చెప్పుట పుస్తకములు తిరుగవేసినా ఆశించిన వస్తువు దొరక లేదనుట. తనరాకను గమనించలేదని ఎత్తి పాడుచుట, "దొంగలున్నారు వాగ్రం" అని హెచ్చరించి త్షణములో నాయనగుట ఉత్తర త్షణమే పుస్తకముల సవరించుచు ఇంచుమించుగా అక్షిప్తముండే దొంగ ఒకడు కంట బయట. గదికిటికి ఉదయ తీయబడి యుండుట, పలుకరించిన తోడనే చోరుకు పూయన ముగట అనునవి ఈస్వప్నపు వింతలు. స్వప్న వృత్తాంతముతో ఈచోరునికథ పర్వ విధములుగా పరిపావు చున్నది. కదా? తెల్లవారి పొరనువారికి చోరుని ప్రయత్నమును తెలుపగా, ఆప్రాంతములో కొందరు విద్యార్థులు, కులవృత్తి వనిలరేక అవుదప్పుకు ఇట్టి సాహసములు చేయుచున్నారనియు, వారు చాలా జాగరూకులై పట్టువడక తిరుగు చున్నారనియు వారు చెప్పిరి. చోరుకు సహ 'విద్యార్థి' యిట ఏమి 'తమాషా' ఇది?

పోరితిము. చోరసహాయునికి దుర్బల ముగటలే వా ద్రవ్యము పోలేదనుకొందము. స్వప్నములో చార్యప్రసంగము వచ్చుట సహా దాని ఫలమే కాదో! కాని ఎన్నడు కాని చూచి ఎరుగని ఆ తరుణి ఆనాడే వా స్వప్నములో సాక్షాత్కరించవలె! మరి, దొంగతనమునకై ప్రయత్నించవలె! ఆమె చలితి బుధుకు వా జన్మరదువుతోటి సంయోగమున కవుకు వచ్చియుండుటచే, తల్లిల మూలముగా వా కామె శిష్యురాలగుట సమంజసమే. ఇదికాక, వాచలితి

లగ్నము ఆమె చరిత్ర లగ్నాధిపతి శుక్రునితో కొంత మిత్రద్రవ్యికి వచ్చియుండెను. *పరస్పర దర్శనోత్కంఠకు ఆవకాశ మిచ్చు దశ ఇది. అట్టి ఆశ మా ఇరువురికీ కలదు. కాని, అప్పటి మా పరిస్థితులలో అది అందరానిపండు. వరుణ వేదగల ఆమెచరిత్రచరిత్ర(లాభాధిపతి) నా చంద్రునితో నిండు సమవప్రకములో నుండుట ప్రతిబంధక పామగ్రి; కోరికలుకొనసాగనీయదు. కావున మా లగ్న శుక్రుల స్నేహద్రవ్యి దుర్బలమై బాహ్య ప్రపంచమున తన ఫలము చూపజాలక నాస్యములో భరించింది. భావన చాలదా? స్వప్నమే? అనవచ్చును. స్వప్న సహమము అనుచుండువుకలదు. నాకది వృత్తికంఠిలో నున్నది. 1958 నాటికది చరించి పరస్పర మిత్రద్రవ్యిలోనుండు నారని కుజా రితువురితో స్నేహద్రవ్యిలో నుండెను. ఆ కాలములో నాకు వచ్చుచుండెన స్వప్నములు ఉత్సాహ జనకములుగ నుండెనవి కాని క్షేపకముగా నుండెనవి. త్యోగిత్వాస్త్ర పరిచయము నూచించు భాగలో నారని యుండుట. కనుక, పలుమారు త్యోగిత్వచర్చ నా స్వప్నములలో జరుగుచుండెడిది. ఈ స్వప్నము సహా అట్టి సమస్యపై ఆధాంపదేశికదా?

మరియుక్కటి స్నేహమునలనకాని, ద్వేషము నలనకాని, ఇరువురు వ్యక్తులకు పరస్పరముగా కలుగు సంబంధముయొక్క స్వభావమును, పరిణామమును, తెలుపు చుండువు ఒకటి కలదు. అన్యోన్య సహమముని దాని పేరు. నా జాతికములో ఆ చిందువు చరించి అప్పటికి ఆమె శుక్రుని కోణ ద్రవ్యికి వచ్చియుండెను* పరస్పర విశ్వాసము తెలుపుదశ ఇది. చింతి ఏమనగా, ఆ తరుణి చరిత్ర జాతికములో ఇట్టి చిందువు ఆపుడు నిలిచియుండుట నికరముగా నాచరిత్ర స్వప్న సహమము పైన నే! సమావేశము స్వప్నమంది జరిగినది.

కాని, ఇది దశికదా? ఆనాటికి ఏమి విశేష ముండురేమా? ఆనాటి నా దివ జాతికములోని స్వప్న సహమము (8-32 మేషము), ఆమె జాతికమందిరి అన్యోన్య సహమము (8-44 ధనుస్సు), నా చరిత్ర న్యోన్య సహమము (9-30 సింహము)—ఈ మూడును నికరముగా పరస్పర త్రేకోణ స్థానములో నుండెనవని విన్నచో, చదువరు లాశ్చర్యపడకమానదు. కావున నే, ఆనాడే ఇట్టి స్వప్నము; దివజాతికపు కెక్కి ఇది.

మంచిదే. కాని, శిష్యురాలుగా కాస్త్ర చర్య చేయక, అవ్యక్తి దొంగరివమునకై ప్రయత్నించినేల? అను ప్రశ్ని మిగిలియున్నది. ఆమె జాతికమందిరి చరిత్ర తోర సహమస్థానమందే (14-20 సింహము) స్వప్న కాలపు చంద్రుడు ఉండవలయునా? భార్యధర్మిలను మాత్రముకాక, సప్తమభావము తోరునిసహా తెలుపు ననుట త్యోగిత్వాస్త్రసంప్రదాయము. (అదిర్క ప్రాయు లు భార్యధర్మిల పరస్పర హృదయతోరులేదా?) స్వప్న కాలములో చంద్రుడుండుట సప్తమ భావమందే యని చదువరులు గమనించి యుండురు. తెల్లని పలు చీరతో వచ్చివ రేరుణి అదొంగ. ఈ చంద్రుడుండుట వ్యక్తి త్రిమాంకిము. ఉత్తమ క్షేణికి చెందిన వ్యక్తి ఆమె. ఇంకోక్క విశేషము. నాటిదివ జాతికలగ్నము (7-20 ధనుస్సు) మిథునాంకి; స్వప్న సహమము (8-32 మేషము) మిథునాంకి; సప్తమ భావములో చంద్రునికి తోడుగా నున్న కేరువు మిథునాంకి. నా అన్యోన్య సహమము మిథునాంకి. ఇక నా శిష్యురాలి లగ్నము మిథునాంకి; అందున్న బుధుడు మిథునాంకి; ఆమె లగ్నాధిపతి మిథునాంకిలో నే! కనుక నేకాంతాలు నాటి స్వప్న మామె నాకర్పించుట!

భావములలో సప్తమ భావము చార్యమూదికము గదా? దాని అధిపతి తోరుకు. ఇక గ్రహములలో చార్య కారకుకు కుజాకు. శిష్యురాలి జాతికమున సప్తమాధిపతి కుజాడే. ఆమె కుజాకు సింహరాశి 4-వ భాగములో నుండుట. స్వప్న లగ్నమునకు నూటిగా అతిడెనురు--అనగా, సప్తమ (తోర) భావంలో ఆమె జాతికమందిరి తోరశిఖామణి నిలిచాడు. చార్యమునకై ఆమె వచ్చియుండుట! స్వప్న కాలపు కుజాకు చార్య సహమసహాయుడై స్వప్న లగ్నమునకు, ఆమె కుజానికి పరిమధ్యభాగలో నుండుట గమనించదగినది. అంతా తోరమయము. ఆమెకు దశమాధిపతి చంద్రుడు. స్వప్న కాలమున సప్తమ భావములో నుండి చార్య ప్రయ

*గ్రంథ విస్తరభీతిచే, ఆమె జన్మ జాతిక, చరిత్ర జాతికముల విచట వ్రాయలేదు. ప్రకృతి సందిర్భము నకు కొవలనిన ముఖ్యమగు గ్రహస్థితులు మాత్రము వ్యాసములో నే అందిందు చూపితిని. కాక, ఆమె జాతికఫలములను చర్చించుట ఈ వ్యాసపు ఉద్దేశము కాదు. కనుక అజాతికము విచట అవసరము అని భావించితిని. చదువరులు తీసుకుండురుగాక.

త్వము చేయుచున్నాడు. నావలె బుగవరుణుల యొక్క స్నేహవృత్తి నీ గ్రహములపై పడుచుండుట. ఏనో జ్యోతిశ్శాస్త్ర విషయమును సంగ్రహించవలెనని ఆమె ఆశ. ఆ పనికై విమానయానములో వచ్చినదిమట బగులపభావమే. ఆమెకు లాభాపతి రవి వృత్తికి రాశిలో 4 వ భాగంలో నున్నాడు. ఈ రవికి సమసప్తక శ్రిశుద్ధవృత్తి స్థానములో ఆనాటి కుజుడు తోరసహాయుడు సహా నిలుచుటచే, చార్యప్రయత్నియ ఆమెకు లాభి కరముగా పరిగణించలేదు. చతుర్థభావము ద్రవ్య స్థానము. స్వప్నకాలమున వానిలో ధవాధిపతి గురువున్నాడు. ఆమె జాతికమున దశిమకేంద్రమందున్న గురువు స్వప్నకాలపు ద్రవ్య స్థానపు గురువుతో సుప్రమితివృత్తిలో నుండుటచే, ఆమె ప్రయత్నియ వాద్రవ్యమును రక్షించుటకే పనికేవచ్చి నది. నా శిష్యురాలు స్వప్న వ్యాజముతో నాకు సమర్పించిన గొప్ప నుగుదక్షిణకారా ఇది?

ఒక విచిత్రము పరికింపుడు. స్వప్నకుండలిలో కుజుడు వృషభములోనున్నాడు. వృషభము దక్షిణ దిక్కుకు నూచించురాశి. ఆ దిక్కునుండియే ప్రహరీ గోప వెళ్లి తోరుకు వచ్చుట. తరువాత అంతిరావ ముఖల సహా ఆ దశిలో నే. ఆ కుజుని వెనుక వృషభా రంభములోనున్న కుక్కురుడు గోపమీద కావలికాయ చున్న మరి యొకనిని నూచించడా? చతుర్థ భావము ద్రవ్యస్థానము. దానికి చేరుకొనుటకే తోరుని ప్రయత్నియ. అదట ధవాధిపతి గురువు 20—10 లో నున్నాడుగా? నా బ్రంకులో ఇరువదివందల చెలకు మించిన నగలుండినవి! స్వప్నలగ్నము కుంభము. ఇది పశ్చిమదికి తేలుపు రాశి. ఆ దిక్కునుండియే తోరుకు గృహప్రవేశము చేయ నుద్యోగించుటగా? ఆ ఇంటి పశ్చిమపు గోప నిడివి 36 అడుగులు. దానిలో 5 అడుగుల దూరములో ప్రకంసలోని నాశా యిన నున్నది. 36 లో 5 ఎంత భాగమో, కుంభరాశి

30 డిగ్రీలలో స్వప్నలగ్నముండిన 4°-11' అంతే భాగముగా? ఏమి అశ్చర్య మిది? కాలపురుషుని లీల!

కాని, నాకొక్క కొడవ మాత్రము మిగిలిపోయి నది. అతోరనిద్యార్థి ఎవడో, తెలుసుకొనుట సాధ్యము కాలేదు. వానిని కనుగొని కారాగృహమునకు పంపు కుతూహలముకాదు. వాని జాతిక సామగ్రిని సంపా దించుటకు ప్రయత్నించి యుండును. 'ఇదేమి పిచ్చి,' అని నవ్వునా నుండురేమో? శిష్యురాలి జాతిక గ్రహాదు లతో, స్వప్నకాలగ్రహములతో, ఎంతో వికరమైన సన్నిహితి సంబంధము వాని జాతిక గ్రహములు తిప్పక చూపగలవని నా నమ్మకము. ఇది నిదర్శనముగా పాఠక మహాశయులకు వివేదించు ఆవకాశము నా కిప్పుడు లేకపోయినదికదా?

పోనిండు. స్వప్న మధివముల సందర్భమందే జాతిక శాస్త్రముత్రిముల కింతవల యున్నతో, జాగ్రదవస్థలో మానవుల ఆనుభవములను చూచించు విషయమున వాని కెంతకీ యుండునో, చదువను లూహించుకోగలరు. ఇంతేకాదు. పామాస్య నిద్రా వస్థకు చెందిన స్వప్నములకే ఈ శాస్త్రముతో ఇంత సంబంధము ఉన్నప్పుడు, నీర్ధరనిద్రావస్థకు చెందిన పూర్వజన్మ పువర్జన్మములకు దానితో ఎంతో గొప్ప సంబంధము ఉండి తీరునని మనము ఊహించుట తిప్ప కాదు. కాని, ఈ విషయమున ఉమ్మతి స్థాయిలో పరిశోధనము జరుగవలసి యున్నది. అట్టిపనికి లగిన సంస్థలు మనదేశమున సిద్ధమగు భాగ్య మెన్నిటికో?

ఈ శాస్త్రముయొక్క శక్తి అపారమైనదని యవనాచార్యు డిల్లు వర్ణించెను:—

అన్యోవ్య రాశ్యంశిక సంగ్రయోగైః |
అన్యోవ్య సందర్శిత సంగమై శ్చి |
అన్యోవ్య సంయోగ వికల్పనాభిః |
ఇదం సముద్రాంబువ వప్రమేయం ||

అగ్ని పరీక్ష

శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు

మేము తోజా అప్పారావుగారి ఇంట్లో కలుస్తూ వుండేవాళ్ళం, ఆ తోజాలలో. పంద పాండవులని అంటూ వుండేవారు మమ్మల్ని. మామారు ధర్మ రాజు: ఆయనకి 52 ఏళ్ళు అప్పుడు. పండి నిరారుగా నిల్చున్న జుత్తు. పర్వదా చిరునవ్వు ముఖం. ముడుటి మధ్యని చిన్ననాట ఎప్పుడో చుట్టతో పెట్టిన ప్రేడే మార్కు.

అప్పారావుగారు అర్జునులు: పోతుగాటి విగ్రహము. దానికి తగ్గ అంతరి వలనూ అంతరి సన్నయాకాని శరీరం—కళ్ళి లాల్చి—పంద—గోల్లు ప్రేము కళ్ళి జ్ఞాలు. ఆయన అంతా పెద్దమనిషి ఫాయిలో వుండే వారు. రాసి ఏదో ఊహించిచేద్దామని తియ్యారుచేసిన నాటికలు, కథలు ఆయనకు ప్రపథమంగా వినిపించే వారం నేనూ, కృష్ణమూర్తి. ఏదో అన్య మనస్థంగా వింటున్నట్లుండి, ఎవ్వరికీ తిట్లని నూత్నమయినవి—అయినా పెద్దవి—అయిన పొరపాట్లను పట్టి, బాణంలా సంధించికొట్టినట్లు విపరీతవారు మామీద. అప్పుడు ఆయన వయస్సు 42—మంచి చూపరి.

ఇంక నాయకత్వం: భీముడు. అతని ఆసలు పేరు ప్రసాదరావు. “భీముడు” సరిగా సరిపోయిందతిరికి. మంచి బలమయిన శరీరం. విరింపవాడం. సులభంగా ఆవేశాన్ని పొందిగలిగే తత్వం. సహృదయుడు. అతని వయస్సు 30 అప్పుడు.

ఇంక కృష్ణమూర్తి: వసులుడు. అతను క వేగాక రవియిరి నూడనూ. అతని వయస్సు 32 అప్పుడు. మిగిలిన సహోదరుణ్ణి నేను. నా వయస్సు 32 అప్పుడు. మా ఇద్దరిలోనూ సమల సహజీవుల గుణజ్ఞులన్నా లేకపోయినా అక్కడికొ విరు సంఖ్య సరిపోయింది కాబట్టి గత్యంతరం లేకపోయింది.

నాయకత్వం ఆవేశపరచడం కృష్ణమూర్తి పని. ఇద్దరూ కొట్టుకొనే వరకు వచ్చేది. కృష్ణమూర్తి

పాపం అర్పకుడు. అందుకక్కడితో ఆపేవాడు. ఇక నా పంగతి ఆటే రాసుకోవలసరం లేదు. చూస్తూ, వింటూ మాచొనేవాణ్ణి.

అయితే ఆసలు సంగతికి వద్దాం. అప్పారావుగారింట్లో కలుస్తూ వుండేవాళ్ళం అన్నాకనూ. అంతా చేతక అక్కడ కొనీవు ‘హమ్మ’ వేసి బయలుదేరి మెయిన్ రోడ్డు మీదుగా నడుస్తూ పోయి, అప్పు ఇల్లు చేరడమో లేక దారిలో ఒకపారి కృష్ణమూర్తి హోటలులో దూరి కాఫీతాగుతూ ఈ మహానిర్వాన్ని గురించి మాట్లాడమో జరిగేది.

లేదా, ఒకోవాడు, మామారు మాకు చక్కటి అనుభవాలు చెప్పేవారు. అంతా ఆయాక మా ఇద్దరిని ఉద్దేశించి కథలుగా వ్రాయమనేవారు. ఓపారి ఆయన మాట వోసేలేక కథగా రాసానుమాడా ఒక అనుభవం. అది చాలావిశ్మేళితం లెండి—నిజానికి అని ఆయన అనుభవాలుకావు. ఆయన శేరలం ఒక వాక్కి మాత్రమే వాటికి—ఆ అనుభవం పొంది అందులోని పాత్రలయిన వ్యక్తులు వేరు. ఆయన చెప్పడంమాడా పొగసుగానే చెప్పేవారు—అవక్కడికలా ఉంచంది.

నాయకత్వం ఆవేశపరచడానికి ఒక సులభ మయిన మార్గం ఉంది. అది: వార్తకి అనే మహర్షి రాసిన రామాయణం అనే గ్రంథాన్ని చర్చలోకి తీసుకరావటం—ఆ పని అప్పారావుగారే చేసేవారు—“అయితే—అప్పా!” అన్న సంబోధనతో ఆరంభించే వారు. అది ఇంక రాబెట్ లా లేచి ఆకాశాన్నందుకు నేడి—అప్పు ఊహలో రామాయణం ఒక కల్ల బొల్లి కట్టుకథ—అది అంతిటితో అగినావాగుణ్ణు—ఆ రాసినవా డొక బుర్రలేచివాడు—రాముడు ఒక చేతకాని చవట—అలా అలా సాగిపోయేది—పారి వ్రత్యం ఏమిటంటాడు—పరివ్రతలు లేరంటాడు—వర్ణాతో వర్ణిష్యతి అంటాడు. ఈనాడేమన్నా పారివ్రత్యం ఉంటే అది ఆర్థిక బానిసత్వంవల్లనే

అంటాడు—'చలం' గారి పోకిందనేవారు అప్పు రావుగారు—ఇంక ఆయనా ఆరంభించేవారు పూర్వ పక్షం—సిలకలుపట్టుకునేవరకువచ్చి అక్కడికి ఇర్వ రాజుగారి జోక్యంతో ఆగి, కాఫీ వేచించాక చల్లారేది.

అది మార్చి రోజులు—ఆఫీసులో ఉపద్రవ మయినదని—ఆ రోజున మరీమా—ఇంటికి చేరుకొనే సరికి బాగా అలసిపోయేను—బాగా చీకటి కూడా పడింది. ఆకలి కూడా వేస్తూఉండేది. వెంటనే భోజనం చేసేను. ఇంక ఇంట్లో ఉండాలనిపించలేదు. మా ఇంటిపక్కనే మురికికాలవ—ఆ ఇంట్లో ఉండడం బాధే—ఆ రోజున మరీనీ—సినిమాకి పోదామని బుద్ధి పుట్టింది, వాదిగర ఒక రూపాయి మిగిలిఉంది. ఇక కొవల్సింది మరో రూపాయిపావల—అది కృష్ణ మూర్తి పూర్తిచేస్తాడన్న వమ్మకం ఉంది. మేం ఎప్పుడూ బెంచీకొనుకే పోయేవాళ్ళం—మా పొల్లో టెన్ టేకుల థియేటర్ లో, నేల, బెంచీ, మూడే క్లాసులు—ఇంక పోలుగురించి వర్సన అవసరం. సహృదయులు ఈ హిం రుకోగలరు. మాకు ఏ సినిమా అన్నది ముఖ్యంకాదు. ఏదో బొమ్మలు కనిపించడం ముఖ్యం. ఆ బొమ్మలు మాస్తీ మా కేవో ఆలోచనలు అందుతో సంబంధంలేనివి వచ్చేవి. దానిమీద చర్చలు. సరదాగా కొన్ని క్షణాలు ఒకరి సాహదర్యంలో ఒకరు కాలం గడిపేందుకు వెళ్ళేవారం.

అలాడు నే వెళ్ళేసరికి అంతా సమావేశమై ఉన్నాడు. అప్పురావుగారి (అద్దె) ఇల్లు, రెండు గదులు, ముంగిటి చిన్న వరండా, సామాన్ల కొట్టూ, గలది. ఒక గది వంటా భోజనాలికి. మిగిలిన గది చారి ఠింగ్ రూము, డ్రాయింగ్ రూము, ఫ్లడీ రూపును, టెడ్రూము అన్నీనూ. ఇంక మేం సమావేశమవుతే ఇంట్లో ఆదివాళ్ళు అంతసేపూ పాపం వంటిఇంట్లో కూర్చోబిల్చి వచ్చేది. రెండు మంచాలు ఎప్పుడూ వేసే ఉండేవి. రెండు పడుపులూ, రెండు దుప్పటూ ఎప్పుడూ పరిచే ఉండేవి. మేము మా భూమికాకాతో పాటిమీద ముఖాసీనులయేవారం. రెండు మంచాలకి మధ్యని ఒక టేబిలు గోడ వాడుకుని—దానిమీద కొన్ని కాగితాలు, ఒక చిన్న అద్దం—అది, అక్కడి నిలిగింకం.

అయినా—ఆరోజు వెళ్ళేసరికి మామయ్య, అప్పురావుగారు లంక పొగాకు దుట్టుల ముట్టించి

జోరుగా పొగ వదులుస్తారు. కృష్ణమూర్తి దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ కాగితంమీద ఒక పద్యం అల్లుతున్నాడు. ఇంక నాయకపు కూర్చోని ఏదో ఎన్నేటు వ్యవహారాలు, మాట్లాడుతున్నాడు.

మాలో మాకు ఒకర్నొకరు ఆదో లాంఛనంగా పలకరింపుకోడం కాని, సభామలు కొట్టుకోడం లాటి చాదస్తాలుగారిలేవు. ఎవరువచ్చివా కూర్చోడం, ఇద్దముంటే మాట్లాడం. లేదా నింటూ కూర్చోడం.

కూర్చుంటూ, ఇవాళ సినిమాకి వెళ్ళితే ఎలా ఉంటుందన్నాను—అంటూ రూపాయి తీసి టేబిల్ మీద విసిరేసేను. అప్పురావుగారు “బాగానే ఉంటుందీ” అంటూ కృష్ణమూర్తిచేపు చూసేరు. ఆ మాపుల అర్థం గ్రహించివచ్చాడై, తిప్పుకుందా అన్నాడు కృష్ణమూర్తి—నిశ్చయం అయిందే. కాని, రెండో అటకెంకా రెండు గంటలకాలం ఉంది. ఆ రెండుగంటలకాలం ఇక్కడో లేదా, పోలుప్రక్క నుండే పాణిగ్రాహి హోటలులోకో గడవవల్సిందే.

“మాటలో మాట—సినిమా ఏండిటి?” అన్నాడు మామయ్య...

“ఏవయిలే నేండిటి పోవిద్దుమా” అన్నాడు అప్పురావుగారు—సినిమా ఏదో హిందీది—రామాయణం సంబంధమయినది. లంకాదహనమో, రావణసంహారమో ఏదో సరిగా జ్ఞాపకం వాకిప్పుడు లేదు. ఏదో అలాటిదే—ఆమాట చెప్పేను.

“అయితే...అప్పు!” అన్నాడు అప్పురావు గారు — అందుకుంది రంజకం — నాయకపు రాకెట్ లా లేచెను.

“పరాయివాడి చేతిబడి వాడింట్లో అన్నాళ్ళ పాటుందా? అందుకీయసగారు యుద్ధానికి బయల్ లేదా? పోసి పాదుడం కొద్దీ ప్రతికారం చేద్దామని బయల్లేరేకు బాగుంది. వాణ్ని చంపేకు—బాగుంది. ముగ్ధులని అగ్ని పరీక్ష ఏదో వెలుగెట్టి క్యారక్టర్ సరిఫిటు అనిక ప్రాద్యూస్ చేసేక ఏలుకున్నాడా... వాని అది బావుందనుకుందాం. అంత విశాలమైన యువ. ఎవడో ఏదో కూసేదిని పెళ్ళాన్ని అదవుల్లో ఒదిరిసేదా? అదేవో అనాడే చేయక పోయేదూ? అప్పుడా జ్ఞానం ఎందుకు లేకపోయింది. నలుగురూ నాలుగు విధాల అనుకుంటారని—పరిచరిత...” అని తువిధంగా ఆరంభించేకు—దానిమీద అద్దనుకు

మాదా వ్యాఖ్యానిస్తూ ఉండించేడు. ఇలా ఒక అరగంట కాలం చాలా సోపాన్ గా వాదోపవాదాలు చెలరేగి ప్రమాదకరంగా తియారయింది పరిస్థితి—అప్పారావు గారు నిజానికి ఆ చేతి పొందదు. అతను కేవలం అప్పుని ఆ చేతిపరచి వివోదించడం కోసం ఇదంతా ఆరంభించేవాడు. పరిస్థితి 'క్షయిమాకు' కొచ్చింది. అప్పుముక్కు చెలమలులేచి పడుకున్నాయి. ముఖం కండ్లగద్ద అయింది. పిడికెల్లు దిగించేడు.

అకస్మాత్తుగా మా మురులేచి 'టేబిల్ మీద నుద్దెను—అప్పు నోగు ఆరిపోయింది. మా మురెప్పుడూ అలా జోక్సం కలుగజేసుకోలేదు. అందుకు కొద్దిగా ఆర్పిర్యపోయేం.

"నాదోక చిన్న మువవి—" అన్నాడు అతి సున్నితంగా—అది చిగువత్వ సజ్వరు. అప్పు ఆ చేతి సగం తగిలిపోయింది. "ఏంటిలా మువవి" అన్నాడు. "ఇవారే మివాదం అవండి" అన్నారాయన— "అదా—మువవి" లేచేదప్ప.

"మన కింకా ఒక గంట ఉండికదూ—ఏముంది ఒక్కరావుగంటే—చిన్న కథ ఒకటి చెప్తాను— వింటారా? ఏం అప్పా—వింటారా?"

"కానీండి" అన్నాడప్ప—గర్జించిరంటేక.

మా మురు గాఢంగా ఆలోచించేడు. ఆవక, జేబులోనుంచి పెద్ద ఇల్లిడి 'టైలర్' తీసి చుట్ట ముట్టించేడు. అయిన చుట్ట ప్రతిబింబ నిమిషం లో ఓసారి ఆరిపోతుందిలెండి—పోగ లాగి వరుల్తా అన్నాడు సీరియస్ గా—(అయినవిదన్నా సరదా తుట్టించేట, వోవ్యాన్నిచ్చే సంగతులూ మహా గొప్ప సీరియస్ గా చెప్తారు) "అప్పా! ఏ సంగతన్నా విశేషంగా మనసులో ఆలోచించకుండా, పూర్తిజ్ఞానం లేకుండా అంత తేలిగ్గా మాటాడకూడదయ్యా."

"ఏంటి నేను తేలిగ్గా మాటాడేసేను?...పరి వ్రతలు...."

"ఔను. ఆ సంగతే నేనివ్వకు చెప్తన్నాను— నే చెప్పబోయే సంగతి విన్నాక అర్థం అవుతుంది. ఇది మీ ఇరవయ్యా కెతాబ్బంవాటికే. అయినప్పుడు అప్పా ఆవాటి సంగతి ఆలోచించు. ధర్మం నాల్గు పాదాలూ ఎదిచే రోజులవి. ఆవాటి వాతావరణమే పేరు..... ఆ నిర్మలమయిన వాతావరణంలో అటువంటి కక్షికల స్త్రీలుఉన్నారంటే ఆర్పిర్యపడవల్సిందేమీ లేదు..."

"పాత్రవత్సం అంటే సత్వ రావడం నీ తప్ప కాదు. ఏదో బలతీర కారణాలవల్ల వాల్లి పత్రివత లయే రంటావ్. అప్పా ఒక్క సంగతి జ్ఞాపకం ఉంచుకో...స్త్రీ కిక్కి స్వయాపిణి..."

ఈసారి నాయనప్పు సన్నిధి సత్వకి గడంతా కంపించింది. ఆ సత్వమున్న అరివి ఆకారాన్ని చూసే పరికి నాకు సవ్యాసిందికాదు. మామూల రో చిగువత్వ పారెసి, చుట్ట ఆప్రేమిగాద పడేసి అన్నాడు—

"అనురాగం అనేది ఒక కిక్కి—ఆ కిక్కి స్త్రీలో కలిగివప్పుడు ఆమె కిక్కి స్వయాపిణి అవుతుంది. ఆ అను రాగం దేవుడిపట్ల కాని, తన భర్తపట్ల కాని..."

"నురో మగాడిపట్ల కాని" నాయనప్పు అంది చేసు.....

"సరి...నురో మగాడిపట్ల కాని, కలిగిందింటే, ఆ కిక్కి విజృంభించిందంటే, స్త్రీలో అహం అన్నది రచ్చిపోతుంది.....స్వార్థం విజృంభింది...ప్రాణాలను మాదా లెక్కచెయ్యకు అవసరం వస్తే. భర్తపట్ల, దైవంపట్ల ఆ అనురాగం, ఆ త్యాగదీక్ష కలిగి ఉన్న స్త్రీని పత్రివత అన్నాడు...ఒప్పుకుంటారా?"

నాయనప్పు ఈసారి అంతగట్టిగా నవ్వలేదు— కాని—

"ఈ కబుర్లు కేంలేవురూ మామూలు" అన్నాడు.

"పూర్తిగా వినుమరి—ఏది అప్పారావుగారూ ఓ చుట్ట."

అప్పారావు గారిచ్చిన చుట్ట ముట్టించి పొగ వరుల్తా చెప్పమపోయేను మామూలు.

"నే చెప్పబోయే సంగతి అంత పెద్దదికాదు. చాలా చిన్నది, నాలుగు ముక్కల్లో చెప్పివచ్చు. అయినా మీరు సరిగా గ్రహించేందుకు మరో రెండు ముక్కలు తగిల్చి చెప్తాను." అంటూ చెప్పేను మామూలు.

"అతను నాకు బాగా తెలుసు—అయినా స్నేహితుడనీ చెప్పలేను. స్నేహితుడంటే నా అందవా ప్రకారం పేరు. నా విలువల ప్రకారం చూస్తే నిజానికి మీరెవరూ స్నేహితులుకాదు నాకు—స్నేహం— స్నేహభర్తం—అదంతా ఒకపద్ధతి. నాకు స్నేహితుడని చెప్పకోదగ్గవాడు ఒకే ఒక డుండేవాడు. అతనివప్పుడు

లేదు. శరీరాల్లో భేదం మా ఇద్దరికీ - సరే ఆ కష్టకహరం వదలండి—

“అయితే—అతిను నాకు బాగా తెలుసు— అంటే అతిని ఇంటికి నేను తిరుగుతుంటూ ఉండే వాణ్ణి—ఒక విధంగా దూరపు చుటం కూడానూ అతిను—ఏదో బాధకారాన్ని సంబంధం.

“ఓ—ఉండేవాడు అరడుగులు దగ్గర దగ్గర ఎక్కు—ఎక్కుదగ్గలావు. నవనానానా కాదునీ అనను కాని, ఆ ఆలోచనం, ఆ హుమను ఒక ప్రత్యేక ఆకర్షణ—అందులో అందం ఉండేది. ఎప్పుడూ నీట్ గానూ, ‘టిట్ బాట్’ గానూ ఉండేవాడు. పెన్సిల్ అడేవాడు—జూదం అడేవాడు—తాగేవాడు. పెర్లాం ముందే నిర్మూలనాటం గా. అతిగాడి వయసు అప్పుడు దరివాల్పు 30 ఏళ్లు—

“అవిడ విజంగా బహు చక్కనిది—”

“ఏమిటి?” అన్నాడు అప్పు—

“అవిడే... అతిని పెర్లాం... 20, 24 ఏళ్లుండే కాని 18 ఏళ్ళ అమ్మాయిలా కానాచ్చేది. పిల్లలులేరు మెట్రిక్ పాస్ అయింది. ఇంగ్లీషు పుస్తకాలేనిటి... తెలుగు పుస్తకాలేనిటి లేకపోయేది. నా పని అవిడికి పుస్తకాలు నిరంధరా చెయ్యడం—నిరంధరా చెయ్యలేక చచ్చేవాళ్ళు మరో—అయినా అందులోనూ ఉండేది లెండి ఆనందిం...”

“ఊ? ఉండేది ఆనందిం” దీర్ఘాలు తీస్తూ అన్నాడు కృష్ణమూర్తి—

“ఆ... ఉండేది దయాగ్రాఫ్ ఏ ఉండేది” అని మామూలు పకపకా నవ్వులేదు.

“నాగో చదువుగా మాటాడేవానిడ—అవిడ నుండి ఆచిరునవ్వులుకుంటే నే చాలు ఇంక చచ్చి పోవచ్చునుకోండి. మరింక బతుకులో ఆనందిం వర్ణించింక లేదు.”

“మీ రింకా బ్రతికేఉన్నాను” అన్నాను నేను.

“ఉన్నాను—ఈ విధం బతుకు బతుకుతూ—” నిరాశగా కుర్చీకి చేరబడ్డాను మామూలు—

“ఎక్కడున్నా—ఆ—నే నెప్పుడు చెప్పినా ఆస్వాదంగా మాటాడేది. ఆకళ్ళుండినా నవ్వులే... ఆ ముఖమల్లా ఆనందిం... ఆ పెదవులండినా నవ్వు—

అతిలా నానాకుగా ఉండేది—గులాబీరంగు పర్వమైన జాతు విరజోనుకుంటే నల్లని మేఘాలు ఆకాశాన్ని, చంద్రుడికే కప్పేసివట్టుండేది—అంతజాతు... కాని ఏం బాధం...”

“ఏమిటి... ఏమయింది.”

“అవన్నీ అతిడికొనమే.”

“అదా మీరునువు... ఏంబాధం అంటే ఏమో అనుకున్నాను” అన్నాడు అప్పు మామగారు భుజంబట్టి.

“అందుకే వాడూ ఏమీ పట్టడం ఉండేవాడు, నాలో అవిడ ఎంత దివ్యమైనవాడు—అంత విశ్వాసం వాడికి లేదా—

“అతిగాడి నిబ్బరం చూస్తే ముందుకు వచ్చేది— అయినా ఎందుకు ముందుకురావాలెండి—అ తి దూ అలా ఉండక ఏమాత్రం... ఆమె అలాఉంటే...”

“ఎలా ఉంటే?”

“అతిగాడు తన ఎదురుగా ఉంటేచాలు!, చూసేవాణ్ణి కా,—తన అందాన్ని తీవాల్సి, ప్రేమనీ, ఆరాధననీ, నవ్వులనీ, వెలుగునీ, పర్యవ్యాసాన్ని ఆకర్షణ అరెండు కళ్ళలోనూ ఇచ్చి అతిగాడి తీసుకోమనేది— వాడి పాదాలముందు అర్పించుకునేది... మరి— వాడిలావుండక ఎలా ఉంటాడు...”

“అప్పు రోడ్డుపుకలోండా!” అన్నాడు కృష్ణ మూర్తి—నాయనప్ప మాటాడలేదు. సీరియస్ గా ముఖం పెట్టి కూర్చున్నాడు—

“సూర్యమయిం ఇంట్లో ఉండేవారు—ముప్పయి కామీసు అదే—ఇంటికిందా పోలీసులు—వాళ్ళ పడకగది స్వర్ణమే - అంత్రోమిత్ ఆ ఇల్లలా ఉండేది. అతినితీరిం మళ్ళీ ఎంతోకారు — 180/- 160/- ఆ ముక్కని ఉండేది — ఎగ్జిక్యూటివ్ ఉద్యోగం, ఏదో ఆ కంట్రోల్ లోకి సంబంధించినదే... ”

“అతిను నాకు తిమ్మకువరస — అందుకామె నన్ను ‘బాదగానూ’ అని పిలిచేది - ఏదో కవుల గురించి? రచయితల గురించి వారి రచనలగురించి మాటాడేది — అవిడికి సంస్కృతికి బాగాతప్పు - అతిగాడి కిన్నీ చెప్పివాడిమందు శిఖరలాటిది.. అందుకు నేను దొరికే వానిడికి —

“అతినికి సంగతులంటే ఏమీ పర్లానేదిండి... అతినితో ఇది మాటాడడం అతినిని అనవసరంగా బాధ పెట్టడం తప్ప మరింకేమీ కాదు...” అనేది -

“ఔను — ఎందుకుంటుంది ఉయ్యో ఖయ్యోమ్ చెప్పివట్టు నివె ఇచ్చేవి మూడూ ఉంటూ ఉండగా — పుస్తకం బయలుపేక అనుకోండి ... ఏదయితే నేం” అనేవాణ్ని కనిగా -

“చివ్వుబుయ్యుకోడం పోయి గలగలా నవ్వేసేది ఆ మాటలకి -

“ఇంక వారిద్దరియధ్యా ఎలా ఉండేదీ అంటే, చెప్పగలిగిందో చెప్పేను - అగడంలే ఆమెకి కలిగే భావం చెప్పేను—అసంగతి తీగట్టంగా అరిడికి తెల్పు; అలానడిచేది.

“అమె ఏదీకోరకుండానే అతడు తెచ్చి పడేసే వాడు— వీరలేయిటి — నగలేయిటి ... అలా అని అదంతా ఆమెమీద ఆపారమయిన ప్రేమవల్లనని నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు — అందులో అరిదొక రకమైన ఆనందం పొందేవాడనుకుంటాను. అదంతా తన అహాన్ని తృప్తిపరచుకోసం అని నా నమ్మకం.

“అవన్నీ పెట్టెలలో తుప్పుపట్టవల్సిందే — ఆ అలంకారాలే ముట్టడికాదు, అతినిరాడంబరంగా దుస్తులు వేసుకునేది -- ఆప్యతే ఆమె రెట్టింపు అందంతో కానాచ్చేదినుకోండి - అసంగతి ఆమెకు తెల్పుకుంటాను.

“ఎలే - అదంతా బాగానే ఉంది -- అప్పటికి యుద్ధం ఆఖరయిపోతుం దన్నమాట. మరో వాలు గయిదు నెలల్లో -- వాకక్కడ్నించి బదిలీ అయి పోయింది - అక్కడికి రెండువందల మైళ్ళు దగ్గర దగ్గరుంటుంది నేను పోతోయే కొత్తికూరు - అఖి కోశాన వారీంట్లోవిందు - రాత్రి - మేంముగ్గురవేర- అతిగాడు రావడం ఆలశ్యమయిం దనుకోండి — వచ్చేడు - కాస్త చుక్క వేసుకున్నాడు — వన్నుకూడా వేసుకోమని బలిహలేడు. నా పంక్తిని కూడున్నాడు. ఎటో మళ్ళిపోయేడు.

“ఆ రాత్రి అన్నా వావిడతో—అతన్ని కాస్త అదుపులో పెట్టమని—మరీ అతి అయితే అతని ఆశో గ్యం చెడదం, ఇద్దరి సామరస్యం చెబ్బరిపడం, ఇలా టివి జరగవచ్చని చెప్పేను. అవిడ నవ్విసి ఉరుకుంది. అరిడ ఉదాసీపరిమాస్తే వాకు కమంచేసింది. ఎందు కయ్యా వేసిందికదం అంటే వేసిందిమగి. ఉండబట్ట లేక అసీసేను—“మూడూ—నేనిలా ఉంటున్నానని

ఇంకోలా అనుకోకు, వాకోటి బాగా అనుమానం... అతను నీపట్ల ఆవిశ్వాసంగా ప్రవర్తిస్తున్నా వేమోనని”

“అంటే?—అందానినవల్పుకూ. వాకు కోపం ఒచ్చింది, చెప్పాడూ—తెచ్చి ఆ ప్రశ్న వేసిందిని.

“అంటే ఎవరి పెంటేనా పడుతున్నాడని నా అనుమానం—ఇంకా అర్థంకాలేదా?” అన్నాను కోపంతచ్చి.

“ఆయిలలాటివాడుకాదు—మీరన్నీ చెప్పినా నే నమ్మను...’ అంది. అయ్యా! ఇంక అలాటి అడ దానికి ఏం చెప్పి ఏం లాభం. ఏమీలేకుండానే అను మానవపడం భార్యల ద్వితావచే—అటువంటిది అంత ధంకా బబాయించి నే చెప్తున్నా నమ్మని స్త్రీని ఇంక దండం పెట్టి వదిలివచ్చు.

“నే నల్లిపోతున్నానని కల్లి నీరు నింపుకుంది పిచ్చిపిల్ల—అవిడ చేతుల్ని నా చేతులలోకి తీసుకుని అన్నాను “నేను నీ మేలుకోరవాల్లో ఒకటి— ఎప్పుడన్నా నా అవసరంవుంటే వాకు కయిరు చెయ్యడం మరవకు” అఖికి మదను ఉండబట్టలేక ఇది కూడా అసీసేను. “కోలా నీ నవ్వుముఖం కనిపిస్తూ ఉంటే వాకెంతో తృప్తిగా ఉంటూ ఉండేది...”

“సరి, నేను ఆ ఊరు ఆ మర్నాడే వదిలి వెళ్ళి పోయేను. కొన్నాళ్ళపాటు ఈనోలా అనోలా వాళ్ళి సంగతి తెల్సుకునేవాణ్ణి. అనక మరీ వాకింకిం తెలి లేదు. అప్పటికి యుద్ధంకూడా అయిపోయింది మాజేళ్ళు గడిచిపోయేయి. నేనూ నా గొడవలలో పడిపోయేను ఈ మాజేళ్ళలోనూ. ఇంక బబులు అందిరూ ఎలా ఉన్నదీ తెలియనిస్థితిలో పడిపోయేను. నూ వాడికి తెలుపుయిడ చాలా ప్రమాదం చేసింది. దానికితోడు అశీసుపని ఒరిడి ఇంతా అంతాకాదు. ఇంట్లో మందులు ఇత్యాది గొడవ. ఇలా మాజేళ్ళు దొర్లి పోయేయి. పెళ్ళియీ అవడంతోలే పిల్లల్ని కనీసే మన నయిస్తూ బతుకుల సంసారాలు,—చీదర, నరకం అనుకోండి—”

ఇక్కడ మాస్టారుకథ ఆపి కొంచెం మట్ట ముట్టించుకున్నాడు.

“ఆ ... ఏం జరిగింది...ఔను ... ఓకోలా పొద్దులే ఎర్ర నైలు ప్రత్యక్షమయింది. మన ప్రకు కుల్లో తెల్లగాలులు అందుకున్న ఓజాలు చాలా

విలక్షణమని. మన బతుకులని ఎందుకంటున్నావంటే పెద్దపెద్ద వాళ్ళందరికీ తెలిగంటు లోకవాదీ వస్తూనే వుంటాయి. మనకిమాత్రం అత్యవసర పరిస్థితి గానో, అత్యంతప్రమాద పరిస్థితిగానో తప్ప రావు. అందుకు అన్నా నామాట. అందులో 'అర్థంబుగా' రమ్మని ఉంది. దిగువని అనిత పేరు. వాకు ఆశ్చర్యం, అందోళన కలిగియి.

ఇన్నాగ్ని వివిధమయిన సమాచారమూ, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు లేకుండా ఒక్కచారిగా తెలిగంటు ఇలాటిది వస్తే ఎలా అనిపిస్తుందో అలా అనిపించింది. నెలవు దొరికినదికా వా తాతలు దిగిచ్చేరు. రాత్రిల్లారయిల్లో, అరిగాడేం అత్యాచారం చేసేదో, ఏం లోంప మురిగిందోవని తెంగగానే ఉంది. ఈ ఊరు చేరటప్పటికి తెల్లవారిపోయింది లాగా. స్టేషన్ దగ్గరే ఇటీ, కాఫీ వుయ్యక బయల్లేకు. స్టేషన్ వాళ్ళి ఇల్లు ఒక మెలు. చేతిలో సంబీము కాబట్టి నడిచేదామని కానిన బయల్లేకను. ఓ ఫిరంగుకూరం ఇటీకి, కుటుంబరావు ఎదురయ్యెడు. కుటుంబరావు కక్కడే తాలూకాఫీసులోవని. ఉద్యోగం అయినప్పట్నుంచి అక్కడే ఉంటున్నాడు. అప్పటికి 40 ఏళ్ళి. "ఏమాయి ఏదిటిలా ఉడిపడ్డావ్" అన్నాడు. అరిగాడికి తెలి కుండా ఉంటుందా అని అత్రంగా సంకఠంలా చెప్పేను. వాకు ఆశ్చర్యపోయేను. అంత ఆశ్చర్యం లోనూ ఒక చిరునవ్వు నరిగి "ఇప్పుడా నీకు తెల్సింది" అన్నాడు. వాకు గాధిరా వుట్టింది. "ఏదిటి తెలివం వాడేమో ఇంకా తెలిదు" అన్నాను. "ముందు పది. కాఫీ తాగుదాం" అన్నాడు. "కాఫీకేదెటి కాని ముందు ఏం జరిగిందో చెబ్బా" అన్నాను. "అప్పుడే అంత అయి రెండు నెలలయింది. వాళ్ళి దూరపు బంధువు... దగ్గరి స్నేహితుడిని... ఇప్పుడా నీకు తెలుస్తా" అన్నాడు. "నాకు తెలివయ్యా దేవుడా! అదిదో చెప్పి ఏడుదూ ముందు" అన్నాను. "కాఫీ తాగుదూ చెప్తావద" అన్నాడు. అరిగాడి సంకఠ వాకు లాగా తెల్సి. కాఫీ పడితే నేకాని ఏదీ పెగు దన్న నిర్ణయాన్నికొచ్చి, పది అన్నాను. కాఫీ అంటే ఉత్తి కాఫీయేకాదు. అన్నీ స్వీకరించేక కాఫీ చని యాదూ అన్నాడు. "ముప్పుయియాపాటుల అద్దెయిల్లు, ఇంటినిండా ఆ సోఫాలు, తివానీలు, అద్దాలు, అబ్బలు పెగులు... ఆరేడిమోలు, తాగునీ, జాదానీ. ముంప

లీ, డబ్బు అన్నీ ఎక్కడి దమకున్నావు కదూ" — అ నిమిషం కుటుంబరావుని మా పై పుగుని చూసినట్టుగా అనిపించింది. ఏదో ఓ జవాబివ్వాలి. "వాటి సంకఠ నేను ఏవాదూ ఆలోచించలేదు" అన్నాను. "ఆలో చించలేదా? ఎందుకయ్యా ఈ కబుర్లు. తెచ్చి 150 తేలం లోనూ ఇవన్నీ ఎక్కడివని ఆలోచించలేదా?" సరే. ఏమ యింకో చెబ్బా." "అదికాక ఇరవైపాతిక వేల రూపా యల క్యాపు... ఎలా ఒచ్చిందంటావ్ ఇవంతా" ఇంక లాభించలేదని "ఎలా ఒచ్చింది?" అని ఎదురు ప్రశ్న చేసేను. "ఇవారే ఫైనలు హియరింగు తీర్పు కూడా ఇవారే చెప్పేయొచ్చు. తీర్పువుతుందో అనాడే అందరికీ తెల్సివే."

"నాకు చెబుటూ పోసేయి. ఫైనల్ హియరింగు టిటి తీర్చిదిటి చెప్పమన్నాను.

"దొంగతనం ఎన్నాళ్ళు దాసుకుందోయి. ధికవంతు దన్నవా దొకడున్నాడంటావా లేదంటావా? ఎప్పుడో ఒకప్పుడు పట్టుబడక తప్పకుండా..." ఇది చెప్తున్నది తాలూకాఫీసు నుంచా కుటుంబరావు. అదికీ, యాపా యికి కమ్మర్తివడే కుటుంబరావు. "అన్నాళ్ళి ఆ డిపార్టుమెంట్లో, ఆ ఉద్యోగంలో ఉండి, మళ్ళికా ర్లర్ కల్పిచొయి, ప్రజల కల్లి కల్పి దోయికుంటే, ఎన్నాళ్ళి పాసుకుంది బాబూ వాటకం ఎలాగో తెల్సింది. అంత బట్టుబడుగా కమిషనా ఉంటే ఇంక తెలిదాని కేసుంది. ఎక్కడిది? ఎలా ఒచ్చింది అన్నాడు... ఇంకేముంది. 'ఏంటి కరప్షను ఆఫీసర్లు' పోలీసులు, వెంటనే ఆ రెన్సు-ఆవక ఆసుంద్రరావుగాకు లేదూ? వాకు భువా లెగరేనుకుంటూ వెల్లి చెయిల్ మీద నిడిపిండుకోచ్చేను." నా కంతా అర్థమయింది. కాని ఒకటే వింత అనిపించింది. ఈ ఇచ్చే తెలిగంట ఆవాడివ్వక ఈలోకా ఎందుకొచ్చిందా అమె అని. అరిడి కాఫీ పూర్తయింది. లేచేను. కుటుంబరావు ఇంకా చెప్పుకుపోతున్నాడు — "ఏదీ హోపు లేదు. సంకల్పిరం భాయం. గడించిందో సర్కారువారు పుచ్చుకోదం అలా ఉండగా ఇంక జరిమానామాట దేవు డెదురును. వాళ్ళ స్టేషన్ రమ్మమాలలే అవి. అయితే ఏదిటి, పగురున్న తాపత్రయమల్లా, కిడు కాస్త లిగిం చడానికి" నేనింక అరిగాడి మాటలు వివదిలయికోలేదు. నిల్లు చెల్లించి, "అయితే ఒస్తానోయి" అని బయల్లే చేను. "అప్పుడే ఉండవోయి కాస్త... కిరీ అదీ చేసు కుని —"

ఇల్లు మామూలుగా ఆవాటిలానే ఉంది. అయితే ఏదీలే ఎందుకో కళావిహీనంగా ఉందనిపించింది. శేఖరం నేను నా మనస్సులో అలా అనుకోదలవల్ల అలా అనిపించి ఉండవచ్చు. అది వేరే సంగతి.

ఇంట్లో ఏదీ అలికిడి లేదు. అవిడ ఒక పోఫాలో కూర్చోనిఉంది. కుడిచేయి చెక్కిరికి ఆవిర్భవించి పోఫాని ఆనుకుని ఆలోచిస్తోంది.

నన్ను చూడగానే ఎంతో సంతోషంతో నా చేతులు తన చేతుల్లోకి తీసుకు పలకరించింది. అదివ ర్తాగా నీరసించింది. అది మరి సహజమే. ఎంత నీరసించినా ఆ ముఖంలోని కళా, కాంతి, ఒక రేఖ ఎక్కువయితే ఆయోయోమో కాని లెక్కలేదు. చూసేచూ, మనుష్యులు ఉపవాసమున్నా, ఏదన్నా ప్రతిం పూనినా, నీరసంగా ఉన్నా ముఖంలో ఒక రేఖన్ను ఉంటుంది. అలా.

అవిడ నాకు ఈ సంగతి చెప్పలేదు. నా ముఖంలోకి విదానంగా చూసింది. ఎందుకో, నే నిష్వకుమీకు చెప్పలేదు. కాని చూడండి—అవిడదీ మహాచిక్కాయిన పరిస్థితి. ఎలా చెప్పడం అన్నది. అవిడ కా కష్టం కలిగిందనిపించా నేనే అన్నాను. “కుటుంబ రావు దాల్లో కల్పేను.”

అవిడ ముఖం చిన్నబుచ్చుకుంది. సహజమే. నేను అప్పటివల్లకు ఏమీ ప్రశ్నలు విశ్మయలేదు. నే కష్టానని తెల్సునా ఉంది, పలకారం తెచ్చిపెట్టింది. తిప్పకుండా మరి. కొదన్నా అవిడ నింటుందా.

“ప్రేమపూరితమయిన హృదయంలో, భావగ్రహణ శక్తులతో ఇచ్చిన నైవేద్యం ఏదేవుడు కొదవాలను?” అని అందిచ్చేకు కృపయూర్తి.

“ఏదన్నా అంటారు కవులు. ఈ కాలంవాళ్ళు మీకు అన్నిటికీ ప్రాయితే సురక్షితుంటాడు. సరే—సరే. దానికే—అదలా ఉంచండి.

‘కాఫీ తాగుతూ ఉండగా అవిడంది - “నేను ఇన్నాళ్ళూ మీకు ఏ సంగతి తెలియజేయక ఈ నాకు మిమ్మల్ని రమ్మపడం ‘ఏదీటికి అనిపించిందికదా?”

“నా మనసులో ఉన్నది సరిగా గ్రహించి చెప్పించావీడ. నే జవాబిచ్చేలోగా అంది—“అనాడు మీరు విచ్చి ముగ్ధులం ఏం చేసి ఉండవలదు. అయితే ఈ నాకు మీ కెందుకు కలు రం చేసి అడుగుతారేమో-ఎందుకో

చెప్పవా? నా కేదో మాటలలో చెప్పలేని భయం పట్టుకుంది ఈ సోజంటే—ఈ సోజ నెరుగ్గో నేందుకు నాకు ధైర్యం చాలటం లేదు. మీరు దిగ్గజంట్లే... అందుకు...అర్థమయిందా?” కాస్త ఊగుకుని అంది. “ఎవరేమనుకున్నా ఆయన కేదో చెప్పలేని ధైర్యంగా ఉంది. ప్రియమైనా మాడ నా కెంతో ధైర్యార్థి చెప్తున్నాడు...అయినా యెందుకో చాలా ఇదిగా వుంది.” ముఖం తిప్పకు, కన్నీళ్ళు కుకుచుకుంది.

“నే నేజివి ఏదాల్పేడి—ఆ స్థితిలో ఆవిడ్నే ఏదాల్పేడుకు సరయిన మాటలంటూ వున్నాయా? నేను చాలా విచారపడుతున్నాను కుమారు. అన్నదింగా ముఖం పెట్టి మాగ్గోపం తిప్పించి నే నేమో చెయ్యలేక పోయాను. కొంతసేపు బోయక అన్నాను—

“నావల్ల సహాయం ఉన్నా లేక పోయినా ఇన్నాళ్ళు వాకీ సంగతే తెలియజేయక పోవడం...”

“మీరలా అంటారని నాకు తెల్సు. ఈ సంగతి తెలుస్తే మీరు ఎంత బాధపడతారో ఊహించుకోలేక పోయే నవనోకంకి. అందుకని—” అనిని సురించి అడిగేను. అంటే అనిని మానసిక స్థితిని సురించి—“అతిమ ఇంటికి రావడమే అరుదై పోతోంది. అతిమ అంతిగా బాధపడి అధైర్యపడి పోయేరనకోకండి. బాయనగారి కారొస్తుంది. తిప్పకుండా మరీమరీ రావాలని చెప్పేను. నాకెందుకో వర్గాలని లేదు. అక్కడ వుండలేను.” మనస్సు అంతి అంతోగనగా ఉన్నప్పుడు నెగ్గడం మంచిదికాదని, చెక్కుతప్పని అవిడకు చెప్పేను.”

మామగారు కుర్చీకి చేరిపడి కళ్ళకోడు తీసి తేలికగా మీద పడేసేను. కళ్ళి రాదుకుంటూ అన్నాడు :

“ఇప్పుడల్లా చెప్పకొచ్చిందోక ఎత్తు, ఇప్పుడు చెప్పబోయేది కొద్దిపాటి ఒకయెత్తు. ఒక విధమయిన వాతావరణం మీ మనసుల్లో కలిగేందుకు యిదంతా చెప్పేను. నే చెప్పబోయేదీమంటే, ఒక అనుకోని, భయంకరమయిన, సందర్భ స్థితిలో ప్రేమ చిక్కుకున్నప్పుడు అది అనుకోకుండా, ఆ పరిస్థితిలో అవిడ ఎలా ప్రవర్తించింది అని. లోకంలో, స్త్రీలలోనైతే నేం, పురుషులలో నయితే నేం, సర్వ కాలాలలోనూ వివిధ మనస్తావలలు గలవాడు ఉండివున్నాడు. మాట వచ్చింది కొబ్బి చెప్తున్నా. ఇది ఇదివరకొక శతాబ్దం కదూ. పరిగత అంటే నీకు ఎవ్వోచ్చింది కదూ. ఐతే నే చెప్పబోయే పరిస్థితిలో నువ్వన్న అర్థిక బాధసత్వం

ప్రశ్ని రాదు. పరిశ్రమ అవంగానే పీకళ్ళకి తెల్లారు బామువే లేచి, ధర్మ పాదాలకి దింపంపెటి, దన్నీళ్ళు ప్లాపం చేసి, మడి కట్టుకుని, పరపుణపుడు కానోనే కళ్ళు మూసుకుని, ధర్మ దేవునిని చూడగానిమిప్పుడు ప్రవృత్తులు పరిశ్రమి ధర్మ పూజచేసే స్త్రీ కళ్ళకి కడుకుంది కదూ? అలా ఆలోచించటం మానెయ్యి. రక్తం, మాంసం, ఎముకలే కాకుండా పాపిష్టిదేవుడు మన పన్నుది కూడా ఒకటిచ్చాడుగా. కాన్నే హృదయ మను ఏమను. 'ఎక్స్‌ప్రెస్‌బిటీ' (వ్యగ్రత) అంటారే, అది ప్రతి వ్యక్తిలోనూ ఉంటూవుంటుంది. ఎంతో ఆనుగాగం, ఎంతో ధర్మ, దీక్ష పూనటం, కక్ష, కని ఇవన్నీ వ్యగ్రతలే. ఆర్థిక బానిసత్వం కూడా వుంది. లేకపోలేదు. కాని అందరికీ అది వర్తించదు.

ఆచందలమైన అమరాగ విశ్వావాలు, అనే 'ఎక్స్‌ప్రెస్‌బిటీ' ధర్మల కలిగిం స్త్రీని పరిశ్రమి అన్నపదంతో పిల్చుకు మన పూర్వము—ఇదింతో ఎందుకు గొంతుక చిందుక చెప్తున్నావంటే నేనా సంఘటనని ఎలా అర్థం చేసుకున్నానో అలా అర్థం చేసుకోగలరో లేడోనని..."

"మరో అరగంటే ఉంది పిక్చర్!" అన్నాను.

"వానిద్దా బెనెఫిట్ పిక్చరు" అన్నాడు కృష్ణమూర్తి.

"ఇంత బొత్తిగా ఓపిక లేకపోతే ఎలా, కవులయ్యండి—మరికే నే చెప్పకల్సింది టూకీగా చెప్పేస్తాను."

"అంటూనే మరో పావుగంట" అన్నాడు పాద్మకు.

"పదికోండుకల్లా కోర్చింది. నేనూ ఆవిడా బతులేలేం—ఆవిడ ముఖం పాలిపోయిఉంది. పెంపులు బిణుకుకున్నాయి. తినిలోలిను ఏకో మెర్రిగా అనుకుంటోంది. రెండు చేతులూ గట్టిగా కలుపుక కూర్చుంది—ఏమంటే అనుకోండికాని, ఆవిడ స్థితి చూసే నా మనసు రెరుక్కుపోయింది."

"ఆతిగాడిమిడ కోపమా వచ్చింది" కృష్ణుడిన్నాడు.

"ఆవిడ మనసుని ఆ స్థితికి దించేందుకు వాడి కున్న చాక్కి మిటనిపించింది. ఆవిడని మీ రెవ్వరూ చూడలేదు—పోహించుకోగలరో లేడో— అటువంటి స్త్రీని చూడగలగడం జన్మారోపారో. అటువంటి

స్త్రీ ముఖమిది సత్వ జగమంతి కీ వెలుగే—ఒక్క కన్నీటిబొట్టు రాలితే సర్వవారసమాకుండవిస్తుంది... ఆ స్త్రీ పాదాలముందు మోకరిల్లా లనిపిస్తుంది చూడగానే. ఎటువంటివాడికన్నా.

"సెంటిమెంటులో పదివాకండి."

"సెంటిమెంటే మహాకాయ! మన బతుకులో ఆడుగడుగులా ఆదికానొస్తుంది. ఆది లేనిది మన బతుకులు భారీ—జంతువుల్లో కూడా కానొపించే—మాట వరసకి కుక్కని తీసుకోండి—ఆదెండు కంటి విశ్వాసంగా ఉండాలి? ఈవిడ అతిడిగించి పడే బాగో, అంటిఆంటుబట్టున్నా దినిపించింది.

"సరే—కోర్కె చేతుకున్నాం—ప్రజలున్నాడు రహారమీ ఒక యాద్రేమంది—మేం వెళ్ళేసరికి వ్యాఘ్ర మూర్తి వచ్చేదు—కేసు నడుస్తున్నది. 'సెయింట్' ఎదురుగా ఉన్నాడెరిమ. 'సనుసల ముగ్ధమండి దారి చేసుకునివెళ్ళేం. ఆరిడ్ని ఒక కుర్చీలో కూర్చోమన్నాను—కూర్చోలేదు. ఆతిగాడికోసం వెతికి లభిరి కక్కడ చూసింది. ఆ ముఖంలోని భావం ఏమని చెప్పను. ఆ కళ్ళు చెరువులే అయ్యాయి. కుర్చీలో నీరసంగా కూలబడింది. లామరు, గుక్కలూ, పొట్టిగా బొద్దుమీపాలమనిపించచ్చి, ఆరిడ్ని ఓచార్చి, ఏమీ బాధలేదు, ధైర్యంగా ఉండమని చెప్పివెళ్ళేడు—కాని సంతి సంపర్కంబు విచారించగా ఏమూత్రమా ఆతి ఉన్నట్టు అనుపడలేదు. లామరు కూడా తీక్షణంకరిగ్గినా తిగ్గిందే అన్న భోంజిలో ఉన్నాడు.

"ఆఖరు కరిగాడ్ని బోనెక్టంచెరు—కుక్క బోతులా ఉన్నాడు—విఠిల నింపించలేదు, అతిరి వేపే దీక్షగా చూస్తూ కూచుండామె.

"చెప్పకోవల్సిందేమన్నాఉందా?" అని అడిగెరు వ్యాఘ్రమూర్తి. చేతులు కట్టుకుని బంబునగా నిలబడి అన్నాడు అతిగాడు.

"నేను చెప్పవల్సింది బహు కోర్తి—నేను నిర్దోషిని"—ఆవిడ ముఖం వికసించింది; ఆనందం పల్లరే బలబలా ఎత్తేసింది.

"అంత దిబ్బు నాదిగ్గర ఉండడం సంభవం కాదన్న భావమిదా, ఏకో ఓ విధాన ఈ కేసునామిడ మోపబడింది. నే నీస్థితికి వచ్చేను. ఎక్కడిదీ అన్న విషయంలో నేనింతరకూ మానంగా ఉన్నాను.

కాని ఇప్పుడు... ఈ పరిస్థితులలో—” ఇక్కడ అతిని గొంతులోని విశ్వాసం పోయింది. తిడిబడ్డాడు... మాకేసి, ముఖ్యంగా ఆమెకేసి తీసుకుంటూ చూసి... అన్నాడు...

“అది వాభార్యుడి—”

కోర్టులో నువ్వనుకు చలలే గేయి. ఆమె ఆర్థిక రంగా దూస్తూ కూర్చుంది. వాకు ఆర్థికమే అయింది కాని, ఆదేమి ఆంతరమునైన ఆర్థికమే ములా కావరా లేదు. ఎక్కడిది, ఎలా ఒచ్చింది అని అనగరా మరి?

“ఎలా?” అన్నాడు వ్యాయమూర్తి—

అతిమ ఆలోచించేడు—ఎందుకో, ఏదో చెప్పేందుకు సంకోచించి, ఆమె వేపు మరోసారి పరిశీలనగా చూసి, చొను పరిశీలనగా వే, వాకు జ్ఞాపకం ఉంది, చూసి అన్నాడు:

“నేను ముఖ్యకర్తలో కల్సి, బంచాలు వున్నవని వాభార్య పేరనే ఉండవచ్చని అనవచ్చు—కాని అది కాదు.” చాలా ప్రతిపక్షంగా అన్నాడు, కోర్టులో కలిసిపోయా—

“అని యుద్ధంలో చాలా—అప్పుడు ఈ పోరు, విదేశీపాటు పెంపెరిగా, ఒక కోనేకి మిలటరీ హెడ్ క్వార్టర్లుగా ఉండేది... ఉరినిండా మిలటరీ ఆఫీసర్లు—సిక్సలా దిబ్బు ఖర్చుచేస్తూ—వా భార్య అందివికారమైనది కాదు. ఇంకొకన్న నే చెప్పలేను—కోర్టువారు గ్రహించుకోగలరు”

“అంతా నిశ్శబ్దం—ప్రపంచమే అనిపోయింది వాకు—వ్యాయమూర్తి కనుకు కట్టిపోయేను. ఆమె వేపు చూడలేకపోయేను... ఎలా చూసేది... ఎలా చూసేది—“ఇది అబద్ధం—కట్టుకథ. ఎంతమాత్రం నమ్మేందుకు వీలులేదు” అని పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటరున్నాడు. వాకు కాస్త ప్రాణం వచ్చింది. కాని వాకు తోలు లేదు. “అబద్ధం చెప్పవచ్చిన అవసరం లేదు. ఈ విషయం బహిరంగం చెయ్యడం ఎంత ఇష్టా గ్రహించగలనులే ఈ అనుమానం చెయ్యకపోను. అయినా వా భార్య ఇందుకు సాక్ష్యం—అని డిక్లారే ఉంది... అనిదె నడిగి తెలుసుకోవచ్చు—”

ప్రపంచం ఎందు కింకా ఉంది ఎందుకు మండి పోలేదు దివుడా అనిపించింది. అందరి దృష్టి ఆమె మీద పడింది. ఆమెని కాలుస్తూ... చావులా అందరి చూపులా—ఆ చూపులు ఏదెంతో వాకు తెలుసు—నిండుదభలోని ప్రాపది పరిస్థితిలా వచ్చింది. ఏదీవు దిస్తుపదితా దిస్తుదు.

“ఆమె కోరింట్లో ఏమీ చలనంలేదు. శిలా ప్రతిమలా అరిక్సి, అలా కళ్ళపక్కించి చూస్తూ ఉండి పోయింది. వాకు అక్కణ్ణించి పిచ్చివాడలా అరుస్తూ పరుగుతుకు పోవాలనిపించింది.

“కొంత తెలివి తెచ్చుకుని ఆమె చెయ్యి వా చెతులలోకి తీసుకుని అరిక్సి. పిలచేను—మూలోకంలో ఉన్నట్టు నా వేపు చూసింది. ఏదో ఆ వేళంలో మాటాడేను. ఈ భూరమైన అవ్యాధాన్ని ప్రతిఘటించమన్నాను. నా మాట లేని అనివశనినిపించినట్లులేదు.

“పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటరు ఫీస్సింగుకూచున్నాడు. అనిదె బోనెక్కి పరిస్థితి తిప్పలేదు. అది మంచితే, అనిదె ఖండించి చెప్పేందుకు, అనుకున్నాను.

“అన్నా!—ఇక్కడ ఆర్థిక బానిసత్వమున్న ప్రశ్నిలేదు. నెండే గండు మార్గా లామెమందున్నాయి. చదువుకున్నది, తెలివైనది అయిన ఆమెకి ఆమె పరిస్థితి అర్థమయి ఉండదని నేననుకోను—మొదటిది: అనిదె

జిహ్వాబద్ధమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ. భారతాంబ బొల్లి,
సమస్త చర్మవ్యాధులచేపిడింప
బిడుచున్న తన సంతానం!
కోసం ఎంత విచారిస్తూఉందో?

(స్థాపితము 1920 సం॥రం)
ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవంతో
ఇమా డిన్న ఆధియం.

మాకు నడ వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,
గోమాలపురం. (మ.గ.జి)

కాదన్నా—అతనికి శక్తి, తప్పుడు. అవక ఇద్దరికీ సామరస్యం కుదరదు. ఇంకా తెలిసినవాడు అప్పుడు ఏమన్నా చేస్తాడు. అది కిచ్చి తక్కువ శక్తి, అది తీసి వదిలి చక్కాబోవడం—అందుకని మళ్ళీ కొద్దికొద్ది మనిషి కాదు ఈవిడ—ఎక్కివా ఫలితం కూర్చుంటుంది... విరిగిన బతుకులు మిగులు—రెండోది: ఆమె తప్పు కుండా—అతడు విడుదలవడం, మానడం దేవుడి కెగురుతుంది అవుతాడని ఎక్కడుంది. అవక ఇంక ఎన్నో ప్రశ్నలు రావచ్చు... అదిలా ఉండగా సంఘస్పృహ అంది పూర్తిగా బహిష్కరింప బడుతుంది. నీడంగా చూడబడే కులబలన్నా నీడంగా చూడ బడుతుంది... ఈ కళింక భారాన్ని మోస్తున్న ఆమెని తిరిగి స్వీకరించడానికి అతడు వెనుకాడడం ఖాసుం— ఒక వేళ అతడు విశాల హృదయంతో చేరదీసినా అది అట్టేకాలం సాగదు. ఆ కళింకాన్ని అవకాశంగా తీసు కుని, ఇతరుల ఆవివరణల యొక్క వచ్చింట్లు ప్రవర్తనలు.

అతడివంట భరించలేని స్థితికి తప్పుకుండా వచ్చేస్తాడు... పర్యవసానం అనివారాన అవిచ్ఛేదదలి చక్కాబోతాడు... అప్పుడు ఆ కాపు మాదా లేని ఆమెని తిరిమి, తిరిమి పీల్చి పిప్పితేస్తాడు మనుష్యులు. అది పరిస్థితి—ఇది ఆమెకు తెలుసు—బోనెక్కిన ఆమెకు మొదటి మార్గ మెక్కటే కరణమనిపిస్తా—

“మధామకల కదలాడి రాతిపోయే సగం చీలిత లేత ఆకులా ఉందామె, అక్కడ నిబ్బన్నప్పుడు— ఆ ముఖంలో ఆదైవ్యం... నిస్సహాయత... పీటెకో మిలితమై ఏదో శక్తి... తేజస్సు... అప్పుడామె, నేను బోనా చూసి ఆమె కాదు—ఆమెను చూడగా— “ఈ పురుగుల్ని ... చీడపుగులుమైన మమ్మల్ని మేముండే ఈ ప్రపంచాన్ని భగ్గున కాల్చి మనిషిని శక్తి ఉండవచ్చు నీలో!... మన చెయ్యి!... మన చెయ్యి!”... అనిసించింది—

మాస్తాడు గొంతు తగ్గించి అన్నాడు—“కాని ఆశ్రితి, తనను తాను భస్మం చేసుకుంది. ఆ మంటల్లో— అతడికి కావల్సిన జనాభిచ్చి తెలివిపిప్పి పడిపోయింది” కాస్త తొడుగుని “నా కళ్ళ ఆయిపోయింది” అన్నాడు మాస్తాడు.

నాయనప్ప ముఖం భయంకరంగా ఉంది. ముక్కు చెలమలు లేచినకుతున్నాయి. ఊరేగి గుడ్డి “ఎక్కడున్నాడు... వాడెక్కడున్నాడు” అన్నాడు.

నాయనప్ప భోరణికి అర్చివ్యమాయేం. చెప్పేయకదూ, ఇటీ అవేం ఒచ్చేస్తుంది.

“తరవా లేమయింది మాస్తాడా” అన్నాన్నేను. “తరవా లేమయింది అన్నది అప్రమతం. ఇక్కడ ఎంతవరకూ అవువరకూ చెప్పేను...” విచారంగా అన్నాడు.

“వానీ, అనిజేమయిందో చెప్పండి” అన్నాను ఉండబట్టెక.

“అంటే అస్మికాశ్చ?” “కాతిపోయిందన్నా పోయా?”

“అదివిడి మో తెలివిరా లేదు అదో ‘వ్యాకా’ లా వచ్చింది. పలవరింపిం, జ్వరం ఉండుండి కొయ్యలారీపోవడం యమయారీనపడి, అఖరికి పది బోజాల తరవాతి విముక్తిపొందింది—ఈ పాపిష్టి మన నించి” మాస్తాడు కల్లోతురున్నాడు. ఔను. ఆయన కళ్ళకి కటిఉండొచ్చు, ఆమె అనాయకమైన ముఖం.

విడిదికొద్దుల సంగీతం, నీనీమీహళులుండి విని పిస్తాంది. మొదటి అటవడిలిపట్టు నూచనగా.

కాని మేం ఎవ్వరూ కదలలేదు.

ఆర్థ ర సా య న శా ల

ముక్త్య ల, (కృష్ణ)

(స్థాపితము 1925.)

ప్రశస్తాయుర్వేదోపదముల నిలయము. ఏ మందు కావలసి నను మాకు వ్రాయుడు. నవ్వుక మైనవి అభింపగలవు.

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. వ. సి.

Consulting Physician

కలగూరగంప

తిక్కన ఉద్యోగము

శ్రీ దూతలూరి జగన్నాథము

మేము తెలుగువారము. మా భాష తెనుగు. మా మర్నాది యిది. అని నోరార చెప్పకొనడానికి వినువారికి వినిపించడానికి మహానుభావుడు తిక్కన పుణ్యము కలుగొన్నాడు. ఆ నోట ఏ మాట వచ్చినా అది లేటమాట. ఏ పలుకు పనికినా అది తెలుగు నుడికారపు నుడిగోపురము. ఏ నేతి చెసినా అది తెనుగునేతి. అదే అతిని 'ఉద్యోగము'. తెనుగు నుండే నిడుతియ్యిందన మక్కడే. అందుకే "ఏంటే భారతిం వివారి; రింటే గారెల తివారి" అన్నారు. ఈ మాట ఏనాటి నుండో తెనుగుమాట, యానాటికీ నోట నోట ఉటలూరించుచున్నది.

అటు జోత్తిరాహులకు, ఇటు దాక్షిణాత్యులకు, రామాయణము మేలుబంతిగా నుండు, ఆంగ్లాలకు మాత్రము మహాభారతము కైన ఎందుకో అంత ముక్కువ! అంగులకు కారణము లేకపోలేదు. కంబకవి కావ్యగర్వితులైన తెలుగువారు దాక్షిణాత్యుల విశేషరచనాన్ని. అదేరీతిని తులసిదాసు ప్రభావమే జోత్తిరాహుల నుల్లేజపరచినది. ఆ సామ్యము వసువించియే, తిక్కన మహాశయిని ప్రజ్ఞాప్రాధిపత్యులై ఆంగ్లలోక మీ మహాభారతమును అందలమెక్కింది కారణమైవది. ఏరే యీ ఆంగ్లభారతికి రై ఒక్క తిక్కన మహాశయిడే కాదు. అది మహామృదులకృతిము. విసప్పటికి హెచ్చు భాగము ఇందు పడునెడ పర్యములవరకు కవిబ్రహ్మ వాణియే పరికించి. ఆ పరికించినదా అలలి అలలి తెనుగు పదములతోటి. అది ఆంగ్లభాషీయతను కూడగట్టకొన్న వికృంతు తెనుగుదనము. పన్నయ, ఎఱ్ఱవలకన్న యీ తెనుగుతీసి తిక్కన కదిలి వెక్కువ. పన్నయది రెండు పాళ్ళు సంస్కృతము, ఒక్కపాలు తెనుగు. ఎఱ్ఱవది సమభాగము. తిక్కన చేయి తిక్కనవారివలెగాక తెనుగునందు రెండుపాళ్ళు అందచేసినది. ఒక్క పాలు గూడా పూర్తిగా సంస్కృతమునందోడు.

తెనుగు పద ప్రయోగము హెచ్చినంత మాత్రము చేతిచే తెనుగువారి గ్రంథమును ఎప్పుడు అదిరించుచున్నారనుటకు వీలులేదు. అట్లేన అచ్చంపు తెనుగుదనముతో నిండిన గ్రంథము తెన్నయిన్నిది. వాటిని మనవారంతా అదిరించున్నారా? కనుక దీనికి మాలకారణ మరయుదమేని తిక్కన నోట ఉటలూరించిన తెలుగు తీసిపోవాటు ఆంగ్ల భుజుంబముల చిన్న పెద్దల మర్యాదలు యే యే పట్టుల యేరీతిగా పలుకవలయునో, ఆ రీతిని పరికించెను. భారతము నందు యితిని ఉద్యోగమే అది.

ఇతర పర్యములవలె గాక, ఉద్యోగ పర్యమునకు ఒక ప్రత్యేకపు రాణింపు గలదు. ఇందు కథలేదు. ఉన్నదంతయు వారి మాటలు వీరికి, వీరి మాటలువారికి, వినిపించటముతోనే నిలిచిపోయినది. ఈ మాటల తీసులోనే భారతము తెనుగు గుప్పె వాళ్ళతముగా నిలచొక్కకొన్నది. తిక్కన కదితా వృషి యీ పర్యమున ఒక నూత్ని పృష్టిగా నిలిచినది. కారణ, పాండివులను ఆంగ్లాలను తేసి చెప్పి తిక్కన కవిబ్రహ్మయై నాడు. ఇందు మార్పిడివి పద్య గద్యములేదనినను, నెక్కమునకు రెండునూ కావేమో! ముఖముభి సంభాషణలే. కవిత్వములో పరిగెక్కి సంభాషణలు యీ రీతి కల్పించిన కావ్యము, తెలుగున యింకోకట్టి కానరాదు. ఉద్యోగ పర్యమును నాటకముగా రచింపదలచిన, సంభాషణములు వేరు వ్రాయవలసినవలెను. పద్యాది నున్న "కం, డం, ఉ, మ, లా, నీ, తీ, నీ, ఆ" యీ నుర్దులు తీసివేసిన భేషగా సంభాషణ జరుగును. పద్యమున్నట్లే గద్యమున్నది, గద్యమున్నట్లే పద్యమున్నది. మొత్తము వివిధ పద్యములన్నియు గద్యములుగా జరిగినను వినువారికి తిక్కనగా తోచుదు— దూచువారికి తిప్ప.

ఈ విధముగా తిక్కన కదిలింది జూరువారికి, తిలూరున చేమన కదిలి చెవి దూరును చేమనకు తిక్కనకు తెనుగు నుడికారమున నూటికి నూరు పాళ్ళు సామ్యము కుదిరినది. మరొక్క రీతిలో పూర్తిగా వక్రించుకొన్నది. చేమన పదముల తోడనే మృదు

పర్వము పుటక వచ్చును. ఆ పర్వరేయ్యా పూజపర్వము చేయవలయుననుచి వివేచితురనిదిగా నుండును. తిక్కవ కవితికిది రాదు. పదము లన్నియు ప్రాణములు వచ్చి మనతో మాట్లాడుచుండును. ఉద్యోగ పర్వము చదువుపట్టుకు తిక్కవ తలపే మనకు రాదు. మనము అందరి ప్రాంతలలో ఒక్కరమై ప్రియముగా హావభావములతో మాట్లాడుచుండునటని వించును. ఈ మాటల తీరులోనే మేము తెలుసువారం. మా నుర్రాన ఇది అని అచ్చు స్రవణముల పుష్టపడును. తెలుగుదనము ఆద్యంతయు మా రీతివించిన ఉద్యోగ పర్వమున ఉదాహృతికని ఒకటి చెంకు ఉటంకించిన పరిపాడు.

అది, పభా, అరగ్య, విరాట పర్వముల కథా వస్తువు జరిగిపోయినది. ఉద్యోగ పర్వమునకు కాల దోషము పట్టదు. జరిగినది, జరుగుచున్నది, జరుగజోవు నదిచూడ ఇదే. మానవజాతి ఉన్నంతవరకూ, మాట లున్నంత వరకూ, ఉద్యోగ పర్వమున వచ్చిన తీరు తెన్నులు మారరానివి. లోలో తిరమయిన లౌకిక ప్రవ ర్తన యిందు యుమడియున్నది. మానవులకెన్ని యు గ దోషము బుండువలయునో, అన్నీ, అన్నివిధములుగా ప్రాత్రోచితముగా ఇందు చిత్రంపటించి. కవిత్వపు వన్నెచిన్నెలకన్నా, జీవితపు జగిదిగి అధికము. జీవిత మున అరిగి పరిగి మొట్టికాయలు తిప్పవారికి యిందలి మాటల మర్మములు మలభ్రాగవాద్యములు. మాటవనన కయినను కొన్నింటిని పాఠకుల కందించి, తిక్కవ ఋణము తీర్చుకొందు గాక !

ముజువునకు రాని ఒక మంచిఘటము నెమరుకు వచ్చుచున్నది. దుర్యోధనునికి భీష్మద్రోణ విదురాది పెద్ద లెన్నెన్నో బుద్ధులు పెప్పిరి. ఆతని పెద్దబుద్ధు లెవరూ మాన్యజాలక పోయిరి. కుదకు పుత్రునివాక మానకు ఒకదని తిండి యెంతయో చెప్పిచూచెను. విన లేదు. వినునట్లునూ లేదు. అందరి ఆశలూ నిరాశకై వని. ఉన్నది తల్లియొక్క తియే! ఆమెయైనను కొడుకునకు చెప్పి మందలించునేమోనను ఆశి గృతరాష్ట్రానికు. ఆమెను రప్పించును. ఆమె రాకపోకలు చిటికలో జరిగిపోయినవి. ఈ తల్లిటికలములో నిలిచిపోయినది ఒక సమగ్రరూప చిత్రణ మన కట్టెగుట.

ఉదా :—
...నీ తిమాధిపుకు దుర్వివాయున జరియె
నిటి వెంగలి గలజే
(884 ప. ఉద్యో. 8 ఆ.)

నీజైవ తెప్పి కాంతుం గావంపక నోపునని
గౌరవ కుల మీ

గోవిందు కాసనము సంభావంపం గాంచి చెవక
(బతుకుం జమ్మి (885 ప)
పెవిమిటి మాటలివి. గాంధారి బగులికను.
ఉదా :—
అనుకు నీ పుత్రుడు దరినీతుడవట యెరిగి
యెరిగి వాని వశంబున నేలపోయె
డివు పాండువులకు నేమి యిచ్చిజేసి
వచ్చెనని నెవ్వరికివచ్చు వధి చెవునా.
886 ప. 8 ఆ. ఉద్యో)

ఈ పద్యమునుండి మనోకానాక విశుద్ధ పత్రికము వెలువకును. ఇటువైర నుగోలములు పరా కాష్టవండుకొన్నవివోట. గాంధారి గృతరాష్ట్రాల మనోభావముల ప్రతిబింబింపజేయు దర్పణమిది. గృత రాష్ట్రానికు ఇట్టివాడేనని గృతపతులకు యిదియొక దృష్టాంతము. గృతరాష్ట్రానిడు కపటనాటకమున మనకనుక మునుగుతెర తిప్పివేసింది పద్యము. గృత రాష్ట్రానిడేమి తప్ప. దుర్యోధనునిదేనని నిందించు వారికి గాంధారి అంతిరంగమునుండి వచ్చిన యీ మాటలే సాక్షియములు. ఇంటిగుట్టు యిలాటికి తెలియక మరె యెవ్వరికి తెలియును? తెలిసింది కనుక నే ఒక్కమాటలో చెప్పి తిప్పికొన్నది. తప్ప నా దన లేదని లోకమునకుంకితు చెప్పకొన్నను అర్థానికి చెప్పలేకపోయెను గృతరాష్ట్రానికు. “నీ తిమాధిపుకు దుర్వివాయున జరియె నిటి వెంగలిగలజే” అన్న ధర్మకు “నీ పుత్రుడవనీతుడవట యెరిగి యెరిగి వాని వశంబున నేలపోయెడివు” అన్నది గాంధారి. తిక్క కాటుకు చెప్పబట్టి. చెందవదిగా “పాండువులకు నేమి యిచ్చిజేసి వచ్చెనని నెవ్వరికి వచ్చుననివ చెవునా!” యీ మాట గృతరాష్ట్రాని ప్రవర్తనకంటెటిక్ (ముక్కు తాడులాంటిది. ఈ ఒక్కమాటతో గృతరాష్ట్రానికు మనకు కటువడును. గాంధారికిగల గొప్పమనసు మనకు తెలిసినవచ్చును. ఆమె మానవ్యర విద్యలన్న విందు ముత్ర యిచ్చుచు; ఉ తిమ కుటుంబిని. బుద్ధిమంతురాలు. కొడు కుల దుశ్చేష్టలు పెరిమిటి లోధ బుద్ధి మొదటినుండి ఆమెకు లాగా తెలియును. పాండువులయొడ మానవ్యర గన్న కడుపు కాటాగ్యమొలికించినది. కొడుకులధికు లగుటకు కూడతెట్టుకొనలేనను లోధితివము గృత రాష్ట్రానిది. ఈ ఇవ్వరి నుగదోషముల (తివ్వె వెలి కెక్కించునది కవిత్వము—గాంధారి గభీరహృద్ధము తోటి నమగ్రరూప చిత్రణకొక ఉదాహరణ. పోచి త్రియవకొక తార్కాణము!

జరిగింది జరుగుచున్నది జరుగజోవునది, యీ మూడు ముప్పిగులు గొన్న పన్ని వేళును పరికింపుకు.

ఇది చుట్టరికమున కొక చక్కని నిరూపణ. నాను జేవుడు పాండవ కార్యములను హస్తవాపురము వచ్చును. వినుగునింట్ల ఆతిథ్యము స్వీకరించిన రాత్రి యిది. మాటామంతి జరుగును. వినుగుడు “ఇదియొక కార్యముగాగ బూని యిందు రాదలచే” అని నాను జేవుని వారించును. ఎంతో అర్థము. ఇదియొక కార్యముగాగ బూని మనుటలో చెప్పినది తల్లివ హారము కలదు. తెనుగు తీర యిది. పెద్దవా కేదని కార్యమేమిటో చిన్నవారియొద్ద వచ్చింపుడు ‘యిది యొక కార్యముగా మీరు నూ దిద్దుకు రావలెనా?’ అనుట సహజము. మరొక్కప్పుడు పెద్దవాడుగానుండి ఆల్పవిదయునున జోక్యము లేనికొన్నప్పుడు ‘యిది యొక కార్యముగా తెలుకొని మీ రిద్దుటకు రావచ్చువా?’ అందును. రెండవది సామాన్యముగా జాతీయులయొద్ద వివచియ్యును. మనకు కౌవలసి నాడెవ డైన నేరముచేసి పట్టువడి పలుకుబడి అనామిగా నుండి మన మెవ్వరైన వానిని తిప్పింపజోయిన వారి నెకు మాట యిదే. ‘ఇదియొక కార్యముగా బూని యిందు రాదలచే?’ అనగా వచ్చిన పనికొదు అని చెప్పక చెప్పెడు విని మిది. ఈ వాగ్యము తెనుగు వాగ్యము నులచుకొన్నది.

తిక్కనకు చెప్పినట్లే తెలిసిన లౌకికపు లగువు లిరువులు. ఈ క్రింది పద్యము దీనికొక ఎత్తు.

ఉదా:—చుట్టములలోన నొప్పును పుట్టిపప్పు
డెద్ద పడివారితోడ నొల్లాడియె

దాని యుడుపంగ జొరకొన్నవాని గ్రూర
కెక్కువని చెప్పుదుకు కర్మకాండ విరులు.

(ప. 242. ఆ. 3. ఉదా. 9)

దుర్జయునిగలెనె ధార్మరాష్ట్రుల కదికు సంధి
కార్యముగా నానుజేవు డెగురుల వినుగుకు వారించును.
దానికి కృష్ణుడిచ్చిన సమాధానమిది. ఎదురుకు రెండో
యీ పద్యము సంతకా పట్టించుకొనక వదిలియుండును.
తీవరియుని నరిగిమెరిగినవారుగాని యీ పద్యమును
హృదయమున భద్రపరచుకొలేరు. బ్రతుకునకు చావు
నకు చుట్టరికము కౌవలయును. ఇది మన సంప్ర
దాయము. చుట్టములకు విరుద్ధముగా ఏదేని ఒక
కార్యము చేసిన చుట్టరికము తెగిపోవుననుట పరిపాటి.
కార్యకార్యములకు చుట్టముల రాకపోకలు
ముఖ్యము. వ్యక్తిగతముగ స్నేహితుని మాట
ఉచితమైనను మటుంబ విధికి చుట్టరికపు మాట
కెక్కుడు విలువ. ముఖ్యముగా దాయాదుల
తిరువులాటలందు చుట్టరికపు ప్రాప్త కౌవలయును.
ఇట్టి చుట్టరికము పై పై పూరిలుగా నుండుటచేతనే
కలహములు కొద్దుల కెక్కుచున్నవి. చుట్టముగానుండి

చుట్టములకు వచ్చిన తిగాదాను పరిష్కరింపక
‘వాకేమీ’ యనువాడు క్రూరకగ్గుడని కృష్ణుడను
చున్నాడు. నిజమునకు య. చ. తిప్పని సత్యమిది.
నేటి మన సమాజమునగల అసంతృప్తి, అలజడికి
చుట్టరికపు ఉదాహరణే కారణమని వాగట్టి నమ్మ
కముకూడా.

ముద్దులు మూటగట్టగల యీ పలుకుల వాల
కెంపుకు. లౌకికమున కెంతి దాపురముగా నున్నవో!
వినువాడు కృష్ణుడెంతటి నేర్పరిరా అని ముప్పైన
ప్రేరేపకలసిందే! కృష్ణుడు యే విమలైమై రాజు
వారిగా రాదలచెనో అందు మొదటికార్యమే చుట్ట
రికము. అందున తాను మేటి. కారవులతోడ సంధిపొసగినది
తనకు తెలిసినను, అది లోకమునకు తెలియవలదా?
ఆ లౌకికము తిక్కనకు తెలుసు. అందుకే కృష్ణునిచే
చెప్పించును. ఈ వచనము భారతమున కెక్కడలేని
జౌచిత్యము కలిగించునదిగా నున్నది చూడుడు.
నాగనది ప్రసంగితితే ఆ వచనములయొక్క యిటు లేదలద
లేదు. ఒకటి. రెండు వాగ్యములు చాలును.

ఉదా:—“వందలలేక చెప్పెను నన్ను పాండి
వులవాడని కెంతించి అతింకు నా మాట వివరియ్యె
నేనియు మేలకాక? ఇట్లు నొచ్చి చెప్పకున్న నన్ని
దముల్లు దమలోన లోక గృహంకు నారించక
నుపేక్షించె; దవలెక జగ్గంబుపరామని యెల్లాలెన
జనులూడుదుగు. ఆ వింది వా యిందు పెక్కుకొన నెల?
చెప్పిమాచెదోనని గృహం కుపక్రమించును. వై నుద
హరించిన తీరు లోక వర్ణవహారమున యారితేరిక
తిక్కనకే తెల్లును. ఇటువంటి సముయతోటి మాట
లనెక్కు లుండుటచేతనే భారతమున కెక్కడలేని
అదరణమున వా రొసంగుచున్నాడు.

తెనుగు జాతీయులకెల్లిన యెక్కువ, జౌచిత్యము
పుటికి పుచ్చుకొన్న తీరు గమనింపవలసిన పద్యములలో
నికయొకటి. మాటాడదలచినవాడు యీ రీతిన మాటాడ
వలె నేమో! కృష్ణునిదగ్గర చుట్టరికము, దృఢరాష్ట్రుని
పెరితనము, వంశీయుయొక్క నుండుననుకలు పెంచెనీ
కొని ముద్దుటించుటలో గల నైపుణ్యమిది.

ఉదా:—ఈ వంశంబున కెల్ల నీవ కుడురింద
వార్యి చందంబు లె
త్తె పట్టివ నీకు మేలు దుడి నీయు

దొంచకుం గాన స
ద్యాతంబారినీ లోని పాత్రవలె వృత్తింబుకొ
జన సుత్తియులో
గానింపం దరు నీక ఎవ్వధమునం గొరవగ

నంకొగడి!
(260. ప. ఆ. 3 ఉదా. 9)

ఈలాంటి పద్యము లుండుట చేతనే భారత మనువాదమున విలుకానంత స్వతంత్ర గ్రంథమై తూర్పున్నది.

ఇంకొకటి : ఉదా :—

కారణ పాండవుల్ తేరగుగైకొని కాంతక

బొందు యున్ని మే
లారయ నాకు నీకు కులముంతకు నీ వృషకోటి
కుర్వీన్

తోరితమైన నింతకును బుట్టు మహాపద

గావునన్ భరి

(ఈ రమణగ్రంథ గణాంతించి అవశ్యము

బొందొనర్చవే.

(262. అ. 3 ఉదాగ్ర.)

ఈ పద్యములోని 'యంతకు'ను బుట్టు అనునొక చిన్న పదప్రయోగమున్నది. దానికెక్కడిలేని సౌందర్య మున్నది. నాకు నీకు కులముంతకు యీ వృషకోటికిన్ యీ వాక్యము గూడా అట్టిదే. 'ఇంతకు' అను దానికి ఒక ప్రోత్తి ధ్వని గలదు. ఇంతకు=ఈ చిన్న దానికి, ఈ పై తెప్పిన వాటివన్నింటికి, ఈ సరికి అను మూడిర్థము బువయోగింపవచ్చును. పై మూడింటికి అవ్యయము కుదిర్చెదము గాక!

ఉర్వీన్ బొరితమైన= నేలకుగాను తగవులైన

ఇంతకున్=ఈ చిన్న విషయమునకు

నేలకుగాను తగవులైనాడు చిన్న విషయమున దీనికన్న పెద్ది విషయమున తెడుపు సంభవించును అని ద్యోతకము. ఆ పెద్ద విషయమేది?

భరత కులంబు ధర్మమును బాడియు సత్యము

బొత్తు చెంపునుం

గరువము గల్గియుండు నవగా నురిగన్నది

యందు పదునో

తరులరు నీవు నీ యనుకు దమ్ముకు నీ తనయుల్
యశోధురం

ధరమధి నీలు నీ కుచిరిత్రక్రమ మిప్పుకు దప్ప

నెటికిన్.

(259 ప. 3 అ. ఉదాగ్ర.)

ఏనాటినుండో పరంపరాగతం గాతమృ భరతవంశీపు పరువుపరిష్కలుమంటగలసిపోవును కనుక నేలకోసరమని యీ చిన్న విషయమునకుగాను బొత్తు తగదని ధ్వని. వైపద్యముతో అవ్యయములేకుండా చెప్పకొన్నమా, చెప్పకొకమృను. అప్పుడిట్లుగను. "నాకు నీకు కుల మంతకు నీ వృషకోటికిన్" మహాపదవచ్చునని అర్థము. ఈ రెండిర్థములు కొదవిన 'యంతకును' యీ సరికిలేక వెనువెంటనే మహాపద వచ్చుననిగూడ ననవచ్చును. (యంద్రియమునకు పాండివులుగూడా సిద్ధిహస్తులై యున్నారని భావన.)

ఇంకొకటి చూడుడు :—

ఉదా :—

కారణ పాండవులం దెవ్వారలకిల నావు నొవు

వచ్చిన మేలు

ర్వీరముగ చిత్తమున నెట్లారయుమా నీకు దుఃఖ

మును నెట్లెనక.

తెనుగు గుండె పిండి వడబోయుచున్నది. దాయాదుల పాపము అంత గులుచైనదికొకపోగా దాని ఫలాఫలములు బాహ్యమునకెట్లున్నను అంతరంగికుగా నవ్వీర క్రవాళములతో మిలితిమెయుండు. అదే కృష్ణుడు ధృతిరాఘోనినకు నుడువునది. 'కారణ పాండవులం దెవ్వ రలకు నావు నొవు వచ్చిన మేలే,—నీకు దుఃఖమును నెట్లెనన్. దీనిని కొంచెము ముందున కాలోచించితి మేని నేటికినీ లోకవ్యవహారమున వాటుకొన్న మాటల అర్థములోని సంప్రదాయము వ్యక్తపడును. వైపద్యమున కౌధారములైన లోకోక్తుల గమనించునది. "తలవున్నంత వరకూ పడితియు బొదు; నాడు చిస్త్రీ నీవు మునగాలి, నీవు చస్త్రీ నాడు మునగాలి; అందిటూ ఒక్కరేవులో మునగవలసినవారు." ఇత్యాది నానుడులనుండి ఏ అర్థము వెలువడునో అది నీకు దుఃఖమును నెట్లెనక అను దానిలో లీపయిబోవును. ఇట్లెన్నెని జూప వచ్చును. వ్యాస వి ప్రసంగ భీతిచే అచ్చటచ్చట కొన్నింటిని మాత్రమే యివ్వగలిగితిని. ఉద్యోగపర్యము పండితులకే కాక విద్యార్థులకు తెనుగు జ్ఞానమేమాత్రమున్న వారికైన దడువదియున్నదని ప్రోత్సహించుటకీ రచన నోడ్పడగలదని వా అతి.

గ్రంథ విమర్శనము

నె హ్రూ కా వ్య ము

[తొలి పాటలు]

రచన: శ్రీ వేదము వెంకటకృష్ణశర్మ, (ప్రాచీన స్థావరము: ఉదయరంజనీ పబ్లిషర్స్ చూర) — మద్రాసు—7. నెల గు 2-75.

నెహ్రూ స్వీయచరిత్రను, ముదిగంటివాడు ఆ గ్రంథమును చేసిని ఆంధ్రానువాదమును ఆధారము చేసుకుని ఈ గ్రంథమును ఘటించామని రచయిత స్వయంగా తెలుపుతున్నాడు. ఇందుచేతనూ, గ్రంథ హామయలోనే 'కావ్యము' అను పదమును సంప్రదించిరించుటచేతనూ, చిరిత్ర రచన రచయిత ఉద్దేశ్యము కాదనీ, కావ్యఖజనయే రచయిత ఆదర్శమనీ మనం ఆనుకొనవలసివచ్చుచున్నది. అందుచేత 'కావ్యముగా' చే దీనిని పరిశీలనచేయవలసి వస్తున్నది.

స్వీయచరిత్ర రచన నవలవలె నే, సాహిత్యం గమే కావచ్చుకాని అది కావ్యము మాత్రముకాదు. ఇది ఇచ్చట గమనింపదగిన ప్రధాన విషయము. స్వీయ చరిత్రయందు రచయితకుగల ప్రతిభా విశేషమునుకట్టి అందించు కావ్యశోధల తిరగితిలు కావరావచ్చు అది వేరు విషయము. ఈ స్వీయచరిత్రలోని విషయము వస్తువుగా సేకరించి కావ్యనిర్మాణము చేయవలచి నప్పుడు, తప్పనిసరిగా ఆ విషయమును కావ్యరస స్వరూపములోనికి మలచి తీరవలసివుంది. ఇందుకు చరిత్రాంశములను తాడుమాటు చేయవలసిన పనికూడలేదు. చారిత్రిక విషయాలు కావ్యరసపులుగా పనికిరాక పోవట మంటూ లేదు. ఇటీవల చారిత్రిక విషయములను కావ్యములుగామలచి కీర్తి వార్తించుకున్న వాడు కూడ కొందరున్నాడు. శ్రీ వెంకటకృష్ణశర్మగారు ఈ విషయ మును కొంత ఆలోచింపవలసివచ్చి. బైద్య శాస్త్రమును మన ప్రాచీనుల పద్యములలో చెప్పినట్లే వీరీ చరిత్రను మన పద్యములలో చెప్పినాడు. బహుశాచీయమునకు కావ్య గౌరవము దక్కనట్లే దీనికీనే కావ్యగౌరవము దక్కట దుర్లభము. రచనయందు కావ్యరసము బహు స్వల్పము.

అవ్యజ్ఞేయముల వాడుకనుగూర్చి శ్రీ వేంకట కృష్ణశర్మగారు "విన్నపము" న కొంత ముద్దిటించివారు. అవ్యజ్ఞేయములు పరిహారములు

కాకపోయినను, వానికి జోలితి యుండవలయును. అనివార్యసిరియందు సేకరింపదగినవికాని, విచ్చల విడిగా అందినపదమునెల్ల వొప్పించుట శోచనీయము.

'ఇండియా', 'కోడు', 'సేటుమెంటు', 'జడి మెంటు', 'కీసు', 'లేబరు', 'ఆనెండ్రి', 'ప్రేడ్ యూనియన్', 'తైలు', 'ప్రూడలిస్టు', 'రెవిన్యూ' ఇలా అనేకం—ఈపదాలు అనివార్యములా? అందునూ ఆంగ్ల కావ్యమున వీనియూ చితి యెట్టిది?

ప్రసిద్ధపండితులూ, విమర్శకులూ శ్రీ వేంకటకృష్ణ శర్మగారి కావ్యము విలేల సంఘటించినా తెలియ కున్నది. కావ్యస్వరూప మేమో అవగతిముగాక, యేవో పద్యబంధములను తియ్యగలచేసి వానిని కావ్యములుగా ప్రకటించుచున్న యువకులకు ఇది ప్రోత్సాహ కరముగానుండి అపవిత్రప్రదాయమునకు దోహదము చేయు చేగాని, ఈ గ్రంథమునకు మరియొక ప్రయోజన మేమియూలేను. ఇది కావ్యము కాదు.

పాఠకుల పరిశీలనకుగా కొన్ని పద్యము లిటు నుదాహృతిములు :

కడు సమీపించె లాహోరు 'కాంగ్రె' సంత
దాని యుగ్మతి వరికటదలచి 'వీటిభూ'
సేటుబడి 'విర్విను' ప్రభువు మూలకముగ
బాట 'రౌండుటేటులు' సభి జరుగునంచు.

నాయకులనెల్ల దయవల వేయజూచు
దొరతివమువారి ప్రకటన మరసి మురిసి
తినిసి వేవేగ తియకొంప మునిగినట్లు
నాయకుల సభి 'థిల్లి'లో నడవనెంచి
కొంద రందులకును మూనుకొనగ నందు
'జేజుహనుగు సప్ర', 'గాంధీజీ' జవహరు
తిండియను, విటల్పాన్ని ప్రధానులగుదు
బాల్గొవరి; కాని సభి జయప్రదముగాదు.
కాంగ్రెసు విధించు నియమముల్ కఠినతమము
లనిరి మితివాదివర్గ వట్టయ్యగ నియ
కడు కనీసపు కోర్కెలు 'కాంగ్రెసు'నకు
బహుగరిష్టము లని మితివాదితిరికి.

'థిల్లి' నాయక సభయందు దలమైన
తీరు దీక్షయ సభి సమృద్ధింపలేను
కాని యపుడు సమష్టి ప్రకటనలందు
చేర్చి సంతకాదీకుట తప్పినది కాదు.

కావ్య గంగ

ఖండకావ్యసంపుటి : రచన, శ్రీ చెన్నారీ శ్రీనివాసరావు : ప్రచురణ శివోరకవిశాస్త్రి సమితి, ముదిగల్లు కళ్యాణగుర్జంతాలాకా; పేజీలు 0-50.

ఇందు 'తెలుగు పాలము', 'మహాత్మాగీ' 'ఆపశ్రుతి' అనే మూడుకృతులున్నాయి. 'తెలుగుపాలము' అన్నకృతి, కవి తన జన్మస్థామైన తెలుగు మాగాణము నందు అభిమానమును వ్యక్తముచేయు అభివర్ణనాత్మకమైన రచన. తనప్రజల సుఖము సంపదలను ఎంతో ఆత్మాభినివేశముతో కవి గానముచేయును.

తెలుగున కర్పకు లేలేకు
పాలములకు సహిషణుడై పాము, ప్రాంత
స్థలముల నిర్మలకుల్యా
జలకణముల చిలవ హృదయశాంతి ఘటించెన్.

వర్ణాకాలంబునో
హర్షంబు జూడు పుణ్య మబ్బున నీకున్
కర్పకజీవనములు—ది
వర్ణప్రాయములు, విశువ కవితాశంబుల్
వరిమర్మనిగమపట్టుల
వరుసలు వరుసలు బలాకవర్ణముగని సుం
దిరస్వర్ణ భ్రాంతినిగని
పరవశితులు గాంతు— నేనపలకగ నేలా !

మహాత్మాగీయను కావ్యము బుద్ధిజీవుని తీవ్రత సందర్శన. ఇందు కావ్యరచనయందు కవియంగు కోన్ను స్థాయిని, ఈ ఉదాహృతిలో పాంతులు అవగతిము చేసుకొనగలుగు. లంఠినీవం ఘట్టము:

'దర్శనీయము లందినీ ధన్యధూమి
కావ్యమునీ చంద్రులకు నాడు జన్మధూమి—
వివిధ సారస్వతా నేక విధ రస ప్ర
మత్తి కవిత్వలజ మరందమధుర లేఖ
నీ గగిత్యావ్య నిర్మిద్రుగులు
పూచెనో దివ్య సాంవిద్య ముగ్ధిరీతి
నాడు నేగును— నెంతి పుణ్యస్థలంబు.

అమల తిరునాటి కా మనోహరము, కావ్య
తర శిఖంతే రుతామోది కరము, అంబ
ప్రసవభాగ సహించిన వన్యతలము
లందినీ ధూమి మధుర మార్గములయంగు
నీను తొలియేక్కులో భావ నివిడమైన
యేమి సందేహ మన్నవోయా! తపస్వి!
గౌతమా! నీవుపుటివ కావసంపు
శోభలో నాడు హృదయంబు సాక్షిబోయె.

'ఆపశ్రుతి' యను కృతిలో పసివిసుంగుగా చేయి జారిపోయిన మూరిమిపుత్రులై కవి పరితపించి నాడు. అనేకమందికి శిశువియోగము కలుగును. ఆర్థి హృదయుడైన కవికి గలిగిన విషాదముగనుక ఇది కావ్య రూపము వందనది.

ఈ రచనలలో శ్రీ శ్రీనివాస మూర్తిగాడు వన్యాంగ కవిశాస్త్రమున తిను స్థానమును సుస్థిరము చేసుకొన్నా రనవచ్చు.

మన రాజ్యాంగం

రచన : శ్రీ దాసు త్రివిక్రమరావు; ప్రచురణ శ్రీ దాసు పరిసీంహారావు, మా నేజర్ సాథనాప్రకాశన, హైదరాబాదు. పేజీలెనియ్యదు.

భారత రాజ్యాంగమునుగురించి తెలుగులో విపులమైన గ్రంథమేదీ ఇంతవరకు రాలేదు. రాజ్యాంగమును గురించి ప్రభాతాహార్యమునకుగల విజ్ఞానం బహుపరిమితిం. అట్టి గ్రంథములు లభించక పోవటమే యందుకు కారణం. శ్రీ త్రివిక్రమరావుగాడు ఈ గ్రంథంలో, రాజ్యాంగ స్వరూపమా, రాష్ట్రపునర్వ్యవస్థీకరణ, కానవసభా నిర్మాణము, కానవిధానములు, శీండ్రిమునకు రాష్ట్రమునకుగల పరస్పర సంబంధములు, న్యాయాధీశవర్గము ఈ మొదలైన విషయములన్ని వివరించుతూ సరళమైన శైలిలో ఈ గ్రంథాన్ని రచించాడు. 'వర్గీకృత తరగతులు' ఇత్యాది శీర్షాలు, అక్కడక్కడ, ద్వితీయ ముద్రణలో సవరణ పొందవలసివచ్చి వున్నాయి. రాజకీయ జ్ఞానువులకే కాక ఈ గ్రంథం సాంఘికశాస్త్రం అభ్యసించుకున్న విద్యార్థులకు మిగుల ఉపయోగకరంగా వుంది.

ఉత్తమ కథాసాహిత్యం

సంజప్రణయం : హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో నిండిన పదికథలు, గల్పితం.

రచన: పూదా: వెం 0-50 ప. పై.

పారిజాతం : కథల పంపుటి. కథకులు: దాగంటి సోమయాజులు; రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి; పురాణం ముద్ర హృదయకర్మ; బొమ్మిరెడ్డివల్లి మూర్తారావు; పంతుల శ్రీ రామశాస్త్రి; హరశ్రీ; పూదా: ఇద్దాపురపు జగన్నాథరావు; అంగర వెంకటకృష్ణారావు; ఈరంకి వెంకటరావు; పూనపాటి కృష్ణారావు. వెం ద 1-25 ప. పై.

శోభా ప్రచురణలు, విజయనగరం సీటీ.

స్వీకారము

సరస్వతీ సంహారము : నవల; కన్నడ మూలం (శ్రీ వి. వి); ఆంధ్ర అనువాదం : శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు. ప్రచురణ : ఆదిత్య పాపితియ్యల, (17-5-250 Outside Dabhipura) హైదరాబాదు-2. వెల రు 2/-

కర్పూర వనంతరాయలు : శ్రీ య కావ్యము; రచన : శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి; ప్రాప్తిస్థానం : కాకతీయ ప్రింటర్స్ అండ్ పబ్లిషర్స్, మొబిలైజేషన్ మార్కెట్, హైదరాబాదు. వెల రు 2-50.

విజ్ఞానగోష్ఠి : (పలువురు ప్రముఖ విద్యాధికుల యుపన్యాసముల సంపుటి) సంపాదకులు : శ్రీ చిలుకూరి రామభద్రకాశ్రీ; శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ గ్రంథమాల, ఇన్నీసు పేట, రాజమండ్రి; వెల : రు 1-50.

వరదనాథులము : ప్రహసనము; రచన : చిలుకూరి రామభద్రకాశ్రీ; వీరేశలింగం హైస్కూలు రాజమండ్రి; వెల రు 1/-

గాంధీ సుభాషితములు : (ప్రథమ భంధము. పద్యరచన; రచయిత : శ్రీ జేవులపతి సీతారామకాశ్రీ;

ఉపయుక్తమైన ఆధునిక గ్రంథములు

కవనసాహిత్యము, ఇంజనీరింగు, వైద్యము యొక్క ఆ నేక యితర ముఖ్యగ్రంథములు లభించును. శీటలాగు ఉచితం. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి :

N. K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

సుందరభారతయాత్ర

కవ్యానుమారి మొదలు కాశ్యపు వరకు గల హిందూ, జైన, బౌద్ధ తేత్రముల వివరములు, చారిత్రక విశేషములు, రైత్యసమాచారము, జీవితముతో, 280 చిత్రపటములతో, 770 పైగా పేజీలతో, జతబడిన, తీర్థయాత్రలు చేయువారికి సర్వ సమాచారము తెలుపు చక్కని మార్గదర్శి.

వెల: రైండు రు 5/-; సాదా రు. 4/-లు పోస్టేజీ 1-6-0.

సాధన గ్రంథ మండలి, తెనాలి.

ప్రాప్తిస్థానము : పరమేశ్వరీ పబ్లికేషన్సు; 60, సుందరమూర్తి విఠాయుక్ కోవెల విధి, ట్రెస్టి కేన్; మద్రాసు-8. వెల రు 0.75.

శ్రీరమణలిల : తృతీయ ముద్రణము; రచన కృష్ణ లింగు (శ్రీ లింగుగంటి వేంకటకృష్ణయ్య) ప్రచురణ : రమణాశ్రమం, తిరువణ్ణామలై. వెల రు 8-50.

అవతూద్రాధికరణము : శ్రీ శంకర భావత్యాదులు; విమర్శ గ్రంథము. రచన : శ్రీ పండిత గోపబేష్. ప్రచురణ : ఆర్య సమాజము, కూచిపూడి. తెనాలి తాలూకా; వెల రు 0 8-0.

ఆశ : నాటిక; రచన : కుందుర్తి; కాగడా ప్రచురణలు, కర్నూలు: వెల రు 0-75

మా అమ్మ (రాజేశ్వరీ శిరికను) రచన : శ్రీ తుమ్మపూడి కో పెత్తెరరావు, ప్రాప్తి స్థానం వెంకట్రామా అండ్ కో, విజయవాడ, వెల రు 0-62.

గండపెండేరము : 4 నాటికలు; రచయితలు : శ్రీ యుతులు: శేషవంతుల సరసింహాకాశ్రీ, కె. ఎల్. సరసింహారావు, ఉడుపుటూరి రాఘవాచార్యులు, ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్యులు. ప్రచురణ : ఆదిత్య పాపితియ్యల, హైదరాబాదు, వెల రు 1/-

బోధన పద్ధతులు (తెలుగు) : ఉపాధ్యాయావిశ్వవిద్యాలయం వారు ఏర్పాటుచేసిన మూడు ప్రత్యేక కోసన్యాసములు. ఉపన్యాసకులు : శ్రీ లింగు వేంకటేశయ్య, శ్రీ సత్యరాజు కృష్ణారావు, శ్రీ సి. వి. రాఘవాచార్యులు; ప్రచురణ : హైదరాబాదు రాష్ట్ర ఉపాధ్యాయ సంఘము. 17-5-350 డబ్లీవ్ పుర; హైదరాబాదు-2; వెల రు 2/-

రెండవ భాషగా తెలుగు బోధన : రెండు ఉపన్యాసములు, శ్రీ సత్యరాజు కృష్ణారావు, శ్రీ వి. వి. శేషయ్య : ప్రచురణ : హైదరాబాదు రాష్ట్ర ఉపాధ్యాయసంఘము, హైదరాబాదు వెల రు. 0-75.

చదువు-వ్రాత : రచన : శ్రీ యస్. కృష్ణారావు ప్రచురణ హైదరాబాదు రాష్ట్ర ఉపాధ్యాయ సంఘము; హైదరాబాదు; వెల రు 0.85.

యజుర్వేద భాష్యము : (ప్రథమ భాష్యము) మూలమంత్రములు, వానికి సుమార్ దయావందనస్వతి సంస్కృతి భాష్యము, ఈ భాష్యమునకు శ్రీ అశ్వే శేషవర్మకాశ్రీ ఆంధ్రానువాదము. ప్రచురణ : శ్రీ అశ్వే మాధవరావు. ఆర్య గ్రంథాలయము. మదురై (పోస్టు) కృష్ణాజిల్లా వెల రు 2/-

Printed & Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by S. Radhakrishna, at The Andhra Patrika Press, 6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras-1. Editor: S. Sambhu Prasad.